

ЦЕНТРАЛНА НАР. БИБЛИОТЕКА
„БУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ“
ЦЕТИЊЕ
ЦРНА ГОРА

Бр. III 33913/4/1

*Monumenta
Montenegrina*

IV

10 = 193 0213

4.4096/2001

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

262.3 (497.16)(091)(093.2)

Monumenta Montenegrina

Knjiga IV

tom 1.

Arhiepiskopija barska

Priredio i predgovor napisao
Vojislav D. Nik~evi }

Preveo
Mile Bogeski

Podgorica 2001.

ISTORIJSKI INSTITUT CRNE GORE

Monumenta Montenegrina
knjiga IV
tom 1.

Arhiepiskopija barska

IZ PRO[LOSTI CRNE GORE

POSEBNA IZDANJA

Urednik
Prof. dr Branislav Kova~evi}

Recenzent:
Prof. dr Bo`idar [ekularac

L'INSTITUT HISTORIQUE DE LA MONTÉNÉGRO

Monumenta Montenegrina
volume IV
livre 1

L'archevôchÛ de Bar (Antivari)

Podgorica 2001.

ISTORI^ESKIY INSTITUT ^ERNOGORII

Monumenta Montenegrina
tom IV
kniga 1

ArhiepiskopiÛ barskaÛ (Antivari)

Podgorica 2001.

PRVOSVEŠTENA STOLICA U BARU: TRI OLTARA JEDNE VJERE

"Neka Mihajlo neofit, koji nezakonito nosi zvanje patrijarha i koga je samo strah ljudski nagnao da obuče sveštenu odeždu, sada izložen osudama, koje su najozbiljnije uputili mnogi, i sa njim Lav koji sebe zove episkopom Ohridskim, i kancelar Mihajlov, Konstantin, koji je nogama zgazio svetu tajnu Latina, i svi oni koji ih slijede u njihovim grijehovima i drskim tvrdnjama, neka na njih bude anatema..."

(Iz bule o ekskomunikaciji patrijarha Mihaila Kerularija, obznanjene 16. jula 1054. godine)

Prvi put se Bar kao arhiepiskopsko sjedište spominje na crkvenoj listi koja je sačinjena za vlade cara Lava Mudrog - Barska mitropolija je sa mitropolijama Dukljom i Prevalitanom podrijeđena centralnoj mitropoliji u Dirahiju (Draču). Velika reorganizacija crkve tokom desetog stoljeća, koju je počeo da realizuje vizantijski dvor sa patrijarhalnom kancelarijom, trebalo je da uspostavi nove granice carevine, približno onima koje je država imala u Justinijanovoj epohi. Bez teritorija na Iberijskom poluostrvu, sa čitavim jugom Italije pod kontrolom, sa Venecijom podređenom patrijarhatu u Akvileji i sa sjevera granicom prema papskoj vlasti pred zidinama Milana, konstantinopoljski je dvor naumio da čitav Ilirikum ponovo stavi pod svoj uticaj - crkva Istoka trebalo je da bude gospodar i da vezom sa Slovenima na prostranstvima Srednje i Istočne Evrope (najviše Rusima) stvori teritoriju koja će biti pod jednom vjerom, jednom krunom i jednim imperijalnim znamenjem. Rim i njegov uticaj trebalo je da budu svedeni na prostore srednje Italije i Zapadne Evrope. Papskom dvoru i njegovim sveštenicima dato je pravo da propovijedaju hrišćanstvo, podižući manastire i organizujući monaške kolonije, na slovenskim prostorima neprevedenim u zvaničnu vjeru. To je za Ilirikum značilo da se utemeljuje, zvanično obznanjuje, pravo trostrukog ispovijedanja hrišćanstva: "grčki obred" po propisima Konstantinopolja, "latinski" po propisima Rima i "slovenski" po pravu koje je patrijarh Fotije dao Bugarima kada je njihova, gotovo paganska, crkva prisajedinjena gradu na Bosforu i njegovom prvosvešteniku.

Vizantijski period Barske arhiepiskopije-mitropolije gotovo je nepoznat. Kratka lista crkava-podložnica Drača, sporadični navodi o ovoj mitropoliji 877. godine i njenom učešću na regionalnim sinodima praktično su jedini podaci. Postoje, uistinu posredne, naznake da je mitropolija u Baru tokom desetog stoljeća bila veza Konstantinopolja i Akvileje sa mitropolitskim stolicama u južnoj Italiji, od kojih je najvažnija bila u Bariju, ali je taj korpus dokumenata gotovo neotvoren. Po svemu sudeći, barski su mitropoliti bili veza sa kartofilaksima i stratezima Pulje, koji su zajedno sa dalmatinsko-epirskim duksevima usaglašavali vojne aktivnosti na područjima koji su im bili podvlasni, održavajući neprekidnu komunikaciju sa imperijalnom kancelarijom u Konstantinopolju. Skriptori i iluminatori Grci, kao i monasi sa područja dalekih istočnih patrijarhata, održavali su pravoslavne enklave u južnoj Italiji, prenoseći svoja znanja Italicima i latinskom monaštvu i sveštenstvu. Osim sporadičnih navoda da su konstantinopoljski i antiohijski pjesnici boravili duže u vizantijskim enklavama na latinskom jugu, te da su neki od njih povremeno boravili i na prostorima Bara i dijeceza na području Duklje, Prevalitane i Drača, po pravilu svi sa sveštениčkim ili monaškim insignacijama,

još nije nađen dokument - pisano djelo, koji bi to i potvrdio. Prava istorija Barske arhiepiskopije počinje tek nakon Velike šizme, kada ta crkvena stolica potpada pod jurisdikciju Rima, uz prećutnu saglasnost Konstantinopolja i Akvileje, i kada postane oslonac vlasti, prvo moćnih kraljeva Slovena, potom kraljeva Dalmacije i Duklje.

Pravo vlasti i vladanja i pravo slovenskih vođa

Vrijeme od Velike šizme do pojave prvog latinskog arhiepiskopa na tronu Bara je razdoblje učvršćivanja i vojnog jačanja novostvorenog Kraljevstva Slovena. Moćna država koja je obuhvatala dalmatinske i prostore dubokog zaleđa (vjerovatno i šire, gotovo čitav Ilirikum), po kruni vladara Dalmacije je pripadala svijetu Istoka. Rim, kome je prijetila opasnost da sa jačanjem nove slovenske države izgubi dotadašnji uticaj na arhiepiskopate u Zadru i Solinu, morao je da preduzme energične mjere. Davanjem blagoslova Kraljevstvu Slovena, kurija je sebi obezbjeđivala savez sa državom koja je bila vazal Konstantinopolja a štićenik Rima. Druga polovina jedanaestog i prva polovina dvanaestog stoljeća protiču u sve većem pritisku kurije, i crkvenom i političkom. Moć Vizantije se polako gasi: imperatori zabranjuju jalova sporenja sveštenih stolica o dogmatu zvanične crkve, pa veliki broj učenih monaha prelazi na područje Italije gdje nalazi utočište u pravoslavnim hramovima, ali i kod bogatih mecena, uglavnom Normana, koji žele da dio kulture Istoka, iako paganske, prenesu na prostore svojih država i oblasti. U isto vrijeme latinski monaški redovi polako počinju da grade brojne enklave na teritoriji Ilirikuma, u namjeri da preko "filiokvije" počnu prevođenje slovenskih neznabožaca u hrišćanstvo. Rim teži da potisne vizantijske crkve i njihov uticaj sa prostora Italije, namjeravajući da latinizuje Apenine, a za takav poduhvat bio mu je potreban stabilan, i vjerski i politički, prostor na Ilirikumu. Kurija ne želi da slovenski najamnici u službi Istoka prelaze na teritoriju Italije, tamo ratuju, oružjem namećući prestiž Konstantinopolja, obnavljajući stare istorijske granice Vizantije. Na drugoj strani, Istočno rimsko carstvo čije su blagajne ispraznili dugotrajni unutrašnji sukobi za tron, građanski ratovi i pobune sirotinje, nema više novca da plaća najamnike, pred njegovom oružanom silom Rim više ne osjeća strah. Sa od pape blagoslovenom krunom, kraljevi Slovena gledaju da učvrste i što više prošire svoju državu na Ilirikumu, da se, povezivanjem sa bugarskim vladarima, pred Konstantinopoljem pojave kao takmac koji neće biti samo vazal već snaga sa kojom Istok mora da računa.

Sa Kraljevstvom Slovena vizantijska je moć konačno slomljena - Barska arhiepiskopija, nekadašnja podložnica arhiepiskopata u Draču, postaje nezavisna. Rim, znajući da je tradicija slovenskog paganstva neuništiva, od Barske arhiepiskopije ne zahtijeva da bude katolička - ona se tradicijom vezuje za Duklju, za jednu od najstarijih vizantijskih mitropolija. Vezivanjem barskog za tradiciju dukljanskog arhiepiskopata, kurija ostvaruje proklamovano načelo "jedinственog hrišćanstva" od koga nije odstupala vjekovima: crkva istočnog obreda, koja je odlukama sinoda Mihaila Kerularija odvojila sopstveni kanon i pravilo liturgije od Rima, vjekovima nazivana "šizmatičkom", trebalo je, s vremenom, da prihvati kodifikaciju vjere papske kancelarije. Jedinственu vjeru Rim obznanjuje preko kraljeva Slovena a to je značilo da nema iscrpljujućih i skupih ratova sa jeresima i jereticima, da se kanonska služba vrši u skladu sa pravilom utvrđenim u doba gotskih vladara kada je proklamovano da svaka crkva jednog naroda mora biti nacionalna. Crkva slovenska do tog časa stalno kritikovana od Konstantinopolja i sa podozrenjem, kao neprijatelj, gledana od Rima, odjednom postaje saveznik kurije. Protiv nje Rim ne želi da vodi rat već joj nudi svoje usluge. Barski arhiepiskopat počinje da stiče oznaku "crkve sa tri oltara": latinskim, vizantijskim i Crkve slovenske. Rim na taj način Slovenima ukazuje da je njegov primat u hrišćanstvu nesporan, da je Konstantinopolj uzurpator njegovih prava, da kurija nudi toleranciju veću od one koju je proklamovala, u Fotijevo vrijeme, prestona patrijaršijska stolica. Kurija počinje da stiče povlastice od slovenskih vladara: oni katoličkom kleru

daju zemlju, dozvole za podizanje crkava i manastira, postaju zaštitnici monaha na teritoriji svoje države. Rim ni od jednog od vladara ne traži da se povinuje samo latinskom obredu, prepušta im izbor, znajući da će oni sa najvećim dijelom vlastele poštovati isključivo Crkvu slovensku. Kurija, tako, pod svoj uticaj stavlja vizantijske prostore, počinje da gradi ideološki bedem na tuđoj teritoriji. Iako i dalje vazali Vizantije, podložnici imperatora u Konstantinopolju, Sloveni sada mogu da mu otkazu poslušnost pozivajući se na to da je legitimitet krune Kraljevstva Slovena dobijen od Rima a ne od Istoka. U isti mah Vizantija, svjesna da gubi vojnu premoć, Normani su već u Italiji, gleda da uprkos odlukama Sabora šizme, koliko-toliko sa kurijom održi korektne odnose, ne bi li zajedničkom političkom akcijom spriječila da se Normani učvrste na Apeninima. To je, naizgled, doba saglasja dva neprijatelja pred novim zajedničkim: Rim, za razliku od Konstantinopolja, situaciju koristi, učvršćuje svoj uticaj u Dalmaciji, namjeran da Barski arhiepiskopat u potpunosti veže za kuriju. Simbolički, slanjem palijuma, papa oglašava svog barskog arhiepiskopa - ali to nije dovoljno. Barski arhiepiskop mora po tituli i značaju da uđe u najuži krug papških povjerenika, da stalno bude u kontaktu sa kolegijumom kardinala, da bude simbol nacionalne crkve, poput nekadašnjih gotskih prvosveštenika. Tek tada Barski arhiepiskopat može da bude "sluga Svete Stolice", njen sastavni dio. Sa Slovenima pod zakriljem, naum je kurije, vjekovna bitka za Ilirikum treba da se okonča. Dogovor sa Vizantijom oko podjele sfera uticaja postaje diktat Rima, sa nedvosmislenom porukom: ukoliko se Konstantinopolj bude protivio, kurija će istaći pravo zaštite Crkve slovenske. Rimski teolozi utemeljuju kanonsku odredbu: u vrijeme Fotija hrišćanstvo je bilo jedinstveno pa Crkva slovenska pripada koliko Istoku toliko i Zapadu.

U poslanici pape Aleksandra Drugog novoimenovanom arhiepiskopu barskom Petru, rimski prvosveštenik ukazuje da je njegova dužnost istovjetna onoj njegovih prethodnika (o kojima za sada nema preciznijeg podatka): "da nosi krst kroz Dalmaciju i Zemlju Slovensku (Slavoniju)". Barski arhiepiskop Petar je nosilac vlasti na teritorijama "Svete Dukljanske Crkve", pa mu, pored niza manjih crkvenih organizacija, koje svoje porijeklo vode iz vremena utemeljenja arhiepiskopata u Duklji i Skadru, pripada arhiepiskopat Prevalitane, episkopati, po svemu sudeći, Epidaurusa, Pulata, Svača, Drivasta, Palehije, čitava crkva u Srbiji, Travuniji i Bosni. Pored ovih crkava, koje označavaju pravo prvjenstva - gospodarenja kako u pitanjima vjere tako i svetovnim, zbog čega je Petar "primas Srbije", kurija određuje da je barski arhiepiskop neprikosnoveni poglavar u crkvama i manastirima "kako Latinskim, tako i Grčkim, i Slovenske kurije".

Barska arhiepiskopija i primas Srbije postaju tako "gospodari Svete Crkve sa tri oltara" - katoličkim, pravoslavnim i slovenskim. Ovaj dokument ima preteču, povelju iz prve polovine osmog stoljeća iz kancelarije kurije u kojoj se spominju tri slovenska kraljevstva: Zahumlje, Srbija i Travunija, ista ona koja se navode i u Petrovom imenovanju. Dokument iz rimske kancelarije,¹ datiran 16. maja 743. godine, poslanica pape Zaharija, proglašava za gospodara crkve u tri kraljevine Andriju, arhiepiskopa Pitauriranske crkve.

Ako se dokument o postavljanju Andrije za arhiepiskopa tri kraljevine shvati kao čin priznavanja tri slovenske države, to bi značilo da je Andrija morao da započne borbu za širenje uticaja Rima na prostorima Gornje Dalmacije. Ti prostori su bez rimskog arhiepiskopskog sjedišta i pod kurijinom vlašću - dok Duklja, Skadar i Risan su vizantijski, konstantinopoljski i antiohijski. Andrija je određen za crkvenog poglavara (u osmom i devetom vijeku crkva je još osnov civilne uprave) i primorskih gradova Kotora i Budve. U povelji, papa navodi da se ovom visokom sveštenom licu daruju i avarski gradovi Lješ, Drivast i Pulat, koji su bili pod jurisdikcijom arhiepiskopata u Duklji. Da li je ova odluka bila namjerna da suzbije i ograniči vizantijski uticaj na prostorima Duklje i Prevalitane, preko gradova koji nijesu bili hristijanizovani ili koji su se protivili konstantinopoljskoj vlasti, nema pouzdanog podatka. Indikativno je da papa navodi da Andrija mora da poštuje tradiciju koju su na

---

¹ Pogledaj tom "Vrijeme kraljeva" - prvi dokument.

ovim prostorima uspostavili njegovi prethodnici, naznačujući da se radi o monaškom redu ili, čak, nasljednom arhiepiskopatu, što u to vrijeme nije bio rijedak slučaj.

Prostor Gornje Dalmacije naseljavaju Sloveni i Avari. Sloveni imaju svoje državnice, "sklavinije", po svemu sudeći sa vladarskim insignacijama dobijenim od Konstantinopolja. Bitka za uticaj opredjeljuje Vatikan da pokuša da razdvoji arhiepiskopate Duklje i Prevalitane - podjelom prostora Gornje Dalmacije po "granici vjere". Tako bi arhiepiskopat u Duklji ostao i bez svojih najvećih luka. Pored Kotora, Rim Andriji na upravu daruje i Budvu, čime stavlja pod kontrolu strateški pomorski put od Boke do luka Bara i Ulcinja, a po svemu sudeći i Drača. Na taj način arhiepiskopat u Duklji bio bi odvojen od arhiepiskopata u Draču i primoran da se u potpunosti povuče sa jadranske obale.

Tri vijeka poznije Bar postaje pravo veliko arhiepiskopsko sjedište - legitiman baštinik svih prava Duklje. Sa Petrom, prvim "primasom Srbije", arhiepiskopat dobija u vlast i čitav niz avarskih gradova, koji su u doba Vizantije pripadali Novom Epiru - i prostire se praktično do Drača. Pitanje koje se samo po sebi nameće jeste: da li je prostor Novog Epira i njegovih crkava "pokrivala" jurisdikcija Barske mitropolije u desetom stoljeću, posljednjim decenijama postojanja Dukljanskog arhiepiskopata i prvim nakon njegovog sloma? Svjedočenja je veoma malo i uglavnom su posredna, a pravi odgovor će se najvjerojatnije dobiti kada se otvori korpus dokumenata vizantijskih episkopija i mitropolija sa područja Gornje Dalmacije. Činjenica da je Bar postao centralna arhiepiskopija u Gornjoj Dalmaciji, da je u njegovoj vlasti bila svaka od vizantijskih crkava na tom prostoru, kao i na teritorijama Srbije, Zahumlja i Bosne, znači da je - ovaj grad sa arhiepiskopatom postao državna stolica, ideološki oslonac moćnog Kraljevstva Slovena.

Arhiepiskop barski Petar, odlukom kurije, 1075. godine postaje arhiepiskop dubrovački - to označava početak epohe sukoba sa Barskom arhiepiskopijom, na čiji tron već 1072. godine dolazi za prvosveštenika Gregorije. Do kraja jedanaestog stoljeća sukoba nema - dva arhiepiskopa su crkveni gospodari u jedinstvenom Kraljevstvu Slovena, s time što Petar, kao arhiepiskop dubrovački i nosilac moći arhiepiskopata barskog i primata Srbije, po svemu sudeći dobija pod jurisdikciju čitav prostor Donje Dalmacije, sa arhiepiskopatom u Splitu. Uzrok novom poretku stvari je izuzetna moć tadašnjeg kralja Slovena, Mihaila, jedine uzdanice Vizantije u epohi kada se sukobljava sa Normanima, koji su namjerni da Konstantinopolj vojno i politički u potpunosti istisnu sa posjeda u Italiji. Jedna poslanica Mihaila kralja Slovena ("Michaeli Sclavorum (Serblorum) regi respondet discrepantibus a Petri, legati sui, renunciatione litteris eius, statui non potuisse de vexillo pallioque ecclesiae Ragusanae petitis. Iubet Petrum, episcopum Antibarensem, una cum Ragusano ad sese venire, aut alios nuncios mitti, ut lis diiudicetur inter (Laurentium) archiepiscopum Spalatinum et Ragusanum" - L. V. ep. 12) do koje priređivač nije uspio da dođe, iz 1078. godine, ukazuje da se radi o procesu objedinjavanja svih "sklavinija" pod jednom krunom i svih crkvenih sjedišta pod vlašću samo jednog arhiepiskopa. Da li je Mihailo, podržan od Rima, smijenio dubrovačkog arhiepiskopa Vitalisa i protjerao ga iz grada 20. marta 1074. godine kako bi na njegovo mjesto doveo svog povjerenika, barskog arhiepiskopa, nepoznato je. Petar, preuzimajući arhiepiskopat u Dubrovniku, u taj grad donosi i titulu "primas Srbije" koju je nosio i novi barski arhiepiskop Gregorije. Kurija mora da poništi odluku iz davne 877. godine kojom je Dubrovnik stavljen pod crkvenu jurisdikciju Splitske arhiepiskopije i da obnovi povelju o samostalnosti Dubrovnika koju je grad dobio 940. godine, kada je njegova crkva postala arhiepiskopat sa palijumom ovjenčanim prvim arhiepiskopom Jovanom Drugim.

Imenovanje Gregorija za arhiepiskopa barskog i moć koju stiče Kraljevstvo Slovena (tri arhiepiskopije - barska, dubrovačka i splitska) postaju posredno oznaka vlasti koju je nekada imao Dukljanski arhiepiskopat. Papa i kurija, to je više nego očito, žele da pod vjersku kontrolu i svoj uticaj stave i prostore Zahumlja, koji su tradicionalno bili uporište Vizantije i njena čvrsto utvrđena odbrambena linija. Šibenik nije episkopsko sjedište, Zadar je samo episkopat, pa Rim želi da sav prostor u kome administrira vizantijska uprava, polako, preko vjere, izvuče iz istočnorimskog okrilja i da uspostavi svoje institucije: cilj je da sve slovensko i avarsko na krajnjem jugu Dalmacije, oko Drača, bude pod zaštitom, vjerskim protektoratom kurije.

Gornja Dalmacija postaje jedinstveni prostor kada je Petar postao arhiepiskop dubrovački, potpisujući se i kao arhiepiskop barski i primas Srbije; on počinje da širi prostor svog uticaja prema Splitskoj arhiepiskopiji koja titularno nije bila nosilac zvanja "primasa".

Za to vrijeme arhiepiskop barski i primas Srbije Gregorije širi svoju jurisdikciju na prostore nekadašnjih arhiepiskopata Duklje i Prevalitane (za vlade Konstantina Bodina) i na prvosveštenom sjedištu ostaje do 1094. godine (u Dubrovniku Petar vlada do 1114. godine kada umire u dubokoj starosti). Koji godinu nakon Velike šizme, nekadašnji arhiepiskopat drački, pod čijom je jurisdikcijom do 1060. godine bila pravoslavna Barska mitropolija, nestaje; arhiepiskopat u Draču je bez prvosveštenika sve do 1209. godine. Da li je Petar, odlukom kurije, postao "crkveni i vjerski sudija" i na području nekadašnje Dračke arhiepiskopije, a sa njim i Gregorije, nepoznato je, jer nema nijedne naznake o zbivanjima na tom prostoru u tom razdoblju. Neki dokumenti, istina tek u nekim od posljednjih nagovještaja, ukazuju na tu mogućnost. To, opet, ukazuje do kojih se granica na jugu prostiralo Kraljevstvo Slovena.

Do skoro se mislilo da je arhiepiskop Gregorije posljednji primas Srbije u 11. i prvoj polovini 12. vijeka. Nedavno nađeni dokument o barskom arhiepiskopu Iliji (1119-1124. godine) ukazuje da sa velikom sumnjom treba prihvatiti dosadašnji stav o "interregnumu" na prijestolu Barskog arhiepiskopata do pojave Vukana kralja Dalmacije i Duklje i njegovog arhiepiskopa Jovana, 1199. godine. Papa Kalikst, u poslanici pisanoj 1119. godine arhiepiskopu barskom i primasu Srbije Iliji, koji je po svemu sudeći bio već duže na prvosveštenom tronu, potvrđuje sve što je svojevremeno dato barskom arhiepiskopu Petru. Ilija je pod svojom vlašću imao teritorije i crkve "Dukljanske, Barske, Budvanske, Kotorske, Ulcinjske, Svačke, Skadarske (Prevalitanske), Drivastске, Pulatske, Bosanske, Srpske i Travunijske". Njemu se, takođe, propisuje da je Barski arhiepiskopat crkva sa "tri oltara" - on vlada svim crkvama i manastirima, "Latinskim, Grčkim i Slovenskim". Nije poznato odakle dolazi i kojoj crkvi pripada arhiepiskop Ilija, ali se u povelji pape Kaliksta ukazuje da je u pitanju monaški red ("tvoje bratstvo"), a sudeći po pozdravno-titularnom zaglavlju poslanice - možda čak nije ni riječ o katoličkom svešteniku. U poslanici pape Kaliksta se ističe: "Sve ove crkve, ili gradovi, ili manastiri, sa svojim prinadlježnostima i posjedima moraju da se potčine i pokore tebi i tvojoj Dukljanskoj crkvi" - u to doba nema nikoga na tronu dračkog arhiepiskopata, a kurijina poslanica govori o tradiciji jedne od najstarijih vizantijskih mitropolija, Dukljanskoj. Da li je riječ o Crkvi slovenskoj koja se jednim dijelom vezala za Rim, ili o nekom od grčkih visokih sveštenika koji nije prihvatao odluke šizme i bio pristalica u Vizantiji moćnog pokreta da je hrišćanstvo jedno i nedjeljivo, za sada, pošto nema ni posljednjih naznaka može da se nagađa. Papa ukazuje da Iliji "dozvoljava" da ponese teret obaveza u pokrštavanju slovenskih i avarskih prostora na Ilirikumu ("... poneseš teret, poput tvojih prethodnika, krsta...") i da je u ime kurije gospodar na tlu "Slovenske Zemlje (Sklavinije) i Dalmacije". Takođe, u poslanici se naglašava da kurija prihvata "pokornost tvoga bratstva... kako bi se... pokazao u svemu besprekoran i ostao Bogu drag..." Istovremeno, papa Iliju podsjeća da treba slijediti tradiciju dotadašnjih barskih arhiepiskopa, što znači da prvenstveno vodi računa o hristijanizaciji Slovena, te da se drži obaveze pokornosti Rimu. Papa, takođe, ukazuje primasu Srbije da brine o zaštiti potlačenih, da kažnjava tlačitelje, da svaka od njegovih odluka bude pravedna. Jedino na taj način, na području "crkve sa tri oltara", može da se obznani da je Rim prvi i da su mu sve crkve podređene.

Poslanica arhiepiskopu barskom Iliji, kojom mu se daruje i palijum, priznanje da ga Rim prihvata kao svog zastupnika, ukazuje da Kraljevstvo Slovena još uvijek postoji kao moćna i organizovana država - iako nijedan dokument nije nađen koji bi, barem, naveo na to. Po svemu sudeći, na tronu arhiepiskopa barskog, sukob sa Dubrovnikom je već počeo da tinja, nalaze se ljudi koji uz saglasnost kurije strogo vode računa da se ne poremeti skladna ravnoteža uspostavljena stolovanjem primasa Srbije Petra. Drački je arhiepiskopat u to vrijeme upražnjen. Ukoliko je neko bio na njegovom tronu, to su mogli da budu radikalni sljedbenici šizme patrijarha Kerularija, pa Barska arhiepiskopija, nasljednica Dukljanske, objedinjava prostore ne samo Prevalitane, Bosne, Srbije već i čitave

Dalmacije - do Splita. Split i Bar dijele prostor Dalmacije - prvi je odgovoran patrijarhatu u Akvileji, drugi Konstantinopolju i, po svemu sudeći, više Antiohiji koja ima dva prvosveštenika, melkitskog i jakobitskog; jakobitski se vezuje za Apostolsku stolicu i Rim, sa kurijom donoseći odluke o zajedničkoj upravi nad crkvama i manastirima koji pripadaju isključivo Istoku. Najvjerovatnije, u tom razdoblju, na tron barskog prvosveštenika dolaze ljudi iz Antiohije, uz saglasnost prijestone patrijarhalne konstantinopoljske stolice, a da li su među njima i Sloveni (ruske i bugarske monaške kolonije su izuzetno brojne na tim prostorima) nema posrednih naznaka. Da Barska arhiepiskopija ima prvosveštenike koji nijesu po volji Rima (vjerovatno radikalne pristalice Kerularijevih shvatanja vjere) svjedoči šturi podatak da je iz krila Rimske crkve 1167. godine ekskomuniciran barski arhiepiskop nepoznatog imena, ali se detalji o razlozima ekskomunikacije ne navode osim naznake da nije prihvatao "vjeru katoličku".

Od arhiepiskopa Gregorija Barska crkva ponovo počinje kao arhiepiskopat sa "tri oltara", da slijedi tradiciju oblasnih sinoda, takozvanih "sabora izbora" na kojima episkopi crkava - podložnica od trojice kandidata koji po opštem sudu zaslužuju imenovanje, uz preporuku konstantinopoljskog ili rimskog poglavara, biraju arhiepiskopa. Ta autonomija, data Dukljanskom arhiepiskopatu u epohi kada je Vizantija tek počinjala da utemeljuje hrišćanstvo kao zakon a po odredbama Nikejskog vaseljenskog sabora, baština "crkve sa tri oltara", izdizala je Barsku crkvu, u hijerarhiji moći, iznad svih na prostorima Dalmacije: titula "primasa" koju su nosili njeni sveštenici po svemu sudeći bila je takođe naslijeđena od Duklje i označavala je pravo kanonske uprave na teritorijama ali i pravo crkvenog suđenja, bez čekanja na odluke dvije najmoćnije prvosveštene stolice.

Između ostalog, i ovo je bio jedan od uzroka sporenja sa Dubrovnikom i njegovim arhiepiskopatom. Spor je počeo posljednjih godina vlasti arhiepiskopa barskog i dubrovačkog Petra, da bi se polovinom dvanaestog stoljeća rasplamsao svom žestinom. Tada Barski arhiepiskopat nema prvosveštenika koga palijumom i insignacijama moći oglašava rimski pontifeks. Kada na tron prvosveštenika Raguze, 1153. godine, stupi Mihailo Tribun (Trivun), koji je stolovao do 1188. godine, Dubrovnik obznanjuje da želi da pod svoju jurisdikciju, uz oglašenje prava na teritorije, stavi cijeli arhiepiskopat u Baru.² Dubrovnik se, po svemu sudeći, poziva na daleku 990. godinu, kada je za njegovog trećeg arhiepiskopa (nakon Jovana Drugog i Nikifora) odlukom grada izabran posljednji arhiepiskop Duklje, Jovan, koji je izbjegao pred ratom koji se vodio protiv Samuila i njegovih bogumila. Arhiepiskopat Dubrovnika vezivao se, imajući i kanonsko uporište, za poslanicu koju su pape polovinom osmog vijeka poslale episkopu Epidaurusa. Raguzi je kanonski naslijedila prava episkopije u Cavtatu, ugašene 741. godine, koja je bila rimski takmac vizantijskoj mitropoliji u Risnu. Pozivanje na ovaj dokument, iako u skladu sa kanonom, nije imalo snagu odluke: episkopat u Epidaurusu nikada nije bio pod isključivom kontrolom Rima. Oglašenje episkopa Epidaurusa za arhiepiskopa kraljevstava Zahumlja, Travunije i Srbije, po svemu sudeći, zbog arhiepiskopata u Duklji i Prevalitani i mitropolije u Risnu, nikada nije obznanjeno mada je, po nekim naznakama, bilo traženo - pravo države bilo je vezano za arhiepiskopiju u Duklji.

Kraljevstvo Slovena koje je svoje uporište imalo u Crkvi slovenskoj i tri arhiepiskopata, Duklji-Baru, Raguzi i Splitu (sa vladarskim prerogativima jedino je bio Bar), moglo je da kontroliše čitavu dalmatinsku obalu i da štiti veze Vizantije sa patrijarhatom u Akvileji, koji je bio od nemalog uticaja na sjeverni dio Italije i ekonomski najmoćniji njen dio - Veneciju. Kada je papa Aleksandar uputio darovnicu sa privilegijama Crkvi dubrovačkoj, 1167. godine, u kojoj se navodi da od tog časa Raguzi pripadaju nekadašnja prava Barskog arhiepiskopata, to je značilo da je Kraljevstvo Slovena mrtvo. Na Dubrovnik prelaze, kako se u darovnici o privilegijama kaže, "sve parohije koje ti po zakonu, dozvolom Crkve pripadaju: Kraljevstvo Zahumlje, Kraljevstvo Srbije i Kraljevstvo Travunije,

---

² Sa njim i Srbiju, Bosnu, Zahumlje i Dalmaciju. Sa zvanjem primata Dubrovnik želi da pod svoju kontrolu stavi i Split.

takođe i opštine Kotorska, Budvanska, Avarska, Lješka, Skadarska, Drivastska i Palatinska, sa svojim opatijama, crkvama, i parohijama..." Pošto u ovoj darovnici papa ne navodi i pravo Barskog arhiepiskopata, jedinog na dalmatinskoj obali sa "crkvom sa tri oltara", očigledno je da Rim, u času kada je Kraljevstvo Slovena prestalo da postoji, pokušava da, vezujući se na dokument iz osmog vijeka, proširi svoj uticaj.

Episkopije pod vlašću Barskog arhiepiskopata se dižu - najžešći otpor, sudeći prema koju godinu kasnije datiranoj poslanici, pružaju episkopije u Pulatu, Svaču i Drivastu, ali i u Skadru i Kotoru. Papa Aleksandar pobunjenim klericima i episkopatima prijeti najstrožijim kanonskim kaznama, čak i ekskomunikacijom i anatemom. Da je pobuna poprimila razmjere oružanog sukoba svjedoči i posljednja rečenica epistole pape Aleksandra u kojoj se episkopima i sveštenim licima prijeti da će "dobiti zastrašujuću opomenu..." Slovenski komesi, pošto je očito da u tom dobu nema jedinstvenog kraljevstva niti krune koja bi štitila svoj arhiepiskopat, ne prihvataju crkvenu jurisdikciju Rima. Hrišćanstvo je kao ideološki koncept osuđeno da se, ponovo, vezuje isključivo za Crkvu slovensku i malobrojne enklave grčkog sveštenstva, koje oglašava da nekadašnja tema Dalmacija i teritorija Kraljevstva Slovena pripadaju samo Konstantinopolju. Papa Aleksandar je ubrzo morao da ekskomunicira brojne episkope. U poslanici Baru i Ulcinju on navodi da Bar više nije arhiepiskopat već episkopija u sastavu Dubrovačke crkve, te da nema nikakvo pravo da se poziva na kanon i tradiciju. Papa nema prave argumente za takvu odluku pa se laća "apostolskih spisa" i prijeti: "ako se ne budu opametili onda sami pristaju da budu zakonski kažnjeni". Iz ovog, jedinog za sada poznatog dokumenta, vidi se da je Rimska crkva ukinula arhiepiskopiju u Baru svodeći je na rang episkopata, te da primas Srbije postaje arhiepiskop dubrovački koji svoje kanonsko pravo crpe iz dokumenta iz osmog stoljeća i nasljeđa barskog arhiepiskopa Petra.

Papa Klement, nasljednik pape Aleksandra, 1188. godine, za posljednje godine arhiepiskopa Tribuna, u poslanici naglašava da ovoj crkvi pripadaju "sva imanja, sva dobra, koja ova crkva u ovaj čas pravno i kanonski posjeduje, ili će dozvolom budućih pontifika, darivanjem kraljeva ili princepsa (...) moći da stekne, neka tebi i tvojim nasljednicima traju potpuna i postojana..." Rat između Dubrovnika i Bara očito je na vrhuncu - episkopije ugašenog Barskog arhiepiskopata ne daju dobra i crkve, ne pristajući na jurisdikciju Rima i tribunal njegovog sveštenstva. Slovenski komesi i viši oficiri vizantijske vojske, kneževi-princepsi, kako se u dokumentu naglašava, ne žele da budu vazali kurije i njene crkve, braneći tradiciju i nezavisnost Barskog arhiepiskopata.

U povelji papa Klement naglašava da crkvi dubrovačkoj, koja je nosilac zvanja "primasa Srbije", pripadaju teritorije "kraljevstva Zahumlja i Srbije, što je Bosna, i kraljevstvo Travunije". Više nema pomena o tri kraljevstva, ne govori se o Kraljevstvu Dalmacije, niti Kraljevstvu Slovena - 1188. godine postoje samo dvije države: Kraljevstvo Srbije i Zahumlja sa Bosnom i Kraljevstvo Travunije kome po tradiciji od osmog stoljeća pripadaju gradovi, velike episkopije i slobodne luke, Kotor, Budva, Ulcinj, Lješ, Svač, Drivast i Pulat. Bar je na toj listi gradova - ali Rim je odlučio da mu ne vrati status arhiepiskopata, dok Dubrovnik (u početnom dijelu poslanice naglašava se tradicija barskog, pa dubrovačkog arhiepiskopa Petra) treba da bude sjedište "primasa Srbije". Bosna, u novom rasporedu snaga, koji diktiraju krstaške vojne, postaje strateški faktor i činilac ravnoteže na prostorima Iliriku-ma. Njena Crkva slovenska u toj mjeri je moćna da kurija sa njom mora da sklapa neku vrstu posrednog sporazuma: Zahumlje i njegovi komesi su koliko prijetnja Dubrovniku, toliko su jedina uzdanica Rima da će, preko Dubrovnika, sa njima, kroz mir, proširiti uticaj u zaljeđe Balkana, do Drine.

Kraljevstvo Travunije, ili Gornje Dalmacije (Dubrovnik je na granici dvije Dalmacije), vezuje se za tradiciju drevne Dukljanske crkve i kurija nema pravog načina da Bar kanonski oglasi za episkopat. Sa odlaskom arhiepiskopa Mihaila Tribuna završava se i period vlasti Dubrovačke crkve nad episkopatima Travunije i Barskom arhiepiskopijom. Godine 1172. obnavlja se Barska arhiepiskopija - na njenom tronu nalazi se Gregorije Hrizogon³ ("zlatno koljeno", od "znamenitog roda"), po svemu

³ Chrysogonus. U nekim zbornicima piše "Ghega".

sudeći Grk, jer se sa njegovom pojavom Barski arhiepiskopat opet oglašava kao jedinstvena "crkva sa tri oltara". Istovremeno, godina stupanja na tron Gregorija Hrizogona nesumnjivo označava i obnovu Kraljevstva Dalmacije i Travunije (ili samo Dalmacije), ali o vladaru, očito je u pitanju visoki oficir vizantijskih najamnika, nema ni pomena - do sada nijedan dokument nije nađen koji bi potvrđivao njegovo postojanje. Tokom više od dvije decenije na tronu arhiepiskopa barskog i primasa Srbije (do 1194. godine), dok traje i dalje potajni sukob sa Dubrovnikom, Gregorije Hrizogon nije uspio da promijeni odnos snaga na prostorima Gornje Dalmacije: slovenska vlastela i dalje poštuje Crkvu slovensku i Vizantiju. Rim se smatra jednakim po pravu, ali kao "darovatelj znamenja". Vizantija u to doba ne može više da kontroliše svoje teritorije na Ilirikumu, pripremaju se odlučujući krstaški pohodi koji treba da dovedu do stvaranja Latinskog carstva. Kuriji je neophodan mir na prostorima Barskog arhiepiskopata i Crkve slovenske, kako bi strateškim putem preko Duklje ili odmorištem za brodove u Baru obezbijedila nesmetan transport trupa prema Konstantinopolju. Gregorije se, sudeći po dokumentu iz 1194. godine, javlja u svojstvu svjedoka na povelji - sporazumu između krstaškog reda hramovnika (Vitezovi religioznog reda Isusa Hrista i Solomonovog hrama u Jerusalimu koji su preuzeli obavezu da štite hodočasnike na putu do Hristovog groba), u to vrijeme jednog od najbogatijih i najmoćnijih, sa ogromnim posjedima i mrežom bankarskih institucija, i Petra arhiepiskopa Splita. Kao kralj Dalmacije u povelji se navodi Bela Ugarski, istovremeno vladar Hrvatske i Rame - on je garant Rimske kurije i titularni vladar Dalmacije.

Radi se o sporu koji monasi i sveštenstvo manastira Svetih Kozme i Damjana (vizantijskog ili slovenskog) vode sa hramovnicima oko velikih zemljišnih posjeda i prava dizanja mlinova na rijekama. U sporu, u ime ugarskog vladara i kurije, na strani hramovnika su zadarski i splitski prvosveštenici, a pominje se i niz slovenskih župana. Cilj Rima je da preko arhiepiskopa barskog, kao primasa Srbije i poglavara "crkve sa tri oltara", krstaškom monaškom redu obezbijedi pravo na posjede i sticanje prihoda od mlinova, ali i kontrolu kopnenog puta od Zadra preko Splita do Bara, ne samo za hodočasnike već i za krstaške odrede. Buduće Kraljevstvo Dalmacije i Duklje potvrdiće ovaj veliki ustupak kuriji - dio svojih teritorija, na strateškoj saobraćajnici, dozvoliće da koristi militantni monaški red, nauštrb slovensko-grčkog sveštenstva. Istovremeno, sa prvim ustupkom, koji ide na ruku Dubrovniku i njegovom arhiepiskopatu, prostor Dalmacije se dijeli - ne zvanično, ali sa prelaskom velikih zemljišnih posjeda u ruke hramovnika, a kontinuitet dalmatinskog zaljeđa se razbija. Istovremeno, sa kontrolom koju krstaši uspostavljaju na strateškom putu za Akvileju biva ograničena suverena vlast kralja. Sudeći po Vukanovom pismu papi 1199. godine, kralj Dalmacije i Duklje se okreće protiv potomaka i rodbine komesa Huma Miroslava, jer oni štite Crkvu slovensku - nju kurija već oglašava za jeres. Vukan traži od pape da zajedno sa ugarskim kraljem spriječi da se Crkva slovenska, koja je preko Barskog arhiepiskopata legalna i legitimna, iskorijeni na prostorima gdje joj je najjače uporište, u Bosni. Po svemu sudeći, ovo označava početak epohe dubokih sukoba na području Dalmacije, Duklje, Srbije i Zahumlja. Barski arhiepiskopat, koji institucionalno nosi atribute crkve sa "tri oltara", mora da dobije prvosveštenika koji će se brinuti o pomoći vlasti; barski arhiepiskop u novom poretku stvari postaje ideološki upravnik države - kurija na taj način legalizuje na Zapadu odbačeno pravo, utemeljeno Teodosijevom vladavinom, da su episkopi i mitropolitni vrhovni kontrolori civilne uprave.

Crkva slovenska sa posjedima koje dobijaju hramovnici i ostali katolički monaški redovi, mnogi od njih traže da im se vrate posjedi koje su dobili darovnicama kraljeva Slovena, mora da se povlači iz velikih gradova na jadranskoj obali, da svoje uporište nalazi među slovenskim življem koje još nije prihvatilo kanonsko hrišćanstvo. Bosna, ili kako je dokumenti zovu, Zemlja Kraljevstva Srbije, postaje centar Crkve slovenske. U narednoj epohi na njenoj teritoriji odigravaće se brojni, čak i bespoštedni okršaji, sa krstašima, sa predstavnicima kurije i njenim monaškim redovima, koji će dolaziti u misiju hristijanizacije i kao vršiocu inkvizitorskih poslova. Barska arhiepiskopija u tom razdoblju i dalje je "crkva sa tri oltara", ali i na njenom području počinje da se odvija sukob. Neke od

njenih episkopija će, pod uticajem kurije i sa jačanjem Kraljevstva Srbije Nemanjića, tražiti da dođu pod skute dubrovačkog arhiepiskopa, titulara "primasa Srbije" po nasljeđu arhiepiskopa Petra, dok će druge težiti da se što više osamostale i vežu za obnovljeni arhiepiskopat u Draču, kome je Bar u epohi Vizantije bio podređen. Kurija je, vjerovatno, izborom sveštenika i politikom podrške krstašima i moćnim porodicama zapadne vlastele koje će steći posjede na dalmatinskoj obali, pomogla da se sukobi prošire, pa će se u pojedinim razdobljima trinaestog i četrnaestog stoljeća pretvoriti u velike građanske - vjerske ratove.

Dominikanci i franciskanci, inkvizitori i prosvjetitelji, političari i misionari

Sa Vukanovim kraljevanjem i stupanjem na tron barskog arhiepiskopa Jovana Prvog zamiru sukobi sa Dubrovnikom. To je epoha u kojoj latinski bojovnici, brojni hodočasnici pod oružjem, hrle prema Svetom grobu i Jerusalimu, pripremajući zauzeće Konstantinopolja i utemeljenje Latinskog carstva. Arhiepiskop barski Jovan, sudeći po pismu koje zajedno sa episkopima svoje crkve upućuje papi Inocentiju 1199. godine, označava obnovu ne samo crkve sa "tri oltara" već i isključivog prava na tron primasa Srbije. U pismu Jovan navodi: "gospodar kralj i cio narod rukovode (se) onim djelima, koja su na svaki način stvorili oni koji su najbliži Vašoj svetosti. Ja imam namjeru uskoro da pošaljem Vašoj svetosti moje glasnike koji će vašem paternitetu potpunije objasniti moju pokornost..." Ova posljednja rečenica po sudu poznavalaca ovog razdoblja ukazuje da Jovan nije pripadao katoličkoj crkvi i njenom kleru. Da li se radi o učenom Grku, što bi se moglo suditi po tonu poslanice i stilu kojim je pisana, poput mnogih sa teritorija južne Italije i Ilirikuma, koji je znao latinski i priklonio se Rimskoj crkvi, ili nekom od učenijih latinskih sveštenika koji su pripadali "Crkvi čiste vjere", ili, pak, nekom od episkopa sa teritorije Antiohijskog patrijarhata (njihovi su se sveštenici nazivali "katolicima"), koji je boravio sa Slovenima u istočnim monaškim kolonijama, za sada može samo da se nagađa. Po svemu sudeći arhiepiskop barski Jovan pripadao je ili "Crkvi čiste vjere", koja je među paganima sprovodila misiju hristijanizacije, propagirajući kult Rima, ili "katolicima" Antiohije koji su od šestog vijeka bili prisutni na prostorima Duklje. Na ovakav zaključak navodi i dalji tekst poslanice barskog arhiepiskopa⁴ - njega pišu papini izaslanici kapelan Jovan i đakon Simon koji navode da je njihova misija da donesu pravu vjeru na ove prostore ("... vidjeće mnogo toga što treba ispraviti u kleru i narodu Dalmacije i Duklje..."). Po tonu papinih izaslanika očito je da se u Dalmaciji i Duklji ne ispovijeda kanonsko hrišćanstvo, čak ni među latinskim klerom, što govori da su Crkva slovenska i Grčka - polujeretičke, po sporadičnim dokumentima i navodima pavlikijanske, poštovane od dvora, vlastele i mase najamnika koji su povremeno bili u vizantijskoj vojnoj službi.

Papini izaslanici propisuju red koji mora da se uvede u crkvu koja podržava tron Kraljevstva Dalmacije i Duklje: episkopima se oduzima pravo da dodjeljuju više crkvene činove po pravu bogatstva i da bogataše imenuju u crkvena lica (to je bilo staro vizantijsko pravo koje su baštinile najstarije arhiepiskopije na Ilirikumu, poput dukljanske), ili da se kupuju sveštenečka mjesta kako bi se sa crkvenih imanja ubirala renta (što je takođe bila vizantijska tradicija - nju su koristili viši oficiri, komesi, najamničkih trupa, preko ubiranja prihoda sa manastirskih imanja, obezbjeđujući namirnice za trupe, za nabavku oružja, katkad i za platu vojnicima ukoliko je kasnila iz državne blagajne). Papini legati propisuju zabranu trgovine oprostajem grijehova (indulgencija), što je bila karakteristika katoličke crkve, ali i zabranu trgovine "svetim sakramentima", moštima svetaca i predmetima kulta što je, sa druge strane, bila tradicija Istoka (Kotor je kupio mošti svetog Tripuna, Bari svetog Nikole, gotovo da nije bilo grada na dalmatinskoj obali koji nije od istočnih patrijarhata i njihovih zastup-

⁴ Pretpostavka da je Jovan dominikanac, kako smatraju neki proučavaoci ovog razdoblja, je neodrživa - dominikanski red je kanonski obznanjen tek poveljom pape Honorija Trećeg, poslije 1215. godine.

nika kupio neku od svetinja). Dalje, papini legati ukazuju da je sveštenstvo na područjima Dalmacije i Duklje, po pravilu, u braku, u skladu sa vizantijskom tradicijom i kodeksom Crkve slovenske koja, po svemu sudeći, nije tražila čak ni zvanično vjenčanje, te da se preko vizantijske institucije "konkubinata" veliki broj monaha i crkvenih lica nalazi u vanbračnim zajednicama, što je protivno propisima Rimske crkve.

Ovaj dio pisma otvara pitanje koje su sve crkvene organizacije, u okrilju zvaničnog pravoslavlja i Crkve slovenske, opstajale na teritoriji Dalmacije i Duklje; instituciju "konkubinata", najradikalniju od svih, kanonski su ozvaničili pavlikijani, bogumili, barborijani, adamiti, neomaniheji, katari.⁵ Zalažući se za "slobodu izbora" ovi su jeretički pokreti oglašavali da je veza između čovjeka i žene stvar njihovog opredjeljenja, neki čak radikalizujući stavove o promiskuitetu, zalažući se za slobodne i bez predrasuda ljubavne veze, oglašavali su da su djeca rođena iz takvih odnosa "djeca zajednice" koja je bila dužna da o njima vodi brigu. Pri tome su se pozivali na spise Starog zavjeta (svi proroci, po kanonu "prvi patrijarsi", imaju brojne naložnice i sa rođakama svojih žena žive u "divljem braku"), ali i na Novi: Hrist je bio dijete bez pravog oca, pošto je Bog nematerijalan i nevidljiv, i kao takav bio je "dijete zajednice" u ime i za nju vaskrsnuvši. Na ovaj način čuvane su tradicije pitagorejskih i stoičkih škola antike, naročito učenje o "Sjemenom Logosu" ili "Zakonu vjere koji oplodava dušu kao što tijelo oplodava tijelo". Ova učenja, raširena preko školskog sistema Vizantije, širom njene imperije, nijesu bila vezana isključivo za crkvu - već su bila dio helenističkog nasljeđa, uvažavanog i poštovanog a preko jeretika oglašavanog kao "povijest o vremenima starostavnim", nerijetko se pretvarajući u usmenu legendu, koja se prenosila sa koljena na koljeno u poluhristijanzovanim hrišćanskim zajednicama kakve su bile slovenske.

Dalmacija i Duklja, ali i čitav Ilirikum, još od vremena Dukljanske i Prevalitanske arhiepiskopije, bili su područje na kome su se ne samo održala sva antička učenja, već se sa slovenskim paganstvom stvorio svojevrstan amalgam koji je opstajao zahvaljujući jeretičkim crkvenim organizacijama koje su svoje utočište nalazile među Slovenima. Papini legati, koji propisuju šta arhiepiskop barski Jovan mora da prihvati kao obavezu pred Svetom stolicom, zabranjuju episkopima da biraju i unapređuju u više crkvene činove podređeno sveštenstvo. Ova se zabrana očito odnosi na Crkvu slovensku, koja je na taj način čuvala sopstvenu samostalnost - oduzimanje prava da unapređuje svoje sveštenike i slovenskim sveštenicima da u okviru sopstvenog klera odlučuju o organizaciji svoje crkve, značilo je stavljanje pod kontrolu slovenske vjerske organizacije, njeno podređivanje volji i propisima kurije. Ova odluka je poznije, kada su dominikanci i franciskanci počeli da vrše inkvizitorsku službu u krajevima Donje Dalmacije i Bosne, izazvala gnjev i pobunu - iako nema dovoljno dokumenata koji bi na takvo što ukazali i na prostorima Duklje, više je nego očito da ni u njoj situacija nije bila drugačija.⁶ Posredno, ovakvom odlukom, papski legati obavezuju barskog prvosveštenika da nameće kanon Rimske crkve, njenu službu i liturgiju, da se sučeljava sa Crkvom slovenskom i vizantijskom crkvenom organizacijom koja je podržavala.

Papini legati odlukom o preuzimanju kontrole nad podjelom darova koje dobija crkva, ne samo o vjerskim praznicima, ruše temelj državne organizacije na kome je počivala Vizantija na balkanskim prostorima: darovi koje je dobijala crkva dijeljeni su dogovorom civilne i crkvene uprave, jer je dio posjeda davan u najam kako isluženim vojnicima tako i zemljoradnicima koji su bili u stanju da plate zakup. Rimska crkva prvi put na teritorijama, na kojima je suveren Barski arhiepiskopat, uvodi pravo isključivosti crkvene svojine i prava na darove. Civilna vlast više nema mogućnost da utiče na poresku politiku, crkva je prvi put oslobođena obaveza da dio dobiti uplaćuje u državnu provincijsku blagajnu. Taj novac se u Vizantiji dalje dijelio po stopama koje je propisivala imperi-

⁵ Na ovo ukazuje i niz poglavlja u *Ilovičkoj krmčiji*.

⁶ Barski arhiepiskop Jovan Drugi bio je bačen u tamnicu gdje je umro, neki su od arhiepiskopa protjerani, a na Barsku je crkvu bačena anatema.

jalna kancelarija. Puna vlast Vizantije na prostorima Dalmacije i Duklje ovom je odlukom prestala da postoji.

Barski arhiepiskop se, takođe, prvi put obavezuje kuriji da priznaje institut crkvenog suda, buduću inkviziciju, za sve prekršaje koji se dese u okrilju crkve. Posredno, ovim stavom podređuju se grčki i slovenski oltari Barske crkve rimskom. Arhiepiskop je obavezan da sudi po zakonu koji je odredila kurija. Odmah uz ovaj zahtjev je propis da se civilnoj vlasti, bio u pitanju kralj i njegovi najbliži, zabranjuje da sudi crkvenim licima - ličnost crkvenih dostojnika i monaha je van državnih zakona i podliježe samo sudovima i zakonodavstvu Rimske crkve. To je obračun sa vizantijskom tradicijom: vladari više ne mogu visoke dostojanstvenike da osuđuju na monaštvo podvrgavajući ih inicijaciji postrizenja, a zabranjeno im je i da kažnjavaju sveštenstvo koje se bavi laičkim poslovima ili se nalazi na dužnostima u civilnoj administraciji. Nema više prava, datog korpusom vizantijskog nasljeđa, da vladari ili njihovi zastupnici za ogrešenje o zakone civilne vlasti visoka sveštena lica i monahe kažnjavaju ili progonstvom, ili oslepljivanjem, ili bacanjem u tamnicu. Ova će odredba, kao i pređašnje, kasnije postati uzrok svih sukoba Slovena sa Rimskom crkvom, ne samo na prostorima Dalmacije i Duklje već čitavog Ilirikuma. Crkva koja je bila dio države, sada biva, sopstvenim zakonodavstvom, od nje odvojena. Ona postaje ideološka vlast, državi ustupajući monahe i sveštenstvo za povjerljive političke misije i rad u pisarnicama. Nijedna vladarska i povelja najviših dostojnika nema više pravnu valjanost ako nije signirana barem inicijalima lica ovlašćenog od barskog arhiepiskopa. Tradicija Crkve slovenske i vizantijskih crkvenih organizacija na prostorima Ilirikuma da drže pod kontrolom (u nekim razdobljima i upravljaju) carinsku službu i državne finansije, odatle ubirajući takozvani "crkveni porez", odlukama papskih legata postaje protivna rimskom zakonu. Crkva slovenska na teritoriji Bosne i Huma, pa i Zete, do pada južnoslovenskih država pod tursku vlast neće priznavati odredbe koje je prihvatio barski arhiepiskop Jovan Prvi.

Rimska crkva određuje i pravo sklapanja braka - unosi red među varvare, naređujući da "nijedan hrišćanin ne smije da sklapa brak sve do sedmog stepena srodstva (...) jer u krajevima Dalmacije i Duklje ljudi se ne plaše Boga pa se žene u četvrtom ili petom stepenu srodstva, ili još manjem, iako je to protivno odluci svetih Otaca..." Crkva sve bračne veze do sedmog stepena srodstva osuđuje kao incest, i na taj način počinje da uređuje slovensku plemensko-državnu organizaciju, posredno rušeći temelj najamničke družine.⁷ Ove će stavove, poznije, u epohi nakon pada Latinskog carstva, preuzeti Crkva slovenska i grčke enklave koje će hristijanizacijom propisati pravila porodičnog života. Jedan dio Ilovičke krmčije posvećen je upravo regulisanju bračnih odnosa i stepenima srodstva. Na ovaj način počela je da se razbija struktura plemenske slovenske organizacije, a sa njom da se istiskuju jeretička poimanja hrišćanstva koja su, odreda, bila protiv crkvenih odluka o braku, oglašavajući da crkva samo traži način da uzme propisanu taksu. Sa ovom su odlukom, koju je prihvatio arhiepiskop barski Jovan Prvi, u tijesnoj vezi i one koje su se odnosile na život i djelo sveštenih lica-klerika. Sveštenicima i monasima je bilo zabranjeno da zbog lične koristi napuštaju crkvenu službu i prihvate se one u civilnim organima vlasti. Jedan od temelja Vizantije je bio srušen: pravo Istočne crkve je podrazumijevalo da sveštena lica imaju slobodu izbora (nerijetko je ona značila "nužno prihvatanje") da li će život provoditi u manastirskim kolonijama, u crkvenoj službi ili među svjetovnjacima, stupajući u plaćenu službu kod vlastele i bogataša - baveći se administrativnim poslovima i obrazovanjem. Latinska crkva ne dozvoljava da se njen kler bavi civilnim poslovima van crkvenih zakona; to znači da je svaki latinski, bilo monah bilo sveštenik, na usluzi državi i civilnoj upravi ali kao svešteno lice. On nema laičkog gospodara, država i kralj sa svitom podređeni su crkvi, ona odlučuje na koji će im način pružiti pomoć. Crkva je, to načelo proklamuje Rim na prostorima Barskog

⁷ Slovenske formacije, koje su se nalazile u najamničkoj vojnoj službi Vizantije, bile su, u principu, vezane rodstveničkim odnosima - bilo da se radilo o bratstvu ili plemenu. Velika bratstva uključivala su u družine, bandai, mala, zajedno su dobijala zemlju, obrađivala je, plaćala u vrijeme mira porez. Brakovi su se sklapali između bliskih srodnika kako bi se zadržale privilegije stečene u vojnoj službi.

arhiepiskopata i primastva Srbije, "um države i duh njen", a civilna vlast mora da funkcioniše kao "udovi jednog tijela".

Vukan Nemanjić, preuzimajući ove obaveze, državu stavlja potpuno u ruke Rimske crkve: primas Srbije će ubuduće imati sva prava nad onima koji su mu podređeni, a to su bili i Crkva slovenska i vizantijske crkvene enklave u Dalmaciji i Duklji. Propisujući obaveze sveštenstvu, bilo koje vjeroispovijesti, arhiepiskop barski preuzima obavezu da štiti crkvena dobra, da ne dozvoli da se ijedan Latin nađe u slovenskom ropstvu, da nijedan laik ne smije da digne ruku na crkveno lice - crkvena organizacija, prvi put u istoriji slovenskih balkanskih prostora, postaje država u državi, nezavisna i samostalna i nju štite dvije moći: vladareva volja i rimski prvosveštenik. Barski arhiepiskopat od vlade Jovana Prvog postaje osnov vlasti, koji će, sa stvaranjem Latinskog carstva i nakon njegovog pada, morati da prihvati Vizantija - čvrsta državna organizacija kojoj je oslonac crkva, koja donosi, sprovodi i nadzire zakone, izvršiće konačnu diobu slovenskih najamničkih družina na vlastelu i obične bojovnike.

Poslanicu barskog arhiepiskopa Jovana Prvog potpisuju papini legati Jovan i Simon, kao i episkopi koji prihvataju odluke Rimske kurije. Sa utemeljenjem rimskog zakona kao ideološkog okvira Kraljevstva Dalmacije i Duklje, počinje epoha velikih sukoba među Slovenima. Nijesu u pitanju Crkva slovenska i grčke manastirske enklave, već način organizovanja zajednice Slovena i Avara. Nekadašnji najamnici Istočnog imperijuma ostaju bez beneficija i zemlje koju su dobijali u nasljedna lena. Najveći sopstvenik zemljišnih posjeda, s vremenom, po poslanici barskog arhiepiskopa i primasa Srbije, treba da postane katolička crkva i njeni militantno organizovani monaški redovi. Latinski kler i laici, hodočasnici, krstaši, pripadnici srednje i siromašne vlastele, koji u vojnama za Svetu zemlju traže način da se obogate, bivaju zaštićeni od Rima, a barski arhiepiskop je nadležno lice i garant kurije. Slovenska državna i društvena organizacija se prinudno preoblikuje, iz njenih ruku izmiče vlast i predaje se crkvi koja je obavezna da štiti sve vjere i ljude bez obzira na etničku pripadnost. "Crkva sa tri oltara" trebalo je da postane oslonac države, da ponudi mir i saglasje vjera. Utemeljenje Latinskog carstva i namjera Rima da hrišćanstvo sprovodi kao zakon ubrzo dovode do trvenja, prvih pobuna, a zatim do epohe dugih i iscrpljujućih građanskih ratova. Počinju sukobi između samih Nemanjića, a sa njima ratovi između nekadašnjih najamničkih družina, njihovih vođa, pa i primorskih gradova koji, padom Konstantinopolja u ruke Latina, gube mnoge tradicionalne povlastice. Ilirikum, prostori nekadašnjeg Kraljevstva Slovena, postaje zemlja mržnje i razdvajanja. Trinaesti vijek je doba raspada Vizantije i njene tradicije na prostorima Dalmacije i Duklje, razdoblje raslojavanja i podjela nekadašnjih vizantijskih "bandai": nekadašnji komesi i njihovi potomci pokušavaju da uspostave legitimitet vladanja na teritorijama koje su njihove družine dobile u posjed, dok se Crkva slovenska, pred militantnim monaškim redovima Rima, povlači i utvrđuje u Bosni i Zahumlju, a po svoj prilici i u Duklji i bliskom zaljeđu dalmatinske obale.

Zapadne vlasteoske porodice dobijaju lena na prostorima Donje Dalmacije i Starog Epira. Gornja Dalmacija i Novi Epir ostaju slobodni, bez znatnijeg latinskog posjeda. Arhiepiskopat u Baru postaje stolica na koju kurija šalje najučćenije i najumnije ljude, po pravilu one koji su se okušali u povjerljivim političkim misijama. Barski arhiepiskopi, dolazeći na tron primasa Srbije, trebalo je da održe ravnotežu uticaja tri vjere, da pokušaju da rimsko hrišćanstvo sprovedu kao zakon, da omoguće da se preko Bara održi strateški kopneni put prema Istoku, te da pregovorima i darovnicama privuku Kraljevstvo Srbije da se okrene protiv obnovljene Vizantije. Svojim vezama sa ostalim slovenskim narodima, naročito sa Rusima i Bugarima, Kraljevstvo Srbije trebalo je da omogući da se proširi uticaj Rima.

Arhiepiskop Jovan Prvi za sve vrijeme vladavine ulaže napore da osposobi državu da funkcioniše po pravilima katoličke slike civilne moći, da održi relativan mir između već sučeljenih crkava, da nekadašnje vizantijske komese pretvori u vlastelu po zapadnom uzoru. Ne zna se njegova prava uloga u dinastičkim sukobima Nemanjića, Vukanovih potomaka sa potomcima Stefana Prvovjen-

čanog, ali je, istina u naznakama, očito da je Barski arhiepiskopat ulagao napore da se slovensko jedinstvo, utemeljeno Kraljevstvom Slovena, više ne obnovi - tri crkvena gospodara počće da dijele i u trinaestom stoljeću gotovo će okončati podjelu Ilirikuma. Crkva slovenska imaće prvosveštenu vlast na prostorima Bosne, katolička na teritoriji Dalmacije i dijelom u unutrašnjosti Srbije, nekadašnjoj Meziji, dok će pravoslavje i vjeru "grčkog obreda" braniti i zastupati Arhiepiskopat Srbije. Sve tri crkvene organizacije, svaka sa svojim dobrima, klerom i monaštvom, imaće enklave, rasijane po čitavom prostoru Ilirikuma, u masi pagana i tek površno hristijanizovanih Slovena. U najboljoj situaciji je bila Crkva slovenska, koja je za veći dio življa na Ilirikumu bila jedina nacionalna. Služba je vršena na slovenskom jeziku, ona nije tražila takse i poreze, nije ubirala namete, štiteći sloj najsiromašnijeg stanovništva. Sa poslanicom arhiepiskopa barskog Jovana Prvog tu obavezu preuzima i Rimski crkva. To označava početak dugog i krvavog sukoba dvije crkve, koji će se okončati tek u prvim godinama pada slovenskih država pod tursku vlast.

Sa formiranjem dominikanskog i franciskanskog ili reda Male Braće (1215. i 1207-9. godine) kurija je stvorila dvije moćne monaške organizacije koje su na prostorima nekadašnjeg Romejskog carstva trebalo da sprovode misije pokrštavanja i da hrišćanstvo utemeljuju kao zakon. Inkvizicija, stvorena u trinaestom vijeku, sa pojavom ova dva monaška reda, kao izvršitelja odluka crkvenog tribunala, trebalo je da preko tajnih suđenja, konfiskacije i oduzimanja dobara, stvori ekonomski osnov da se Rimski crkva u novoposjednutim krajevima predstavi kao moć državne vlasti. Sa dolaskom na tron barskog arhiepiskopa Jovana Drugog, 1248. godine, inkvizicija je trebalo da se kao institucija pojavi i na teritoriji primasa Srbije - nju je pratila papska darovnica kojom se Slovenima dozvoljava da liturgiju katoličke crkve obavljaju na sopstvenom jeziku. Institucija crkvenog suda trebalo je da ukine tradicionalno pravo Slovena na području čitave Dalmacije, da prvosveštenike u arhiepiskopijama biraju na oblasnom saboru, između kandidata koje sami predlažu, a u saglasnosti sa preporukom pape. Vizantijska tradicija, koja je bila okvir moći slovenskih najamničkih družina, jer je štiti prava komesa, za Rim je bila neprihvatljiva, usmjerena protiv primata Rimske crkve. Od Jovana Drugog sabor ne ističe kandidate za arhiepiskopsko zvanje, već se saziva da verifikuje odluku "gospodara pape" i da izrazi potčinjavanje volji i ličnosti onog koji je dobio arhiepiskopski palijum. Pokušaj da se oblasni sabor pretvori u inkvizitorski sud, o čemu svjedoče poslanice nasljednika Jovana Drugog, u Gornjoj Dalmaciji i Duklji bio je osuđen na neuspjeh. Samostalnost episkopija, sve do kraja četrnaestog stoljeća organizovanih po teritorijalnom principu najamničkog služenja (civilni upravnik episkopije i dalje je nosio vizantijsku titulu komes) nije dozvoljavala da se utemelji crkveni tribunal u bilo kakvom obliku. Na jednoj strani paganstvo, na drugoj veliki broj jeretičkih crkava i organizacija, na trećoj Crkva slovenska koja je sve štiti, a na četvrtoj Arhiepiskopat Srbije koji se pozivao na odluke vaseljskih sabora, unaprijed su predupređivali svaki od nauma franciskanskih ili dominikanskih arhiepiskopa.

Arhiepiskop barski Jovan Drugi umire ili biva ubijen u zatvoru u koji ga bacaju slovenske vođe i sveštenstvo, a njegov nasljednik Žofrua, nakon samo dvije godine vlasti, 1255. u septembru, umire pod nerazjašnjenim okolnostima. Treći franciskanac, Loran, Francuz, kao i prethodni arhiepiskop barski, koji papskom odlukom biva postavljen na upražnjeni tron primasa Srbije, umire nakon petnaest godina, 1270. Nijedan, a Jovan Drugi spada među najznačajnije kurijine povjerenike na prostorima hrišćanstva, ne uspijeva da utemelji crkveni tribunal. Inkvizitorski sudovi, i ako se sporadično javljaju, kao u Kotoru, ne mogu da se institucionalizuju: papska vlast ostaje bez osnovne poluge za sprovođenje moći.

Od 1237. godine dominikanci su stalni izaslanici kurije u Barskom arhiepiskopatu. Sa njihovim dolaskom počinje drugačiji odnos prema Crkvi slovenskoj koja, za vlade Uroša Velikog (1243-1276), postaje predmet progona i od strane arhiepiskopata Srbije. Sa Crkvom slovenskom, koja posljednje utočište nalazi u Bosni, gdje postaje oslonac državne vlasti, tijesne veze uspostavlja Dubrovnik koji ne želi da se odrekne supremacije na teritorijama Barskog arhiepiskopata - njegovi

arhiepiskopi žele da nose titulu primasa Srbije. Dubrovnik se pozivao na bule papa Paskala Drugog (1102), Kaliksta Drugog (1120), Anastazija Četvrtog (1153), Adrijana Četvrtog (1158), Aleksandra Trećeg (1167) i Klementa Drugog (1188), koje su mu povjeravale crkvenu upravu nad čitavom Srbijom, pa latinski kler zbog toga počinje da se dijeli. Između franciskanaca i dominikanaca izbijaju sukobi, svađe i sporovi, u njih se miješaju i ostali latinski monaški redovi, najviše benediktinci. Svi žele da budu na čelu crkve koja će pod jurisdikcijom imati velike slovenske prostore - sa pravom uprave dolazili su prihodi, beneficije, darovi, učešće u državnoj službi. Veoma malo dokumenata i građe iz druge polovine dvanaestog i prve polovine trinaestog vijeka ukazuje na stalni sukob u okviru katoličke crkve i njenih monaških redova. Sukob iniciraju, po svemu sudeći, krstaši, njihova vojna organizacija i vođe, a do regionalnih ratova šire velike vlasteoske porodice, koje u vrijeme Latinskog carstva dobijaju na teritorijama Vizantije nasljedna dobra i titule, od kraljevskih do carskih. Monaški redovi, u pratnji krstaša, zaduženi da štite interese rimskog prvosveštenika i obezbjeđuju podršku hodočasnici, počeli su da se dijele stajući ili na stranu latinskih velikaša ili krstaških vojnih vođa, sve u želji da svojim bratstvima pribave što veću imovinsku korist i obezbijede uticaj na novoosvojenim teritorijama. Sve to se prelamalo, manje ili više, i na instituciju arhiepiskopije u Baru. U pitanju su bili značajni ulogi: carine je sa bosanske strane ubirala Crkva slovenska, dok su se na dalmatinskoj obali i u njenom bliskom zaleđu za prava kontrole trgovinskih tokova i ubiranje dažbina borili različiti monaški katolički redovi, naporedo sa predstavnicima arhiepiskopije Srbije, episkopima Zahumlja i Zete. Barski arhiepiskopat, na čije čelo dolaze moćne ličnosti, papini lični povjerenici, teži da se preko prava "crkve sa tri oltara" zaštiti od pritisaka i povremenog bijesa slovenskih masa koje u dinastičkim sukobima Nemanjića ili ratovima između slobodnih gradova, uvijek, tražeći korist, staju na nečiju stranu. Barski arhiepiskopat, sa svih strana okružen nepovjerenjem, izvršavajući misiju kurije (kontrola strateškog prolaza preko Zete prema glavnom putu za Konstantinopolj i uvid u odnose koje Sloveni sa Ilirikuma uspostavljaju sa Rusima i ostalim slovenskim narodima) ne insistira na uvođenju crkvenog tribunala, pažljivo mjereći svaki korak u misijama pokrštanja ili pregovorima sa arhiepiskopijom Srbije oko podjele sfera uticaja. Arhiepiskopat Srbije, koji se kanonski, sopstvenom odlukom, nepodržan od najviših institucija Istoka, pozivao na tradiciju Justinijane Prime, priznavao je i uvažavao tradiciju arhiepiskopata Duklje. Barski arhiepiskopat je bio poštovan i uvažavan, preko primasa Srbije išle su sve veze Nemanjića sa Rimom, a od podrške zetske vlastele i arhiepiskopa barskog nerijetko je zavisio izbor prestolonasljednika. Sa upravom koju su organizovali franciskanci, arhiepiskopat u Baru postao je jedno od najznačajnijih uporišta Rima ne samo na Ilirikumu. Blizina Italije omogućavala mu je da kuriji obezbijedi čvrste kontakte ne samo sa slovenskim vladarima već i sa Konstantinopoljskom crkvom, pa i sa dalekim istočnim patrijarhatima. Za vlade kraljice Jelene Anžuske i odmah nakon nje barski arhiepiskopat konačno postaje najznačajniji rimski primat na teritorijama Istoka. Barska prvosveštena stolica uživa izuzetan ugled u svijetu, a njeni primasi su u čestim povjerljivim misijama na dvorovima zapadnih vladara.

Kada na tron arhiepiskopa barskog stupi dominikanac Gaspar Prisk, jedan od najvećih filozofa i pjesnika svog vremena, ovo crkveno sjedište postaje jedno od najprestižnijih rimskih u istočnom dijelu svijeta. Čovjek velikog ugleda, koga sa slavom i hvalom primaju na dvorovima i u svim učenim sredinama Zapada, Gaspar Prisk označava početak "zlatnog doba" Barske arhiepiskopije - njeno ime više se ne vezuje za ljude od politike i povjerenike papa, već za ugledne ličnosti iz svijeta nauke i kulture. Njega nasljeđuje kotorski kanonik Mihajlo, čovjek koji će iskustva kotorskih skriptorija i grčke iluminatorne škole donijeti u Bar. O Mihajlu i njegovom djelu postoje brojni zapisi. Po pozivu odlazio je u velike evropske centre, na posvećenja hramova i službe obnove kulta svetaca, zaboravljenih u sredinama u kojima su bili slavljani. Sa vladavinom arhiepiskopa Gaspara Priska i Mihajla Barska se crkva tijesno vezuje za njemačke i ugarske vladare, za tamošnji kler, a to, posredno, ukazuje da se Bar smatra krajnjom tačkom - uporištem Zapadnog rimskog carstva. Bar od tog vremena postaje veza Zapada sa velikim vlasteoskim porodicama i trgovcima koji su svoja lena i

centre imali na teritoriji Istočnog rimskog carstva, uvijek istupajući kao posrednik u pripremanju za nove krstaške vojne, nudeći svoje usluge u misijama širom Istoka. Ova aktivnost i promjena strategije Barskog arhiepiskopata (on se više ne bavi pitanjima hristijanizacije, inkvizitorski sudovi samo se sporadično pominju) podudaraju se sa jačanjem države Nemanjića. Kotorski kanonik Mihajlo stupa na tron barskog prvosveštenika i primasa Srbije u času kada je na prestolu Srbije kralj Milutin, jedan od najvećih osvajača među Nemanjićima. Po svemu sudeći, Kotor i Bar počinju da igraju izuzetno značajnu ulogu: preko njih se odvijaju sve trgovinske veze Kraljevstva Srbije sa Italijom i Zapadom, iz arhiepiskopata i episkopija polaze misije koje utanačuju vojne i dogovaraju savezništva sa Njemcima i Ugrima. Bar, kao nosilac moći "crkve sa tri oltara", kada su gotovo prekinuta sva sporenja sa Dubrovnikom koji zavisi od volje i moći njemanjićkih dinasta, uspostavlja tijesne veze sa Crkvom slovenskom i arhiepiskopijom Srbije. Bosni više ne prijete opasnost od krstaških pohoda protiv slovenskih i drugih jeretika, Latinsko carstvo je nemoguće obnoviti, pa je cilj kurije da Slovence što više okrene protiv Vizantije, kako bi pružila podršku svojoj vlasteli, gospodarima u Ahaji, na Kritu, Peloponezu i širom prostora nekadašnjeg Istočnog carstva. Kurija, u tom času, u sporazumima Vizantije sa Turcima i arapskim državama, vidi glavnu prijetnju opstanku latinskih enklava na Istoku i hrišćanske vlasti nad simbolom vjere, Svetim grobom u Jerusalimu.

U prvoj polovini četrnaestog vijeka, kada vlada mir između Crkve slovenske, katoličke i pravoslavne u Srbiji, prostori Kraljevstva Dalmacije i Duklje se još samo u titulama sporadično spominju, jer se neprekidno smanjuju u diobama između bosanske vlastele, osamostaljenih velikih gradova i katoličkih monaških redova koji dobijaju ogromne zemljišne posjede. Tada vizantijski monasi i viša sveštena lica dolaze u brojne skriptorije, nudeći u najam umještnost i znanje. Arhiepiskop Andrija iz reda Male braće, koji na tron stupa 1307. godine, prvi je arhiepiskop koji se odriče svog zvanja i traži da prestane da nosi titulu arhiepiskopa barskog i primasa Srbije - 1324. godine on odlazi iz grada i na njegovo mjesto dolazi dominikanac Gijom Adam. Na tronu barskog arhiepiskopa opet je čovjek od najvećeg povjerenja rimskog prvosveštenika, misionar u Persiji, Jermeniji i Africi, titular i utemeljitelj dominikanskih manastira na prostorima Srednjeg Istoka.

Andrija demisionira sa trona primasa, neposredno nakon smrti kralja Milutina, kada u Srbiji, a po svemu sudeći i na teritoriji Barske arhiepiskopije, bjesni rat između pretendenta na vladarska znamenja. Da li je u tom času narušen vjerski mir, utvrđen Milutinovom vladavinom, između tri crkve na prostorima Kraljevstva Dalmacije i Duklje i Kraljevstva Srbije, da li su i u kolikoj mjeri nosioci vlasti u Bosni, oslonjeni na Crkvu slovensku, počeli da teže proširivanju uticaja birajući za metu Barski arhiepiskopat, nedovoljno je poznato. Stupanje na tron Gijoma Adama, francuskog Katalonca, jednog od najvećih stvaralaca i najučinijih ljudi svoje epohe, označava da u Rimu oživljava ideja o pokretanju velikog krstaškog vojnog pohoda koji bi zaustavio islam i uspostavio čvrstu granicu prema njemu. To je doba "prezira prema Vizantiji", jer Istočno rimskog carstvo, svedeno na mali prostor u Aziji i nekadašnju Heladu, protiveći se izmirenju pravoslavne i katoličke crkve, počinje otvoreno da prijateljuje sa islamom. Isihastički sporovi daju brojne polemičke tekstove protiv Latina, osuđujući ih za jeres i nepoštovanje hrišćanstva, pokušavajući da sa islamom i muslimanskim teolozima sklope sporazum o religijskoj toleranciji: stvara se (obnavlja) teorija o "jedinственom porijeklu dvije vjere".

Gijom Adam, predstavnik dominikanskog reda, po posrednim podacima jedan od organizatora dolaska španskih i katalonskih najamnika u vojsku Nemanjića, pred kraj svoje vlasti počeo je da obilazi evropske dvorove tražeći podršku za ideju o velikoj i odlučujućoj, posljednjoj krstaškoj vojni. Po nekim izvorima, Adam je čak tražio neki od arhiepiskopata u rodnoj Francuskoj ali pod uslovom da se ne liši zvanja primasa Srbije i titule arhiepiskopa barskog. Da li je ovaj njegov zahtjev bio u vezi sa progonima katolika za vrijeme vlade kralja Dušana, kada su mnogi od njih potražili utočište u Ugarskoj ili je bio posljedica toga što se Bar, nakon osnivanja Pečke arhiepiskopije, osjećao napušten jer je vladar promovisao pravoslavlje kao ideološki koncept i oslonac države -

nema pouzdane naznake. U Dušanovom kraljevstvu, pa carstvu, u zvaničnoj službi, očito je, nije bilo mjesta za latinske i grčke sveštenike, ni za njihove posredničke misije. Okrećući se prema jugu mladi vladar je imao na umu tron Konstantinopolja, krunu Grka i Slovena, pa mu je, po svemu sudeći, svaka ideja o velikoj krstaškoj vojni latinskog svijeta bila bespredmetna i suprotna njegovim interesima. Dušanove veze sa Dubrovčanima, u vrijeme kada je pripremao utemeljenje carstva, svele su Barski arhiepiskopat na marginu događaja. Suveren, budući car, prećutno je podržavao Dubrovnik i njegove arhiepiskope. Rim se nije oglasavao, a kako je Kraljevstvo Dalmacije i Duklje već postalo prošlost, to je arhiepiskopat u Baru sa tradicijom "tri oltara" postao smetnja Dušanovim namjerama i njegovih vojnih vođa - jer slovensko pravoslavlje moralo je da stekne primat nad svim ostalim hrišćanskim liturgijama.

Kurija pokušava da spase nešto od svog uticaja na prostorima Dušanove države pošto kraljeva Dalmacije i Duklje i njihovog gospodarstva više nije bilo, pa za arhiepiskopa barskog i primasa Srbije imenuje, nakon Gijom Adama, kanonika patrijarhata u Akvileji, Jovana Trećeg Zaulina.

Raspad slovenskih država i ideja o zidu pred islamom

Obnavljajući veze arhiepiskopata u Baru sa starim patrijarhatom u Akvileji, sada potpuno pod uticajem kurije, Rim pokušava da se približi Dušanovoj vlasti, da spriječi potpuno odvajanje arhiepiskopata Srbije od uticaja pape. Sa osnivanjem patrijarhata Srbije Barski arhiepiskopat biva granično područje između Dubrovnika koji ima tijesne veze sa Crkvom slovenskom u Bosni, i Drača koji želi da nosi atribut avarske Albanije. Misija akvilejskog kanonika, arhiepiskopa Jovana Trećeg Zaulina, unaprijed je bila osuđena na neuspjeh - veliki potresi izazvani promjenom politike Nemanjića i ukidanjem Kraljevstva Dalmacije i Duklje, dovode do ratova na području Gornje Dalmacije. Ti sukobi su nerijetko imali vjerski karakter - pod uticajem isihastičkih sporova u Vizantiji i prihvatanjem isihastičke doktrine u kanonu crkve Srbije, latinski se svijet, njegovi kler i monaštvo, osuđuju kao neprijatelji pravoslavlja i slovenstva. Pozivanje na patrijarhat u Akvileji više nema značaj; arhiepiskopija Srbije, koja se sprema da postane patrijarhat, okreće se i protiv prijestonog vizantijskog crkvenog sjedišta, odbija da prihvati pokornost ostalim patrijarhatima. Barski arhiepiskop, koji stiže iz Akvileje, može samo da se suoči sa činjenicom da nije neprijatelj već tuđin i da je na čelu crkve koju ne prihvataju država i crkva Srbije. "Tri oltara" postaju istorija - barski arhiepiskopi dolaze u situaciju da spasavaju sopstvene vjernike, da pokušavaju da zadrže monahe u brojnim manastirima, koji, pred strahom od pogroma, žele da napušte teritoriju i manastire prepuste lokalnom pravoslavnom ili sveštenstvu Crkve slovenske. Sa njihovim odlaskom prestaje i izuzetno bogata skriptorska djelatnost u manastirskim radionicama Barskog arhiepiskopata. Kada Jovan Treći Zaulin ode sa mjesta arhiepiskopa barskog 1348. godine, kurija, da tron primasa Srbije ne bi ostao upražnjen i da se sva vlast ne bi prepustila dubrovačkom prvosvešteniku nad kojim Rim nema pravu moć, već 1349. imenuje novog arhiepiskopa - Dominika, sveštenika gradske crkve Svetog Petra.

Nemoć Barskog arhiepiskopata, čije crkve i episkopije počinju da traže moćnije zaštitnike, traje do 1363. godine. Sveštenik crkve Svetog Petra, ustoličen za primasa Srbije, vlada do 1360. godine a onda je tri godine arhiepiskopska stolica prazna: lokalni arhidakon Stevan nosi titulu arhiepiskopa. Kurija nema čovjeka za to mjesto. Carstvo Nemanjića se raspada, a latinski gospodari velikih posjeda i titulari čitavih oblasti Vizantije, velike vlasteoske kuće poput Anžuja i Luzinjana, povlače se pred islamom sa svojih dobara, odnoseći blago Istočnog rimskog carstva. Gotovo sve enklave katoličke crkve na prostorima Antiohijskog, Aleksandrijskog i Jerusalimskog patrijarhata pale su ili padaju u ruke muslimana; sveštenstvo i monaštvo prepušta ih jeretičkim crkvenim organizacijama, poput nestorijanaca i jakobita. Latinski monasi koji bježe is Palestine na Zapad ne samo da odnose blago hrišćanskih bogomolja, već i čitave korpuse vizantijskih spisa, pisanih na grčkom, aramejskom

i koptskom jeziku. Sa tim spisima na Zapad se prenose i čitave biblioteke dokumenata vezanih za istočne patrijarhate, saborske odluke, prepiske i polemike koje su vodili stari patrijarsi. Blago i bogatstvo se odnosi brodovima i kopnom preko Ilirikuma. Bar ni kao luka više nema nikakav značaj, jer svi bjegunci hitaju najkraćim putem prema teritorijama u kojima im zaštitu mogu pružiti katolički kraljevi Ugarske.

U času kada Balšići pokažu svoju snagu i kada počne da se uviđa da oni okupljaju najviše bojovnika sposobnih da održe državu i teritoriju pod jednom vlašću, Rim za barskog prvosveštenika imenuje dominikanca Jovana Četvrtog, titularnog episkopa Cezareje u Kapadokiji (po nekim izvorima on je iz Bara premješten u Cezareju, ali je u to teško vjerovati - Kapadokija je bila izložena stalnim naletima islamskih bojovnika). Preuzimajući presto primasa Srbije 12. juna 1363. godine Jovan Četvrti će pokušati da uspostavi legitimitet Barskog arhiepiskopata i da, pošto države Nemanjića više nije bilo, ujedini sve crkve barske dijeceze.

Na početku vladavine on ulazi u sukob sa Crkvom slovenskom, po svoj prilici i sa Dubrovnikom, jer želi, preko gospodara Zete, da obnovi nekadašnje insignacije moći Duklje i Gornje Dalmacije. Po nekim izvorima, nepotvrđenim u dokumentima, njega su Kotromanići natjerali da se povuče sa trona arhiepiskopa barskog i da svoje mjesto ustupi Jovanu Petom Andriji, episkopu Drivasta (poznatom pod nazivom Jovan od Leporibus). S obzirom na to da dokumenti u velikim italijanskim gradovima, najviše Firenci i Faenci, bilježe misije Jovana Četvrtog, njegove kontakte sa najmoćnijim ljudima sjeverne Italije tog vremena, teško je vjerovati da su na tronu primasa Srbije istovremeno boravila dva arhiepiskopa, vladajući pod istim znamenjima. Najvjerovatnije da je u konfuznoj i haotičnoj situaciji, kada su prijetili ponovni sukobi sa Dubrovnikom koji više nije imao oslonac u Nemanjićima, kurija odlučila da svim snagama podrži gospodare Zete: na teritoriji nekadašnje Prevalitane i Novog Epira tako bi se temeljio strateški limes rimskih interesa i to na liniji koju je davno utvrdila Vizantija kako bi se suprotstavila Rimu. Svi su izgledi da se Jovan Četvrti, kao predstavnik najmoćnijeg i najorganizovanijeg monaškog reda, dominikanaca, našao na tronu barskog arhiepiskopa zajedno sa Jovanom Petim Andrijom iz Drivasta. Podjelom vlasti, između čovjeka koga je imenovao rimski prvosveštenik i episkopa jedne od crkava koje su pripadale Barskom arhiepiskopatu, stvoreno je neophodno jedinstvo - teritorija Barske dijeceze je ujedinjena i stavljena pod neposredni uticaj Rima. Oba prvosveštenika su trebalo da predaju insignacije budućem civilnom gospodaru ili da, u najgorem slučaju, preko titule primasa Srbije sami vladaju teritorijom koju je zauzimala njihova crkva. U tom razdoblju patrijarhat Srbije nije imao nikakav uticaj, njegovo sjedište bilo je često upražnjeno, na njega su od prilike do prilike imenovani, čak i silom dovođeni, stranci. Titula primasa Srbije barskog arhiepiskopa u toj je situaciji dobijala na značenju i predstavljala je tradicionalni legitimitet moći. Jovan Četvrti je rimsku moć donosio sa svojim monaškim redom, dominikancima, u tom času jedino sposobnim i spremnim da se suoče sa izazovom koji je nametala situacija u Gornjoj Dalmaciji. Episkop Drivasta je, sa svoje strane, obezbjeđivao saradnju sa arhiepiskopatom u Draču i bio zastupnik avarskog stanovništva nekadašnjeg Novog Epira.

Kada je koliko-toliko stvoreno jedinstvo Barskog arhiepiskopata, preko njega je, po svoj prilici, Rimski crkva počela da obezbjeđuje, putevima kroz nekadašnji Epir, veze sa svojim posljednjim enklavama na teritoriji Helade. Barski arhiepiskop Antonije, koji 1382. godine postaje primas Srbije, 1391. postaje arhiepiskop Bosne, a na tronu prvosveštenika njegov je nasljednik Rajmond, prior iz Taragona, koji je pripadao monaškom redu avgustinaca. Njega 1395. godine nasljeđuje Luj (Ludovik) Bone, arhiepiskop Palerma, koji krajem iste godine prelazi u Solun. Tako se poslije dužeg vremena na tronu primasa Srbije i arhiepiskopa barskog ponovo našao jedan od najpovjerljivijih ljudi kurije, arhiepiskop velikog italijanskog grada. Njegovim imenovanjem Rim je pokušao da obezbijedi kontrolu nad putnim pravcem Bari-Bar-Solun (preko starog arhiepiskopata u Ohridu) i da nešto više uradi na integraciji prostora koji je nekada pokrivala vizantijska provincija Epir. Zbog toga 1396. godine kurija na mjesto arhiepiskopa barskog, dok je Luj Bone (Bonitus) u Solunu, dovodi

Martina (po nekim izvorima Marina Drugog), ulcinjskog kanonika koji će na tronu primasa Srbije ostati sve do 1420. godine, do vremena kada se sa područja Ahaje i Helade povuku svi misionari.

Malo je podataka o stanju i situaciji u Barskom arhiepiskopatu u tom razdoblju. Činjenica da gospodarstvom Zete upravljaju Balšići, da je to područje po strani od najvećih sukoba koji se vode sa islamom i Turcima, posredno ukazuje da je to vrijeme relativnog mira i stabilnosti, te da se preko Ulcinja i Bara uspostavlja veza sa avarskom vlastelom u Kraljevstvu Albanije, a preko njih sa vizantijskim i rimskim sveštenečkim i monaškim enklavama koje su opstale na području Grčke. Barski arhiepiskopi i ulcinjski episkopi, po svemu sudeći, učestvuju u kontroli velikog trgovačkog puta koji vodi trasom antičke Via Egnatia, u ime Rima štiteći zapadne trgovce i obezbjeđujući im u povratku preko Kotora vezu sa Dubrovnikom i nekadašnjom Donjom Dalmacijom. U prvim decenijama petnaestog stoljeća na tron arhiepiskopa barskog i primasa Srbije opet dolaze ljudi iz Bara, kao Jovan Balzan, kanonik, čiji je izbor poništen 1422. godine, nakon samo dvije godine uprave. Kurija iste godine dovodi na njegovo mjesto Petra Drugog, kanonika iz Drivasta, koji, najvjerovatnije nakon velikih nemira na području Barskog arhiepiskopata i stalnih borbi koje se vode sa Turcima, biva smijenjen 1448. godine. Sa krajem njegove vladavine počinje novo doba u istoriji Barske arhiepiskopije - na tron primasa Srbije ponovo počinju da bivaju imenovani ljudi od najvećeg povjerenja kurije, ugledni sveštenici iz svih krajeva Evrope. Oni dolaze u Barsku arhiepiskopiju sa zadatkom da obnove nekadašnji uticaj primasa Srbije. Barska arhiepiskopija postaje prva linija odbrane hrišćanskog svijeta: prostor nekadašnje Zete se polako raspada pred naletima Turaka, nesloga i sukobi razjedaju čitavu Gornju Dalmaciju, pa je obaveza barskih arhiepiskopa da sačuvaju što se sačuvati može. Preko Venecije dobijaju stalnu pomoć, ali je sveštenstva i monaštva spremnog da boravi na teritorijama njihovog arhiepiskopata sve manje: i čitav Zapad se nalazi u previranju, počinju veliki ratovi, pa će u vijeku koji slijedi Barska arhiepiskopija biti ostavljena sama sebi - opstaće, ali će izgubiti i prestiž i značaj.

Vojislav D. Nikčević

Arhiepiskopija barska

Barska crkva¹*Barski episkopi i arhiepiskopi*

Među antičkim historičarima i geografima ne nalazim nikoga, koji je prije Konstantina Porfirogeneta pomenuo Bar. Ipak, u devetom vijeku, oko sto godina prije Konstantina, Bar je bio episkopski grad podložan Dukljanskoj mitropoliji, kako uče "Akta Dalmatinskog Koncila", oko 877. godine. Marinus Barlecius u životu Skenderbega, knj. 3, prenosi da je Bar bio veoma stari grad, utvrđenje i poznata kolonija rimskih građana, slavljena u spisima starih, ali, kaže, sami Barani su nemarnošću doprinijeli da se dogodi najveća sramota, da se glasovitost i kreposti naslavljenijeg grada prekriju mrskim zaboravom.

Poslije pada Rimskog carstva, piše da je bio uništen od Galogrka, a obnovljen od Jelene, rodnom od kraljeva Franaka, najizvrsnije i najplemenitije žene, supruge Simeona Nemanje, kralja Misora i Ilirika, odnosno Srbije i Dalmacije, koja, pošto je obnovila druga utvrđenja u regionu, podigla je i mnoge hramove i manastire. "O Baru - kaže - u to vrijeme najpoznatijem utvrđenju u Albaniji,² stanovnici vele da je bio rimska kolonija i žale se za nezahvalno ćutanje starih oko ovog grada. Uostalom, ako se pametno razmisli, ne izgleda da je ovo mjesto bilo neprikladno, i pošto je bilo kolonija³ za uživanje i udobnost Rimljana, onda je bilo i primamljivo za naseljavanje i prebivanje u njemu. Tamo, naime, postoji veoma plodonošno polje, koje koristi za život svima; odasvud vri od izvora, sa brežuljcima, koji kao rukom razasuti ukrašavaju ravnice. Vazduh je svuda veoma zdrav za sve. Grad je postavljen na brdu, odakle gleda na jug, spuštajući se u ravnice uz bujicu Kliro,⁴ koju bi pravilnije nazvao rijekom, jer se u ljetnja nevremena puni nabujalim vodama. Opasan je bedemima, koji iznosi više od dvije hiljade stopa.⁵ Kula u prirodnom sljemenu brda, veoma čvrsto sagrađena ljudskom rukom, čuva grad. Udaljen je od Skadra⁶ osam, od mora dvadeset i sedam⁷ hiljada stopa. Tako je njega poslije propasti Carstva u ovom obliku, razorenog od Galogrka,⁸ Jelena, Francigenska kraljica, supruga Simeona

¹ Farlati, VII, 8-9-10.

² Krajnji dio te Dalmacije od zaliva Rizonika do rijeke Drilone, gdje je smješten Bar, koji se po novijem izgovoru obično zove Albanija, ime koje je uzeto iz krajnjeg regiona Drilone, koji se odvajkada naziva Novi Epir, a zatim Albanija, zbog albanskih stanovnika, kod Ptolomeja je u Makedoniji.

³ Na istom mjestu gdje je sada Bar, ali grad sa mnoštvom stanovnika, opisom građevina i toliko slavan ljepotom, bez sumnje bih prihvatio da je bio rimska kolonija, ali imenom nama nepoznata, koju su koristili stari pisci i koju je, poslije mnogo vjekova, potomstvo nazvalo Bar. U krajnjem regionu Gornje Dalmacije, između zaliva Rizoniko i rijeke Drilone, postojalo je mnoštvo primorskih i mediteranskih gradova, koje su podigli Antonije, Ptolomej, putopisac Pontigeruane, od kojih je mnoštvo duboka starost toliko razorila i sasvim razrušila, da nijesu ostali nikakvi tragovi po kojima bi se moglo odrediti njihovo mjesto. Po svoj prilici, jedan od njih je bio taj, koga mi nazivamo Bar, dok su stari u tim vremenima koristili drugo ime.

⁴ *Kliro*, koga jedni nazivaju bujicom, a drugi rijekom, kod trećeg miljokaza od grada sliva se u more.

⁵ Obuhvata jedva dvije rimske milje u obujmu Bara (rimska milja je iznosila 1,48 km).

⁶ "Bar" - kako stoji kod Ferarija u *Geografskom leksikonu* - "grad u Dalmaciji kod ušća Jadranskog mora, smješten između Budve na zapadu i Ulcinja na istoku, na deset hiljada stopa, od Skadra 28 na jugu, etc".

⁷ Nikako nije udaljen više od tri rimske milje od mora.

⁸ Barlecius kaže da je poslije pada Carstva ovaj grad, koga nazivamo Bar, bio razrušen od Galogrka, a isto to iznosi i Mauro Orbin u "*O kraljevstvu Slovena*", str. 250. Galogrci su bili narod iz Donje Azije, rodnom od onih Kelta koji su za vrijeme kraljevanja Priska Tarkvinija u Rimu prešli iz Transalpijske i Cisalpijsku Galiju i, pobjeđujući i razarajući, prošli kroz Italiju, Grčku i Makedoniju. Mnoštvo njih, prešavši u Aziju, zauzelo je taj kraj, i u novim kolonijama pomiješali su se sa Grcima, koji su već odavno držali to mjesto, pa je tako dobijeno ime Galogrčka ili Galacija. Ali u koje vrijeme i iz kog razloga su Galogrci krenuli iz Azije i došavši na Jadransko more razorili Bar, ne iznose ni Barlecius ni Orbin. Uostalom, u petom vijeku, kada se Rimsko carstvo mučilo u svojoj veličini sa upadima varvara sa svih strana, ono je sve više slabilo i počelo da ide u sunovrat, ime Galogrka je već odavno nestalo i jedva da ga možeš naći u upotrebi kod kasnijih pisaca.

ECCLESIA
ANTIBARENSIS.

EPISCOPI ET ARCHIEPISCOPI ANTIBARENSES.

gnam, quæ veterum literis celebraretur, ac de illorum incuria justissimam esse ait Antibarensem querelam indigne ferentium, quod clarissimæ urbis nobilitatem & decora ingrata taciturnitate obruerint. Sub declinationem Imperii Romani a Gallogræcis eversam fuisse scribit, restitutam vero ab Helena e stirpe Regum Francorum oriunda, lectissima & religiosissima fœmina, uxore Simeonis Neemaniae regis Mysorum & Illyricorum, idest Serblia & Dalmatiae, quæ cum alia ejus regionis oppida refecit, tum plura templa & cœnobiaz edificavit. *De Antibaro*, inquit, *notissimo hac ætate in Albania* (1) *oppido, Romanorum coloniam* (2) *civis illud fuisse dilu-*
tant, & de Veterum circa hanc urbem ingrat-
to silentio æquæruatur. Ceterum non indignus
quidem videtur locus, si rationem sequamur,
qui vel amenitate vel commoditate Romanorum
colonia fieret, & ad se habitandum colendum-
que homines alliceret. Est enim ager ipse
omnium, quæ ad vitam pertinent, feracissimus;
scaturientes undique fontes, & colles velut
manu dispositi planissimæ exornant. Aer quo-
quoversus saluberrimus beat omnia. Urbs in
monte posita, quæ parte meridiam spectat, in
planum vergens a torrente Glyro (3) *allui-*
tur, quem verius fluvium dixeris, quantalibet
æstatis intemperia indeficientibus aquis.
Murorum ambitus duo milia passuum (4) *am-*
plius complectitur. Arx in montis vertice na-
tura, humanoque opere munissimæ tuetur ur-
hem. Distat a Scodra (5) *ætho, a mari sep-*
tem (6) *& viginti millibus passuum. Ita*
eam in hanc formam post inclinationem Imperii
eversam a Gallogræcis (7) *Helena regina Fran-*
cigena, femina Christiana, Simeonis (8) *Ne-*
magne Mysorum, & Illyricorum (9) *regis*
uxor, postmodum erexit, atque instauratis, quæ
& alia vicina oppida æque diruta renovavit,
Cœnobiaz, & loca religiosa pleraque in Episcopo
& Illyrico construxit, ut ex literis in mar-
more incisis, aliisque monumentis inveni licet.
Sunt autem quædam in hac descriptione Barletiana, quæ vel explicatione, vel correctione indigent.

NOTÆ.

I Extrema pars illa Dalmatiae ab sinu Rhizonico usque ad fluvium Drilonem, in qua sita

Ex antiquis Historicis & Geographis nulum inventio, qui ante Constantinum Porphyrogenitum Antibaris mentionem fecerit; sæculo tamen nono, & annis ante Constantinum fere centum Antibaris erat civitas Episcopalis Metropolitæ Diocletiano subiecta, ut docent Acta Concilii Delmitani, quod anno circ. 877. habitum fuit. Marinus Barletius in vita Scanderbegi lib. 3. tradit, Antibarim civitatem fuisse antiquissimam, oppidum & coloniam civium Romanorum, & di-

Marini Barletii de Antibari narratio.

Nemanje,⁹ kralja Misora i Ilirika,¹⁰ potom podigla i obnovila, kao što je obnovila i druga susjedna utvrđenja, manastire, a podigla je i mnoga druga svetišta u Epiru i Iliriku, što se može vidjeti iz urezanih slova u mermeru i drugim spomenicima."

Ipak, ima nešto u ovom opisu Barlecija što treba ili da se popravi ili da se razmotri.

...

Što se tiče naše stvari, na ovom Koncilu Duklja, kao episkopski grad Gornje Dalmacije, kao drevan i slavan, bila je uzvišena u mitropolitsko dostojanstvo, i nalazim da su joj bile prikjučene ove crkvene zajednice: Bar, Budva, Kotor, Ulcinj, Svač, Skadar, Drivast, Polat, Srbija, Bosna, Travunija, Zahumlje. Smatram da su neke od ovih episkopskih crkava, kao Travunijska i Zahumska, tada bile prve ustanovljene. Izgleda da je baš na Dalmatinskom koncilu bila obnovljena institucija Barskog episkopata, pošto u izvorima iz kasnijih vremena nema nikakvih indicija za to. Ali, zacijelo, mislim da je bliže istini da su stariji začeci, kao Skadarske i Ulcinjske, ili Olciniensis, takođe i Barske crkve, bili u samom Dalmatinskom koncilu, osobito što se i na prethodnom mjestu naziva "Antibarium", a možda zbog toga što starošću nadmašuje mnoge od ovih crkava, osim ako ne smatramo da je u tim nabrajanjima crkva bila uvrštena ne po hronološkom, već po alfabetskom redu.

---

⁹ Barlecius, a isto i Orbin, tvrde da je poslije mnogo vjekova, Jelena iz roda Gala, kraljica Srbije i Dalmacije, obnovila Bar. Ipak, stoji pri tome da obojica pišu, jedan da je Jelena bila žena Simeona Nemanje, koji je u dvanaestom vijeku vladao u Srbiji, a drugi da je bila žena Stefana II, kralja Srbije, koji je vladao u trinaestom vijeku, poslije smrti roditelja Nemanje, ili Nemanje II. Ali, dugo prije vladavine obojice, Bar je bio moćan i imućan grad, a u devetom vijeku dičio se Apostolskom stolicom i titulom. U trinaestom vijeku ili zbog duge starosti, ili zbog napada neprijatelja, bio je već razoren, i tada ga je Jelena obnovila.

¹⁰ To jest od Srba, koji su naselili antičku Meziju i nadenuli joj svoje ime, a i od Dalmata, čije je porijeklo bilo ilirsko.

sita est Antibar̄is, vocabulo recentiori *Albania* solet appellari, nomen mutuata ab regione proxima ultra Drilonem, quæ antiquitus dicta est Epirus nova, deinde vero Albania ab Albanis populis Macedoniæ apud Ptolemæum.

2 Ibidem loci, ubi nunc est Antibar̄is, aut propius a mari urbem aliquam numero incolarum, descriptione ædificiorum, & pulchritudine in primis nobilem, eandemque coloniam Romanorum fuisse facile concesserim, sed sub alio vocabulo nobis ignoto, antiquis Scriptoribus usitato, quam multis post sæculis posteritas Antibarim appellavit. In extrema Dalmatiæ Superioris regione inter sinum Rhizonicum, & Drilonem fluvium multas urbes sive maritimas, sive mediterraneas ab Antonino, Ptolemæo, Odographo Peutingeriano collocatas invenio, quarum plerasque nimia vetustas sic delevit, penitusque abrasit, ut ne vestigia quidem reliquerit, e quibus illarum positio dignosci possit. Harum una fortassis illa fuit, quam nos Antibarim, veteres alio vocabulo illis temporibus usitato appellabant.

3 Clyrus, quem alii torrentem, alii fluvium vocant, tertio ab urbe milliario in mare delabatur.

4 Vix duo milliaria Antibar̄is circuitu complectitur.

5 *Antibarum*, ut est apud Ferrarium in *Lexico Geographico urbs Dalmatia apud oram maris Adriatici inter Butuam & Buccam*, *Olchiniensis ad certum, 10. mill. passuum est, a Scodra 28. in Austrum etc.*

6 Tribus haud amplius milliariis abest a mari.

7 A Gallogræcis post declinationem Imperii urbem hanc, quam Antibarim dicimus, eversam fuisse tradit Barletius, itemque Maurus Orbinus de regno Slav. pag. 250. Gallogræci erant populi Asiæ minoris ab illis Celtis oriundi, qui, Prisco Tarquinio Romæ regnante, e Gallia Transalpina in Cisalpinam transgressi, Italiam, Græciam, Macedoniam cladibus & victoriis peragrarunt. Ex his permulti in Asiam transvecti regionem illam occuparunt, quæ a novis colonis eum Græcis, qui jamdudum loca illa tenebant, permixtis Gallogræciæ sive Galatiæ nomen accepit. Sed quo tempore, quamve ob causam Gallogræci inde usque ab Asia profecti, invec̄tisque in Adriaticum mare Antibarim expugnaverint, atque everterint, neque Barletius, neque Orbinus docent. Ceterum sæculo quinto, cum Imperium Romanum magnitudine sua laborare, & Barbaris undique ingruentibus, magis magisque decrescere, ac præceps ire cœpisset, nomen Gallogræcorum jam vetustate exoleverat, vixque usurpatum apud Scriptores posteriorum ætatum invenies.

8 Antibarim post multa sæcula ab Helena genere Galla, & regina Serbliz & Dalmatiæ, restitutam fuisse Barletius pariter & Orbinus affirmant; hoc tamen inter utrum-

que interest, quod Helenam alter Simeonis Nemagnæ, qui sæculo duodecimo rerum in Serblia potiebatur, alter verius Stephani II. regis Serbliz, qui sæculo decimo tertio post obitum parentis Nemagnæ, sive Neemanis II. regnavit, uxorem fuisse scribunt. Sed longe ante regnum utriusque Antibar̄is stabat opibus copiisque præpollens, & sæculo nono sede ac titulo Episcopali decorabatur. Sæculo autem decimo tertio, cum aut vetustate temporum, aut hostium oppugnatione labefactata fuisset, eam Helena restauravit.

9 Id est Serblorum, qui Mæsiam antiquam incolebant, eique nomen suum indiderant, & Dalmatarum, quæ gens erat Illyrica.

Ad rem nostram quod pertinet, in hoc Concilio Dioclea civitas Episcopalis Dalmatiæ superioris, æque vetusta & nobilis, ad metropolitanam dignitatem evecta fuit, eique has Ecclesias attributas invenio, *Antibarium, Buduam, Ecaterum, Dulcignum, Svacium, Scodram, Drivastum, Pollesum, Sorbium, Bosonium, Tribunium, Zacllumium*. Ex his Ecclesiis Episcopalibus aliquas, veluti Tribuniensem & Zaclluniensem, tunc primum institutas fuisse existimo. Videtur quidem ad Concilium Delmitanum referenda esse institutio Episcopatus Antibar̄ensis, cum nulla ejus indicia in monumentis superiorum ætatum appareant; sed vero propius esse opinor, quemadmodum Scodrensis & Dulcinen-sis, sive Olchiniensis, sic etiam Antibar̄ensis exordia antiquiora esse Synodo Delmitano, præsertim cum priore loco nominetur *Antibarium*, propterea fortassis, quod plerisque illarum Ecclesiarum vetustate præcederet; nisi forte existimemus in Ecclesiis illis recentioribus non chronologici, sed alphabetici ordinis rationem habitam fuisse,

* * *

¹¹Barska provincija, po pismu Aleksandra II arhiepiskopu Petru iz godine 1062, obuhvatala je ove episkopske crkve: "Ejateransku crkvu sa svima koji su joj podložni, Palahiensku crkvu sa svima koji su joj podložni, Svatiniensku crkvu sa svima koji su joj podložni, Skodrijensku crkvu sa svima koji su joj podložni, Dinastriensku crkvu sa svima koji su joj podložni, Palatinensku crkvu sa svima koji su joj podložni, Serbiensku crkvu sa svima koji su joj podložni, Boloniensku crkvu sa svima koji su joj podložni, Tribuniensku crkvu sa svima koji su joj podložni".

.....

Iz *Noticije episkopata hrišćanskog svijeta*, knj. V, kod Auberta Mireuma.

"Bar, kome su sufraganske stolice bile Ejateranska. 1. Palacienska, Svatinienska 2. Skodrienska, Dinastrenska 3. Polatenska, Sierbineska, Bolonienska. 4. i Tribunienska", kako je u Diplomi Aleksandra II.

Iz starog *Provincijalskog Kodeksa*, knj. II, kod istog Mireuma.

"Barski episkopi Olcinienski, Drivastenski, Svacienski, Polatrenski, Skodrenski, Arbanenski 1., Sierbienski, Ejakerenski."

Iz *Noticije crkava za vrijeme Celestina III*, popisanih od opata Milona, kod Emanuela iz Shelestrate u tomu II.

"Barski arhiepiskop ima ove sufragane, Ulcinensku, Drivastensku, Polatensku 1., Skodrensku, Albanensku, Sardensku 2."

Iz *Noticije crkava Grada i Svijeta*, koju je napisao Maliciaka ili Melaciates, kotorski episkop u četrnaestom vijeku.

"Barski arhiepiskop ima ove sufragane: Ulcinensku, Drinastrensku, Svaciensku, Polacensku, Arbanensku, Sardensku, Skitarensku 1."

Iz starog Ms. Biblioteke Tune, kod Karola iz Sv. Paula.

"Barski arhiepiskop ima ove sufragane Ulcinensku, Svaciensku, Drivastensku. Palatensku. Skodriensku. I. Arbanensku. Sardensku. Skutarensku."

Iz Ms. Kraljevske biblioteke kod istog i Franciska Orliendija u tomu I. *Svijeta pobožnog i profanog*.

"Barski arhiepiskop I. ima ove sufragane Ulcinensku. Palatensku. Sardensku I. Svaciensku. Skodinensku I. Skutarensku. Drivastensku I. Arbanensku."

Iz knjige *Taksarskih crkava i manastira* kod Franciska Blanhina.

"Barski arhiepiskop ima ove sufragane Ulcinensku, Svaciensku, Drivastensku, Polatensku, Skodrinensku I., Sardenensku, Scitarensku 2., ili Ascitarensku."

---

¹¹ Farlati, VII, 14-15.

Ecclesia
Episcopales
Metropolis
Antibarensis.

Provincia Antibarensis has Ecclesias Episcopales ex epistola Alexandri II. ad Petrum Archiepiscopum an. 1062. complectebatur, *Ejateren*. Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Palacbiensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Svatinensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Scodriensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Dinnastriensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Polatinensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Serbiensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Boloniensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, *Tribuniensem* Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis. De plerisque harum Ecclesiarum Antibarensium cum *Ragusino Archiepiscopo* multae et magnae contentiones fuerunt. Cum enim uterque jus dignitatemque metropoliticae Diocles civitatis per Bulgaros eversa cum Ecclesiis eidem subjectis ad se translata esse contenderent, eas uterque suas esse aiebat, sibi que vindicabat. Et sane has easdem Ecclesias in antiquis monumentis, & literis Pontificiis, alias *Ragusino*, alias *Antibarensi* Metropolitae adscriptas invenio. Quas Alexander II. Metropoli Antibarensi subiecit, eadem fere omnes in veteribus & recentioribus catalogis *Ecclesiarum Urbis & Orbis* huic Metropoli solent attribui, nisi quod in aliis aliquae adferuntur, in aliis alicuique, cum absint, detrahi videntur.

Ex Notitia Episcopatum Orbis Christiani, lib. V. apud Aubertum Mirzum.

Antibarum, cui *Suffraganea Sedes* fuerunt *Ejateren*. 1. *Palacen*. *Svatinen*. 2. *Scodrien*. 3. *Svacinen*. 4. *Dinnastren*. 5. *Polaten*. *Sierbien*. *Bolonien*. 6. *Tribunien*. ut in Diplomate Alexandri II.

Ex Codice Provinciali vetere, lib. II. apud eundem Mirzum.

Antibarensis Archiepisc.

Dulcinien. *Drivastensis*, *Svacinensis*, *Polatinensis*, *Scodriensis*, *Arbaneusis* 1., *Sierbiensis*, *Ejacarensis*.

Ex Notitia Ecclesiarum tempore Celestini III. conscripta a Milone Ab., apud Ema-nuelem a Schelstrate Tomo II.

Archiepiscopus Antivariensis hos habet Suff.

fraganeos, *Dulchinensem*, *Drivastensem*, *Polastensem* 1., *Scodriensem*, *Albanensem*, *Sardanensem* 2.

Ex Notitia Ecclesiarum Urbis & Orbis, quam descripsit Meliciacca, sive Meliciates Episcopus Catharensis saeculo decimo quarto.

Archiepiscopus Antivariensis hos habet Suffraganeos *Dulchinensem*, *Drivastensem*, *Svacinensem*, *Polacensem*, *Arbanensem*, *Sardanensem*, *Scitarensem* 1.

Ex veteri Ms. Bibliothecae Thuanæ, apud Carolum a S. Paulo.

Archiepiscopus Antivariensis hos habet Suff.

Dulcinensem. *Svacinensem*. *Drivastensem*. *Polatensem*. *Scodriensem*. 1. *Arbanensem*. *Sardanensem*. *Scitarensem*.

Ex Ms. Bibliothecae Regiae, apud eundem, & Franciscum Orlandum in Tomo I. Orbis sacri & prophani.

Archiepiscopus Ananarensis 1. hos habet Suffr.

Dulchinensem. *Polatensem*. *Sardanensem* 1. *Svacinensem*. *Scodriensem*. 1. *Scitarensem*. *Drivastensem*. 1. *Arbanensem*.

Ex libro *Taxarum Ecclesiarum, & Monasteriorum*, apud Franciscum Blanchinensem *Antibarensis* *Suffraganea Sedes* *Suffraganeos* *Dulchinensem*, *Svacinensem*, *Drivastensem*, *Polastensem*, *Scodriensem* 1., *Sardanensem*, *Scitarensem* 2., vel *Acitaren*.

Ex libro, cui titulus, *Numerus & Tituli Cardinal. Archiepisc. &c.*, edito Parisiis an. 1545. pag. 13.

Archiepisc. Antibaren. vel Arsurianus habet VII. Suffrag.

Episco. Dulemen. 1. *Episco. Drivastensis*. *Episco. Polatem*. *Episco. Scodriensis*. *Episco. Arbanen*. *Episco. Sardenensis*. *Episco. Scutareni*. alias *Arstarensis*.

Ex Codice Provinciali novo, apud Aubertum Mirzum lib. IV.

Antibarensis, sive *Antiparensis* *Archiep.* *Regni Servia Primas* per Alex. II. an. 1062. nunc sub tyrannide Turcarum; *Buduensis*, *Dulcinensis* sub Turcis, *Drivastensis* vel *Trivastensis* ibidem, *Svacinensis* ibidem, *Polastrensensis* 1. ibid., *Scodriensis* vulgo *Scutarensis* ibidem, *Sierbien*. ibidem, *Ciatarensis* 2. 3. *Scitaren*. ibid. *Sappatensis* ibidem, *Alexiensis* ibidem.

Ex Notitia nova Episcopatum Orbis Catholici nunc existentium, auctore Michaelae Baudrando.

In *Albania Archiepiscopatus Antibarensis* sub Turcis. *Episcopatus Suffraganei*; *Scutarensis*, *Polatensis*, *Drivastensis*, *Dulcinensis*, *Sappatensis* & *Sardanensis* invicem uniti, *Prirovensis* in *Servia*, *Semandriensis* ibidem, *Belgradensis* ibidem, *Buduensis* sub Venetis.

Ex

Iz knjige sa naslovom "*Broj i titule arhiepiskopskih kardinala etc*", izdata od Parusija god. 1545, str. 13.

"Arhiepiskop Barski ili Arturianski ima VII sufragana
Episkopiju Dulemensku I.   Episkopiju Drinastenensku
Episkopiju Polastensku   Episkopiju Skodranensku
Episkopiju Arbanensku   Episkopiju Sardanensku
Episkopiju Skutarensku   odnosno Arutarensku

Iz *Provincijalskog kodeksa*, kod Auberta Mireuma, knj. IV.

"Barski ili Antibarenski arhiepiskop, primas Kraljevine Srbije za Aleksandra II, godine 1062, sada pod tiranidom Turaka; Budvansku, Ulcinjsku pod Turcima, Drivastsku ili Trivastensku isto tako, Svačku isto tako, Polastrensku isto tako, Skadarsku narodski Skutarensku isto tako, Srpsku isto tako, Ciaterensku isto tako, Sapatensku isto tako, Aleksiensku isto tako."

Iz nove *Noticije Episkopata Katoličkog Svijeta*, koje sada postoje, prema autoru Mikele Baudrandu.

"U Albaniji je Barski arhiepiskopat pod Turcima, Sufragani episkopata: Skutarenski, Polatenski, Drivastenski, Ulcinenski, Sapatenski i Sardanenski zajedno, Prisvenenski u Srbiji, Smedrienski isto tako, Belgradenski isto tako, Buduenski pod Venetima."

Iz I toma *Atlanta Koronelijana*.

"U Albaniji je Barski arhiepiskopat pod dominacijom Turaka. Episkopi sufragani, Skodrenski, Polatenski, Ulcinenski, Sapatenski, Prisrenenski u Srbiji, Belgradenski u Srbiji, Budvanski pod upravom Veneta, Drivastenski."

Ex Tomo I. Atlantis Coronelliani.
*In Albania Archiepiscopatus Antidarensis
sub dominatu Turcarum. Episcopi Suffraganei,
Scodrensis, Polatensis, Dulcinensis, Sap-
patensis, Pristrenensis in Serbia, Semandrien-
sis in Serbia, Belgradensis in Serbia, Ru-
duensis sub imperio Venezarum, Drivastensis.*

**Vrijeme mitropolije¹²
oko 900. (877?) - 1060.**

---

¹² Pogledati Noticiju X u tomu I.

(1022) 27. septembra.¹³

Benedikt VIII papa "voljenom u Hristu sinu Vitaliju, arhiepiskopu svete Epitabritanske stolice iz civitata Labusedi (!) u Kraljevstvu Lahomije (!), Srbije i Trivunije, ili civitata Kotorskog ili Barskog ili Ulcinjskog" predaje palijum po običaju njegovih predaka za vrijeme njegovog života, da ga čuva za posvećivanje svojih nasljednika. "Povjeravamo ti palijum, koji ne treba da se koristi nikako drugačije osim u danu svetog Uskrsnuća i Uspeća i Duhova, ili u danima rođenja Svetih apostola i blaženog Jovana Krstitelja, svakako u danu Uspenja b. Marije i, takođe, svakako, u danu rukopoloženja tvojih sufragana. Dakle palijum, kao što je od našeg prethodnika gospodara Gregorija, pokrovitelja ove uzvišene stolice, bilo dozvoljeno, tvoj fraternitet mora da čuva u sekretariju i da ga koristi za praznične mise."

Original u auličkom arhivu Vindobenskom. Zbog starosti na mnogim mjestima upropašćen. Njegov tačniji diplomatski opis pruža Dikamp. Päpstliches Urkundenwesen, Mitteilungen des Inst. öster. Geschichtsf. 3 (1882), 567 s. Takođe postoje dvije manjkave kopije, jedna na membrani, druga na papiru. Ponovo obrađivana napomena, u buli Kaliksta II. (v. za god. 1120) i u dokumentu god. 1251. 11. oktobra...

Fototipsku sliku ove bule pruža SICKEL., Mon. graph. X, 4 FARLATI, Ill. sacr. VI, 42 s. KUKULJEVIĆ, Cod. dipl. I. 104. (pod. god. 1023). FEJÉR, Cod. dipl. VII 5, 48.

---

¹³ Res Albaniae, 16.

60.

(1022.) 27. septembris.

Benedictus VIII. papa „dilecto in Christo filio Vitali archiepiscopo sancte Epitabritane sedis e civitate Labusedi (!) in regno Lachomis (!) et Sorbulia et Tribunia vel civitate Katarinensi aut Antivarensi seu Ulcini“ pallium more antecessorum eius diebus vitae eius concedit consecrationem successorum eius sibi reservans. „Quod pallium non aliter utendum tibi concedimus nisi solummodo in die sancte resurrectionis et ascensionis et pentecostes seu in nataliciis sanctorum apostolorum et beati Johannis Baptiste nec non in assumptione b. Marie verum etiam in ordinatione suffraganeorum tuorum. Pallium vero, sicuti a predecessore nostro domno Gregorio²⁾ huiusce alme sedis presuli sancitum est, in secretario induere fraternitas tua debet et ita ad missarum solempnia proficisci.“

„*Si pastores ovium.*“

Orig. in archivo aulico Vindobonensi (Rag. Rub. Rom. 163/4). Pluribus locis vetustate corrosum. Cuius accuratissimam descriptionem diplomaticam praebet Diekamp, Papstliches Urkundenwesen, Mitteilungen des Inst. osterr. Geschichtsf. 3 (1882), 567 s. Extant etiam duae copiae vitiosae, in membrana una, in papiro alia. Mentio in bulla Callixti II. (v. infra a. 1120) retractata et in documento a. 1251, 11. octobris.

Imaginem huius bullae phototypicam praebet SICKEL, Mon. graph. X, 4 et PFLUGK-HARTTUNG, Specimina tab. 11. *FARLATI, Ill. sacr. VI, 42 s. FEJER, Cod. dipl. VII 5, 48. KUKULJEVIĆ, Cod. dipl. I. 104 (sub a. 1023). — JAFFE, Reg. 4042 (3080).

**Arhiepiskopija barska
od 1060. godine**

**Arhiepiskop barski Petar, prvi primas Srbije
1060-1075 (1115?)**

Petar, I barski arhiepiskop¹⁴

Oko 1060. godine došao je da upravlja ovom Mitropolijom i poslije dvije godine primio je od Aleksandra II epistolu i palijum.

Aleksandar, rob robova Božjih, vrlo poštovanom Petru arhiepiskopu Dukljanske i Barske crkve, vječni pozdrav u Hristu.

Ako pastiri ovaca po žezi i mrazu, danju i noću, brižljivo čuvaju svoja stada, da ne bi neka ovca od njih zalutala i propala ili da je ne bi zubima rastrgle divlje zvjeri, i uvijek uperenim očima naokolo budno motre, onda sa kolikim naporom moramo uvijek da budemo na oprezu mi, koji se nazivamo pastirima duša? Da napnemo, zato, duh kako bi izvršili preuzetu službu i da ne odustanemo od čuvanja Božjih ovaca, kako nam se ne bi, u danu božanskog ispita, zbog našeg nerada pred najvećim Pastirom strogo sudilo zbog nemarnosti, već da se i nama, kao i drugima uzvišenima, sudi za poštovanje službe. Zato, brate najmiliji, udovoljavamo tvojim pravednim zahtjevima i apostolskom voljom, preko stranice ove naše privilegije, priznajemo najsvetiju Dukljansku¹⁵ crkvu sa svima pridružnim, Barsku¹⁶ crkvu sa svima svojim¹⁷ pridružnim, Eitarensku (Eitarensem)¹⁸ sa svima svojim pridružnim, Palehiensku¹⁹ (Palechiensem) crkvu sa svima svojim pridružnim, Suatinensku²⁰

¹⁴ Farlati, VII, 17-20.

¹⁵ Iz ovoga se može zaključiti da je na mjesto Dukljanske bila postavljena Barska Crkva, i da je nadbiskupska moć bila prenijeta isključivo na sam Bar. Stoga, Dukljanska arhiepiskopska crkva u stotoj godini otkako je grad bio uništen od Simeona kralja Bugara, poslije zaista dugog intervala obnovljena je u Barskoj, i pošto je bila uništena, ponovo se obnovila. Kada su, naime, gradovi Gornje Dalmacije, čiji su episkopi, uputivši se u Split na Provincijski koncil poginuli u brodolomu, po pravu su tražili lično za sebe od Apostolske stolice oduzetu Mitropoliju od Splitskog arhiepiskopa. Rimski su pontifici procijenili da ne treba osnivati novu Mitropoliju, već da je bolje da se obnovi stara Dukljanska, kako bi se povećao broj starih mitropolija. Tako su tu mitropolitsku stolicu, sa svim njenim privilegijama i jurisdikcijama, iz onih krajeva lako prenijeli na grad Bar. Tako se Split priključuje Solinskoj, kao i Bar Dukljanskoj mitropoliji, a u starim spomenicima i pontifičkim pismima, kao i Splitski Salonitanum, zadržava titulu Barski Diokletanum, pa je jedna crkva obično nazivana sa drugim starijim i novijim imenom; jamačno, da ne bi ponekad rimski pontifici, kada pišu ovim arhiepiskopima, propustili novo, koristili su se starim nazivom.

¹⁶ U nabranjanjima episkopskih crkava jedne provincije obično se ne navode samo one koje se nazivaju sufragani, već i sama Mitropolija, i to na prvom mjestu. Tako je i ova, kao i druge, bila omeđena svojim granicama, među kojima je važilo dijecesko pravo i prenosilo se na Mitropolita, koji se nazivao i episkopom svoga grada i dijeceze, kao i arhiepiskopom cijele provincije. Klement III u svojim pismima Petru VIII, splitskom arhiepiskopu, prvo imenuje i opisuje Mitropoliju i njene parohije, a zatim nabroja provincijske crkve koje su joj podložne. Splitski provincijski Sinod, koji se održao 1185. godine, pretpostavio je svima drugima Mitropoliju, sa njenim parohijama, u kojima je vladala po dijeceskom pravu: splitski arhiepiskop "... da ima parohije Glisam, Skale, etc." Uostalom, Dukljanska, koja se nabroja na prvom mjestu, kao i Barska zajedno sa njom, već je imala Mitropolitsku crkvu.

¹⁷ Odnosno sa svim parohijama i manastirima koji su bili podložni po dijeceskom pravu tada Dukljanskoj, sada Barskoj mitropoliji, prije nego što je bila uzvišena arhiepiskopskim ugledom (dostojanstvom).

¹⁸ To jest Kotorski. Kotor, nekada Ascrivium, je grad u veoma skrovitom mjestu zaliva Rizonika, visokom i strmom, dok je prema jugu postavljen na podbrdnom mjestu. Ova crkva je u minulom dvanaestom vijeku, po dekretu Aleksandra III, prešla u pravo i vlast Barske arhiepiskopije, kojoj još uvijek pripada.

¹⁹ Polahienski ili grad, ili crkva, ne nalazi se niti u jednom Katalogu episkopskih crkava, ni u Gornjoj Dalmaciji ni u granicama regiona. Nema je ni u svim ostalim Katalozima crkava Barske provincije. Ako je i postojala nema nikakvih tragova po kojima bi se mogla odrediti njena pozicija. Bojim se da nije greškom ubačena i smatram da na njeno mjesto treba staviti Ulcinjsku crkvu. Ova se ne nalazi nigdje među episkopskim crkvama koje Aleksandar pripisuje Barskoj provinciji. Ipak, kako je potvrđeno od samog arhidakona, bila je jedna od onih, čiji je episkop poginuo u brodolomu, a bila je oduzeta Splitskoj i priključena Barskoj mitropoliji. Ovaj grad su osnivali Kolhi i najprije se zvao Colchinium, zatim Olchinium ili Olcinium i Ulcinium, na kraju Oulchinium ili Oulcinium, a sada ga nazivaju Oulcignum. Udaljen je od Bara oko dvanaest hiljada stopa na istoku, i leži na moru prislanjajući se uz veoma visoku i strmu liticu. Uostalom, možda je Ulcinjska crkva bila propuštena u Aleksandrovim pismima zato što tada nije imala episkopa i njena je uprava bila prepuštena nekom drugom od susjednih episkopa. Pod imenom Polahienska može se pojmiti Bolecenska crkva, koju Konzistorske povelje i Katalozi crkava određuju "u Sklavoniji pod Barskim arhiepiskopom". Samo, bojim se da Bolecenska nije novija, kako bi se moglo prosuditi iz Aleksandrovog pisma, dok se uopšte ne može otkriti gdje se je nalazila Polahienska ili Bolecenska crkva.

²⁰ Svač je bio episkopski grad, udaljen od Bara na istoku oko dvadeset, a od mora na sjeveru oko petnaest miljkaza.

ARHIEPISKOPIJA BARSKA

Alexander Servus servorum Dei Petro Ve-^{ad quem apl-}
nerabili Archiepiscopo Diocletensis atque Anti-^{stola Ale-}
barensis Ecclesie salutem perpetuam in Do-^{xandri II.}
mino.

Si Pastores ovium sole geluque pro gregis sui custodia die ac nocte intenti sunt, & ut nequa ex eis aut errando pereat, aut ferinis laniata moribus deficiat, oculis semper vigilantibus circumspiciant, quanto sudore, quantaque cura debemus esse pervigiles nos, qui Pastores animarum esse dicimur? Attendentes igitur, ut susceptum officium exhibere erga custodiam Dominicarum ovium non cessemus, ne in die divini examinis pro desidia nostra ante summum Pastorem negligentia nos reatus excruciet, unde modo honoris reverentia inter ceteros sublimiores judicamur. Igitur, dilectissime Frater, petitionibus tuis iustis annuentes Apostolica auctoritate decernimus, ut per hujus privilegii nostri paginam sic sanctissimam Diocletensem (1) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Antibarensis (2) Ecclesiam cum omnibus suis (3) pertinentiis, Eptavenensem (4) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Palschiensem (5) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Svatinensem (6) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Scodriensem (7) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Dinna-riensem (8) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Polatinensem (9) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Serbientem (10) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Bolonien-tem (11) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Tibunientem (12) Ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, monasteria quoque tam Latinorum, quam Græcorum sive Slavorum ceteras, ut scias & hæc omnia unam (13) Ecclesiam esse, teque omnibus prædictis locis Episcopali regimine præesse. Pallium autem Fratemitatis tuæ ex more ad Missarum solemniam celebranda, sicut (14) Antecessoribus tuis concessum est, concessimus, videlicet in Natali Domini, Epiphonia, Cæna Domini, Pascha, Ascensione, Pentecoste, sic Natali S. Joannis Baptistæ, Apostolorum Petri & Pauli, & quatuor Festivitatibus S. Mariæ, scilicet Nativitate, Assumptione, & duobus Festis S. (15) Angeli, sic pro Natalibus quoque duodecim (16) Apostolorum, natali S. (17) Georgii, & Sanctorum Sergii (18) & Bacchi, & Festivitate omnium Sanctorum, atque natali (19) Ino, & quoties ordinationem, vel consecrationem Ecclesiarum celebramus. Hortamur itaque cbaritatem tuam, ut mores vite tue tanto honori conveniant, quatenus, auctore Deo, exemplis verbisque possis esse conspicuus. Vita igitur tua filiis tuis sit regula, ut, sique fortitudo in illis deprehendatur, in ea dirigatur: Cor ergo tuum neque prospera, qua corporaliter blandiantur, extollant, neque adversa deficiant, sed, quidquid illud fueris, virtutis puritate devineat. Nullum apud te locum ira, odium, nullum furor indidereris inveniat. Sacra benedictionis, justique iudicii opus nulla venalitatibus intervenio commoveat. Sit in te & boni pastoris dulcedo, sit & iudicis severa districtio, unum scilicet, quod innocenter viventes foveat, aliud quod inquietos a pravitate compescat. Misericordem se, prout... patiat, pauperibus exhibe, oppressis defensio tua subveniat, opprimentibusque modesta ratio contradicat. Nullius faciem contra justitiam accipias. Nullum querentem jura despicias; custodia in te æquis animis excellat, ut nec divites potentia sua aliquid apud vos extra viam suadeat rationis audere, nec pauperum de se sua facilitas desperare, quatenus, Deo miserante, talis possis existere, qualem sacra le-

gionis præceptis dicitur, Oportet Episcopum irreprehensibilem esse. Sed his omnibus uti salubriter poteris, si cbaritatem magistratam habueris, quam qui secutus fueris, a recto aliquid quando transire non recedit. Ecce, Frater charissime, inter multa alia ista sunt Sacerdotii, ista sunt Pallii ornamenta, que si studiose observaveris, quod foris accepisse ostenderis, insus habebis. Crux etiam ante te, sicut ante prædecessores tuos, per Dalmatiam (20), & Slavoniam ubique geratur. Archiepiscopatum quoque Ecclesie tue juxta formam sanctorum prædecessorum tuorum, a quorum auctoritate non debes aberrare, concedimus & confirmamus. Sancta Trinitas gratia sue protectionis Fratemitatem tuam circumdet, atque in timore sui vos viam dirigat, ut post hujus vite amaritudinem ad æternam passis dulcedinem pervenire. Bene valete.

Subjacet his, ut est apud Baronium, sigillum, nempe circulus quadrifidus in formam Crucis cum nomine Alexandri II. circumcirca hujusmodi habens inscriptionem, EXALTAVIT ME DEVS IN VIRTUTE BRACHII SVI. Post sigillum ista subjicitur subscriptio & nota temporis: Pontificatus Domini Alexandri Pape (21) II. Indictione XII. Datum Romæ XV. Kalen. Aprilis. Ac inferius subditur. Manus Petri Cancellarii vicedomini Annonis Coloniensis Archiepiscopi, anno sexto. Porro, adnotat idem Baronius, corrigendus est error in notam Indictionis illapsus, ut non duodecima, sed decimoquinta sit ponenda. Sed & anno. Item prout Alexander Pape ganendus esset, dum data panitur decimoquinta Kalendas Aprilis, siquidem annus secundus incipit ab ipsiis Kalendis Octobris; nisi ex his magis affirmare liberit, datum anno sequenti: que cum Papebrochii & Pagii sententia conveniunt.

NOTE.

1 Vel hinc intelligi licet in locum Diocletanæ Antibarensis Ecclesiam substitutam fuisse, & jus metropoliticum Dioclezæ non alio, nisi Antibarim translatum fuisse. Itaque Ecclesia Archiepiscopalis Diocletana anno centesimo, quam civitas ab Simeone Rege Bulgarorum eversa fuerat, longo sane intervallo Antibarim restituta est, & extincta cum esset, revixit. Cum enim civitates illæ Superioris Dalmatiæ & quarum Episcopi Spalatum ad Concilium Provinciale profecti naufragio interierant, proprium sibi, & Spalaten-tem Archiepiscopi jurisdictione exemptum Metropolitam ab Sede Apostolica postulassent, Romani Pontifices censuere, nihil opus esse novam Metropolim condere, sed satius esse veterem Diocletanam restituere, quam numerum antiquarum Metropoleon augere. Illam itaque Sedem metropolitam cum omnibus suis privilegiis & jurisdictionibus Antibarim in urbem illarum gentium facile principem transtulerunt. Sicut ergo Spalatum Salonitanæ, sic Antibarim Diocletanæ Metropolitæ suc-

(Suatinenesem) crkvu sa svima svojim pridružnim, Skadarsku²¹ (Scodriensem) sa svima svojim pridružnim, Drinastinensku²² (Dinnastinensem) crkvu sa svima svojim pridružnim, Polatinensku²³ (Polatinensem) crkvu sa svima svojim pridružnim, Srpsku²⁴ (Serbiensem) crkvu sa svima svojim pridružnim, Bolonjsku²⁵ (Boloniensem) crkvu sa svima svojim pridružnim, Tibuniensku²⁶ (Tibuniensem) crkvu sa svima svojim pridružnim, i manastire kako Latinske, tako i Grčke, ili Slovenske kurije, kako bi znao da ih sve ima jedna²⁷ Crkva i da svim navedenim mjestima na episkopski način upravljaš ti.

Palijum, pak, povjeravamo tvome bratstvu, po običaju, za bogoslužbe u praznike koje treba slaviti, isto kao što²⁸ je bilo dozvoljeno tvojim prethodnicima, svakako o danu Božjeg rođenja, Epifaniji, Božje večere, Pashi, Uspenja, Sv. Pedesetice; tako i na dan rođenja svetog Jovana Krstitelja, na dan rođenja apostola Petra i Pavla, svakako i u četiri praznika svete Marije,

²¹ Skadar (Scodra), sada Scutari, nekada jedan od glavnih gradova Ilirika i sjedišta ilirskih kraljeva, a prije toga utvrđenje rimskih građana. Smješten je blizu ušća Lebeatidske močvare, iz koje ističe rijeka Barbana, sada Bojana, čija je zapadna obala nastanjena.

²² Drivast, grad nepoznat pod ovim imenom kod starih geografa, koga mimoilazi rijeka Kliris, ili Drinasus, koju Livije naziva Klausulom, a Plinije Drinkom. Udaljen je sedam ili osam hiljada stopa na sjeveru od Skadra.

²³ Utvrđenje Pulatum, neznatno po imenu i veličini, sa svih strana okruženo visokim planinama, udaljeno je od Drivasta oko trideset miljokaza; narod Pulati je srodan susjednom narodu, koji nazivaju "Clementes".

²⁴ Serbia ili Sevia, premda ga drugi nazivaju Sorbium, je veoma udaljen od Dalmacije, koga je Kantakuzen smjestio blizu granice Beotije i Tesalije, knj. 4, gl. 19. "Ne tako mali grad leži na granicama Beotije i Tesalije; podignut je na strmenima i obroncima planine, i odmah se od samog svog temelja uzvisuje, kao što se vidi kada mu se prilazi. U samoj kosi planine završava trostrukim bedemom sa različitim odijeljenim zidovima, tako da možeš pomisliti kako postoje tri utvrđenja jedno poslije drugog." Ovaj grad je osnovan od Serbla, kada su najprije došli u ova mjesta i nazvan je zajedničkim imenom naroda. O njihovom prvom dolasku, Cordus Dufresmius. O kraljevima Srbije od Konstantina Porfirogeneta gl. 32. iz de Admin. Imp. iznosi se ovo: "Pošto je principat nad Srbima zapao dvojici braće, jedan od njih je od osvojenog dijela sa polovinom naroda otišao caru Irakliju, koji ga je blagonaklono primio i naselio ga sa njegovim narodom u Solunskoj temi, ali je zadržao provinciju, u kojoj je osnovao grad "Serviam". Uistinu, nešto kasnije je promijenio mišljenje, a takođe i zbog toga što im je car dopustio, prešao je Dunav i vratio se u otadžbinu; i pošto su se vratili nazad sa pokajanjem, preko prefekta Beograda, zatražili su od Iraklija da im se odredi druga oblast, a budući da je ona koja se sada naziva Servia i Paganija od Zahumljana, osim toga Terbunia, i region Kanalita (dodaj Dukljansku provinciju), koje su bile pod vlašću Rima, i zbog upada Avara upustošene, odande prognanim starim naseljenicima ... ove su lako isposlovali od cara." Ma koliko da je grad Servia bio udaljen od Gornje Dalmacije, gdje su Duklja i Bar, ipak su Srbi željeli da podliježu najprije Dukljanskoj, zatim Barskoj mitropoliji, zbog toga što je bio prvi grad koga su same izbjeglice iz otadžbine podigle na tuđem mjestu i zadržale zajedničko ime naroda postavljeno od onih. Ipak, najvjerovatnije su Srbi, poslije upada onih u regione Istočnog carstva, sačuvali dominaciju ovog grada koga su sami osnovali, a možda i zbog toga što je bio veoma udaljen od Gornje Dalmacije, koju su Srbi posjedovali dozvolom Iraklija. Zaista, u devetom vijeku na Dalmatinskom Sinodu je Sorbium, odnosno Servia, dodijeljen Dukljanskoj mitropoliji, a poslije propasti Duklje prešao je pod zakon i vlast Barske mitropolije, kako uči Aleksandrova epistola. Na kraju dvanaestog vijeka još uvijek je bio podložan Barskoj arhiepiskopiji; naime u *Provincijskim Aktima Sinoda* bio je pod Jovanom Dukljanskim i Barskom mitropolijom kako je zapisao "Teodor, episkop Servatienski". Ali, početkom idućeg vijeka oduzeto joj je mitropolitско pravo i titula. Rastko, sin kralja Srbije Simeona, koji je, pošto je prihvatio monaštvo sa imenom Sava, i provodio osobit život sa svim oznakama svetosti, bio izabran za srpskog episkopa, zbog izvanrednih vrlina koje je sjedinio u sebi sa kraljevskom plemenitošću, zaslužio je tada za svoju crkvu arhiepiskopsko dostojanstvo. Zato se u Provincijskim Katalozima Servia ne ubraja među crkve Barske provincije.

²⁵ Koja se u pismima Aleksandra naziva Bolonienska, a kod Dukljanskog prezvitera Bosonienska, odnosno Bosnenska. Ova crkva je od svog začetka pripadala Splitskoj mitropoliji; ali u devetom vijeku po dekretu Dalmatinskog Sinoda prešla je pod vlast i moć Dukljanske arhiepiskopije, a u jedanaestom, prema pismu Aleksandra II, pristupila je Barskoj mitropoliji, koja je bila ustanovljena mjesto Dukljanske, dok je u dvanaestom prešla Dubrovačkoj, da bi se zatim ponovo vratila Splitskoj. Početkom trinaestog vijeka nju je za sebe tražio natrag arhiepiskop Kolocenski, ali je ipak, prema Katalogu provincijskih crkava, nju zadržao Splitski.

²⁶ "Tibunienska", odnosno Tribunienska. Tribunija je glavni grad Tribunitara, koje Konstantin Porfirogenet u ovom regionu stavlja sa Kanalitima, i bila je jedna od četiri županije koje su Srbi držali u Gornjoj Dalmaciji. Na Dalmatinskom koncilu ona je bila dodijeljena Dukljanskoj mitropoliji, ali je u 1023. godini Benedikt VIII tražio da ona pripadne Dubrovačkom arhiepiskopu, a Aleksandar II u 1063. Barskom. U 1121. godini Kalikst je nju, pošto je bila oduzeta Barskoj, vratio Dubrovačkoj mitropoliji, kojoj je još uvijek potčinjena.

²⁷ Svakako jedina crkvena provincija osnovana od grčkih i latinskih crkava i manastira.

²⁸ "Tvojim prethodnicima", najprije Dukljanskim, a zatim Barskim mitropolitima.

successit; & in antiquis monumentis, atque in literis pontificiis, quemadmodum Spalatensis Salonitanum, sic Antibarensis Diocletanum titulum retinuit, & utraque Ecclesia utroque nomine veteri & recentiori appellari solebat; quin imo interdum Pontifices Romani, novo prætermisso, cum ad eos Archiepiscopos scriberent, veteri titulo utebantur.

2 In recensendis Ecclesiis Episcopalibus unius provinciæ non solum illæ, quæ *Suffraganeæ* dicuntur, sed etiam ipsa Metropolis, & quidem primo loco nominari solebat. Nam hæc etiam, ut illæ, suis ac certis finibus circumscripta erat, intra quos jus diocesani exercebat, & continebat Metropolita, qui & Episcopus suæ civitatis ac diocesis, & Archiepiscopus idem totius provinciæ dicebatur. Clemens III. in suis ad Petrum VIII. Archiepiscopum Spalatensem litteris primum Metropolim, ejusque paræcias nominavit & descripsit, deinde Ecclesias provinciales ei subjeclas enumeravit. Synodus provincialis Spalatensis, quæ habita fuit anno 1185. cæteris omnibus ipsam Metropolim præposuit cum suis paræciis, in quibus jure diocesano dominabatur: *Archiep. Spalaten. habeat Paræcias Glissam, Scala &c.* Cæterum Diocletana, quæ priori loco nominatur, & Antibarensis una eademque erat Ecclesia Metropolitana.

3 Id est cum omnibus paræciis & monasteriis, quæ ad jus diocesani tum Diocletani, tum *Antibarensis* Metropolitæ, antequam is Archiepiscopali dignitate auferretur, pertinebant.

4 Id est *Catharensis*. Catharum, olim Ascrivium, civitas est in recessu intimo sinus Rhizonici, arduo & prærupto, sed declivi ad meridiem loco imposita. Hæc Ecclesia sæculo proximo duodecimo ex decreto Alexandri III. in jus ditionemque Archiepiscopi Bariensis migravit, cui etiamnum subest.

5 *Palachiensis* sive civitas, sive Ecclesia neque in ullis Catalogis Ecclesiarum Episcopalium, neque in Dalmatia Superiori, & finitimis regionibus reperitur. Abest a cæteris omnibus Catalogis Ecclesiarum Provinciæ Antibarensis. Siqua fuit, nulla extant vestigia, e quibus ejus positio dignosci possit. Vereor, ne per errorem irreperit; in ejus locum Dulchinensem Ecclesiam substituendam censeo. Hæc inter Ecclesias Episcopales, quas Alexander Provinciæ Antibarensi attribuit, nullum habet locum; cum tamen ex ipso Archidiacono constet, unam de illis fuisse, cujus Episcopus naufragio interit, & quæ Spalatensi adempta, Antibarensi Metropolitæ subjecla fuit. Hanc urbem a Colchis conditam ferunt; & primum Colchinum, deinde Olchinum sive Olcinium & Ulcinum, postea Dulchinum sive Dulcinium appellata est; nunc vocant *Dulcignum*. Milia passuum circiter duodecim Antibari in ortum distat, & mari adjacet præaltæ rupi, abscessæque incumbens. Cæterum Ecclesia Olchinensis idcirco fortassis in literis Alexandrinis prætermissa

fuit, quia tunc carebat Episcopo, ejusque administratio commissa erat alicui de finitimis Episcopis. Sub vocabulo autem *Palachiensis* intelligi potest Ecclesia Baleacensis, quam Tabulæ consistoriales, & Catalogi Ecclesiarum in *Slavonia sub Archiepiscopo Antibarensi* constituunt. Sed vereor, ne Baleacensis recentior sit, quam ut referri possit ad tempora epistolæ Alexandrinæ; nondum autem potui reperire, ubi sita fuerit Palachiensis sive Baleacensis Ecclesia.

6 Svacia civitas erat Episcopalis; ab Antibari fere vi inti in ortum, a mari circiter quindecim milliariibus in septentrionem abest.

7 Scodra, nunc Scutari, civitas olim primaria Illyrici, eademque sedes regum Illyriorum, antea oppidum & colonia civium Romanorum. Sita est propæ ab ostio Labætidis Paludis, ex qua Barbana, nunc Bojana, fluvius emittitur, cujus ripam orientalem insidet.

8 Drivastum civitas antiquis Geographis sub hoc vocabulo ignota, quam Chiris, sive Drinassus amnis interfluit, quem Livius Clausulam, Plinius Drincem vocat, millibus passuum septem vel octo ab Scodra in septentrionem recedit.

9 Pulatum exigui nominis & circuitus oppidum, altissimis montibus undique circumdatum, milliariibus fere triginta ab Drivasto sejunctum; ab eo populi Pulates, quibus finitimi sunt a septentrione populi, quos *Clementes* appellant.

In *Serbia*, sive *Servia*, quod Sorbium alii vocant, longe abest a Dalmatia, quam Cantacuzenus propæ a finibus Botticæ, & Thessaliæ collocavit. lib. 4. cap. 19. *Urbs non parva ad confinia Botticæ & Thessaliæ jacet; edificata est supra montis ardua & prominentia; statimque a principio semetipsa altior, sicut est, accedenti apparet. In ipso autem jugo montis desinit triplici muro distincta, & intersæpta, ut putes tria esse oppida, aliud post aliud.* Hanc urbem a Serbis, cum primum in hæc loca venissent, conditam ferunt, & communi gentis vocabulo appellatam; de quorum primo adventu Carolus Dufresnius §. 2. de Regibus Servie ex Constantino Porphyrogenito cap. 32. de Admin. Imp. hæc tradit. *Cum duobus fratribus obtigisset Serviorum Principatus, alter sumpta populi parte dimidia ad Heraclium Imperatorem adiit, a quo benigno exceptus tractum sum, quem cum gente sua intioeres, in Thessalonicensi Thematæ, seu Provinciæ obtinuit, in qua Servianam urbem condidit. Aliquando vero post, mutato consilio, id ultra etiam concedente Imperatore, trajecto Danubio, in patriam redire: rursumque pavitensia ducii per Belgradi Praefectum ab Heraclio postularunt, aliam sibi assignari regionem; cumque ea, quæ nunc Servia dicitur, & Pagania, & quæ Zachlavorum vocatur, præterea Terbunia, & Canalitarum regio (adde provinciam Diocletanam), quæ Romane ditionis erant, propter Avaram excursiones deserte, expulsis inde veteribus incolis....*

has

Rodenje, Blagovijesti, Očišćenje, Uznesenje, i na dva praznika²⁹ svetog Anđela, tako i za rađanje Dvanaest³⁰ apostola, rađanje svetog³¹ Georgija i svetih Sergija³² i Baha i za vrijeme praznika Svih Svetih, a i za dan tvog rođenja,³³ i koliko god ih prema crkvenom uređenju ili posvećenju slavimo. Podstičemo, dakle, tvoju ljubav da se običaji tvoga života slože u tolikom poštovanju, kako bi, Božjom voljom, mogao riječima i primjerima da služiš za ugled. Zato tvoj život neka bude tvojim sinovima pravilo, kako bi mogli, ako im ponestane duhovne snage, da se u njemu uzvise. Zato, neka tvoje srce ne uzdižu ugodnosti, koje tjelesno prijaju, niti one što su im suprotne; već bilo šta da se dogodi, neka to objeđuješ čistotom vrline.

Neka kod tebe nigdje nema ljutine, mržnje, nikakvog gnjeva. Djelo tvoga svetog blagoslova i pravednog presuđivanja da se ne uprlja nikakvim potkupljivanjem. Neka bude u tebi i prijatnost dobrog pastira, i ozbiljna strogost sudije, da grije one koji žive nevino, a da obuzdava one koji su pokvareni. Tebe milosrdno, kako ... trpi, siromašnima daj, brani potlačene, tlačiteljima razumno protivrječi. Da ne prihvataš ništa što je protivno pravdi. Da ne prezireš nikoga koji nešto zakonito traži; neka se u tebi uzdiže čuvanje jednakosti i u svojoj moći, razumnom ljubavlju, neka savjetuje bogatog da ni u čemu ne skrene sa vašeg puta, a siromašnog da ne očajava zbog svoje neznatnosti, jer, sa Bogom stradalom, toliko možeš da postigneš, koliko sveto učenje dozvoljava, govoreći: "Episkop treba da bude besprekoran". No, svima ovima možeš da pomogneš korisno ako budeš imao ljubav učitelja, jer, onaj koji je bude slijedio nikada neće skrenuti sa pravog puta. Evo, najdraži brate, između mnogih drugih, ova su obilježja svešteničke službe, ova palijuma, kojima, ako ih pažljivo njeguješ, ono što ćeš napolju propovijedati da se prihvati, imaćeš i u duši. Takođe, pred tobom je, kao i pred tvojim prethodnicima, da se nosi krst kroz Dalmaciju³⁴ i Slavoniju. Arhiepiskopat tvoje crkve, u istom obliku kao kod naših svetih prethodnika, od kojih u ugledu ne smiješ da zalutaš, dopuštamo i potvrđujemo. Sveto Trojstvo će okružiti tvoje bratstvo milošću svoje zaštite i u svojoj brizi pokazaće vam pravi put, kako bi poslije gorčine ovog života mogao da dospiješ u vječnu bogougodnost.

Sa dobrim pozdravom.

Ispod ovoga, kako je kod Baronija, leži pečat, naravno kružni, podijeljen na četiri dijela u obliku krsta sa imenom ALEKSANDAR II, a naokolo na isti način postoji natpis UZVISIO ME JE BOG U VRLINI RUKOM SVOJOM. Poslije pečata leži natpis i oznaka vremena: "Pontifikat Pape II,³⁵ u Indiktu XII. Datum Rima Kalen. Aprila." A još dolje je dodato: "Od ruke kancelara Petra, vicedomina Anonija, Kolonienskog arhiepiskopa, u godini šestoj."

"Zatim - dodaje na istom mjestu Baronius - treba da se popravi greška koja se uvukla u oznaci Indikta, pošto treba da stoji petnaesti, a ne dvanaesti. Ali, treba da se postavi i godina prva pape Aleksandra, dok data leži u petnaestim kalendama aprila, a druga počinje od samih oktobarskih kalenda; osim ako se ovima nije više dopadalo da istaknu datum u sljedećoj godini: koji se slažu sa mišljenjem pape Brohija i Pagija".

²⁹ Dvostruki dan praznika u čast i poštovanja Sv. Arhandela Mihajla, slavio se jednog dana pod imenom "Objave", a drugog pod imenom "Posvećivanja".

³⁰ U antičkim Martirologijama za dan petnaesti juli bilo je dopisano "Razdioba XII apostola", čija se uspomena u mnogim crkvama obavljala po svakogodišnjem običaju i službi, i u tom danu uobičajeno se ukazivala čast svim Apostolima.

³¹ Po svoj prilici, Sv. Velikomučenika Georgija, čije je ime bilo znamenito i slavno i svugdje je za njega bilo isto vjersko poštovanje, a osobito na Istoku kod Grka i Latina. Njegovim natpisom i znamenjima bila je posvećena Barska katedralna crkva.

³² Već u antičkim vremenima kult ovih mučenika je osobito cvjetao kod ovih naroda, i njima je u trinaestom vijeku Jelena, kraljica Srbije, sa sinovima Urošem i Stefanom, uz veliki trošak, podigla hram u Skadarskoj dijecezi, na lijevoj obali rijeke Barbane, ili Bojane.

³³ Odnosno u danu godišnjice episkopskog posvećivanja, prihvaćenog od Petra, koji su episkopi obično nazivali Dan Rodenja.

³⁴ Kada je Dalmacija ponovo zauzeta od Slovena, u starim spomenicima onih vremena najčešće ćeš naći da se naziva Slavonija. Nju Aleksandar takođe naziva Dalmacija zbog običaja Latinskih Dalmata, sa kojima su se Sloveni pomiješali kada su naseljavali ovaj kraj.

³⁵ Pročitati smo iz ove note II, što je mišljenje Baronija. Uistinu, ili se potkrala pisarska greška i treba da piše I, pošto treba da se shvati kao prva godina Aleksandrovog pontifikata, ili, prije, da se Aleksandar ovom oznakom II razlikovao među rimskim pontificima.

has facile ab Imperatore imperarunt. Quamvis autem civitas Servia a Dalmatia Superiori, in qua Dioclea & Antibaris, longo terrarum intervallo abesset, hanc tamen Serbii Metropolitæ suo Diocletano, postea Antibarensi subjectam esse voluerunt, propterea quod & prima esset civitas, quam ipsi patria profugi in alieno solo ædificaverunt, & commune gentis nomen ab illis impositum retineret. Verisimile autem est, a Serblis post illorum in regiones Imperii orientalis ingressum, hujus civitatis, quam ipsi condiderant, dominatum retentum fuisse, licet a Dalmatia Superiori, quam Serbii concessa Heraclii possidebant, longissime distaret. Sane sæculo nono in Synodo Delmitana Sorbium, idest Servia, Metropolitæ Diocletano attributa fuit, & post excidium Diocleæ in jus potestatemque transivit Metropolitæ Antibarensis, ut docet epistola Alexandrina. Sæculo duodecimo exeunte, adhuc eidem Antibarensi Archiepiscopo suberat; nam Actis Synodi provincialis sub Joanne Diocliensi & Antibarensi Metropolitæ interfuit & subscripsit *Theodoros Servationis Episcopus, idest Servienis.* Sed sub initium sæculi proximi jus titulumque metropoliticum adeptæ est. Cum enim Raicus filius Simeonis regis Serblorum, qui, postquam habitum monasticum cum nomine Sabæ sumpsit, vitam omnibus sanctorum notis insignem exegerat, factus esset Episcopus Servienis, ob excellentes virtutes cum nobilitate regia conjunctas tum sibi, tum Ecclesiæ suæ Archiepiscopalem dignitatem promeruit. Exinde in Catalogis episcopalibus Servia inter Ecclesias Provinciæ Antibarensis numerari desiit.

11 Quæ in literis Alexandri *Boloniensis*, apud Presbyterum Diocletanum *Bosoniensis* nominatur, idest *Bosnensis*. Constantinus Porphyrogenitus Bosnam sive Bosinam appellavit Bosnam. Hæc Ecclesia ab suo exordio pertinebat ad Metropolitam Spalatensem; sed sæculo nono ex decreto Synodi Delmitanæ in ditionem ac potestatem Archiepiscopi Diocletani migravit, undecimo ex literis Alexandri II. ad Metropolitam Antibarensis accessit, quæ in locum Diocletanæ substituta fuerat, duodecimo ad Ragusinam transivit, deinde ad Spalatensem rediit. Post initium sæculi decimi tertii Archiepiscopus Colocensis eam sibi vindicavit, quam tamen Spalatensis in catalogo suarum Ecclesiarum provincialium retinuit.

12 *Tribuniensis*, idest Tribuniensis. Tribunia civitas erat primaria Tribunitarum, quos Constantinus Porphyrogenitus cum Canalitis in eandem regionem conjecit, eratque una de quatuor Zupaniis, quas Serbii in Dalmatia superiori obtinebant. Hæc in concilio Delmitano attributa fuerat Metropoli Diocletanæ; sed eandem Benedictus VIII. anno 1023. Ragusino, Alexander II. an. 1062. Antibarensi Archiepiscopo subesse voluit; & Callistus anno 1121. Antibarensi ademptam Metropolitæ Ragusino restituit, cui etiamnum parat.

13 Unam scilicet provinciam ecclesiasticam ex Ecclesiis & Monasteriis Græcis Latinisque conflata.

14 *Antecessoribus suis* primum Diocletanis, deinde Antibarensibus Metropolitæ.

15 Duplex dies festus ad cultum honoremque S. Michaelis Archangeli celebrari solet sub titulo alterum *Apparitionis*, alterum *Dedicationis*.

16 In antiquis Martyrologiis ad diem decimam quintam Julii adscripta erat *Divisio XII. Apostolorum*, cujus quidem commemoratio in plerisque Ecclesiis solemniter ritu & officio colebatur, & eo die omnibus simul Apostolis anniversarius honor haberi solebat.

17 Fontasse S. Georgii Megalomartyris, cujus magnum erat ac celebre nomen, & par erga illum communis religio tum ubique, tum præsertim in Oriente apud Græcos & Latinos. Hujus deinde titulo & auspiciis consecrata fuit ædes cathedralis Antibarensis.

18 Jam inde ab antiquis temporibus horum Martyrum cultus apud eas gentes vel maxime florebat, quibus sæculo decimo tertio Helena regina Serbliz cum filiis Uroscio & Stephano templum ac cœnobium in dicecesi Scodrensi ad ripam sinistram Barbanæ, seu Bojanæ fluminis sumptu magnifico extruxit.

19 Idest die anniversario susceptæ a Petro consecrationis Episcopalis, qui dies *Natalis* Episcoporum vocari *solitus dicitur*.

20 Cum Dalmatia Slavorum esset referta, in antiquis illorum temporum monumentis Slavonicæ vocabulo appellatam sæpissime invenies. Hanc Alexander etiam Dalmatiam appellat propter Dalmatas ritus Latini, quibuscum Slavi permixti hanc regionem incolabant.

21 De hac nota II. diximus, quæ sit Baronii opinio; verum aut mendum irrepit, & ita scribendum I., ut primus Alexandrini Pontificatus annus intelligatur, aut potius Alexander hoc nomine II. inter Romanos Pontifices distinguitur.

Pismo Aleksandra II Petru episkopu barskom³⁶*(u godini 1067.)**(Baron. Anal. za godinu 1062, tom XI, str. 344)*

Aleksandar, rob robova Božjih, vrlo poštovanom Petru, arhiepiskopu Dukljanske i Barske crkve, vječni pozdrav u Hristu.

Ako pastiri ovaca po žezi i mrazu, danju i noću, brižljivo čuvaju svoja stada, da ne bi neka ovca zalutala od njih i propala, ili da je ne bi zubima rastrgle divlje zvijeri, i uvijek otvorenih očiju naokolo budno motre, onda sa kolikim naporom moramo uvijek na oprezu da budemo mi, koji se nazivamo pastirima duša? Da napregnemo, stoga, duh kako bi izvršili preuzetu službu i da ne odustanemo od čuvanja Božjih ovaca, kako nam se ne bi, u danu božanskog ispita, zbog našeg nerada pred najvećim Pastirom strogo sudilo za nemarnost, već da se i nama, kao i drugim uzvišenim, sudi za poštovanje službe. Zato, najmiliji brate, udovoljavamo tvojim pravednim zahtjevima i apostolskom voljom, preko stranice ove naše privilegije, priznajemo najsvetiju Dukljansku crkvu sa svim prinadležnostima, Barsku crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Eitarensku³⁷ crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Palehiensku crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Svačku crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Skadarsku crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Dinastinensku crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Polatsku crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Srpsku crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Bolonjsku³⁸ crkvu sa svim njenim prinadležnostima, Tibunsku³⁹ crkvu sa svim njenim prinadležnostima, i manastire kako Latinske, tako Grčke ili Slovenske kurije, kako bi znao da ih sve ima jedna Crkva i da svim navedenim mjestima na episkopski način upravljaš ti.

Palijum, pak, povjeravam tvome bratstvu, po običaju, za bogoslužbe u praznike koje treba slaviti, isto kao što je bilo dozvoljeno tvojim prethodnicima, svakako na dan Božjeg rođenja, Epifanije, Božje večere, Pashe, Uspenja, Sv. Pedesetice; tako i na dan rođenja svetog Jovana Krstitelja, na dan rođenja apostola Petra i Pavla, svakako i u četiri praznika svete Marije, Rađanje, Blagovijesti, Očišćenje, Uznesenje, i na dva praznika svetog Anđela, tako i za rađanje Dvanaest apostola, rađanje svetog Gregorija i svetih Sergija i Vaha i za vrijeme praznika Svih Svetih, a i za dan tvog rođenja, i koliko god ih prema crkvenom uređenju ili posvećenju slavimo. Podstičemo, dakle, tvoju ljubav da se običaji tvog života slože u tolikom poštovanju, kako bi, Božjom voljom, mogao riječima i primjerima da služiš za ugled. Zato tvoj život neka bude tvojim sinovima pravilo, kako bi mogli, ako im ponestane duhovne snage, da se u njemu uzvise. Zato, neka tvoje srce ne uzdižu ugodnosti, koje tjelesno prijaju, niti one što su im suprotne; već šta i da se dogodi, neka to pobjeđuješ čistotom vrline.

Neka kod tebe nigdje nema ljutine, mržnje, nikakvog gnjeva. Djelo tvoga svetog blagoslova i pravednog presuđivanja da se ne uprlja nikakvim potkupljivanjem. Neka bude u tebi i prijatnost dobrog pastira, i ozbiljna strogost sudije, da grije one koji žive nevino, a da obuzdava one koji su pokvareni. Tebe milosrdno, kako ... trpi, siromašnima daj, brani potlačene, tlačiteljima razumno protivrječi. Da ne prihvataš ništa što je protivno pravdi. Da ne prezireš nikoga koji nešto zakonito traži; neka se u tebi uzdiže čuvanje jednakosti i u svojoj moći, razumnom ljubavlju, neka savjetuje bogatog da ni u čemu ne skrene sa vašeg puta, a siromašnog da ne očajava zbog

³⁶ Migne, tomus CXLVI, col. XLVII. Ovo je prepis, unekoliko drugačiji, prethodnog akta.

³⁷ Greška pisara. Trebalo bi "Epitarensku", tojest cavtatsku ili dubrovačku, pošto su u to doba ragužanski arhiepiskopi nosili u svojoj tituli insignacije stare epidauruske episkopije. Po navodima Farlatija riječ je o Kotorskoj crkvi - ali Kotor je tada vjerski nezavisan.

³⁸ Greška pisara. Trebalo bi "Bosansku", jer se ta crkva spominje u ostalim dokumentima.

³⁹ Greška pisara. Treba "Travunijsku", jer se ta crkva pominje u ostalim dokumentima.

XLVII.

Alexandri II epistola ad Petrum Antibarensensem episcopum.

(Anno 1067.)

[BARON. *Annal.* ad ann. 1062, tom. XI, pag. 344.]

ALEXANDER, servus servorum Dei, PETRO venerabili archiepiscopo Diocliensis atque Antibarensis Ecclesiæ, salutem perpetuam in Christo.

Si pastores ovium sole geluque pro gregis sui custodia die ac nocte intenti sunt, et, ne qua ex eis aut errando pereat aut ferinis laniata morsibus deficiat, oculis semper vigilantibus circumspiciat, quanto sudore quantaque cura debemus esse pervigiles nos qui pastores animarum esse dicimur? Attendamus igitur ut susceptum officium exhibere erga custodiam Dominicarum ovium non cessemus, ne in die divini examinis pro desidia nostra ante summum Pastorem negligentiam nos reatus excruciet, unde modo honoris reverentia inter ceteros sublimiores judicamur. Igitur, dilectissime frater, petitionibus tuis justis annuentes, apostolica auctoritate decernimus ut per hujus privilegii nostri paginam sic sanctissimam Diocliensem ecclesiam cum omnibus pertinentiis, Antibarensensem ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Eriaterensem ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Palechiensem ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Suatinensem ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Scodriensem ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Dinnastinensem ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Polatinensem ecclesiam cum omnibus suis pertinentiis, Serbiensem ecclesiam cum suis pertinentiis, Bolonienensem ecclesiam cum suis pertinentiis, Tibuniensem ecclesiam cum suis pertinentiis, monasteria quoque, tam Latinorum quam Græcorum, sive Slavorum cures, ut scias et hæc omnia unam Ecclesiam esse teque omnibus prædictis locis episcopali regimine præesse.

Pallium autem fraternitati tuæ ex more ad missarum solemnium celebranda, sicut antecessoribus tuis concessum est, concedimus, videlicet in natali Domini, Epiphania, cœna Domini, Pascha, Ascensione, Pentecoste; sic natali sancti Joannis Baptistæ, natali apostolorum Petri et Pauli, et quatuor festivitatibus sanctæ Mariæ, scilicet Nativitate, Annuntiatione, Purificatione, Assumptione, et duobus festis

svoje neznatnosti, jer, sa Bogom stradalnikom, toliko možeš da postigneš, koliko sveto učenje dozvoljava, govoreći: "Episkop treba da bude besprekoran". No, svima ovima možeš da pomogneš korisno ako budeš imao ljubav učitelja, jer, onaj koji je bude slijedio nikada neće skrenuti sa pravog puta. Evo, najdraži brate, između mnogih drugih ova su obilježja sveštene službe, ova palijuma, kojima, ako ih pažljivo njeguješ, ono što ćeš napolju propovijedati da se prihvati, imaćeš i u duši. Takođe, pred tobom je, kao i pred tvojim prethodnicima, da se nosi krst kroz Dalmaciju i Slavoniju.⁴⁰ Arhiepiskopat tvoje crkve, u istom obliku kao kod naših svetih prethodnika, od kojih u ugledu ne smiješ da zalutaš, dopuštamo i potvrđujemo. Sveto Trojstvo će okružiti tvoje bratstvo milošću svoje zaštite i u svojoj brizi pokazaće vam pravi put, kako bi poslije gorčine ovog života mogao da dospiješ u vječnu bogougodnost.

Sa dobrim pozdravom.

Ispod ovoga leži pečat, naravno kružni, podijeljen na četiri dijela u obliku krsta, sa imenom pontifika Aleksandra pape II, a naokolo, na isti način postoji natpis:

UZVISIO ME JE BOG U VRLINI RUKOM SVOJOM.

Ispod pečata leži potpis, a poslije njega oznake vremena:

Pontifikat Aleksandra II, pape II, u indiktu XII.

Datum Rima XV kal. april.

Od ruke kancelara Petra, vicegospodara Annonis Coloniensis arhiepiskopa, u godini šestoj (I).

---

⁴⁰ Slovensku zemlju.

A sancti Angeli, sic pro nataliis quoque duodecim apostolorum, natali sancti Gregorii, et sanctorum Sergii et Bacchi, et festivitate Omnium Sanctorum, atque natali tuo, et quoties ordinationem vel consecrationem ecclesiarum celebramus. Hortamur itaque charitatem tuam, ut mores vite tue tanto honori conveniant quatenus, auctore Deo, exemplis verbisque possis esse conspicuus. Vita igitur tua filiis tuis sit regula, ut si quæ fortitudo in illis deprehenditur, in ea dirigatur. Cor ergo tuum neque prospera, quæ corporaliter hic blandiuntur, extollant, neque adversa adjiciant; sed quidquid illud fuerit, virtutis puritate devincat.

Nullum apud te locum ira, odium, nullum furor indiscretus inveniat. Sacræ benedictionis tuæ, justiceque judicii opus nulla venalitatis interventio commaculet. Sit in te et boni pastoris dulcedo, sit et iudicis severa districtio, unum scilicet quod innocenter viventés foveat, aliud quod inquietos a pravitate compescat. Misericordem te, prout... patiat, pauperibus exhibe, oppressis defensio tua subveniat, opprimentibus modesta ratio contradicat. Nullius faciem contra justitiam accipias. Nullum quærentem justa despicias, custodia in te æquitatis extollat, ut nec dives potentia sua aliquid apud vos extra viam suadeat rationis ardore, nec pauperum de se sua faciat humilitas desperare, quatenus, Deo miserante, talis possis existere qualem sacra lectio præcipit, dicens: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse.* Sed his omnibus uti salubriter poteris si charitatem magistram habueris, quam qui secutus fuerit, a recto aliquando tramite non recedit. Ecce, frater charissime, inter multa alia ista sunt sacerdotii, ista sunt pallii ornamenta, quæ si studiose observaveris, quod foris accepisse ostenderis intus habebis. Crux etiam ante te, sicut ante prædecessores tuos per Dalmatiam et Slavoniam, ubique geratur. Archiepiscopatum quoque Ecclesiæ tuæ, juxta formam sanctorum prædecessorum nostrorum, a quorum auctoritate non debes aberrare, concedimus et confirmamus. Sancta Trinitas gratia suæ protectionis fraternitatem tuam circumdet atque in timoris sui vos viam dirigat, ut post hujus vite amaritudinem ad æternam possis simul dulcedinem pervenire.

Bene valet.

D *Subjacet his sigillum, nempe circulus quadrifidus in formam crucis cum nomine ejusdem pontificis Alexandri papæ II, circumcirca ejusmodi habens inscriptionem.*

† EXALTAVIT ME DEUS IN VIRTUTE BRACHII SUI.

Post sigillum ista subjicitur subscriptio post notam temporis:

Pontificatus domini Alexandri II, papæ II, indictione XII.

Datum Romæ xv Kal. April.

Manus Petri cancellarii, vicedomini Annonis Coloniensis archiepiscopi, anno sexto (I).

Papa Gregorije VII arhiepiskopu Petru

*(1076) 21. maja.*⁴¹

Gregorije VII papa "voljenom u Hristu sinu Petru, arhiepiskopu svete Pitauritanske stolice iz civitata Labusedi u kraljevstvu Zahumlja i Srbije i Travunije, svakako grada Kotora i Bara ili Ulcinja i Drivasta, takođe i Polata i Skadra" šalje palijum "po običaju za slavljenje prazničnih misa". Jer, palijum "povjeravamo tebi, sa važećim privilegijama u svom statusu kod tvoje crkve, da ga koristiš nikako drugačije osim isključivo u danu svetog Uskrsnuća gospodara našeg Isusa Hrista, ili Vaznesenja i Duhova, ili u danima rođenja Svetih apostola i Jovana Krstitelja, svakako u danu Uspenja svete Marije, jednako i za gospodara našeg Isusa Hrista, takođe i u danu zaređenja tvojih sufragana, kao što je određeno od našeg prethodnika blaženog Gregorija, pokrovitelja ove uzvišene stolice; palijum mora da se čuva u sekretariju i da se koristi za praznične mise".

"Ako pastiri ovaca."

FARLATI, Ill. sacrum VI, 56 (fragm.). KUKULJEVIĆ, Cod. dipl. I, 151-152.

Papa Gregorije Mihailu kralju Slovena

⁴²Gregorije episkop, sluga slugu Božjih, Mihailu kralju Slovena šalje pozdrav i apostolski blagoslov. Neka dužno poštovanje tvoje odanosti prema Apostolskoj stolici zna da iako naš voljeni poslanik Petar koji je bio kod vas do sada, još nije došao kod nas, ipak je poslao svoje pismo koje se tako razlikuje od vašeg pisma, da nijesmo mogli okončati vašu odnosno stvar Ragužanske crkve. Zbog toga treba poslati do nas Petra, barskog episkopa, kao i ragužanskog, ili druge sposobne glasnike preko kojih bi se mogao pravedno razjasniti spor koji postoji između arhiepiskopa Splita i Raguze i da se po kanonu okonča i tvom kraljevstvu da se ukaže poštovanje sa naše strane. Kada se stvar ispita, moći ćemo da pravedno udovoljimo tvojoj molbi, kao što i mi želimo. Kao što pravičnost zahtijeva sluša ćemo (molbu) za dozvolu plašta i krsta kao predragog sina bl. Petra. (1078)

---

⁴¹ Res Albaniae, 20.

⁴² Farlati, VI, 57.

65.

(1076,) 21. maii.

(Spuriae.)

Gregorius VII. papa „dilecto in Christo filio Petro archiepiscopo sancte Pitauritane sedis ex civitate Labusedi in regno Zachulmie et Sorbulie et Tribunia vel civitatis Catere et Antiuari seu Ulcinii et Driua-
sti, Polati atque Scodre“ pallium „ex more ad missarum solempnia celebranda“ transmittit. Quod pallium „tibi non aliter, ecclesie tue privilegiis in suo statu manentibus, utendum concedimus, nisi solummodo in die sancte resurrectionis Jesu Christi domini nostri, sive ascensionis et pentecosten seu in natalitiis sanctorum apostolorum atque Baptiste Joannis, nec non in assumptione sancte Marie similiterque in domini nostri Jesu Christi die, verum etiam in ordinatione suffraganeorum tuorum, sicut a beato Gregorio predecessore nostro huius alme sedis presuli sancitum est; in secretario induere pallium debent et sic ad missarum solempnia proficisci“.

„Si pastores ouium.“

Gregorius Episcopus Servus servorum Dei Michaeli Sclavorum Regi salutem & apostolicam benedictionem. Cognoscat debita tuae devotionis circa Sedem Apostolicam reverentia, Petrum apud vos dilectum nostrum legatum adhuc ad nostram non advenisse presentiam, suas tamen mississe litteras, quae ita vestris dissonantes existunt, quod vestram causam seu Ragusanae Ecclesiae penitus finire nequivimus. Quapropter Petrum Antibarensem Episcopum, atque Ragusanum, sive alios idoneos nuncios ad nos mittere oportet, per quos de lite, quae inter Spalatanum Archiepiscopum & Ragusanum, iustitia possit inquiri, ac canonice definiri, cuique Regni honor a nobis recognosci. Tum vero re cognita, tuae petitioni iuste satisfacere, secundum quod cupimus, valebimus; ac in dono vexilli, & concessione Pallii, quasi charissimum B. Petri filium, dilectante reffitudine, audiemus. Datum Romae V. Idus Januarii, Indictione prima.

**Arhiepiskop barski Ilija
1119-1124.**

Papa Kalikst barskom arhiepiskopu Iliji

*Br. 286
1119-1124*

⁴³Episkop Kalikst, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu Iliji, arhiepiskopu svete Dukljanske i Barske crkve, našim rukama posvećenom, vječni pozdrav u Hristu.

Od svih crkava koje su u cijelom svijetu udružene u Hristovoj zajednici, Rimska crkva, kojom, božjom naklonošću, upravljamo, priznata je za poglavara. I kao što sve članice treba da joj pomažu, tako i mi, uz Božju pomoć, dostojno pomažemo svim crkvama, brinemo se za njih, udovoljavamo njihovim potrebama i, kako treba, dostojne i pravedne zahtjeve odobravamo. Tako, naklonjeni pravednim zahtjevima tvog bratstva, apostolskom voljom određujemo i bilješkom ove stranice potvrđujemo i predajemo ti na upravljanje crkvu Dukljansku, Barsku, Budvansku, Skadarsku, Ulcinjsku, Svačku, Kotorsku, Drivastsku, Palatinsku, Srbijansku, Bosansku, Travunjsku, sa svim njihovim prinadležnostima i manastirima, kako latinskim, tako i grčkim i slovenskim. Određujemo, isto tako, da sve ove crkve, ili gradovi, ili manastiri, sa svojim prinadležnostima i posjedima, moraju da se potčine i pokore tebi i tvojoj Dukljanskoj crkvi. Palijum i cjelovitost pontifičke službe, povjeravamo tvome bratstvu, kao što znamo da je na isti način bio povjeren tvojim prethodnicima, da ga kao pokoran vjernik, prema običaju tvoje Crkve, smiješ da koristiš za bogoslužbe na praznike koje treba slaviti, svakako u ovim praznicima: Rođenje Gospodovo, Epifanija, Božja večera, Pasha, Uspenje, Sv. Pedesetica, Rođenje svetog Jovana Krstitelja, Rođenje apostola Petra i Pavla, svakako i u četiri praznika svete Marije: Rođenje, Blagovijesti, Očišćenje, Uznesenje, i dva praznika svetih Anđela, Rođenje Dvanaest apostola; zatim na dan Rođenja svetog Gregorija i svetih Sergija i Vaha, i Pomenu svih svetih, na dan tvog zaređivanja i zaređivanja koliko ih je episkopa, prezvitera, đakona, a i kada budeš slavio posvećivanje crkava. Rado dozvoljavamo da ti sam u svojoj ljubavi, poput tvojih prethodnika, poneseš teret za Sklaviniju⁴⁴ i Dalmaciju. Arhiepiskopat tvoje crkve, po ugledu tvojih prethodnika, od čije volje je opasno da se odstupi, priznajemo i potvrđujemo. Zato, najdraži, prihvatajući pokornost tvoga bratstva u takvom obliku i uzvišenosti, opominjemo te i zaklinjemo sjećanjem na višnjeg proroka, da se tvoji običaji skupe u takvom dostojanstvu, kako bi se, spominjući se apostolskog pravila, pokazao u svemu bespriječan i ostao Bogu drag. Ugled tvog života neka se sadrži i u riječima i u djelima, da ne bi ono što si riječima slavio, naopakim djelima upropastio; tvoj život neka bude pravilo tvojim sinovima, da se, ako se nešto pogriješi, ispravi pravičnošću tvoje presude; tvoj duh da se ne ponosi blagostanjem, niti da ga nesreće čine malodušnim, i, uistinu, neka te uvijek nađu pripravnog u pravičnosti vrline. Nemoj nikada ni sa kakvom mržnjom ili gnjevom u zaslijepjenoj uzrujanosti duše ili sa naklonošću ka neopreznom izmišljanju zločina, da dokazuješ nekome krivicu, jer, svakako, time se sramote ili zakletve tvoga blagoslova ili ispravnost crkvnog reda i uvidavnost pravednog srca. One, koji nedužno žive, nikada ne odustaj da ih griješ toplinom dobrog pastira, a oholu bezobzirnost onih koji su krivi, da obuzdavaš strogom odlukom presude. Treba da nalaziš milosrdnu blagonaklonost za siromahe, sasvim naklonjen prema potlačenima, strogo osuđujući tlačitelje, suprotstavljajući im se razumnim razlogom, da se skloniš od svakog oblika nepravde, prezirući svaku nepravednu težnju, da čuvaš pravednost jednakosti i, koračajući božanskim putem pravila o vrlini, da dospiješ u samu vrlinu, ne odstupajući nikada od pravog puta. To je, brate, istinsko dostojanstvo bogougodnog sveštenika, to je uzvišenost palijuma, i ako marljivo nastojiš da se toga pridržavaš, ono što napolju propovijedaš da se prihvati, imaćeš u sebi. Pastirska milost svemogućeg Boga, zbog tvoje potpune pokornosti, dostojna je da potvrdi i čuva izobilje tvom bratstvu. Amen.

---

⁴³ J. V. Pflugk-Harttung, vol. I.

⁴⁴ Slovenska zemlja.

1119 — 1124.

Calixtus episcopus, servus servorum dei, venerabili fratri Elie, sancte Dioclitane atque Antibarensis ecclesie archiepiscopo, nostris manibus consecrato, perpetuam in Christo salutem. Omnium ecclesiarum, que per orbem universum in Christi unitate consistunt, Romana ecclesia, cui, deo favente, presidemus, caput esse indubitanter agnoscitur. Sicut ergo omnibus membris providere capitis est, ita nos, deo auxiliante, omnibus ecclesiis digne providere, earum curam gerere, necessitatibus subvenire, dignis iustisque petitionibus oportet abaudire. Tue itaque fraternitatis iustis postulacionibus faventes, apostolica auctoritate statuimus et presentis pagine annotatione sancimus tueque regimini gubernandam tradimus ecclesiam Dioclitanam, Antibarensis, Buduensem, Scatarensem, Dulchinensem, Suvacinensem, Scodrensem, Drivastinensem, Polatinensem, Serbiensem, Bosoniensem, Tribensem cum omnibus suis pertinentiis ac monasteriis tam Latinorum, quam Grecorum seu Sclavorum. Statuimusque, ut he omnes ecclesie sive civitates aut monasteria cum pertinentiis et possessionibus suis tibi tueque Diocliensi ecclesie debita subiectione obedientiaque persolvant. Pallium quoque, pontificalis officii plenitudinem, sicut tuis antecessoribus concessum fuisse cognoscimus, tue fraternitati concedimus, quo non quasi arogans iuxta tue morem ecclesie ad missarum solemniam celebranda uti debeas, in hiis videlicet solemnitatibus: natale domini, epiphania, cena domini, pascha, ascensione, pentecoste, natale sancti Iohannis baptiste, natale apostolorum Petri et Pauli, et quatuor solemnitatibus sancte Marie, scilicet: nativitate, anuntiacione, purificatione, assumptione, et duabus festis sancti Angeli, nataliciis quoque duodecim apostolorum, et natale sancti Gregorii et sanctorum Sergi et Bachi, et commemoratione omnium sanctorum, natalicio tue ordinationis die, et quociens ordinationem episcoporum, presbiterorum, diaconorum, et consecrationem ecclesiarum celebraveris. Crucem quoque coram te baiulari per Sclavoniam atque Dalmatiam pro tuorum videlicet more predecessorum tue dilectioni libenter concedimus. Archiepiscopatum preterea tue ecclesie iuxta tuorum predecessorum formam, a quorum scilicet auctoritate aberrare periculosum est, concedimus et confirmamus. Quocirca, dilectissime, tue fraternitatis obedientiam tante institutionis tanteque sublimitatis insignia suscipiens, paterna pietate commoneo et superni provisoris recordatione obtestor, quatenus tui mores ita accepto honori convenient, ut apostolici precepti memor te omnibus inreprehensibilem prebens deo amabilem exhibeas. Sit ergo vite tue custodia verbis exemplisque conspicua, ne, que verbi predicatione docueris, operum pravitate destituere videaris; sit vita tua filiis tuis regula, ut, si quid devium fuerit, tue iusticie rectitudine dirigatur, tue mentis statum neque prospera elatum, neque faciant adversa deiectum, verum semper te inveniant virtutis equanimitate paratum. Nichil umquam odii aut iracundie ceca commotione, nichil favorabilis turbini improvida confictione fecisse convincaris, nullum apud te locum venalitatis immunda possideat interventio, qua videlicet aut tue benedictionis sacramentum aut ecclesiastici ordinis rectitudine iusti iudicii discretio maculetur. Innocenter viventes nunquam boni pastoris ullo ordine fovere desistas et pravorum inquietam importunitatem severa iudicii discretionem compescas, erga pauperes misericors numine (!) pro posse inveniaris, exuberans erga oppressos, potenti defensione subveniens erga opprimentes, modesta ratione contradicens, nullius contra iusticiam faciem metuens, nullius iustam petitionem despiciens, equitatis iura custodiens, in divine legis tramite de virtute in virtutem gradiens, a recto aliquando itinere non recedens. Hec est, frater, legitime accepti sacerdotii dignitas, hec accepti pallii sublimitas, quam si sollicite observare studueris, quid foris accepisse ostenderis, intus habebis. Omnipotentis dei continua miseratio tue fraternitati obedientiam sue protectionis abundantia confirmare et conservare dignetur incolumem. Amen.

Arhiepiskop barski Gregorije
1172-1194 (1198 ?)

Gregorije, Barski arhiepiskop⁴⁵

Ovo pismo umetnuto iz Toma III, Illyr. sacr. Rajnarskih akata i uopšte autografski nepromijenjeno, sa dodatim zabilješkama, ovdje se ponavlja i smatram da ga treba po drugi put predočiti; doduše nedostaje vremenska odrednica, ali izgleda da se može datirati oko 1178. godine.

⁴⁶Vrlopoštovanom ocu i gospodararu P., Božjom milošću arhiepiskopu svete Salonitanske stolice, kako priliči G., iskreni sluga Barski, pozdrav uz poštovanje. Iz starih reskripata i spomenika mojih prethodnika i drugih različitih zaključaka, tačno odmjeravajući istinu da je nekada Salonitanska crkva⁴⁷ držala primat⁴⁸ i dominaciju cijele Dalmacije, a da je Dukljanska crkva,⁴⁹ kao i njena Barska crkva, u dosljednoj odluci pretvorila sebe u Mitropoliju i uvrstila se jednodušno u Salonitansku crkvu, sačuvavši dovoljno poštovanje svoje matice i, po meni, učinila takav težak prestup⁵⁰ da će prije biti uništena sa čašću nego što će povući konsekvencu i prijekor. Pošto se ova glasovita crkva ukrašena najdivnijim spomenicima, odavno toliko lišila svoje slave, da ovdje i tada ostaje na brizi, želeći⁵¹ silno da pružim poštovanje u mom bogu, ipak ne nalazeći preko mene siguran početak za to djelovanje.⁵² najposlije trostruki i istinski bog koji svetim upravljanjem obuhvata sve, meni koji se o tome mnogo staram, odlučio je da pošalje vaše najvjernije glasnike, magistre F. i R. koji brinu za sve vaše poslove, ugađajući njihovim neutoljivim molbama i sa kojima se iznosi vaša želja.⁵³ već sam odlučio da vašu crkvu prihvatim kao majku i gospodaricu. i da joj pružim dužno poštovanje i čast u svakolikom Bogu. Ipak⁵⁴ treba zbog službe vama⁵⁵ da zatražite za mene palijum od Rimske kurije. tako kao što se pokazujete u sopstvenoj

⁴⁵ Farlati, VII, 24-25.

⁴⁶ Poslanica je pisana nepismeno pa stoga dijelom i nerazumljivo. Prevod je doslovan. (Prim. prev.)

⁴⁷ Salonitanska crkva je u isto vrijeme osnovana i konstituisana kao Mitropolija svih dalmatinskih crkava, od koje potom proizilaze jedne za drugim.

⁴⁸ Sve do sedmog vijeka podložna Rimskom patrijarhu i Primatu bila je bez primatijalnog prava i titule. Ovo je zadočila tek pošto je Mitropolitsko sjedište prenijeto iz grada Salonitane na Split pod Jovanom Ravenatom, prvim Splitskim arhiepiskopom, koji je to, kada je bio vikar Apostolske stolice, što je isto kao i Primas, zbog imena i dostojanstva prenio na nasljednike.

⁴⁹ Ovdje je, zbog nepoznavanja Crkvene istorije, Gregorije pogriješio, kada je rekao da se "Dukljanska crkva", sa-glasnošću navedene Salonitanske, uvrstila u Mitropoliju; jer, kada je Dukljanska crkva uzdignuta u mitropolitsko dostojanstvo u devetom vijeku, nije pripadala ni Salonitanskoj, ni Splitskoj, već Skadarskoj mitropoliji i Primatu Justinijane Prve. Stoga, ono što je Gregorije morao govoriti o Barskoj mitropoliji, to je zbog grešaka prenio na Dukljansku. Barska se, pak, crkva vratila pod vlast Splitske mitropolije, pod kojom je i prije toga bila; a kada se ona, zbog brodoloma episkopa Gornje Dalmacije, mogla oduzeti istoj Mitropoliji, moglo se i Mitropolitsko sjedište grada Duklje, razorenog od Bugara, postaviti u Baru. Ipak, u njoj je primatsko pravo i vlast zadržao Splitski arhiepiskop.

⁵⁰ Pošto episkopske crkve nijesu mogle da postanu mitropolitske, da ih ne bi jurisdikcija mitropolita raskolila, udaljili su se od njihove moći i to Gregorije naziva "najtežim prestupom", odnosno stvar koja je mrska mitropolitima, koji su zbog toga bili prinuđeni da suze granice svojih provincija, a potom stvar je u tome što im se po mitropolitskom zakonu moć dosta smanjuje, tako da ne mogu istom mjerom uzimati, niti u velikom broju prisvajati.

⁵¹ Svakako da je Gregorije nekada primio Rajnerove glasnike, da je svojom voljom i željom ustanovio dužnu pokornost i počast Splitskoj crkvi, kao svojoj gospodarici, i Rajneru, kao svom primatu da se očituje i povjerava.

⁵² To što je Rajner požurio da otpremi od sebe glasnike, to izgleda Gregorije želi da pripíše nekom osobitom Božjem providenju, čijom voljom se sve upravlja.

⁵³ Možda već tada Barski arhiepiskopi nijesu dopuštali nikakvu službu i djelovanje Splitskom primatu, kome su, kako su izjavljivali, bili podložni. Zato je najuporniji Rajner, zbog njegovog crkvenog prava, pošto je bio dužan da se pridržava Crkvenog Primatijala, procijenio da treba preko svojih legata opomenuti Gregorija na vjeru i pokornost.

⁵⁴ Izgleda da Gregorije zahtijeva jednakost, jer između onih koji upravljaju i onih koji su podložni neophodno je da dode do neke međusobne razmjene u nastojanjima i dužnostima, kako bi baš ovi morali da iskažu poslušnost onima, a oni, pak, da se od ovih ubuduće nadaju udobnostima i koristima.

⁵⁵ Svakako da je za njega korisno i prikladno što pretječe u korist i dostojanstvo svoga primat, jer pošto vodi Barsku kauzu, očigledno vodi i svoju.

Hanc epistolam ex Tomo III. Illyr. Sacr. actis Raynerianis insertam, & nonnihil ad ipsum autographum immutatam, cum notis eidem apposis huc revocare, atque iterum describere necesse esse arbitror: caret quidem nota chronologica, sed videtur referri posse ad annum 1178.

Venerabili patri & domino R. Dei gratia & per
*Sanc̃tae Saloniensis ecclesiae Archiepiscopo apo-^{tas ad}
 stolice sedis legato G. Antibarans. minister li-^{nerium}
 ceo immeritus salutem cum reverentia. Ex an-^{chiep.}
 tiquis rescriptis & monumentis antecessorum
 meorum & diversis aliis conjecturis veritatem
 perpendens quod Saloniensis (1) ecclesia totius 1
 Dalmatiae dominatum. ~~Et palmarum~~ (2) quam 2
~~ante~~ possidebat & quod deolectana (3) ecclesia 3
 cujus vices antibarans. ecclesia in se recto tran-
 sultis consilio. in Metropolim predictae Saloni-
 ensis Ecclesiae consensu. & ordinavit. reverentia
 sua matricis servata. satis & satis mecum ra-
 putans tam gravissimum excessum (4) potius 4
 cum honore fore sepeliendum quam quod us ad
 consequentiam & exemplum traheretur. Ut illa
 nobilis ecclesia tam mundissimis monumentis de-
 corata. diutius in tantum sua privaretur nobi-
 litate. hinc inde quaque curiosus satis permausi.
 volens (5) debitam decenter reverentiam domino 5
 mee firmiter exhibere. initium certum hoc agendi
 per me tamen non inveniens. (6) tandem domi- 6
 nus trinus & verus qui pia gubernatione quem-
 libet amplectitur. fidelissimos nuncios vestros.
 mag. F. & R. qui super cuncta servitia ve-
 stra tractare procurant. mihi multa volvensi
 dirigere destinavit. quorum avidis precibus su-
 fretus, & quibus inclitiam vestram volupta-
 tem referensibus. (7) jam ecclesiam vestram in 7
 Matrem & dominam recognoscere destinavi. ei
 debitum honorem & reverentiam eam domine
 speciali exhibere. Ita tamen (8) quod mihi ad 8
 pallium ad vestrum servitium (9) a curia ro- 9
 mana inquirendum tanquam in negotio proprio
 curiosius existatis. & quod consilium auxilium
 & auctorium huic ecclesie Antibaransi cum
 successoribus vestris. mihi & successoribus meis
 perpetuo. vos & vestri successores (10) impen-
 datis. & quod dominus pp. hoc velis vobis
 (11) incumbat. me ante eundem hoc dominum
 pp. attestaturum (12) personaliter vel internun-
 cios omnino fore sciatis.*

službi, i da savjet za pomoć i autorium ovoj Barskoj crkvi sa vašim sljedbenicima, meni i mojim sljedbenicima neprestano, kao za vas i vaše sljedbenike⁵⁶ da upotrebljavate, i da gospodar (??) želi to da odluči sa vama.⁵⁷ ja ću to pred istim gospodarem (??), lično potvrditi⁵⁸ ili će te sigurno doznati preko glasnika.

---

⁵⁶ Mitropoliti moraju isticati vjernost i poštovanje svojim primatima, a ovi njima pomoć i patronsko okrilje.

⁵⁷ Vaše je dokazati da je Pontifeks želio da mu dostavi palijum.

⁵⁸ Pošto sam namjeravao da idem u Rim ili sam, ili da pošaljem nekoga ko bi mi donio palijum, zateknut sa vašim molbama; ono što sada obećavam o mojoj vjernosti i poslušnosti prema vama, to ću pred Apostolskom stolicom slobodno potvrditi sam ili preko mojih glasnika.

NOTÆ.

1 Salonitana Ecclesiâ simul condita est, & constituta Metropolis omnium Dalmatiæ Ecclesiarum, quæ deinceps aliæ post alias extiterunt.

2 Usque ad sæculum septimum Romano Patriarchæ & Primatei subiecta iure ac titulo primatiali caruit; eoque demum potita est post Sedem metropolitancam ex urbe Salonitana per Barbaros excisa Spalatum translata sub Joanne Ravennate primo Spalatensium Archiepiscopo, qui, cum Legatus esset ac Vicarius Sedis Apostolicæ, quod idem est ac Primas, id nominis ac dignitatis ad successores transmisit.

3 Hic Gregorius ex ignoratione Historiæ Ecclesiasticæ lapsus est, cum dixit *Diocletanam Ecclesiam* in Metropolim prædictæ Salonitanæ consensu se ordinasse; nam Ecclesia Diocletana, cum ad metropolitancam dignitatem erecta est sæculo nono, non Salonitanæ, neque Spalatensi, sed Scodrensi Metropoli suberat, & Primatei Justinianæ primæ. Quod igitur de Metropoli Antibarensi dicere debuerat Gregorius, id per errorem transtulit ad Diocletanam. Antibarensis autem Ecclesia sub ditionem redierat Metropolitæ Spalatensis, ad quem antea pertinebat; cum ob naufragium Episcoporum Dalmatiæ superioris eam eidem Metropolitæ consentienti adimi oportuit, ut Antibari Sedes metropolitica urbis *Dioclezæ a Bulgaris eversæ* constitueretur. In hanc tamen ius imperiumque Primatis adhuc retinebat Archiepiscopus Spalatensis.

4 Cum Ecclesiæ Episcopales fieri nequeant Metropoles, quin Metropolitarum, quorum potestati subducuntur, jurisdictio diminuatur, id Gregorius vocat *gravissimum excessum*, idest rem odiosam Metropolitæ, qui ob hanc causam fines suarum provinciarum contrahere coguntur, ac proinde rem esse huiusmodi, quæ, cum de iure metropolitico non parum detrahat, neque in exemplum trahi, neque frequenter usurpari debet.

5 Scilicet Gregorius antequam Raynerii nuncios acciperet, sua sponte & voluntate constituerat debitum obsequium & honorem Ecclesiæ Spalatensi, tamquam dominæ suæ, & Raynerio, tanquam suo Primatei, profiteri ac deferre.

6 Quod etiam Raynerius nuncios ad se mittere præoccupaverit, id Gregorius videtur velle adscribere peculiari cuidam Dei providentiæ, cujus numine omnia gubernantur.

7 Fortasse jamdudum Antibarenses Archiepiscopi nullum Primatei Spalatensi officium cultumque tribuerant, quo se illi subiectos esse declararent. Quare Raynerius juris ecclesiastici tenacissimus Gregorium ejus, quam Ecclesiæ Primatiali præstare debebat, fidei & obedientiæ per suos legatos admonendum censuit.

8 Æquum postulare videtur Gregorius; nam inter eos, qui præsent, & qui subsunt,
Illyrici Sacri Tom. VII.

mutua quædam studiorum officiorumque vicissitudo intercedat necesse est, ut hi quidem, quæ illis debent, obsequia exhibeant, illi vero horum commodis & rationibus prospiciant.

9 Nimirum, quod sibi utile ac decorum est, id in utilitatem & decus sui Primatus redundat, qui, cum Antibarensis causam agit, suam agere videtur.

10 Metropolitæ fidem ac reverentiam erga suos Primates; hi vero illis auxilium & patrocinium præstare debent.

11 Vestrum est efficere, ut Pontifex mihi Pallium præbere velit.

12 Cum vel ipse Romam proficiscar, vel mittam qui Pallium vestris precibus impetratum mihi deferat, quod vobis nunc de mea erga vos fide & obedientia polliceor, idem coram Sede Apostolica per me aut per meos nuncios profitebor.

Barski arhiepiskop krstašima

(Izgleda da je ova epistola datirana na 1179. godinu, otkako su se oni vratili u Split)⁵⁹

G. G. ponizni Barski arhiepiskop Magistru Rajneriju i Magistru Feru, svojim voljenim sinovima u Hristu, pozdrav i potvrda iskrene ljubavi.

Napokon, u vašim kontaktima sa nama spoznali ste da sam veoma pazio na ono što sam govorio; naime, kada dođe vrijeme i čas da se lično predstavim Gospodaru Papi, vjerujem u ono što ću moći u najskorije vrijeme da uradim i brinuću se da izvršavam sve što se odnosi na čast i dostojanstvo Splitskog arhiepiskopa, kao što sam i ranije rekao vašoj plemenitosti. Svakako, ovog našeg pismonosca želim da povjerim vama, a preko vas gospodaru Arhiepiskopu, da ne bi od bilo koga pretrpio neku nepravdu ili štetu.

---

⁵⁹ Farlati, VII, 26.

Ejus episto-
læ ad Rayne-
rium & Fer-
rum Canoni-
cos Spalaten-
ses .

GG. *Antivarensis humilis Archiepiscopus*
Magistro Raynerio, & Magistro Ferro suis
in Christo dilectis Filiis salutem, & sincere
dilectionis vinculum.

*Vobis demum nobiscum commorantibus, quæ-
cumque locutus fui, me firmiter observare scia-
tis; cum enim tempus & hora fuerit, quando
ad Domini Papæ præsentiam me præsentare,
Deo volente, poterò, ad quod in proximo sum
facturus credo, omnia, quæ ad honorem & lau-
dem Spalatensis Archiepiscopi pertinent, agere
curabo, utpote nobilitati vestræ sum prius lo-
cutus. Hunc vero nostrarum literarum portito-
rem vobis commendatum esse cupio, & per vos
Domino Archiepiscopo, ne a quoquam injuriam
patiat, vel aliquam calumniam.*

Arhiepiskop barski rimskom legatu

*Magistru Gvalteriju, znamenitom Splitskom kanoniku i legatu Svete Rimske Crkve G. G., ponizni sluga Dukljanske i Barske crkve, pozdrav i iskreni izraz ljubavi.*⁶⁰

Pismo Vašeg dostojanstva, koje ste nam poslali, primili smo sa najvećim poštovanjem i spoznali smo njegovu trezvenost. Trudimo se da odmjerimo bezbrojne milosrdnosti vaše dobrote, jer milostivo vodeći brigu za našu crkvu, sa komesom i ostalim splitskim plemićima, jasno ste dokazali da su one veoma korisne, pošto se njihov spoj razboritosti i ljubavi uvijek rado bri-
nuo o nama. Naime, dobro znamo da je Salonitanska crkva imala primat u cijeloj Dalmatinskoj provinciji i bila matica naše crkve. Zato nama uopšte ne odgovara da se sa njom razilazimo, već da se nadamo na korist od pomoći i savjet. Naime, velika rasprava u koju je zapao naš grad sa Velikim županom, stvar koju smo sa vama raspravljali, ne možemo više da slijedimo. Jer osam stotina perpera koji su u prošloj godini bili sabrani i koje smo namijenili sebi, sada se silom naplaćuju, a dug treba da se isplati, dok mi nijesmo u mogućnosti da se lišimo prinosa od naših njiva, što je za nas zasaden i očekivano, o čemu je, takođe, prezviter Maraldus, nazočni pred-
lagač, s očevitim pouzdanjem mogao da izvijesti. Zato u tolikim pometnjama i tegobama svi stradaju. A komes Mihailo, najtegniji od ujaka, kome briga i staranje o Dukljanskoj crkvi nije osobito važno, o tome što mi sada nastojimo s naporom da učinimo, najmanje brine. Ipak, mi se nadamo da će ubuduće, uz pomoć višnje milosti, uslijediti korist za našu crkvu i da će se uz vašu pomoć i savjet nesumnjivo ostvariti.

Izgleda da je datirana u 1180. godini i prepisana iz Tabularije Splitskog Kapitula.

Arhiepiskop barski kao svjedok

*1189. 20. avgusta. "Kod Dubrovačkog civitata."*⁶¹

"Gregorije Barski poglavar" u spisu, kojim "komitisa Desislava(!) žena komite Mih(aila)" predaje Dubrovačkoj komuni dvije lađe, spominje se na prvom mjestu kao svjedok.

---

⁶⁰ Farlati, VII, 26.

⁶¹ Res Albaniae, 35.

*Magistro Gualterio inclito Spalati Canonico, atque ad
co. & Sancte Romane Ecclesie legato GG. Gualterium
Dioclitane, atque Antivarine ecclesie humilis Legatum
minister, Salutem & sincere dilectionis affe- Apostoli-
ctum. cum.*

*Dignitatis vestrae literas quas nobis direxi-
stis, summa cum reverentia suscepimus, & ea-
rum continentiam intelligentes, innumeras boni-
tati vestre grates rependere curamus, quoniam
ecclesie nostrae clementer sollicitudinem gerens
que valde nobis congruunt, cum Comite, & ce-
teris nobilibus Spalati locuti estis, quorum pru-
dentie & caritatis compago nobis semper con-
sulare consuevit. Nam Salonitane Ecclesie pri-
matum in tota dalmatis provincia & nostrae ec-
clesie matricem fuisse non ignoramus, Unde in
nullo nobis convenit ab ea discrepare, set auxi-
lii, & consilii commodum sperare. Itaque ma-
gna controversia superveniente Civitati nostrae
a magno Jupano, factum quod vobiscum locuti
fuimus prosequi nequimus. Offingentos namque
perperos quos in preterito anno coacti sibi dare
promisimus, nunc cum violentia exigit, & quia
persolvendi facultas non adest agrorum nostro-
rum redditibus ammissis, item in nos sevit, item
minatur, juxta quod presbyter Maraldus later
presentium ocularia fide poterit referre. Unde
in tantis perturbacionibus & protervis positi,
omnes gemunt, & dolent. Knesius quoque Mi-
chael, cui Dioclitane ecclesie cura, & sollici-
tudo non modica est ab avunculis molestatus
ad ea que nos cupimus nunc intendere minime
valet. Tamen in proximo superna gratia con-
cedente nostrae ecclesie commodum prosequi, &
usque ad effectum perducere vestro consilio &
auxilio indubitanter speramus. Data videtur
an. 1180. & ex Tabulario Capituli Spalaten-
sis descripta est.*

106.

1189, 20. augusti. „Aput Ragusii civitatem.“

„Gregorius Antiuarensis antistes“ in carta, qua
„comitissa Desislai (!) comitis Mich(aelis)¹⁾ uxor“
duas naves communi Ragusii tradit, primo loco testis
commemoratur.

*Orig. in perg. (Coll. Negrini) in bibliotheca civitatis
Ragusii. Non erat ignotum Marino de Gondola chronistae
Ragusiensi († 1650; MS. in biblioth. fratrum minorum).*

Zapovjedniku i fratrima temple nastanjenim u Sklavoniji⁶²

*Sporazum koga potvrđuje
(Lateran, VII, Kal. Februara)*

Kada je od nas traženo šta je pravedno, etc., od riječi do riječi potvrdili ste zaključeni sporazum između vas i manastira svetih Kozme i Damjana o zemljama, rijekama i drugim stvarima koje su bile u pitanju između vas, a ono što je bilo razumno i bez iskrivljavanja prihvaćeno sa obje strane i, zatim, u autentičnom dogovoru sadržano, mi to apostolskim ugledom potvrđujemo i stranicom ovog spisa odobravamo. Za veću očiglednost ovoga, u ovim pismima od riječi do riječi naveli smo autentični dodatak, bez prekidanja.

"U ime svetog i nedjeljivog Trojstva. U godini Inkarnacije Gospodara našeg Isusa Hrista hiljadu sto devedeset i četvrtoj, mjeseca jula, devetog dana, indikta dvanaestog, kod Tuna, za vrijeme kraljevanja našeg Bele, najblagorodnijeg kralja Ugarske, Dalmacije, Hrvatske i Rame, i sina Almerika povrh Dalmacije i Hrvatske. Kada smo mi, svakako Petar, arhiepiskop splitske stolice, zajedno sa Matejom, episkopom ninskim i Damjanom zadarskim komesom i Grubešom učiteljem splitskim, i ostalim dostojanstvenicima, čija su imena ispisana dolje, po kraljevom nalogu zasjeli u crkvi Svetog Jovana iz Tuna, da raspravljamo o nesuglasticama koje su nastale između templara (hramovnika) i manastira Svetih Kozme i Damjana oko posjeda i rijeka, koje treba prekinuti, poslije mnogih prepirki i riječi koje su pomenute crkve imale među sobom, za dobro mira i sloge, kraljevskom voljom odredili smo takvu granicu i razdiobu između obje Crkve, koja, počinjući od puta koji se nalazi između kotara Tune i kotara Svetih Kozme i Damjana, ide pravom stazom prema jugu sve do donje Gomile i produžava do Blata. Zatim, sve što je u zemljama i vodama na južnoj strani i što dopire do samostana Svetog Damjana, da ostane zauvijek u posjedu Temple (hramovnika), osim jezera Hriplina, za koje smo odlučili da pripada objema Crkvama; a, potom, sve što se nalazi na zapadnim stranama i međama pomenutog puta u zemljama, vodama i livadama iznad doline Tune i vidi se do templara (hramovnika) da pripada zauvijek pomenutom samostanu Svetog Damjana. Takođe smo odlučili, takvom uredbom, da na jezeru Hikme i njegovim rijekama templari (hramovnici) imaju pravo da podižu mlinove koliko mogu, no, mlinu Svetih Kozme i Damjana u Virbici, koji se nalazi iznad Blata, u ničemu da ne naškode. Isto tako, želimo i određujemo da pomenuta crkva Svetog Damjana sve one zemlje koje je odvajkada posjedovala preko Blata i preko mora, i one mlinove koje bi napravila ispod svog mlina, i dalje ima i posjeduje bez nikakve osude templara (hramovnika). Određujemo, takođe, da ako bilo koja strana pomisli da ide protiv starih testamenata i spisa, ili mimo ove određene karte, bude od strane svemogućeg Boga, svetih apostola Petra i Pavla, Svih Svetih i nas, izgrđena, anatemisana i kažnjena zbog toga sa dvije livre zlata. Želimo da se sve ovo potvrdi i ustanovi u prisustvu magistra Gvalterija i fratra upravitelja Aca i svih drugih fratara; opata Dominika, monaha Privorija i Dominoscija, kako i svih drugih fratara; takođe u prisustvu ovih prikladnih svjedoka, Petra Sagarele, Tolmatija i Burela, prezvitera splitskih. Iz Zadarske (crkve ili oblasti?) da budu ovi svjedoci: Petrona Kukile, Peitic Mihaelis, Georgije Sop, Bite iz Juda, Bite Prestanti sa fratrima Grisogonom, Petrom Skluradom, advokatom templara i mnogi drugi. Od Slovena da budu ovi svjedoci: Župan Gospodarev, Župan Vulkomina, Župan Betisi... (nečitko), Župan Grubeša iz Gaudija i Župan Rilicius, sa mnogim drugim. Takođe, da budu svjedoci ovi časni muževi: Gregorije, arhiepiskop Barski i Vinćentije, opat martirijuma Svetog Grisogona, sa svojim monasima i mnogo drugih iz naroda. I ja, Blazius, đakon Svete Anastazije i notar Zadarske opšti-

⁶² Migne, tomus CCXIV, col. CCLXXXI.

Transactionem quamdam confirmat.

(Laterani, vii Kal. Februarii.)

Cum a nobis petitur quod justum est, etc., usque ad verbum annuentes, compositionem inter vos et monasterium sanctorum Cosmæ et Damiani factam super terris et aquarum discursibus et aliis de quibus inter vos quæstio vertebatur, sicut rationabiliter et absque pravitate facta est et ab utraque parte recepta, et in authentico exinde confecto continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et præsentis scripti pagina communimus. Ad majorem autem evidentiam hujus rei ipsum authenticum de verbo ad verbum præsentibus litteris duximus inserendum; cujus tenor ita se habet. *In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo nonagesimo quarto, mense Julii, die nono intrante, indictione duodecima, apud Tynum, regnante domino nostro Bela serenissimo rege Ungariæ, Dalmatiæ, Chroatiæ atque Ramæ, et Almerico filio super Dalmatiam et Chroatiam. Cum nos, nempe Petrus Spalatin. sedis archiepiscopus, una cum Matthæo Nonensi episcopo et Damiano Jadrantin. comite ac Grubesia Spalatin. comite, cæterisque nobilibus, quorum nomina inferius subscribentur, in ecclesia Sancti Joannis de Tyno, ad controversias quæ inter Templarios et monasterium Sanctorum Cosmæ et Damiani pro terris et aquarum discursibus vertebantur, reseandas, de mandato regio resideremus, post multas altercationes et verba quæ memoratæ Ecclesiæ inter se habebant, evadidas ab utraque parte per stipitem de voluntate utriusque partis suscipientes, pro bono pacis et concordiæ talem inter utrasque Ecclesias finem et divisionem auctoritate regia composuimus, ut incipiendo a via quæ inter villam Tyni et villam Sanctorum Cosmæ et Damiani est, et eundo versus meridiem recto tramite usque ad Gomillam inferius, et abinde usque ad Blatam, quidquid in austro in terris et in aquis est, quod ad monasterium Sancti Damiani pertinuit, domui Templi remaneat perpetuo possidendum, præter aquam Chriplinam, quam communem esse decernimus utrisque Ecclesiis et quidquid a præfata via et terminis in partibus occidentis in terris et aquis ac pascuis etiam ultra vallem Tyni habetur et ad Templarios spectavit, præfato Sancti Damiani monasterio sit amodo in perpetuum: aquam vero Chiemæ, cum aquarum decursibus, Templarios habere jugiter statuimus, tali videlicet ordine, ut in ea molendina faciant, quotquot possunt; ita tamen quod molendino Sanctorum Cosmæ*

(139) Cap. Ad audientiam. De his quæ vi et uetus

ARHIEPISKOPIJA BARSKA

---

ne, koji sam prisustvovao spisu dogovora i sloge po naređenju već navedenih arhiepiskopa Split-
skih i episkopa Ninskih, i na molbu učesnika u donošenju uredbe, kao i ostalih svjedoka, da je
čujem, izvršim, osnažim i uobičajenim pečatom označim."

Znači, zabranjujemo da se bilo koji čovjek usudi da prekrši ovu stranu našeg ugovora, etc.

Datum Lateran, VII kalenda februara.

A et Damiani de Virbiza, quod est ultra Blatam, non noceat in aliquo. Volumus et sancimus ut præfata Sancti Damiani ecclesia omnes terras illas quas ultra Blatam et ultra mare possedit antiquitus et etiam si qua molendina sub suo molendino in austro fecerit, habeat, possideat semper absque omni Templariorum calumnia. Stabilimus etiam ut si qua utriusque partis [contra] antiqua testamenta vel scripta, præter hanc nostræ constitutionis cartam, ire præsumperit, omnipotentis Dei sanctorumque apostolorum Petri et Pauli omniumque sanctorum et nostram maledictionem incurrat, fiatque anathema, et super hoc pœna duarum librarum auri mulctetur. Quæ omnia firma ac rata esse volumus, præsentem Gualterio magistro et fratre Aczo præceptore et omnibus fratribus, et Dominico abbate, Privioria monacho et Diminoscia monacho cunctisque fratribus, coram his idoneis testibus, Petro Sagavelle et Tolmatio ac Burello presbyteris Spalatinis. De Jadretinis vero fuerunt testes hi, Petrona Cucilla, Peitiz Vitache, Peitiz Michaelis, Georgius Sopp, Bitte de Juda, Bitte Præstantii cum fr. Grisogono, Petrus Schuradi Templariorum advocatus et quamplures alii. De Sclavis vero fuerunt testes hi, de Dominis Jupanus, Vulcominis Jupanus, Betisius Jupanus, Grubescia Gaudii Jupanus, et Rillizus Jupanus cum pluribus aliis. Fuerunt etiam testes ibidem hi venerabiles viri, Gregorius Antivarensis archiepiscopus et Vincentius Sancti Grisogoni martyris abbas cum suis monachis et multis de plebe.

C Et ego Blasius Sanctæ Anastasiæ diaconus et Jadretinæ civitatis notarius, qui interfui, hanc constitutionis et concordie cartulam jussu jam dicti archiepiscopi Spalaten. et Nonen. episcopi ac conituum præscriptorum cæterorumque testium rogatu, ut audivi, complevi, roboravi et signo consueto signavi. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, etc.

Datum Laterani, vii Kalendas Februarii.

Tablice iz cenobija Hrizogona

⁶³Postoje u arhivu Cenobija Sv. Hrizogona tablice sa ovim riječima: "U ime Hrista Amen. Ja GG., nekada D. G., možda nedostojni Barski arhiepiskop, spoznajući iz božanskog učenja ono što Bog kaže, budite spremni, jer ne znate posljednji čas života, zapadajući u tjelesnu slabost, sa čvrstom Božjom dispozicijom, kod manastira blaženog Grisogona pravim testament sada o nepromjenljivosti stvari za spas moje duše, jer ili ću umrijeti u duševnoj nemoći ili ću ozdraviti, pred opatom pomenutog Cenobija D. Vičencija, takođe i braćom Jordanom i Županom ... P. ... Vitae, najprije moju kapelu, dvije mitre,⁶⁴ pastoralni spinet,⁶⁵ planetu,⁶⁶ pluvijal,⁶⁷ dalmatiku,⁶⁸ kamasu,⁶⁹ stolu,⁷⁰ manipul sa kotom,⁷¹ takođe od knjiga, Dekret, Misal, Episkopsku uredbu, a isto tako i knjige jutrenja, i ovu utvrđenu donaciju želim da posjeduje pomenuti Cenobij u slavu Boga i njegove majke, znavijek vječite u Gospodu Bogu." (1195)

---

⁶³ Farlati, VII, 27.

⁶⁴ *mitra* - kapa kod katoličkih biskupa koju nose kod službe.

⁶⁵ *spinet* - muzički instrument, preteča klavira.

⁶⁶ *planeta* - dugačka sveštenička odežda.

⁶⁷ *pluvijal* - katolička odežda slična ogrtaču.

⁶⁸ *dalmatika* - gornja odežda katoličkih sveštenika, nazvana po tome što se nekada nosila u Dalmaciji.

⁶⁹ *kamasa* - donja košulja.

⁷⁰ *stola* - traka sa krstićima koju katolički sveštenici nose preko odežde oko vrata.

⁷¹ *manipul* - široka iskićena traka koju nose katolički sveštenici na misi.

Extant in Archivo ejusdem Cœnobii Tabulæ supremæ in hæc verba: In Christi nomine Amen. Ego GG. olim D. G. licet indignus Antibarensis Archiepiscopus, ex præcepto divino agnoscens quæ Dominus ait, estote parati, quia nescitis extremam vitæ horam, decidens in ægritudinem corporis, valida Dei dispensatione, apud Monasterium Beatissimi Grisogoni, facio testamentum, tum stabilitatis rerum ad salvationem animæ meæ, si-ve obiero in ipsa infirmitate, vel etiam conva- luero, ante Abbatem prædicti Cœnobii D. Vin- centium, & D. Decanum Simeonem, atque Fra- tres Jordanem & Jupanum . . . . P. . . . . Vitæ, & in primis Capellam meam, & duas Mitras, & virgam pastorem, Planetam, & Pluvialem, Dalmaticam, & Camisum, Sto- lam, Manipulum, & cingulum cum Cotta, de libris etiam, Decretum, Missale, Ordinem Epi- scopalem, atque matutinalem librum, firma do- natione volo haberi a prædicto Cœnobio ad ho- norem Dei, & Matris ejus, sæcula in Domi- no perpetua.

**Arhiepiskop barski Jovan Prvi
1199-1247.**

J. kapelanu i S. podđakonu, našim pouzdanim legatima Apostolske stolice⁷²

Poslije nekoliko dana otkako si otišao od nas, iz kazivanja nekih i pregleda Cenžualne knjige, postalo nam je jasno da se Barska crkva ubraja među sufragane Dubrovačke mitropolije. Zato se čudimo što nam ti, sine J. pošto si pregledao tu knjigu, čija ti je napravljena kopija bila dostavljena, niti otkrio očiglednu istinu. Pošto, uistinu, nije naša intencija da mijenjamo status crkava, našom voljom najstrožije zabranjujemo vašoj pobožnosti da izabranom Barskom arhiepiskopu nikako ne predajete palijum, osim ako se pouzdano ne uvjerite da su njegovi prethodnici nosili palijume i imali mitropolitsko dostojanstvo. A, da ne bi nipošto vaš put i proces poslanstva bio ometan, onima, kojima preko vas šaljemo apostolske spise, isto tako šaljemo i naša pisma, sa napomenom o mogućnosti oduzimanja palijuma od strane Kapitula: i da oba koja imate kod vas, i prve i druge, predate onako kako bi trebalo. Datum Lateran. VII kal. februara.

---

⁷² Farlati, VII, 29.

Pontifex re-
vocat man-
datum de Pal-
lio tradendo
Archiepisc.
Antibar.

*I. Capellano, & S. Subdiacono familiaribus
nostris apostolicæ Sedis Legatis.*

*Post dies aliquot, ex quo a nostra præsen-
tia recessistis, ex relatione quorundam, & in-
spectione libri censualis cameræ nostræ nobis
innotuit, quod Antibaren. ecclesia inter suffra-
ganeas Ragusan. metropol. numeretur. Unde
cum tu fili I. librum illum inspexeris, mira-
mur, quod facta tibi copia libri præmissi, no-
bis non aperuisti expressius veritatem. Quia
vero non est nostræ intentionis statum ecclesia-
rum evertere, devotioni vestræ auctoritate præ-
sentium districtius inhibemus, ne Antibaren.
electo palleum aliquatenus concedatis, nisi vo-
bis constiterit ejus prædecessores fuisse palleis
decoratos, & dignitatem metropolitam habuis-
se. Ne autem iter vestrum, & legationis pro-
cessus valeat aliquatenus impediri, eisdem per-
sonis, quibus per vos apostolica scripta diri-
gimus, sub eodem tenore litteras nostras trans-
mittimus, dempto capitulo quod faciebat de
palleo mentionem: ut utrasque penes vos ha-
bentes vel primas, vel secundas, prout opus
fuerit, præsentetis. Datum Lateran. VII. Kal.
Februarii.*

Pismo Jovana kapelana i Simona podđakona koncilima⁷³

U ime Oca i Sina i Svetoga Duha. Mi, Jovan kapelan i Simon podđakon, pape Inokentija Trećeg poslanici Svete stolice, u namjeri da se odstrane štetnosti iz polja Gospodnjeg i da se rasad mladih drvaca u svojim vrijednostima učini korisnijim, vidjeći mnogo toga što treba ispraviti u kleru i narodu Dalmacije i Duklje, koncilima svetih Otaca dostavili smo ove odluke, koje treba obnoviti.

Najprije smo odlučili da nijedan episkop ne smije zbog bogatstva da unapređuje bilo koga u svete redove, ili da dopusti da se po nekakvoj cijeni uživaju crkvene beneficije. Kao što je, naime, Gospod savjetovao apostolima zabadava ste dobili, zabadava dajte, tako se i milost Svetoga Duha, koja se koristi u svetim uredbama, ne može prodavati i zato treba teško kazniti onoga koji se ne boji da prodaje darove Duha Svetoga. Zbog toga ovom odlukom određujemo da se svaki episkop, za koga se utvrdi da je to učinio, liši svakog crkvenog dojstojanstva i ostane bez nade za pomilovanje, kako onaj koji je dao, tako i onaj koji je vješto blagom primio svete odredbe, te zauvijek da bude odstranjen.

Iako Gospodovi sveštenici i oni koji služe u svetom oltaru moraju da žive uzdržljivo, po onome: Očistite se vi koji nosite sude Gospodnje, ipak, priča se da u krajevima Dalmacije i Dioklije⁷⁴ sveštenici imaju žene, a i da posjeduju crkve. Zato ovom odlukom određujemo da sveštenici i đakoni,⁷⁵ zbog prihvaćene dužnosti, ako ostanu sa svojim ženama napuste crkve, osim ako se njihove supruge nijesu zavjetovale episkopskoj ruci na uzdržavanje. Naime, prema drugoj odredbi Rimske crkve, oni koji su u braku ne mogu da budu unapređivani u sveštenstvu, iako bi bili dostojni toga, osim ako im nijesu žene umrle ili se zavjetovale na uzdržavanje. Oni, pak, koji su primivši sveštenu službu više voljeli da imaju ljubavnice nego žene, osim ako ih nijesu napustili ili dostojno se pokajali, neka budu sasvim otuđeni iz crkvene službe i časti. Takođe zabranjujemo da nijedan episkop, osim u četiri doba godine, po uredbi svetih Otaca, ne smije nikoga da unapređuje u svete redove. Naime, samo Rimski pontifeks može da rukopolaže đakone u danima Gospodnjim. Kada bi episkop činio rukopoloženje, on bi mogao da donese samo jednu odluku o subđakonu. Onaj, pak, koji je rukopoložen u podđakona, ako bi u toj službi bio revnosan, mogao bi za manje od godinu dana da postane đakon. Ako se bilo koji episkop usudi da se suprotstavi ovome, biće toliko dugo isključen iz udruženih crkvenih redova, sve dok ne dobije pomilovanje od rimskog pontifika.

Budući da treba znati kako su odlikom svetih Otaca, određene u Gospodovom domu crkvene beneficije, prema stepenu i položajima ljudi, odlučili smo da desetine žrtava ili darova, kako za žive, tako i za mrtve, podijelimo na četiri dijela: jedne za episkope, druge za crkve, treće za siromahe, četvrte za klerike. Dijelom za siromahe upravljao bi episkop; dio za crkve čuvao bi arhiprezviter i po nalogu episkopa rado bi ih odmjerio u korist Crkve. Ako se bilo ko od klerika usudi da se ovome suprotstavi, bio bi lišen svoga dijela.

Najstrože zabranjujemo svakom svešteniku da ličnu ispovijest svoga duhovnog sina ili kćeri otkrije nekome. Ako se dokaže da je učinio nešto takvo, neka bude zauvijek lišen crkvene službe i beneficije.

Takođe naređujemo da svaki klerik za ubistvo, preljubu, krivokletstvo, lažno svjedočenje bude javno optužen i osuđen.

⁷³ Farlati, VII, 29-31. Ovo je pismo sastavni dio poslanice barskog arhiepiskopa Jovana Prvog.

⁷⁴ Odnosno Duklje.

⁷⁵ O podđakonima nije bilo ništa odlučeno. Naime, još uvijek nije bilo dozvoljeno da razni Koncili, neki rimski pontifici, pa i sam Inokentije III, odlučuju da se Podđakonat uvrsti u broj svetih redova, i da mu se propiše zavjet uzdržavanja. Zato u ovom Kanonu podđakona, one koji imaju, ili bi doveli žene, ne nalazi nikakva kazna.

In nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Nos Joannes Capellanus, & Simon Subdiaconus domini Innocentii Papae secundi apostolicae Sedis legati, ad evellenda nociva de agro dominico, & virtutum plantaria utiliter inserenda, & Dioclesia corrigenda, de sanctorum patrum conciliis decreta praesentia duximus innovanda. In primis itaque decernimus, ut nullus episcopus aliquem ad sacros ordines per pecuniam promovere, seu ecclesiastica beneficia alicui precio interveniente concedere praesumat. Cum enim dominus praeceperit apostolis, gratis accepistis, gratis date, & spiritus sancti gratia venalis esse non possit, quae in sacris confertur ordinibus, gravi puniendus est poena, qui spiritus sancti dona venalia exponere non recuset. Quocirca praesenti Decreto statuimus, ut quicumque episcopus hoc agere convictus fuerit, omni ecclesiastica careat dignitate: & sine spe restitutionis tam ille, qui dederit, quam ille, qui scienter sacros ordines pecunia interveniente receperit, perpetuo deponatur.

Cum domini sacerdotes, & hi, qui sacro altario deserviunt, continenter vivere debeant, juxta illud: Mundamini qui fertis vasa domini; in partibus Dalmasiae, atque Dioclesiae (1) sacerdotes & uxores habere, & ecclesias tenere dicuntur. Quocirca praesenti Decreto statuimus, ut sacerdotes, & diacones (2) ante susceptum officium, nisi eorum conjuges in manus episcopi votum fecerint continentiae, uxores habentes cum ipsis maneat, & ecclesias dimittant: non enim possunt secundum ordinem Romanae ecclesiae manentes in conjugia, nisi defunctis uxoribus, aut continentiam votantibus, si digni inventi fuerint, ad sacerdotium promoveri. Illi vero, qui post susceptum sacerdotii, vel diaconatus honorem, adulteras potius, quam uxores accepisse probantur: nisi eas dimiserint, & dignam egerint poenitentiam, ab officio, & beneficio ecclesiastico fiant penitus alieni. Prohibemus etiam ne aliquis episcopus, nisi in quatuor temporibus juxta sanctorum patrum constitutionem, aliquem ad sacros ordines promovere praesumat: solus enim Romanus Pontifex dominicis diebus subdiaconos ordinare potest. Cum autem episcopus ordinationem fecerit, non nisi unum ordinem a subdiacono & supra conferre praesumat. Ordinatus autem in

Abba Consilii
Dioecetani;

de simonia,

de calibatu clericorum, & sacris ordinibus,

1

2

C 3

sub-

Pošto glasnike ili sluge ovozemaljske moći poštuju svi, onda bi narod morao mnogo više da poštuje sluge Božje, jer oni njima ne samo što pružaju božanska djela, već im, takođe, neprekidno pribavljaju sveto krštenje, tijelo Gospodovo i ostale crkvene svete tajne. Stoga, prema odluci gospodara Pape Inokentija, najstrože zabranjujemo da se bilo ko usudi da stavi nasilničku ruku na ličnost episkopa, sveštenika, bilo koga klerika ili religioznog čovjeka. Ali, ako bi neko to pokušao, onda bi toliko dugo ostao ekskomuniciran, sve dok se, toliko dugo čekajući da dobije oprostjenje, ne izloži apostolskom preispitivanju, ili preispitivanju njegovog legata, kako bi dobio dobročinstvo oprostjenja u harmoničnoj, izvrsnoj satisfakciji. Isto tako, pod prijetnjom ekskomunikacije, zabranjujemo svakom građaninu da se usudi da podvrgne klerika bezbožnoj presudi, kao što su usijani okovi, progonstvo iz zemlje ili bilo šta slično. Jer ne može građanin da sudi kleriku. Ako je, pak, klerik pogriješio, onda, ako je neophodno, treba da mu sudi arhiepiskop, episkop ili njegov prelat, ili Rimski pontifeks.

Pošto je Rimaska crkva, koja je majka i učiteljica svih crkava, zabranila da nijedan Hrišćanin ne smije da sklapa brak sve do sedmog stepena srodstva, vrlo je teško da se prikladno odredi kazna božanske presude, jer, kako smo saznali od mnogih da je to istina, u krajevima Dalmacije i Duklje ljudi se ne plaše Boga da se žene u četvrtom ili petom stepenu srodstva, ili još manjem, iako je to protivno odluci svetih Otaca. Zato ovim dekretom utvrđujemo da je kriv svako ko ima bračne veze osobito u četvrtom⁷⁶ rodbinskom stepenu, ili još manjem, osim ako mu to nije dozvoljeno po nalogu Crkve, i u svom srodstvu odstupa od incestne veze, i da će on ostati tako dugo ekskomuniciran i izdvojen od svih crkava, sve dok se ne odvoji od bezbožne veze i ne udovolji zapovijesti Crkve.

Takođe naređujemo da klerici moraju da imaju klerikalno brijanje glave i šišanje (ton-sura). Ko ne bi ovo činio, bio bi na to prinuđen od episkopa kanonskom strogošću.

Kad bi u zemljama postojale dvije vlasti od Boga stvorene, duhovna i svjetovna, i jedna bi imala da sudi za duhovne i crkvene stvari, a druga za svjetovne stvari, onda, bilo koji svjetovnjak koji bi se osmjelio da presuđuje o darovanju crkava i crkvenih ljudi,⁷⁷ učinio bi tešku grešku. Zato, ovim dekretom, voljom svemogućeg Boga, blaženih apostola Petra i Pavla i gospodara pape Inokentija, određujemo da svaki klerik, koji bi se zbog svjetovne vlasti odrekao Crkve i crkvenih beneficija, kako bi dobio onoliko koliko se odrekao, ostane vezan u okove ekskomunikacije, sve dok se ne pokori zapovijesti Crkve, a onaj koji je stvarno radio protiv svetih zakona neka bude (ostane) bezvrijedan i ništavan. One, pak, svjetovnjake koji bi se nasuprot ove odluke odrekli Crkava, ili bi stavili nasilničku ruku na crkvene ljude, želimo da ih preko episkopa po treći put opomenemo: ako se prikladno ne pokaju, istom odlukom ostaće vezani u okove ekskomunikacije.

Ekskomuniciramo sve one koji bespravno drže crkvena blaga, sve dok ih ne vrate, kao i one koji drže u ropstvu Latine,⁷⁸ osim ako im ne vrate slobodu, jer su već dobili oduzeta blaga.

Takođe ekskomuniciramo sve one koji su napustili sopstvene žene, ili će ih napustiti,⁷⁹ bez odluke Crkve, sve dok se ne vrate njima.

---

⁷⁶ Čini se da, zbog neke popustljivosti, Oci Dukljanski prepreke koje sprečavaju brak ne žele da proširuju iznad četvrtog stepena, i uzdržavaju se da anatemišu one koji sklapaju brakove među sobom u petom, šestom ili sedmom stepenu krvnog srodstva.

⁷⁷ "Darovanju crkava", odnosno predati sveštenečke počasti preko palice i prstena, znakove crkvene moći, što je, kako od rimskih pontifika, tako i dekretima Koncila, bilo zabranjeno mnogim svjetovnim ljudima, pa i samim kraljevima.

⁷⁸ Kod Srba i drugih slovenskih naroda bio je veoma razvijen običaj da treba uređivati posjede sa nekima koje su koristili za ropske i mučne poslove. Dakle, ako bi neko od Latina, odnosno stanovnika krštenih po latinskom običaju služio kod Srba, sveti Sinod je zahtijevao od njihovih gospodara da budu oslobođeni po prihvaćenoj kupovnoj cijeni.

⁷⁹ Sinod zabranjuje da postoji razjedinjavanje, osim ako nije po odluci i mišljenju crkvenog suda.

subdiaconum ad minus per annum in eodem officio deserviat, & diaconus similiter faciat. Quicumque autem episcopus contra hoc venire presumpserit, tandiu a conferendis ordinibus absteineat, donec a Romano Pontifice misericordiam consequatur.

de decimis, Quoniam secundum gradus, & ordines personarum beneficia ecclesiastica in domo domini, secundum sanctorum patrum consuetudinem distributa noscuntur: decernimus ut decima, seu oblationes fidelium tam pro vivis, quam pro defunctis in quatuor partibus dividantur: quarum una sit episcopi, alia ecclesiarum, tertia pauperum, quarta clericorum. Portionem quidem pauperum episcopus administrat: portionem vero ecclesiarum archiepiscopus conservet: & ex mandato episcopi in usibus ecclesie fideliter expendat. Quicumque autem clericorum contra hoc venire presumpserit, sua portione privetur.

de sigillo consecrationis, Districte inhibemus, ne aliquis sacerdos filii sui, vel filie spiritualis privatum confessionem alicui revelare presumat. Quod si facere contulerit fuerit, officio, & beneficio ecclesiastico perpetuo spoliatur.

de malis clericis, Idem dicimus de quolibet clerico, qui de homicidio, adulterio, perjurio, falso testimonio publice accusatus fuerit, & convictus.

de honore sacerdotum, Cum terrenarum potestatum nuncios, sive ministros honor exhibetur ab omnibus, multo magis ministris Dei honor a laicis exhibendus est, a quibus eis non solum divina celebrantur officia, verum etiam sacrum baptismum, & Corpus Domini, & poenitentia, & caetera ecclesiastica sacramenta jugiter ministrantur. Quapropter juxta De retum domini Innocentii Papa II. districte inhibemus, ne aliquis in personam episcopi, sive sacerdotis, vel cujuslibet clerici, vel religiosi viri, violentas manus injicere presumat. Quicumque autem hoc attentaverit, tandiu excommunicatus maneat, donec de tanta presumptione satisfactorum apostolico se conspectui representet: vel ab ejus legato praestita congrua satisfactione absolutio- nis beneficium consequatur. Similiter sub excommunicatione prohibemus, ne aliquis laicus clericum ad peregrina judicia trahere presumat, veluti cadentis ferri, vel aquae, vel cujuslibet alterius judicii. Non enim pertinet ad laicum clericum judicare. Si autem clericus peccaverit, ab archiepiscopo, vel episcopo, vel etiam praeto suo, aut Rom. Pontifice, si necesse fuerit, judicetur.

de matrimonio, Cum sacrosancta Romana ecclesia, que mater est omnium ecclesiarum, & magistra, decreverit, ut nullus Christianus usque ad septimum consanguinitatis gradum conjugium contrahere presumat, grave nimis est, & divini dignum animadversione judicii, quod in partibus Dalmaticae, ac Diocliae a multis factum in veritate comperimus, ut homines Dei timorem non habentes cum consanguineis in quarto, & quinto gradu, vel infra contra sanctorum patrum constitutionem conjugia contrahere non formidens. Quapropter praesenti decreto statuimus, ut quicumque in quarto (3) gradu praesentim, vel infra, conjugium habere convincitur, nisi ad mandatum ecclesiae satisfecerit, & a sua consanguinitatis incesta conjunctione recesserit, tandiu maneat excommunicatus, & ab omnibus ecclesiae sacramentis separatus, donec a nefaria copula separetur, & ad mandatum ecclesiae satisfacias.

Item praecipimus, ut clerici vasuram, & tonsuram teneant clericalem. Qui autem hoc non fecerit, ab Episcopo districtione canonica compellatur.

Cum duae sint in terris potestates a Domino constitutae, spiritualis videlicet, & secularis, & una de spiritualibus, & ecclesiasticis, altera de secularibus habeat judicare, grave commissit peccatum quicumque laicus vel ecclesiam donare, (4) vel ecclesiasticas personas judicare presumpserit. Quocirca praesenti Decreto statuimus auctoritate Dei omnipotentis, & beatorum apostolorum Petri, & Pauli, & domini Papae Innocentii, ut quicumque clericus de manu laica ecclesiam, vel ecclesiasticas beneficia receperit, tam qui dederit, quam qui receperit, tandiu excommunicationis vinculo teneatur astrictus, donec ad mandatum ecclesiae satisfacias: & quod contra sacros canones factum fuerit, irritum habeatur, & vacuum. Illos autem laicos, qui ante constitutionem istam ecclesias donaverunt, vel in ecclesiasticas personas manus injecerunt violentas, volumus per episcopos tertio commoneri: & nisi poenitentiam egerint compentem, eadem sententia astricti.

Excommunicamus omnes illos, qui thesauros ecclesiarum iniuste detinent, donec restituant: & eos qui latinos (5) decinent in servitute, nisi recepta pecunia, quam dederunt, eor prima restituant libertati.

Item excommunicamus omnes illos, qui proprias dimiserunt uxores, vel de cetero dimiservit (6) sine iudicio ecclesiae, donec ad ipsas revertantur.

Prohibemus etiam ut filii (7) presbyterorum, & qui de legitimo non sunt nati matrimonio, ad sacros ordines non accedant.

Similiter prohibemus, ut nullus ordinetur in sacerdotem, nisi trigessimus (8) expleverit annum.

Ego frater Joannes domini Papae Capellanus apostolicae sedis legatus scripsi, & subscripsi.

Ego frater Simon domini Papae Subdiaconus, apostolicae sedis legatus subscripsi.

Ego Joannes Dioclen. & Antidaren. Archiepiscopus subscripsi.

Ego Dominicus Archipresbiter Arbanus. (9) 9 subscripsi.

Ego Petrus Scurinen. (10) Episcopus subscripsi. 10

Ego Joannes Polatineu. (11) Episcopus subscripsi. 11

Ego Petrus Arvassinen. (12) Episcopus subscripsi. 12

Ego Dominicus Soacinen. (13) Episcopus subscripsi. 13

Ego Natalis Dulcinen. Episcopus subscripsi.

Ego Theodorus (14) Jarleamen. Episcopus subscripsi. 14

Zabranjujemo da sinovi⁸⁰ prezvitera i oni koji nijesu rođeni u zakonitom braku pristupe svetim redovima.

Isto tako zabranjujemo da se uvede u sveštenstvo neko ko nije napunio trideset godina.⁸¹

Ja, brat Jovan, kapelan gospodara pape, poslanik Apostolske stolice, pisao i potpisao.

Ja, brat Simon, podđakon gospodara pape, poslanik Apostolske stolice, potpisao.

Ja, Jovan, arhiepiskop Dukljanski i Barski, potpisao.

Ja, Dominik, arhiprezviter Arban.,⁸² potpisao.

Ja, Petar, episkop Scuarin.,⁸³ potpisao.

Ja, Jovan, episkop Palatinen.,⁸⁴ potpisao.

Ja, Petar, episkop Arvastinen.,⁸⁵ potpisao.

Ja, Dominik, episkop Soacinen.,⁸⁶ potpisao.

Ja, Natalis, episkop Dulcinen., potpisao.

Ja, Teodor,⁸⁷ episkop Sareanen., potpisao."

---

⁸⁰ Onima koji su rođeni iz bezbožne i opake ljubavne veze prezvitera, ili iz nezakonskog braka, zabranjuje se pristup svetim redovima.

⁸¹ Iz starog učenja, koje je sačuvano, niko prije navršениh trideset godina ne može primiti prezviterstvo.

⁸² Odnosno Albanski. Albanum ili Albanopolis, episkopski grad Novog Epira, koji se sada zove Albanija, ili je primila ime od ovog grada, ili ga je, izgleda, dala njemu. Arhiprezviter Albanske crkve imao je mjesto u ovom Sinodu i obavljao je službu umjesto Albanskog episkopa. Ova crkva, koje nema u Katalogu crkava i koju Aleksandar II pripisuje Barskoj mitropoliji, u svim starim katalozima ubraja se među crkve Barske provincije, kojoj pripada u dvanaestom vijeku. Od Lekvienija u Tomu II Orient. Christ. str. 321. pogrešno se naziva Arhiprezviter Barski.

⁸³ Skadarski.

⁸⁴ Pulatski.

⁸⁵ Drivastski.

⁸⁶ Svački.

⁸⁷ Sardenski ili Sardanenski. Ona je u dvanaestom vijeku bila pripisivana Barskoj arhiepiskopiji i, izgleda, da se navodi u svim katalozima crkava Barske provincije, kako u starim, tako i u novijim, a sada je sjedinjena sa Sapatenskom crkvom.

NOTÆ.

- 1 Idest *Dioclia*.
- 2 De Subdiaconis nihil decretum est; nondum enim ubique receptum fuerat, quod varia Concilia, & aliqui Romani Pontifices, & ipsemet Innocentius III. decreverant, ut Subdiaconatus in numero sacrorum Ordinum haberetur, eique votum continentiae annexum esset. Idcirco in hoc Canone Subdiaconis, qui uxores habeant vel duxerint, nulla poena infligitur.
- 3 Impedimenta, quæ dirimunt matrimonium, ultra quartum gradum extendere noluisse videntur Patres Diocletani per quamdam indulgentiam; & ab illis, qui vel quinto, vel sexto, & septimo consanguinitatis gradu conjuncti matrimonium inter se ineunt, anathemate feriendis abstinere.
- 4 *Ecclesias donare*, id est sacerdotia per baculum & anulum, insignia ecclesiasticæ potestatis, tradere; quod plurimis tum Romanorum Pontificum, tum Conciliorum decretis laicis hominibus, ac vel ipsis Regibus atque Imperatoribus interdictum fuerat.
- 5 Apud Serbos, & alios Slavonici generis populos consuetudo vigeat emendi mancipia, quibus ad opera laboriosa & servilia utebantur. Siqui ergo ex Latinis, id est cultoribus ritus latini apud Serbos servitute servizent, sacra Synodus a dominis, recepto emptionis pretio, manumitti jubet.
- 6 Vetat Synodus divortia fieri, nisi ~~ex~~ *judicio* & sententia judicis ecclesiastici.
- 7 Qui e sacrilego & nefario concubitu Presbyterorum, vel ex thoro non legitimo nati sunt, accessu ad sacros Ordines prohibentur.
- 8 Ex antiqua disciplina, qua cavebatur, nequis ante completum annum tricesimum susciperet presbyteratum.
- 9 Id est, Albanensis. Albanum, sive Albanopolis, civitas Episcopalis Epiri novæ, quæ nunc dicitur *Albania*, & ab hac urbe nomen accepisse, aut ei dedisse videtur. Archipresbyter Ecclesiæ Albanensis in hac Synodo locum tenebat, & viceungebatur Episcopi Albanensis. Hæc Ecclesia, quæ abest a catalogo Ecclesiarum, quas Alexander II. Metropoli Antibarensi attribuit, in omnibus antiquis catalogis inter Ecclesias provinciæ Antibarensis adnumeratur, ad quam sæculo duodecimo accessit. A Lequienio Tomo II. Orient. Christ. pag. 321. perperam dicitur Archipresbyter *Antibarensis*.
- 10 Scodrensis.
- 11 Pulatensis.
- 12 Drivastensis.
- 13 Svaciensis.
- 14 Sardensis, sive Sardanensis. Hæc quoque sæculo duodecimo Antibarensi Archiepiscopo addita fuit, atque in omnibus fere Catalogis Ecclesiarum provinciæ Antibarensis antiquis, quam recentioribus nominatur, & cum Ecclesia Sappatensi nunc conjuncta est.

Pismo arhiepiskopa Jovana Inokentiju⁸⁸

Presvetom ocu i gospodaru Inokentiju, Božjom milošću vrhovnom Pontifiku, Jovan Dukljanske i Barske arhiepiskopije ponizni sluga, kako dužnu, tako i odanu pokornost.

Neizmjerne zahvalnosti uzvraćam vašem presvetom paternitetu zbog časti palijuma i cjelokupnosti pontifičke službe, koju ste mi dodijelili preko gospodara Jovana i gospodara Simona, vaših prijatelja i legata. Ja sam, pak, u svakom trenu svoga života, u svakom pogledu, na potpunu odanost vama i vjernost svetoj Rimskoj crkvi. Dajem na znanje vašoj svetosti da ono što su vaši pomenuti legati trebalo da poprave i urede, to su i učinili sa mudrošću i dostojanstvom preko Božje milosti, u vašu čast i čast svete Rimske crkve, jer preko njihovih povjerenih im djela učinili su da se i gospodar kralj i čitav narod približe vašoj svetosti. Ja ću uskoro poslati moje glasnike vašoj svetosti, koji će moju potpunu odanost vašem paternitetu jasnije obrazložiti.

---

⁸⁸ Farlati, VII, 31-32.

Sanctissimo Patri, & domino Innocentio Dei Litteræ Joann-
gratia summo Pont. Joannes Dioclien. & An- nis Archiep.
zibaren. ecclesie humilis minister, tam debi- ad Innocen-
tiam, tam quam devotam obedientiam. tium,

Gratias uberes refero sanctissimæ paternitati vestræ de honore pallei, & pontificalis officii plenitudine, quam mihi per dominum Joannem, & dominum Simonem familiares, & legatos vestros concedere dignati estis. Ego autem omni tempore vitæ meæ ad devotionem vestram, & fidelitatem, & sanctæ Romanæ Ecclesie promptum habeo animum modis omnibus, & paratum. Notum si quidem facio sanctitati vestræ, quoniam præfati legati vestri ea, quæ corrigenda, & ordinanda fuerunt, ita cum prudentia, & honestate per Dei gratiam ad honorem vestrum, & sanctæ Romanæ Ecclesie tractaverunt, quod dominus Rex, & totus populus eorum opera commendantes, ad pedes vestræ sanctitatis effecti sunt modis omnibus promptiores. Ego vero in proximo nuncios meos ad pedes vestræ sanctitatis transmittam: qui devotionem meam paternitati vestræ plenius declarabunt.

Pismo Jovana dukljanskog i barskog arhiepiskopa⁸⁹

Zahvaljuje se za poslani mu palijum i objašnjava šta su apostolski legati učinili u običajima koje treba ispraviti.

Presvetom ocu i gospodaru Inokentiju, Božjom milošću pontifiku, Jovan, ponizni sluga Dukljanske i Barske crkve, koliko dužnu, toliko odanu pokornost (šalje).

Presvetom vašem paternitetu uzvraćam puno zahvalnosti za ukazanu čast palijuma i cjelovitost pontifičke službe, koju ste udostojili da mi povjerite preko gospodara Jovana i gospodara Simona, vaših prijatelja i legata. Ja, pak, u svakom trenutku svoga života za vaš zavjet i za vjernost svetoj Rimskoj crkvi, u svim prilikama imam odani i na sve spreman duh. Inače, označio sam vašoj svetosti sve one koje vaši legati, mudrošću i časnošću, preko Božje milosti, namjeravaju da isprave i uredi, za vaš ugled i ugled svete Rimske crkve, jer se i gospodar kralj i cio narod rukovode onim djelima, koja su na svake načine stvorili oni koji su najbliži vašoj svetosti. Ja imam namjeru uskoro da pošaljem vašoj svetosti moje glasnike, koji će vašem paternitetu potpunije objasniti moju pokornost.

"U ime Oca i Sina i Svetoga Duha. Mi, kapelan Jovan i podđakon Simon, Inokentija pape Trećeg poslanici Svete stolice, u namjeri da se odstrane štetnosti iz polja Gospodnjeg i da su rasad mladih drvaca u svojim vrijednostima učinili korisnijim, vidjeći mnogo toga što treba ispraviti u kleru i narodu Dalmacije i Duklje, koncilima svetih Otaca dostavili smo ove odluke, koje treba obnoviti.

I. Najprije smo odlučili da nijedan episkop ne smije zbog bogatstva da unapređuje bilo koga u svete redove, ili da dopusti da se po nekakvoj cijeni uživaju crkvene beneficije. Kao što je, naime, Gospod savjetovao apostolima: "Zabadava ste dobili, zabadava dajte." (Mat. X, 8), tako se i milost Svetog Duha, koja se koristi u svetim uredbama, ne može prodavati i zato treba teško kazniti onoga koji se ne boji da prodaje darove Duha Svetoga. Zbog toga ovom odlukom određujemo da se svaki episkop, za koga se utvrdi da je to učinio, liši svakog crkvenog dostojanstva i ostane bez nade za pomilovanje, kako onaj koji je dao, tako i onaj koji je vješto blagom primio svete odredbe, te zauvijek da bude odstranjen.

II. Iako Gospodovi sveštenici i oni koji služe u svetom oltaru moraju da žive uzdržljivo, po onome: "Očistite se vi koji nosite sude Gospodnje." (Isa. LII, 11), ipak, priča se da u krajevima Dalmacije i Duklje sveštenici imaju žene, a i da posjeduju crkve. Zato ovom odlukom određujemo da sveštenici i đakoni, zbog prihvaćene dužnosti, ako ostanu sa svojim ženama napuste crkve, osim ako se njihove supruge nisu zavjetovale episkopskoj ruci na uzdržavanje. Naime, prema drugoj odredbi Rimske crkve, oni koji su u braku ne mogu da budu unapređivani u sveštenstvu, iako bi bili dostojni toga, osim ako im nijesu žene umrle ili se zavjetovale na uzdržavanje. Oni, pak, koji su primivši sveštenu službu više voljeli da imaju ljubavnice nego žene, osim ako ih nijesu napustili ili dostojno se pokajali, neka budu sasvim otuđeni iz crkvene službe i časti. Takođe, zabranjujemo da nijedan episkop, osim u četiri doba godine, po uredbi svetih Otaca, ne smije nikoga da unapređuje u svete redove. Naime, samo rimski pontifeks može da rukopolaže đakone u danima Gospodnjim. Kada bi episkop činio rukopoloženje, on bi mogao da donese samo jednu odluku o subđakonu. Onaj, pak, koji je rukopoložen u podđakona, ako bi u toj službi bio revnosan, mogao bi za manje od godinu dana da postane đakon. Ako se bilo koji episkop usudi da se suprotstavi ovome, biće toliko dugo isključen iz udruženih crkvenih redova, sve dok ne dobije pomilovanje od rimskog pontifika.

III. Budući da treba znati kako su, odlukom svetih Otaca, određene u Gospodovom domu crkvene beneficije, prema stepenu i položajima ljudi, odlučili smo da desetine žrtava ili darova, kako za žive, tako i za mrtve, podijelimo na četiri dijela: jedne za episkope, druge za crkve, treće za siromahe, četvrte za klerike. Dijelom za siromahe upravljao bi episkop; dio za crkve čuvao bi arhiprezviter i po nalogu episkopa rado bi ih odmjerio u korist Crkve. Ako se bilo ko od klerika usudi da se ovome suprotstavi, bio bi lišen svog dijela.

⁸⁹ Migne, tomus CCXIV, col. CLXXVIII.

CLXXVIII.

LITTERÆ JOANNIS DIOCLIEN. ET ANTIBAREN. ARCHIEPISCOPI.

Gratias agit pro transmissio pallio, et quid legati apostolici in corrigendis moribus effecerint declarat.

(82) Sanctissimo Patri et domino INNOCENTIO Dei gratia summo pontifici, JOANNES Diocliensis et Antibaren. Ecclesie humilis minister, tam debitam quam devotam obedientiam.

Gratias uberes refero sanctissimæ paternitati vestræ de honore pallii et pontificalis officii plenitudine, quam mihi per dominum Joannem et dominum Simonem familiares et legatos vestros concedere dignati estis. Ego autem omni tempore vite meæ ad devotionem vestram et fidelitatem sanctæ Romanæ Ecclesie promptum habeo animum modis omnibus et paratum. Notum siquidem facio sanctitati vestræ quod præfati legati vestri ea quæ corrigenda et ordinanda fuerunt ita cum prudentia et honestate per Dei gratiam ad honorem vestrum et sanctæ Romanæ Ecclesie tractaverunt, quod dominus rex et totus populus eorum opera commendantes, ad pedes vestræ sanctitatis effecti sunt modis omnibus promptiores. Ego vero in proximo nuntios meos ad pedes vestræ sanctitatis transmittam, qui devotionem meam paternitati vestræ plenius declarabunt.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Nos Joannes capellanus et Simon subdiaconus domini Innocentii papæ tertii, apostolicæ sedis legati, ad evellenda nociva de agro Dominico et virtutum plantaria utiliter inserenda, videntes plura in clero et populo Dalmatiæ et Dioclie corrigenda, de sanctorum Patrum concilii decreta presentia duximus innovanda.

I. In primis itaque decernimus ut nullus episcopus aliquem ad sacros ordines per pecuniam promovere, seu ecclesiastica beneficia alicui pretio interveniente concedere præsumat. Cum enim Dominus præceperit apostolis: Gratis accepistis, gratis date (Matth. x, 8), et Spiritus sancti gratia venalis esse non possit, quæ in sacris confertur ordinibus, gravi puniendus est pena qui Spiritus sancti dona venalia exponere non veretur. Quocirca presenti decreto statuimus ut quicumque episcopus hoc agere convictus fuerit omni ecclesiastica careat dignitate, et sine spe restitutionis tam ille qui dederit, quam ille qui scienter sacros ordines pecunia interveniente receperit perpetuo deponatur.

II. Cum Domini sacerdotes et hi qui sacro altari deserviunt, continentur vivere debeant, juxta illud, Mundum qui fertis vasa Domini (Isa. lvi, 11), in partibus Dalmatiæ atque Dioclie sacerdotes et uxores habere et ecclesias tenere dicuntur. Quocirca presenti decreto statuimus ut sacerdotes et diacones ante susceptum officium, nisi eorum conjuges in manu episcopi votum fecerint continentia, uxores habentes cum ipsis manent et Ecclesias dimittant. Non enim possunt, secundum ordinem Romanæ Ecclesie, manentes in conjugio, nisi defunctis uxoribus aut continentiam votentibus, si digni inventi fuerint, ad sacerdotium promoveri. Illi vero qui, post susceptum sacerdotium vel diaconatus honorem, adulteras potius quam uxores accepisse probantur, nisi eas dimiserint, et di-

(83) Vide supra lib. I epist. 525, 555.

A quam egerint penitentiam, ab officio et beneficio ecclesiastico fiant penitus alieni. Prohibemus etiam ne aliquis episcopus, nisi in quatuor temporibus juxta sanctorum Patrum constitutionem, aliquem ad sacros ordines promovere præsumat. Solus enim Romanus pontifex Dominicis diebus subdiaconos ordinare potest. Cui autem episcopus ordinationem fecerit, non nisi unum ordinem a subdiacono et supra conferre præsumat. Ordinatus autem in subdiaconum ad minus per annum in eodem officio deserviat, et diaconus similiter faciat. Quicumque autem episcopus contra hoc venire præsumperit, tandiu a conferendis ordinibus absteineat, donec a Romano pontifice misericordiam consequatur.

III. Quoniam secundum gradus et ordines personarum beneficia ecclesiastica in domo Domini, secundum sanctorum Patrum constitutionem, distributa noscuntur; decernimus ut decimæ seu oblationes fidelium tam pro vivis quam pro defunctis in quatuor partibus dividantur: quarum una sit episcopi, alia ecclesiarum, tertia pauperum, quarta clericorum. Portionem quidem pauperum episcopus administret; portionem vero ecclesiarum archiepiscopus conservet et ex mandato episcopi in usibus Ecclesie fideliter expendat. Quicumque autem clericorum contra hoc venire præsumperit, sua portione privetur.

IV. Districtius inhibemus ne aliquis sacerdos filii sui vel filie spiritualis privatam confessionem alicui revelare præsumat. Quod si facere convictus fuerit, officio et beneficio ecclesiastico perpetuo spoliatur. Idem dicimus de quolibet clerico qui de homicidio, adulterio, perjurio, falso testimonio publice accusatus fuerit et convictus.

V. Cum terrenarum potestatum nuntiis sive ministris honor exhibeatur ab omnibus, multo magis ministris Dei honor a laicis exhibendus est; a quibus eis non solum divina celebrantur officia, verum etiam sacrum baptismum et corpus Domini et penitentiam et cætera ecclesiastica sacramenta jugiter ministrantur. Quapropter, juxta decretum domini Innocentii Papæ II (83), districtius inhibemus ne aliquis in personam episcopi sive sacerdotis vel cujuslibet clerici vel religiosi viri violentas manus injicere præsumat. Quicumque autem hoc attentaverit, tandiu excommunicatus maneat, donec de tanta præsumptione satisfactorius, apostolico se conspectui repræsentet, vel ab ejus legato, præstita congrua satisfactione, absolutionis beneficium consequatur. Similiter sub excommunicatione prohibemus ne aliquis laicus clericum ad peregrina judicia trahere præsumat, veluti candentis ferri vel aquæ vel cujuslibet alterius iudicii. Non enim pertinet ad laicum clericum judicare. Si autem clericus peccaverit, ab archiepiscopo vel episcopo vel etiam prelato suo aut Romano pontifice, si necesse fuerit, judicetur.

VI. Cum sacrosancta Romana Ecclesia, quæ mater est omnium Ecclesiarum et magistra, decreverit ut nullus Christianus usque ad septimum consanguinitatis gradum conjugium contrahere præsumat, grave nimis est et divini dignum animadversione iudicii quod, in partibus Dalmatiæ ac Dioclie, a multis factum in veritate comperimus, ut homines Dei timorem non habentes cum consanguineis in quarto et quinto gradu, vel infra, contra sanctorum Patrum constitutionem, conjugia contrahere non formident. Quapropter presentii decreto statuimus ut quicumque in quarto gradu præsertim, vel infra, conjugia habere convincitur, nisi ad mandatum Ecclesie satisfecerit et a sua consanguinitatis incesta conjunctione recesserit, tandiu maneat excommunicatus et ab omnibus Ecclesie sacramentis separatus, donec a nefaria copula separetur et ad mandatum Ecclesie satisfaciatur.

VII. Item præcipimus ut clerici rasuram et tonsuram teneant clericalem. Qui autem hoc non fe-

IV. Najstrože zabranjujemo svakom svešteniku da ličnu ispovijest svoga duhovnog sina ili kćeri otkrije nekome. Ako se dokaže da je učinio nešto takvo, neka bude zauvijek lišen crkvene službe i beneficije. Naređujemo da svaki klerik za ubistvo, preljubu, krivokletstvo, lažno svjedočenje bude javno optužen i osuđen.

V. Pošto glasnike ili sluge ovozemaljskih moći poštuju svi, onda bi narod morao mnogo više da poštuje sluge Božje, jer oni njima ne samo što pružaju božanska djela, već im, takođe, neprekidno pribavljaju sveto krštenje, tijelo Gospodovo i ostale crkvene svete tajne. Stoga, prema odluci gospodara pape Inokentija II, najstrože zabranjujemo da se bilo ko usudi da stavi nasilničku ruku na ličnost episkopa, sveštenika, bilo koga od klerika ili religioznog čovjeka. Ali, ako bi neko to pokušao, onda bi toliko dugo ostao ekskomuniciran, sve dok se, toliko dugo čekajući da dobije oprostjenje, ne izloži apostolskom preispitivanju, ili preispitivanju njegovog legata, kako bi dobio dobročinstvo oprostjenja u harmoničnoj, izvrsnoj satisfakciji. Isto tako, pod prijetnjom ekskomunikacije, zabranjujemo svakom građaninu da se usudi da podvrgne klerika bezbožnoj presudi, kao što su usijani okovi, progonstvo iz zemlje ili bilo čemu sličnom. Jer ne može građanin da sudi kleriku. Ako je, pak, klerik pogriješio, onda, ako je neophodno, treba da mu sudi arhiepiskop, episkop ili njegov prelat, ili rimski pontifeks.

VI. Pošto je Rimaska crkva, koja je majka i učiteljica svih crkava, zabranila da nijedan Hrišćanin ne smije da sklapa brak sve do sedmog stepena srodstva, vrlo je teško da se prikladno odredi kazna božanske presude, jer, kako smo saznali od mnogih da je to istina, u krajevima Dalmacije i Duklje ljudi se ne plaše Boga da se žene u četvrtom ili petom stepenu srodstva, ili još manjem, iako je to protivno odluci Svetih Otaca. Zato ovim dekretom utvrđujemo da je kriv svako ko ima bračne veze u petom, osobito u četvrtom rodbinskom stepenu, ili još manjem, osim ako mu to nije dozvoljeno po nalogu Crkve, i u svom srodstvu odstupa od incestne veze, i da će on ostati tako dugo ekskomuniciran i izdvojen od svih crkava, sve dok se ne odvoji od bezbožne veze i ne udovolji zapovijesti Crkve.

VII. Takođe, naređujemo da klerici moraju da imaju klerikalno brijanje glave i šišanje (tonsura). Ko ne bi ovo činio, bio bi na to prinuđen od episkopa kanonskom strogošću.

VIII. Kad bi u zemljama postojale dvije vlasti od Boga stvorene, duhovna i svjetovna, i jedna bi imala da sudi za duhovne i crkvene stvari, a druga za svjetovne stvari, onda, bilo koji svjetovnjak koji bi se osmjelio da presudi da odustane od Crkve i crkvenih ljudi, učinio bi tešku grešku. Zato, ovim dekretom, voljom svemogućeg Boga, blaženih apostola Petra i Pavla i gospodara pape Inokentija, određujemo da svaki klerik, koji bi se zbog svjetovne vlasti odrekao Crkve i crkvenih beneficija, kako bi dobio onoliko koliko se odrekao, ostane vezan u okove ekskomunikacije, sve dok se ne pokori zapovijesti Crkve, a onaj koji je stvarno radio protiv svetih zakona neka bude (ostane) bezvrijedan i ništavan. One, pak, svetovnjake, koji bi se nasuprot ove odluke odrekli crkava, ili bi stavili nasilničku ruku na crkvene ljude, želimo da ih preko episkopa opomenemo da će, ako se prikladno ne pokaju, istom odlukom ostati vezani u okove ekskomunikacije.

IX. Ekskomuniciramo sve one koji bespravno drže crkvena blaga, sve dok ih ne vrate, kao i one koji drže u ropstvu Latine, osim ako im ne vrate slobodu, jer su već dobili oduzeta blaga.

X. Takođe, ekskomuniciramo sve one koji su napustili sopstvene žene, ili će ih napustiti, bez odluke Crkve, sve dok se ne vrate njima.

XI. Zabranjujemo da sinovi prezvitera i oni koji nijesu rođeni u zakonitom braku pristupe svetim redovima.

XII. Isto tako zabranjujemo da se uvede u sveštenstvo neko ko nije napunio trideset godina.

Ja, brat Jovan, kapelan gospodara pape, poslanik Apostolske stolice, pisao i potpisao.

Ja, brat Simon, podđakon gospodara pape, poslanik Apostolske stolice, potpisao.

Ja, Jovan, arhiepiskop Dukljanski i Barski, potpisao.

Ja, Dominik, arhiprezviter Arban., potpisao.

Ja, Petar, episkop Skvarinski, potpisao.

Ja, Jovan, episkop Polatinski, potpisao.

Ja, Petar, episkop Arvastinenski, potpisao.

Ja, Dominik, episkop Svački, potpisao.

Ja, Natalis, episkop Ulcinjski, potpisao.

Ja, Teodor, episkop Saranenski, potpisao."

erit, ab episcopo districtione canonica compellatur. **A**

VIII. Cum duæ sint in terris potestates a Domino constitutæ, spiritualis videlicet et secularis; et una de spiritualibus et ecclesiasticis, altera de secularibus habeat judicare, grave committit peccatum quicumque laicus vel Ecclesiam donare vel ecclesiasticas personas judicare præsumit. Quocirca præsentis decreto statuimus auctoritate Dei omnipotentis et beatorum apostolorum Petri et Pauli et domini papæ Innocentii, ut quicumque clericus de manu laica Ecclesiam vel ecclesiastica beneficia receperit, tam qui dederit quam qui receperit, tandiu excommunicationis vinculo teneatur astrictus, donec ad mandatum Ecclesiæ plenarie satisfaciatur; et quod contra sacros canones factum fuerit irritum habeatur et vacuum. Illos autem laicos, qui ante constitutionem istam Ecclesias donaverunt vel in ecclesiasticas personas manus injecerunt violentas, volumus per episcopos tertio commoneri; et nisi pœnitentiam egerint competentem, eadem sententia teneantur astricti. **B**

IX. Excommunicamus omnes illos qui thesauros Ecclesiarum injuste detinent, donec restituant, et eos qui Latinos detinent in servitute, nisi, recepta pecunia quam dederunt, eos pristinæ restituant libertati.

X. Item excommunicamus omnes illos qui proprias dimiserunt uxores vel de cætero dimiserint sine iudicio Ecclesiæ, donec ad ipsas revertantur.

XI. Prohibemus etiam ut filii presbyterorum et qui de legitimo non sunt nati matrimonio ad sacros ordines non accedant.

XII. Similiter prohibemus ut nullus ordinetur in sacerdotem, nisi trigesimum expleverit annum.

Ego frater Joannes domini papæ capellanus, apostolicæ sedis legatus, scripsi et subscripsi.

Ego frater Simon domini papæ subdiaconus, apostolicæ sedis legatus, subscripsi.

Ego Joannes Diocliensis et Antibarensis archiepiscopus subscripsi. **C**

Ego Dominicus archipresbyter Arban. subscripsi.

Ego Petrus Scuarin. episcopus subscripsi.

Ego Joannes Polatinen. episcopus subscripsi.

Ego Petrus Arvastinen. episcopus subscripsi.

Ego Dominicus Soacinen. episcopus subscripsi.

Ego Natalis Dulcinen. episcopus subscripsi.

Ego Theodorus Sareanen. episcopus subscripsi.

Barskom arhiepiskopu⁹⁰
O episkopu Svačkom, krivcu za ubistvo.
(Lateran, VII Ide Septembra)

Kada je nedavno Apostolskoj stolici došao naš vrlo poštovani brat B., episkop Svački, jer se o njemu govorilo da je okrivljen za zločin ubistva, ponizno moleći se pred nama i našom braćom, tražio je milosrđe Apostolske stolice. Ali, pošto mi nijesmo bili istinski upoznati o tom djelu, o njegovom postupku brižljivo smo zatražili razjašnjenje od ljubljenih sinova naših, Jovana kapelana i Simona podđakona, koji su istinu o toj stvari potpunije saznali dok su u krajevima Duklje vršili dužnost poslanika, i zato smo se uzdali u njihovo tvrđenje da su, kada su došli u provinciju Gornje Dalmacije, od većeg dijela klera i naroda svačkog doznali za tužbu protiv okrivljenog episkopa radi ubistva. Kada su, pak, pristupili njegovoj Crkvi, u prisustvu istog klera i naroda svačkog, koji se skupio radi uobičajenih misa, neko od građana, po imenu S., dao im je pisamce o krivici, pozivajući se na pouzdane svjedoke da je episkop krivac za izvršeno ubistvo. Uistinu, episkop je iznio dokaz opravdanja, u kome se, kako se priča, zaklinje sa dva episkopa da nije izvršio to ubistvo, niti je naredio da se izvrši i da se namučio da dokaže svoju nevinost. Jer i u tvojoj izjavi o nevinosti i u izjavi onih episkopa, koji su, kažu, bili sasvim potkupljeni, otkrili su potpunu laž, pošto od njih nisu našli nikakvu zakletvu. Stoga, kao sam razlog da se skandal smiri kod naroda, oni (poslanici) su naveli da se to treba sprovesti po pravnom uređenju, a primanjem istaknutih svjedoka u Barski koncil željeli su da saznaju punu istinu. Njihov odgovor je bio takav da on nije niti učinio, niti poručio izvršeno ubistvo, pa su tako neprijateljski svjedoci postali njegovi glavni svjedoci. I, pošto je od strane T. i I. prezvitera, za izvršeno ubistvo proglašen nevinim, bilo je logično da se očekuje što je, po traženju pomenutog poricatelja T. i njega uvrstio u prezvitere, čime je priznao da je pogriješio. Uistinu, kada su poslanici sljedećeg dana zatražili od njih da im lično iznesu šta su uradili, oni su im u tvojoj prisutnosti i prisutnosti episkopa, koji su se skupili na koncil, odgovorili mitrom i prstenom pečatnjakom, što si isto ponovio poslije nekoliko dana ističući da za ovo želiš da se ide u Apostolsku stolicu; pa je njemu i protivnim glasnicima određen siguran termin od strane već pomenutih poslanika. Uostalom, evo šta je pomenuti episkop otkrio nama i našoj braći: priznao je i nije poricao da je prethodnog T. uvrstio u prezvitere, jer je ovaj odobravao samu tužbu za ubistvo i vjerovao da je ona ispravno učinjena, a kako je sa istim bio prijatelj, nije mogao sasvim da ne zna za njegovo djelo. Pošto je, dakle, po volji Apostola, episkop morao da ima dobar dokaz, kako za ove koji su unutra, tako i za one napolju, i koji je postavljen baš zato da se brine o drugima i dužan je da svojim primjerom pokazuje kako treba drugi da postupaju u domu Gospodovom, on, ipak, nije mario za pokajanje zbog sjećanja na izvršeni zločin i isticao je razgovijetno dostojanstvo sveštenika. Mi, pazeći na to da je Bogu draži onaj koji mu revnosno služi u nižem stepenu, nego onaj koji teži uzvišenijem položaju, uprkos negodovanju drugih, samog episkopa brižljivo smo opomenuli da će pošto mu se ukinu episkopska obilježja, osim pontifičkog položaja kod svog Tvorca, svakako izgubiti i službu. Ipak, on je očigledno bio prihvaćen sa niskim duhom i sa otrcanom dušom, jer smo mi, oslanjajući se na vrijedne pohvale, povjerovali njegovom načinu života. Uostalom, budući da je bez naše zabrane i zabrane klera mogao da čini ništavnosti, pošto zbog, nas nesigurnosti mjesta, sami o njemu ne možemo da odlučujemo, na tvoju molbu odlučili smo da pošaljemo tvome fraternitetu apostolsko pismo, sa zapovješću da mu naložite da se kompetentno postara, što je neophodno, za blaga Svačkog episkopata, a treba i unaprijed da se predvidi njegova namjera, kako ne bi došlo do slabljenja temporalija (svjetovnog prava i prihoda katoličkog sveštenika). Baš zato, treba u tvojoj prisutnosti da se označe ličnima imenima oni, koje je on, suprotno pravdi, opljačkao, i drugi, koji su mu na ruke predavali opljačkana crkvena blaga. Želimo i zahtijevamo, ako pronadeš da nešto takvo postoji, da ga natjeraš prvog poimenično da vrati ono što im je oduzeto, a druge javno da ekskomuniciraš i tako ekskomunicirane učiniš da budu sasvim isključeni sve dok nepravdu stradanjem ne s. c., etc. t.t.l.a.s.a.u.a.

Datum Lateran, VII ide septembra. (1199.)

⁹⁰ Migne, tomus CCXIV, col. CLXXX.

CLXXX.

ANTIBARENSI ARCHIEPISCOPO.

De Soacensi episcopo, homicidii reo.

(Laterani, vii Id. Septembris.)

Cum accessisset nuper ad apostolicam sedem venerabilis frater noster B. Soacensis episcopus, super eo quod dicebatur de homicidii crimine infamatus coram nobis et fratribus nostris misericordiam sedis apostolicæ suppliciter implorabat. Cum autem nobis de facti serie non constaret, de processu ipsius a dilectis filiis Joanne capellano et Simone subdiacono nostris, qui rei veritatem plenius cognoverunt, dum in partibus Diocliæ legationis officio fungerentur, inquisivimus diligenter; et quorum assertione tenuimus quod cum ingressi provinciam Dalmatiæ superioris fuissent, a majore parte cleri et populi Soacensi de reatu homicidii dictum invenerunt episcopum infamatum. Cum autem ad ipsius Ecclesiam accessissent, in præsentia ejusdem cleri et populi Soacensis infra missarum solemniam quidam de civibus, S. nomine, libellum ipsis accusationis porrexit, asserens se testibus probatorum quod episcopus reus esset homicidii perpetrati. Episcopus vero per instrumentum purgationis oblatum, quo jurasse cum duobus episcopis dicebatur se nec fecisse homicidium illud nec fieri præcepisse, innocentiam suam ostendere satagebat. Quod tam tua quam illorum episcoporum assertione qui compurgatores fuisse dicebantur, falsum penitus repererunt, cum nullum a compurgatoribus exhibitum fuerit juramentum. Unde causam ipsam, ut populi scandalum sedaretur, duxerunt juris ordine pertractandam, et per receptionem testium productorum in concilio apud Antibarum congregato, voluerunt per confessionem ipsius intelligere plenius veritatem: cujus fuit tale re-

A sponsum, quod nec fecerat neque præceperat fieri homicidium perpetratum et tam accusatores quam testes inimicos suos existere capitales. Et cum homicidium illud a T. et I. presbyteris assereret perpetratum, objectum fuit ei ab accusatore prædicto quod præscriptum T. in præbyterum ordinat; in quo se confessus est peccavisse. Verum cum dicti legati pariter pertractarent super his quæ coram eis fuerant actitata, die sequenti mitram eis et annulum in tua et episcoporum præsentia, qui convenerant ad concilium, resignavit; quæ ab eisdem post aliquot dies repetiit, asserens se ob hoc velle ad sedem apostolicam proficisci; cui et adversariis pariter datis dimissoriis, certus fuit a jamdictis legatis terminus assignatus. Cæterum inter alia quæ dictus episcopus in nostra et fratrum nostrorum præsentia recognovit, confessus est et non negavit se præfatum T. in presbyterum ordinasse postquam ipsum reatum homicidii audierat et crediderat commisisse; cujus factum, cum familiaris esset ipsius, non poterat penitus ignorare. Cum ergo, secundum Apostolum episcopus bonum testimonium debeat et ab his qui sunt intus et ab his qui sunt foris habere, qui ad curam positus aliorum, in se ipso debet ostendere qualiter alios in domo Domini oporteat conversari, nec perferens memorandi criminis labem, lucidam gerat sacerdotii dignitatem: Nos attendentes quod satius sit Domino inferiori ministerio deservire quam graduum sublimitatem appetere cum scandalo aliorum, episcopum ipsum monuimus diligenter ut postquam episcopalia insignia resignarat, citra pontificale fastigium Creatori suo devotum impenderet amodo famulatum; quod in humilitatis spiritu et contrito animo visus est acceptasse, unde ipsius propositum dignis laudibus commendamus. Cæterum quoniam non sine nostro et cleri posset opprobrio mendicare, cum de provisione ipsius propter locorum incertitudinem deliberare provide non possemus, ad petitionem ipsius, fraternitati tuæ duximus apostolicas litteras destinare, præcipiendo mandantes quatenus de Soacensis episcopatus proventibus ei competenter in necessariis facias provideri, ne pro defectu temporalium rerum propositum ejus valeat impediri. Et quoniam quidam, coram te propriis nominibus designandi, eum dicuntur rebus propriis contra justitiam spoliasse, alii vero manus in eum sacrilegas injecisse; volumus et mandamus ut, si rem ita inveneris se habere, et primos ad ablata reddenda in integrum, appellatione remota, compellas, et alios excommunicatos publice nunties ei; sicut excommunicatos tamdiu facias evitari, donec passo injuriam s. e., etc. t. t. l. a. s. a. u. a.

Datum Laterani, vii Idus Septembris.

Barskom arhiepiskopu⁹¹

O lažnim pismima njemu donijetim i o Dominiku, nekada episkopu Svačkom, koga treba osuditi na strogi zatvor.

Kakvoj teškoj kazni podliježu oni koji se ne boje da falsifikuju apostolska pisma, a skrivaju naša istinska napisana pisma i ne boje se da se sa lažnima služe, vjerujemo da tvoje bratstvo dobro zna. Dakako, doznali smo iz pisama velecijenjenog u Hristu sina našeg Vukana, znamenitog kralja Duklje i, svakako, iz tvojih stalnih pisama, koja si kod Drača predao ljubljennom sinu, bratu Jovanu, našem kapelanu, da si znao kako je Dominik, nekada episkop Svački, u prisutnosti ovog kapelana i ljubljenog nam sina S., našeg podđakona, koji su tada u tim krajevima obavljali poslaničku službu, bio optužen za ubistvo, i na koncilu kod Bara bio lišen pontifičke časti, i da je jednom došao k nama i vraćajući se od nas predao ti je neka pisma, kojih se ti, kako smo to uočili u pismima našeg kapelana, pridržavaš od riječi do riječi, i kojima on prisvaja za sebe od nas njemu vraćenu pontifičku službu. Ti si, vjerujući tim pismima, našeg vrlopoštovanog brata P..., za koga si izjavio da je kanonski izabran za Svačkog episkopa, uklonio iz iste Crkve i, zbog lažnih pisama, pomenutog Dominika vratio u istu Crkvu na predašnje mjesto. Pomenuti, pak, kralj, kao što nas je izvijestio svojim pismima, ne vjerujući da su ona pisma poslana sa našim znanjem, samog Dominika, sada episkopa, povjerio je našem procjenjivanju, ponizno tražeći da ga poučimo šta treba da radi.

(Mi smo veoma pažljivo proučili prepis lažnih pisama i, pošto smo u njima otkrili očigledni falsifikat, bili smo veoma začuđeni što si povjerovao da smo mi poslali takva pisma, kada si morao da znaš da se Apostolska stolica u svojim pismima drži obećanja da sve patrijarhe, arhiepiskope i episkope naziva BRAĆOM, dok ostale, bilo da su to kraljevi, plemići ili ljudi bilo kojeg drugog reda naziva SINOVIMA, a kada se nekoj znamenitoj ličnosti šalju apostolska pisma, njemu se nikada ne obraćamo u množini, kao VAS ili VAŠ, niti se dodaje nešto slično. U lažnim pismima koja su ti predočena, u pozdravu si nazvan VOLJENI U HRISTU SIN, dok si u svim pismima koja smo ti mi ikada poslali mogao da uočiš kako te nazivamo VRLOPOŠTOVANI BRAT. Na ovaj način želimo da te upozorimo da budeš oprezan, kako ne bi bio okružen ili prevaren lažnim pismima, već da nastojiš da brižljivo obratiš pažnju na apostolska pisma, kako na bulu, tako i na formu, a, takođe i na način pisanja u nekom spisu da ne bi ponekad prihvatio istinita pisma za lažna, a lažna za istinita.)

Želimo, naime, da znaš da smo mi zajedno sa našom braćom, kada je često pominjani Dominik došao jednom u Apostolsku stolicu, pažljivo proučili njegovu stvar i poslali njega tebi, zajedno sa našim pismima, koja je trebalo vratiti i čiji prepis, zapečaćen našom bulom, sada šaljemo tebi, budući da je on kao nepriličan čovjek, što pokazuju njegova djela, sakrio istinska pisma, koja smo mu zbog dobrodušnosti Apostolske stolice povjerili, i nije se plašio da ti predoči lažna pisma. Uostalom, kao što priliči onome koji ne želi da odgađa njen blagoslov, tako se i pomenuti Svački episkop sa najvećim zalaganjem trudio da se podvrgne našem procjenjivanju, a uopšte nije vjerovao u pravednost pomenutog Dominika, koji nikako nije dolazio i, znajući za učinjeni falsifikat, mučio se da ga, kako se kaže, natjera da uzme put pod noge i, pošto se zavjetuje da će otići, preseli u krajeve Gornje Ugarske, kako bi nam se zauvijek sklonio s očiju. Pošto želimo da onoga kaznimo za raniju zloupotrebu i očinskom ljubavlju da pomognemo često spominjanom episkopu, tvome bratstvu nalažemo i strogo naređujemo apostolskim pismima da, ako si nekim slučajem došao do njegovih pisama, proglasi njega za potpunog nevaljalca i ništavnog, tako da ga, ako ponovo dođe u ove krajeve, bez ikakvog odugovlačenja i odlaganja apelacije, izdvojiš u neki manastir, gdje bi, strogo izolovan, očekivao kaznu. A episkopa G., ako ne namjeravaš da se poštuje pravednost, odbacivši mu zabranu koja je nastala zbog prigovaranja i apelacije, ponovo da postaviš na njegovo mjesto i vratiš mu ugled, pa tako učiniš da spokojno djeluje u svom episkopatu, dok one, koji bi ti se suprotstavili bilo kakvom nepromišljenošću, treba da ukrotiš crkvenom strogošću.

Datum Lateran, devetog decembra, u trećoj godini našeg pontifikata.

⁹¹ Migne, tomus CCXIV, col. XXXVII (107).

XXXVII (107).

ANTIVARENSI ARCHIEPISCOPO.

De falsis litteris apostolicis ei delatis et de Dominico, quondam Suacensi episcopo, in arctam custodiam detruendo.

(Laterani, Non. Decembris.)

Quam gravi pœnæ subjaceant qui litteras apostolicas falsare non timent et veras nobis impetratas litteras occultantes, falsis uti litteris non verentur, fraternitatem tuam credimus non latere. Ad audientiam siquidem nostram ex litteris charissimi in Christo filii nostri Vulcani, Diocliæ regis illustris, necnon ex tenore litterarum tuarum, quas dilecto filio, fratri Joanni, capellano nostro, apud Durachium direxisti, noveris pervenisse, quod cum Dominicus, quondam Suacensis episcopus, qui, coram eodem capellano et dilecto filio, S. subdiacono nostro, tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, fuerat de homicidio accusatus, et in concilio apud Antivarum (108), pontificalem resignaverat dignitatem, ad nostram olim præsentiam accessisset, a nobis rediens quasdam tibi litteras præsentavit, quas de verbo ad verbum in litteris jam dicto capellano nostro ex parte tua directis perspeximus contineri, quibus sibi asserebat a nobis pontificale officium restitutum. Tu vero litteris illis fidem adhibens, venerabilem fratrem nostrum, P..., quem in Suacensem episcopum electum canonicè diceris consecrasse, ab eadem Ecclesia removisti, præfato Dominico, occasione litterarum falsarum, in ipsa Ecclesia restituto. Præfatus autem rex, sicut suis nobis litteris intimavit, non credens litteras illas ex nostra conscientia emanasse, tam ipsum Dominicum quam præfatum episcopum nostro præcepit conspectui præsentari, humiliter petens rescripto apostolico doceri, quidquid duceremus de ipso negotio statuendum. [Nos, vero, *rescriptum litterarum falsarum* (108*) diligentius intuentes, in eis, tam in continentia quam in dictamine, manifeste deprehendimus falsitatem ac in hoc fuimus *non modicum* (109) admirati, quod tu tales litteras a nobis credideras emanasse, cum præsertim scire debeas sedem apostolicam in suis litteris consuetudinem hanc tenere ut universos patriarchas, archiepiscopos et episcopos FRATRES, cæteros autem, sive reges sint sive principes, vel alios homines cujuscunque ordinis, FILIOS, in nostris lit-

teris appellemus: et, cum uni tantum personæ litteræ apostolicæ dirigantur, nunquam ei loquamur in plurali, ut vos sive VESTER, vel his similia, in ipsis litteris apponantur (110). In falsis autem tibi litteris præsentatis, in salutatione, DILECTUS IN CHRISTO FILIUS (111) vocabaris, cum in omnibus litteris, quas aliquando tibi transmisimus, te videre potueris a nobis FRATREM VENERABILEM appellatum; propter quod, sic esse te volumus in consimilibus circumspectum ut per falsas litteras denuo nequeas circumveniri, vel falli, sed (112) sic litteras apostolicæ studeas diligentius intueri, tam in bulla, quam filio, tam etiam in (113) charta quam stylo, quod veras pro falsis et falsas pro veris aliquo modo non admittas.] Scire namque te volumus quod, cum sæpefatus Dominicus olim ad apostolicam sedem accessisset, nos, cum fratribus nostris examinantes diligentius causam ipsius, eum ad te duximus cum nostris litteris remittendum, quarum rescriptum nunc tibi sub bulla nostra mittimus *interclusum* (114), sed ipse, tanquam homo iniquus, sicut ejus opera manifestant, veras litteras suppressens quas ex benignitate sedis apostolicæ concesseramus eidem, falsas tibi non timuit litteras præsentare. Cæterum, quia dignum est ut qui nobis benedictionem prolongetur ab ea, et præfatus Suacensis episcopus non sine labore maximo se curavit nostro conspectui præsentare, jam dicto Dominico, tanquam qui de sua justitia diflidebat et remordebat eum præscriptæ conscientia falsitatis, minime veniente, imo, licet, ut dicitur, iter arripuerit veniendi ac promiserit se venturum, ad partes tamen S. Ungariæ se transtulit, ut nostram præsentiam declinaret: volentes et illum de sua præsumptione punire et sæpenominate episcopo paterna succurrere pietate, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus et districtè præcipimus quatenus, si forte occasione litterarum illarum in aliquo processisti, irritum denuntians penitus et inane, jam dictum Dominicum, si denuo venire ad partes illas præsumserit, omni dilationis occasione et appellatione postposita, in aliquo facias monasterio districti ordinis, ad agendam pœnitentiam, arcte retrudi. Prænominatum autem G. episcopum, si præmissis veritas suffragatur, in suo loco et dignitate, sublato contradictionis et appellationis obstaculo, restituas et facias in episcopatu suo pacifice permanere, illos ecclesiastica districtione compescens, qui se tibi duxerint temeritate qualibet opponendos.

Datum Lateran., Non Decembris, pontificatus nostri anno tertio

Rosanskom arhiepiskopu⁹²
Njemu samom odgovara na određena pitanja
(Kao gore, II, kal. januara)

Zato što za ove stvari, koje kod tebe izazivaju određenu sumnju, nastojiš da tražiš naš savjet i za ono što pastirska služba zahtijeva da treba izvršavati, nastojiš da dobiješ pomoć Apostolske stolice, tvoju marljivost dostojnim pohvalama preporučujemo Bogu i tvojim zahtjevima svim srcem udovoljavamo. Svakako, obaviješteni smo da u tvojoj dijecezi otac i sin majku i kćerku, dva rođaka dvije rođakinje, te ujak i unuk dvije sestre uzimaju za žene, pa tako i majka i žena tuđe dijete krštavaju. Osim toga, baš u tvojoj dijecezi oni koji se nalaze između trećeg i sedmog stepena srodstva sklapaju među sobom brakove, što su, vjerovatno, preuzeli iz drevnog običaja. Takođe, neki latinski sveštenici u svojim domovima drže konkubine i ne boje se da ih zaruče, a kad neka od njih umre ili prebjegne drugom svešteniku, smjesta dovode drugu i tako, na sramotu sveštenečkog reda, ostaju uvijek sa ženom. Takođe, opati i sveštenici tvoje dijeceze pozvani u Sinod odbijaju da dođu, govoreći da nijesu navikli da dolaze tamo, pa tako tvoju jurisdikciju u ovim, kao i u drugim stvarima odbacuju, a tvojim razlozima, kao što se vidi, preziru i da odgovore. A kada želiš da obiđeš manastire, koji su, kao što se zna, u tvojoj nadležnosti, da sveštenike dužnim ukorom osudiš za pomenuta zastranjivanja, oni sami sprečavaju apelaciju (poziv višem crkvenom sudu), tako što se sklanjaju od tvog poučavanja. Ovome još i to, da se kapelani Rosanskog kaštela ne boje ponekad da sjedinjuju brakove, koje ne smiju da sjedinjavaju, a da razdvajaju brakove, koje ne smiju da razdvajaju, jer, svakako, nijesu dužni da presuđuju o brakovima. Stoga, zato što otac i sin sa majkom i kćerkom, dva rođaka sa dvije rođakinje, ujak i unuk sa dvijema sestrama sklapaju brakove, tebe smo poučili kako treba da se odgovori na to, jer je moguće da svi rođaci po mužu postanu rođaci po ženi, a svi rođaci po ženi postanu rođaci po mužu. Tako, očigledno iz braka između rođaka po mužu i ženi, baš nikakva svojština nije spojiva, pa zbog toga treba zabraniti brak među njima. Takođe, ma koliko muž i žena krštavali tuđe dijete, ipak nikakvo ih kumstvo ne spaja, pošto su u bračnoj vezi i zato ih ne treba sprečavati da se vrate svojoj dužnosti. Isto tako, pošto su u svetim kanonima određeni stepeni srodstva i pošto je sa njima zabranjeno da se sklapa brak ispod granice sedmog stepena, a kako se ovi ne bi sklapali ispod tog stepena, moraš javno da ih zabraniš i one, koji su to uradili, kazniš crkvenom strogošću, kako bi odbacili taj običaj, koga je bolje nazvati zavodjenjem. A kako sveštenici Latini ne mogu da sklapaju nikakve bračne veze, niti im je dozvoljeno da imaju konkubine, onda latinske prezvitere tvoje dijeceze, koji, iako opomenuti od tebe, ne žele da se okanu svog uživanja, isključenjem iz službe i ukidanjem beneficija da ih prinudiš na to, i zbog toga ti, apostolskom voljom, dozvoljavamo punu slobodu odlučivanja. Slično, dijeceske opate i sveštenike, koji su ti zakonski podložni i koji, iako pozvani, odbijaju da dolaze u tvoj sinod, sve dok ih ne dovedeš u sami Sinod treba da ozakoniš da je protivno kanonskim odredbama i da ih preko kanonske cenzure prinudiš da dolaze u Sinod i da tebi pružaju dužno poštovanje i pokornost. Osim toga, kapelanima Rosanskog kaštela, kao što dolikuje, strogo da zabraniš, što i ne smiju, da odlučuju o brakovima - koje treba potvrđivati, a koje raspuštati. Ako se neki tvrdoglavo suprotstavljaju ovome, možeš da ih kazniš kanonskom strogošću. Ako se, pak, apelacija nađe, ne kod onih koji su u bjekstvu, već kod onih koji su zatečeni, tvojoj moći dopuštamo da postupaš odvažnije na način koji ti je predložen, kako se apelacija ne bi odbacila i da se ne bi, možda, upotrijebila u osujećivanju crkvenog učenja. Dakle, nikome etc., nije dozvoljeno da prekrši ovu stranu naše koncesije etc.

Datum kao gore, II kalend. januara. (1199-1200)

---

⁹² Migne, tomus CCXIV, col. CCLXI. Kopija ovog pisma upućena je barskom arhiepiskopu.

CCLXI.

ROSANENSI ARCHIEPISCOPO.

*Ipsi ad certas questioncs respondet.**(Ut supra, 11 Kal. Jan.)*

3

(123) Quod super his articulis qui tibi aliquam dubitationem inducunt nostrum ducis consilium requirendum, et ad ea exsequenda quæ officium postulant pastorale, apostolicæ sedis procuras auxilium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, et postulationibus tuis grato animo respondemus. Significati siquidem nobis quod in diœcesi tua pater et filius matrem et filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus et nepos duas sorores ducunt in conjuges, et mater et uxor simul baptizant puerum alienum, quidam præterea tuæ diœcesis infra tertium et septimum gradum consanguinitatis se contingentes, matrimonia adinvicem contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes. Quidam etiam sacerdotes Latini habent in suis domibus concubinas, et nonnulli aliquas sibi non metuunt desponsare et cum earum aliqua mortua fuerit vel ab aliquo sacerdotum ejecta, confestim aliam introducunt, et in ignominiam clericalis ordinis taliter permanent uxorati. Item abbates et sacerdotes tuæ diœcesis ad synodum tuam venire renuunt convocati, dicentes veniendi ad synodum consuetudinem non habere; et sic jurisdictionem tuam tam in his quam in aliis contemnentes, de rationibus tuis tibi, sicut tenentur, negligunt respondere. Et cum ad monasteria vis accedere, sicut ad tuum dignoscitur officium pertinere, vel sacerdotes super prædictis excessibus animadversione debita castigare, ipsi appellationis obstaculum interponunt, ut tuam taliter effugiant disciplinam. Ad hæc, capellani castelli Rosanensis aliquando matrimonia non jungenda conjungere et alia non dividenda dividere non verentur, licet ipsi non debeant de matrimoniis judicare. Super eo igitur quod pater et filius cum mater et filia, et duo cognati cum duabus cognatis, avunculus et nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, et omnes consanguinei uxoris affines sint viri, inter consanguineos tamen viri et consanguineos uxoris ex eorumdem viri videlicet et uxoris

conjugio nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Quamvis etiam vir et uxor alienum puerum teneant in baptismo, nulla tamen inter eosdem virum et uxorem contrahitur compaternitas, cum una caro sint per copulam conjugalem, et ideo reddere sibi debitum minime prohibentur. Item cum in sacris canonibus gradus sint consanguinitatis distincti et per eosdem inhibitur ut nullus infra septimum gradum consanguinitatis linea attingentem sibi audeat in matrimonium copulare, ne infra gradus eosdem contrahantur debes publice inhibere et præsumptores ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela. Cum autem sacerdotes Latini nullas sibi possint matrimonialiter copulare nec illis habere liceat concubinas, ut Latinos presbyteros tuæ diœcesis, qui a te commoniti a sua noluerint præsumptione desistere, per suspensionem officiorum et beneficiorum subtractionem ad id compellere valeas, liberam tibi concedimus auctoritate apostolica facultatem. Similiter etiam abbates et sacerdotes diœcesana tibi lege subjectos, qui ad tuam contemnunt synodum venire vocati, dummodo in ipsa synodo non ducas aliquid statuendum quod forte canonicis obviet institutis, per censuram ecclesiasticam ad synodum ipsam venire compellas et debitam tibi reverentiam et obedientiam exhibere. Capellani præterea castelli Rosanensis firmiter sub qua convenit districtione prohibeas ne, sicut non debent, super confirmandis vel dimittendis matrimoniis exerceant aliquam potestatem. Quod si forte contumaces extiterint, canonica eos poteris severitate punire. Cum autem appellatio sit inventa, non in diffugium opprimentium, sed in refugium oppressorum, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut juxta formam præmissam procedere valeas, non obstante appellationis objecta, si qua forsan fuerit interposita in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ. Nulli ergo, etc., liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, etc.

Datum, *ut supra*, 11 Kalend. Januarii.

Papa Inokentije barskom arhiepiskopu

*(1200) 5. decembra. U Lateranu.*⁹³

Inokentije III papa (Jovanu) Barskom arhiepiskopu obznanjuje iz pisama Vukana, kralja Raške, i iz stalnih pisama njegovog arhiepiskopa Jovana, svom kapelanu koji se zadržao kod Drača, da je od upućenih na njegovu audijenciju došao: Dominik, nekada Svački episkop, koji je pred pomenutim kapelanom i podđakonom S(imonom), legatom Apostolske stolice "zbog ubistva bio optužen i na koncilu kod Bara bio lišen pontifikalnog dostojanstva", po povratku od Apostolske stolice arhiepiskopu predstavio je neka pisma, u kojima je tražio za sebe od pape obnovljenu pontifikalnu službu; ovim pismima je arhiepiskop pružio puno povjerenje i G. izabranog Svačkog episkopa od iste crkve uklonio je a "imenovanog Dominika zbog lažnih pisama ponovo je vratio u istu crkvu"; ali pomenuti kralj u takva pisma, koja su proizašla de fakto, nije povjerovao, pa je naredio da se sam Dominik, kao izabrani episkop, predstavi sudu u ovoj službi, zbog utvrđenog pontifičkog ispitivanja. Ipak, pomenuti Dominik je prebjegao u djelove Ungarije, lažna pisma je sačinio sam izabrani episkop, koja su u Rima bila otkrivena zbog grešaka, jer se u njima, nasuprot pravilima kancelarije, arhiepiskop naziva "ljubljeni u Hristu sin". Zato je pontifeks naredio da se episkop G. vrati u službu; Dominik, pak, ako se vrati, da se zatvori u neki manastir.

MIGNE I, 919. FARLATI, *Illyr. sacrum* 294 (VI, 43 fragm.) THEINER, M. Slav. I, 13 (cf. *ib.* 53 nr. 209 argumentum).

NB. U epistoli pontifika Vukanu, Velikom županu Srbije, i "arhiepiskopima, episkopima i plemićima kroz cijelu Srbiju" utvrđene (Theiner, M. Slav. I, 19) spise - a ne druge od jedne, upućene epistole za Kolojana, bugarskog cara, pišemo - tako kao prelati po grčkom običaju a ne - kako Rajnald slijedeći Farlatija (*Illyr. sacrum* VII, 33 B) misli, - Jovan se može shvatiti kao katolički Barski arhiepiskop iz epistole za Kolocenskog arhiepiskopa, koja o istoj materiji, i u istom danu upućena, to jasno otkriva.

---

⁹³ *Res Albaniae*, 42.

(1200,) 5. decembris. Laterani.

Innocentius III. papa (Johanni) Antivarensi archiepiscopo significat ex litteris Vulcani Diocliae regis et ex tenore litterarum eiusdem archiepiscopi Johanni capellano suo apud Durachium commoranti directarum ad audientiam suam pervenisse: Dominicum quondam Suacensem episcopum, qui coram memorato capellano et S(ymeone) subdiacono, sedis apostolice legato „de homicidio accusatus fuerat et in concilio apud Antivarum¹⁾ pontificalem resignaverat dignitatem“, a sede apostolica reversum archiepiscopo quasdam litteras praesentasse, quibus sibi assereret a papa pontificale officium restitutum; quibus litteris plena fide ab archiepiscopo adhibita G. electum episcopum Suacensem ab eadem ecclesia remotum esse „dicto Dominico occasione litterarum falsarum in ipsa ecclesia restituto“; sed praefatum regem, qui tales litteras de facto emanatas fuisse non credidisset, tam ipsum Dominicum quam electum episcopum pontificis conspectui in hoc negotio iudicium statuari se praesentare iussisse. Tamen praefato Dominico fugam arripiente ad partes Hungariae, mentionatas litteras solus electus episcopus attulit, quas Romae pro falsis agnoverunt, nam in iis archiepiscopus contra cancellariae regulas „dilectus in Christo filius“ vocatur.¹⁾ Quocirca mandat pontifex, ut G. episcopus in officium restituatur: Dominicus vero, si redierit, in quoddam monasterium includatur.

Edd. BREQUIGNY, *Diplomata* II, 1, 39. MIGNE I, 919. FARLATI, *Illyr. sacrum* 294 (VI, 43 fragm.); *THEINER, *M. slav.* I, 13 (cf. ib. 53 nr. 209 argumentum).

NB. In epistola pontificis Vulcano magno iupano Serbiae et „archiepiscopis, episcopis et baronibus per Serbiam“ constitutis (1203, 22. martii Brequigny II 1, 248; Migne II, 18; Katona IV, 670; Fejér II, 417; *Theiner, *M. Slav.* I, 19; Potthast, *Reg.* 1863) scripta — ne de alia una ad Caloiohannem imperatorem Bulgarorum (1204, 25. febr. Potthast 2141) directa epistula verba faciamus — tantum praelatos ritus graeci et non, — sicut Raynaldum (*Ann.* 1203 § 19 et 1204 § 45) sequens Farlatus (*Illyr. sacrum* VII, 33 B) opinatur, — Johannem archiepiscopum catholicum Antibarensium subintelligi posse ex epistola ad Colocensem archiepiscopum super eadem materia eodemque die (Potthast 1864) directa satis clare apparet.

Pontifikat u godini XVI, Hristovoj 1213.

*Svim Hristovim vjernicima u Magutinskoj⁹⁴ provinciji.
O pomoći Svetoj zemlji*

Pošto je sada, više nego ikada, potrebno da se pomogne Svetoj zemlji, u nadi da će od dobijene pomoći više nego ikada imati koristi, evo, ponovo se obraćamo vama i pozivamo vas da u ime onoga, koji je umirući na krstu silnim glasom klicao da je pokoran Bogu Ocu sve do smrti, i, pošto je bio oslobođen mučenja, pozivao nas je da ga slijedimo u besmrtnosti, koji i sada, takode, preko samog sebe poziva i kaže: "Ako ko hoće sa mnom ići, neka se odriče sebe, i uzme krst svoj i ide za mnom." (Mat. XVI); kao da je jasnije rekao: "Onaj ko želi da me slijedi do neba neka me slijedi i u borbi koja je sada određena svima." Mogao je, naime, svemogućí Bog, samo ako je želio, sasvim lako da odbrani tu zemlju, a ne da je preda u neprijateljske ruke. Može on nju, ako želi, i sada lako da je oslobodi iz ruke neprijatelja, jer ništa ne može da se suprotstavi njegovoj volji. Ali, pošto je već preovladala nepravdičnost i iščezla ljubav mnogih, da bi svoje vjernike iz mrtvačkog sna vratio u život, nametnuo im je borbu, u kojoj bi, poput zlata u peći, ispitivao njihovu vjernost, priliku za spasenje, svakako i djelo koje treba da izvrše za iskupljenje, kako bi oni, koji se budu vjerno borili za njega, od njega samog bili srećno ovjenčani, dok bi oni, koji ne bi željeli da mu služe u času kada je toliko neophodna dužna pokornost, u posljednjem danu strogo ispita zaslužili da trpe pravednu kaznu prokletstva. O, koliko je već koristi iz ovoga proizašlo! Koliko ih je mnogo, koji su se vratili pokajanju i za oslobođenje zemlje odali se pokornosti Hristovom raspeću, pa tako izgleda kao da su preko teške borbe stekli vijenac slave mučeništva, a koliko ih je mnogo koji su propali u svojim nepravednim zahtjevima, zaneseni čulnim željama i svjetovnim uživanjima. Stari je ovo običaj Isusa Hrista, koji smatra da u takvim danima treba da se obnavlja iskušenje svojih vjernika. Naime, ako neki kralj od svojih neprijatelja bude prijevremeno odstranjen iz kraljevstva, osim ako njegovi podanici ne bi za to otkrili ne samo uzrok, već i ljude, ne treba li on, pošto ponovo osvoji izgubljeno kraljevstvo, da kazni njih kao nevjernike i za njih da pronade odgovarajuća mučenja, kako bi zlom uništio zle? Tako će i Kralj kraljeva, Gospodar Isus Hristos, koji je vama prinio i tijelo i dušu i ostala dobročinstva, da vas kazni za nezahvalnost i nevjernost, ako mu kao istjeranom iz kraljevstva, koje je stvorio po cijenu svoje krvi, ne želite da pomognete. Zato treba da zna da je zaslužio tešku kaznu i težak prijekor svako, koji je, kada je bilo najpotrebnije, odbacio pokornost Spasitelju. Kao što je to, prema drugom božanskom zakonu da treba ljubiti najbližeg svoga kao i samoga sebe, zaslužio onaj koji pouzdano i sigurno zna da njegova braća Hrišćani stradaju u užasnoj robijašnici, u zatvoru kod pokvarenih Saracena, i da su ugnjetavani najtežim jarmom ropstva, a ne namjeravaju da se pobrinu za njihovo oslobođenje, prelazeći preko naloga onog prirodnog zakona, koga je Bog objavio u Jevandelju: "Sve što hoćete da čine vama ljudi, činite i vi njima." (Mat. VII). Ili možda ne znate da se kod njih u ropstvu i zatvoru nalazi više hiljada Hrišćana, koji su raskinuti bezbrojnim mučenjima? I da su gotovo sve saracenske provincije, sve do poslije vremena blaženog Gregorija, posjedovali Hrišćanski narodi, ali da se baš tada uzdigao sin propasti, lažni prorok Mohamed, koji je preko zemaljskih sablazni i svjetovnih naslaga mnoge odvojio od istine i da se njegova nevjera razmahala i u ovim vremenima. Ipak, mi se čvrsto uzdamo u Gospoda, koji nam je već dao znak dobroga, da se približava kraj ovog đavola, koji je, prema Apokalipsi Jovanovoj sadržan u broju šest stotina šezdeset šest (666), od koga je prošlo gotovo šesto godina.

Osim toga, a za našu štetu, prve velike i teške nepravde našem Stvoritelju nanijeli su Saraceni odavno na planini Tabor, gdje je svojim učenicima objašnjavao veličinu buduće slave.

---

⁹⁴ Migne, tomus CCXVI, col. XXVIII. Pismo istovjetnog sadržaja upućeno je barskom arhiepiskopu.

XXVIII.

UNIVERSIS CHRISTI FIDELIBUS PER MAGUNTINENSEM
PROVINCIAM CONSTITUTIS.

De negotio terræ sanctæ.

Quia major nunc instat necessitas quam unquam extiterit ut terræ sanctæ necessitatibus succurratur, et de succursu speratur major quam unquam proveniret utilitas. proventura, ecce resumpto clamore clamamus ad vos, et pro illo clamamus qui moriendo voce magna clamavit in cruce, factus obediens Deo Patri usque ad mortem crucis, clamans ut nos ab æternæ mortis eriperet cruciati, qui clamat etiam per seipsum, et dicit: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Matth. xvi)*; [ac si diceret manifestius: *Qui vult me subsequi ad coronam, me quoque subsequatur ad pugnam, quæ nunc ad probationem proponitur universis. Poterat enim omnipotens Deus terram illam, si vellet, omnino defendere, ne in manus traderetur hostiles. Posset et illam, si vellet, de manibus hostium facile liberare, cum nihil possit ejus resistere voluntati. Sed cum jam superabundasset iniquitas, refrigescente charitate multorum, ut fideles suos a somno mortis ad vitæ studium excitaret, agonem illis proposuit in quo fidem eorum velut aurum in fornace probaret, occasionem salutis, imo salvationis causam præstando, ut qui fideliter pro ipso certaverint, ab ipso feliciter coronentur, et qui ei noluerint in tante necessitatis articulo debitæ servitutis impendere famulatum, in novissimo districti examinis die justam mereantur damnationis sententiam sustinere. O quanta jam provenit utilitas ex hac causa! quam multi conversi ad pœnitentiam pro liberatione terræ sanctæ mancipaverunt se obsequio crucifixi, et quasi per agonem martyrii coronam gloriæ sunt adepti, qui forte in suis iniquitatibus perfissent, carnalibus voluptatibus et mundanis illecebris irretiti! Vetus est hoc artificium Jesu Christi, quod ad suorum salutem fidelium diebus istis dignatus est innovare. Si enim rex aliquis temporalis a suis hostibus ejiceretur de regno, nisi vassalli ejus pro eo non solum res exponerent, sed personas, nonne cum regnum recuperaret amissum, eos velut infideles damnaret, et excogitaret in eos inexcogitata tormenta, quibus perderet male malos? Sic Rex regum, Dominus Jesus Christus, qui corpus et animam et cætera vobis contulit bona, de ingratitude vitio et infidelitatis crimine vos damnabit, si ei quasi ejecto de regno, quod pretio sui sanguinis comparavit, neglexeritis subvenire. Sciat ergo se culpabiliter durum et dure culpabilem quicumque in hoc necessitatis articulo suum nega-*

A verit obsequium Redemptori. Nam et quomodo secundum præceptum divinum diligit, proximum suum sicut seipsum qui scit fratres suos fide ac nomine Christianos apud perfidos Saracenos ergastulo diri carceris detineri ac jugo deprimi gravissimæ servitutis, et ad liberationem eorum efficacem operam non impendit, transgrediendo illius naturalis legis mandatum, quod Dominus in Evangelio declaravit: *Quæcunque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis (Matth. vii)*. An forte nescitis quod apud illos multa millia Christianorum in servitute ac carcere detinentur, qui tormentis innumeris cruciantur? Et quidem omnes pene Saracenorum provincias usque post tempora beati Gregorii Christiani populi possederunt; sed ex tunc quidam

B perditionis filius, Machometus pseudopropheta, surrexit, qui per sæculares illecebras et voluptates carnales multos a veritate seduxit; cujus perfidia etsi usque ad hæc tempora invaluerit, confidimus tamen in Domino, qui jam fecit nobiscum signum in bonum, quod finis hujus bestię appropinquat, cujus numerus secundum Apocalypsin Joannis intra sexcenta sexaginta sex clauditur, ex quibus jam pene sexcenti sunt anni completi.

Certe præter priores injurias grandes et graves Redemptori nostro pro nostris offensis a perfidis Saracenis illatas, nuper in monte Thabor, ubi discipulis suis futuræ glorificationis speciem demonstravit, iidem perfidi Saraceni quamdam munitionis arcem in confusionem Christiani nominis erexerunt, per quam civitatem Accon sibi valde vicinam de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni contradictionis obstaculo residuum terræ hujus invadere, cum sit viribus et opibus pene penitus destituta. Eia igitur, dilectissimi filii, dissensiones et emulationes fraternas in pacis et dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obsequium crucifixi, non dubitantes pro illo res exponere ac personas qui pro vobis animam suam posuit et sanguinem suum fudit, certi pariter et securi quod si vere pœnitentes fueritis, per hunc temporalem laborem, quasi quodam compendio, ad requiem pervenietis æternam. Nos enim de omnipotentis Dei misericordia et beatorum apostolorum Petri et Pauli auctoritate confisi, ex illa quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque solvendi contulit potestate omnibus qui laborem istum in propriis personis subierint et expensis plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti et ore confessi, veniam indulgenus, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in personis propriis illuc accesserint, sed in suis duntaxat expensis juxta facultatem et qualitatem suam viros idoneos destinarint, et illis similiter qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remissionis volumus et concedimus esse participes juxta quantitatem subsidii et devotionis affectum omnes

Potom, ti isti Saraceni, koristeći konfuziju Hrišćana, podigli su tamo neko utvrđenje, preko koga su smatrali da će lako osvojiti grad Akon u neposrednoj blizini, a potom, pošto ostane sasvim lišena ratnika i vojske, da zauzmu i ostali dio zemlje. Hajde, zato, ljubljени sinovi, bratske svade i nesloge da pretvorimo u savez mira i ljubavi, da se ujediniamo u pokornosti prema Hristovom raspeću, ne dvoumeći se da za njega, koji je za vas položio svoju dušu i prolio svoju krv, date i blaga i ljude, jednako spremni i sigurni da ćete, ako ste se istinski pokorili, preko sadašnje žrtve dospjeti do vječnog mira. Mi, pak, kao što priliči potčinjenima, sigurni u milost svemogućeg Boga i volju blaženih apostola Petra i Pavla, pošto nam je Bog dopustio da u svemu rješavamo i odlučujemo, svima onima koji bi se lično založili za tu stvar i procijenili svoju cjelovitu zabludu, i onima koji su se srcem pokajali i riječju opravdali, darujemo oprostjenje i uz to obećavamo vječno spasenje. Onima, koji ne bi sami lično došli tamo, već bi na svoj trošak za to odredili najsposobnije muževe, prema njihovoj vještini i vrijednosti, i, slično njima, onima koji bi na tuđ trošak došli lično, dajemo puno oprostjenje njihovih grijehova. Želimo im ovakvo praštanje i dozvoljavamo da jednako učestvuju u veličini okrilja i milosti posvećenja svi oni koji će za pomoć Svetoj zemlji na sličan način uslužiti iz svojih dobara. Stvari i dobra onih, koji su za to prihvatili stradanje, uzimamo pod naše pokroviteljstvo, a, svakako, oni su pod zaštitom arhiepiskopa, episkopa i svih prelata Crkve Božje, koji su odlučili da, sve dok se ne dozna za njihovu smrt ili siguran povratak, opstoje u cjelini i ostaju netaknuti. Ako neko preduzme nešto protiv ovoga, neka bude preko crkvenih prelata apelacijom podvrgnut strogom crkvenom sudu. Ako neki od onih koji su se obavezali da se pridržavaju zakletve, odu tamo kako bi se obogatili, naređujemo da se kazne istom strogošću, da im se preko njihovih povjerenilaca crkvenih prelata odrekne zajamčena zakletva i da se otkazu stečene dobiti. Preko svjetovne moći naređujemo da Judejci vrate dobiti onima koji su prognani, i dok ih ne vrate, odlukom o isključenju iz svake zajednice, da im se odbije ono što su im svi hrišćanski vjernici dali, kako u trgovačkoj robi, tako i u svemu drugome.

Pošto bi se pomoć Svetoj zemlji lakše podnijela podijeljena na više njih, i mnoštvo i pojedince Ocem i Sinom i Svetim Duhom, jednom jedinom istinom, jednim vječnim Bogom, i, radi Hrista, za Hrista, tražimo od arhiepiskopa, episkopa, opata i priora, kako od crkvenih, tako i od svjetovnih velikodostojnika, od svih klerika, svakako i od gradova, sela i utvrđenja, prema njihovim mogućnostima, određeni broj ratnika sa neophodnim trogodišnjim troškovima. A, ako za to nešto bude nedostajalo, neka se doda više od drugih, jer se mi sigurno nadamo da neće nedostajati ljudi, ako nedostaju troškovi. Tražimo to i od samih kraljeva i princepsa, od kneževa i vojvoda, i drugih velikaša, koji, možda, sami lično ne bi došli u odbranu Hristovog raspeća. Od primorskih gradova tražimo pomoć u brodovima. A, ako vidimo da je nekima to pretežak i nemoguć teret, kojeg ne mogu da ispune, a pošto ne želimo da ih prisiljavamo, pred Bogom javno izjavljujemo da ono što smo zahtijevali da urade, to ćemo mi sami spremnim duhom da učinimo. Klericima koji su potrebni za ovaj posao popustili bi u tome što bi, ako se odreknu od svakog suprotstavljanja, dobili više beneficija, sve dok su obavezani na trogodišnje jemstvo. No, ako neko, bilo ko da je to, sprječava i zadržava pomoć Svetoj zemlji, on bi mogao da bude osuđen na mučno ispitivanje i na taj način zasluži da stekne lično prokletstvo, ali, dozvoljavamo ispravne prigovore onima koji bi željeli da preuzmu na sebe znamenje patnje. Ipak, ako bi to zahtijevala neka hitna potreba ili očigledna korist, sama kazna mogla bi apostolskom naredbom da se izmijeni, odbaci ili odloži. Zato, iz tog razloga, dali smo ustupke i popuste onima koje smo pozvali da krenu u Španiju protiv Mavara ili u Provinciju protiv jeretika. Ako to učine dobili bi najviše povlastice i vremenom bi se zaboravilo na to što su učinili, kao i na uzrok koji ih je činio neodlučnim, a onaj koji bi služio u obje stvari bio bi usrećen Božjom milošću da ne mora tražiti ono što vatrečno želi, ali i ako bi tražio mi bismo se pobrinuli da traženoj potrebi udovoljimo.

Ipak, dopuštamo da su na isti način ustupci i popuštanja i za žitelje provincija i za Špance. Uostalom, budući da ćete konjanika i gusari previše ometaju odbranu Svete zemlje, pre-

qui ad subventionem terræ sanctæ de bonis suis congrue ministrabunt (39). Personas quoque ipsorum et bona ex quo crucem assumpserint sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, nec non et sub archiepiscoporum et episcoporum et omnium prælatorum Ecclesiæ Dei defensione consistant, statuentes ut donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant et quieta consistant. Quod si quisquam contra præsumserit, per ecclesiarum prælatos appellatione postposita censura ecclesiastica compeccatur. Si qui vero proficiscentium illuc ad præstandas usuras juramento tenentur astricti, creditores eorum per ecclesiarum prælatos, ut remittatur eis præstitum juramentum, et ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus. Judæos vero ad remittendas ipsis usuras per sæcularem compelli præcipimus potestatem; et donec illas remiserint, ab universis Christi fidelibus tam in merchoniis quam in aliis per excommunicationis sententiam eis omnino communitio deuegetur.

Ut autem terræ sanctæ subsidium divisum in plurimos facilius impendatur, obsecramus omnes et singulos, per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum solum verum, unum æternum Deum postulantes, vice Christi, pro Christo, ab archiepiscopis et episcopis, abbatibus et prioribus, et tam cathedralium quam aliarum conventualium ecclesiarum capitulis et clericis universis, nec non civitatibus, villis et oppidis competentem numerum bellatorum cum expensis ad triennium necessariis secundum proprias facultates. Et si ad hoc unum quodlibet non suffecerit, plura conjungantur in unum; quia pro certo speramus quod personæ non deerunt, si expensæ non desint. Postulantes hoc ipsum a regibus et principibus, comitibus et baronibus, aliisque magnatibus, qui forsitan per seipsum personaliter non accesserint ad obsequium Crucifixi. A civitatibus vero maritimis navale subsidium postulamus. Et ne aliis onera gravia et importabilia imponere videamur quæ digito nostro movere nolumus, protestamur veraciter coram Deo quia quod ab aliis exigimus faciendum, hoc ipsi prompto animo faciemus. Clericis autem ad hoc negotium necessariis providimus indulgendum ut, omni contradictione cessante, beneficiorum suorum proventus propter hoc valeant usque ad triennium pignori obligare. Quia vero subsidium terræ sanctæ multum impediri vel retardari contingeret si ante susceptionem crucis examinari quemlibet oporteret an esset idoneus et sufficiens ad hujusmodi votum personaliter prosequendum, concedimus ut, regularibus personis exceptis, suscipiant quicumque voluerint signum crucis (40); ita quod cum urgens necessitas aut evidens utilitas postulaverit, votum ipsum de apostolico possit mandato commutari aut redimi vel differri. Et propter eandem causam remissiones et indulgentias hactenus a nobis concessas procedentibus in Hispaniam contra Mauros vel contra hæreticos in Provinciam revocamus; maxime cum illis concessæ fuerint ad tempus quod jam ex toto præterit, et istis ob causam quæ jam ex majori parte cessavit; utroque negotio per Dei gratiam adeo prosperato ut vehementem instantiam non requiratur; et si forte requireret, nos ingruenti necessitati prospicere curaremus.

lazak tamo i povratak iz nje, mi njih, njihove glavne pomoćnike i zaštitnike ekskomuniciramo, a pod zakonom anateme sprječavamo da bilo ko u nekakvoj prodaji ili kupovini vješto komunicira sa njima, i nalažemo upraviteljima gradova i njihovih naselja da ih zbog ovog zločina pozovu na sud i zatvore. U svakom slučaju, budući da onima koji ne žele da uznemiravaju krivce ne preostaje ništa drugo osim da ih zbrinjavaju, bez straha od takvog podmuklog saveza, koji se ne protivi očiglednom zločinačkom djelu, mi ćemo nastojati da njihove ljude i zemlje kaznimo crkvenom strogošću, jer se oni, ne manje od Saracena, protive hrišćanskoj slavi. Osim toga, obnavljamo odluku o ekskomunikaciji, donijetu na Lateranskom koncilu, za one koji Saracenicima dostavljaju opremu, oružje i vojne plaćenike, dok oni koji vode brigu o Saracenskim gusarskim brodovima treba da budu kažnjeni oduzimanjem njihovih stvari i zarobljenih robova, a pošto su i sami bili zarobljeni, predlažemo da i ubuduće ostanu takvi, a naređujemo da se u Gospodnjim danima i praznicima ova odluka obnavlja u svim primorskim gradovima. Uistinu, pošto daleko više moramo da se oslanjamo na božansku milost, nego na ljudsku moć, treba u takvom sukobu da se borimo ne samo tjelesnim oružjem, no više duhovnim. Zato, odlučujemo i naređujemo da se svaki mjesec održava glavna procesija, posebno muževa, i, gdje je to moguće, posebno žena, u poniznosti duha i tijela, sa predanim nastojanjima govornika u molbama da milostivi Bog ukloni od nas ovo ruglo pometnje, da treba oslobođenjem te zemlje preuzeti iz ruku pagana sve svete tajne našeg iskupljenja, da treba nju vratiti veličanju i slavi svoga imena, razumno brinući se da treba uvijek, upornim nastojanjem u samoj procesiji, govoriti narodu o spasonosnoj patnji. Govoru treba da se pridodaju ispaštanja i milostinje, kako bi sa njima, kao i sa svim drugim, sam govor lakše i brže dopro do presvetih Božjih ušiju, i koga bi mi u zgodnoj prilici rado slušali. U određenim danima misa za vrijeme praznika, poslije pomirenja, kada već treba za svezemaljske greške iznositi ili uzimati spasonosnu žrtvu, svi muževi, kao i sve žene, ponizno bi klekli na zemlju i, zajedno sa klericima, silnim glasom pjevali bi psalme: "Dovede Bog narode očinstvu svome". (Psalm. 77), završavajući ovim božanskim stihom: "Ustaće Bog, i rasuće se neprijatelji njegovi, i pobjeći će od lica njegova koji mrze na nj." (Psalm. 68), a sveštenici će njegovu slavu uzvišeno opjevati: "Bože, koji neodlučne začuđujućom brigom usmjeravaš, ponizno te molimo da zemlju, koju je jedinorođeni Sin tvoj ovjekovječio svojom krvlju, neprijateljskim rukama raspjet na krstu, vratiš hrišćanskoj brizi, i da zavjete vjernika za njeno spasenje sada milostivo usmjeriš na put vječnog spasenja. Preko istog Boga našeg", itd.

U onim crkvama, u kojima se skuplja glavna procesija, treba da se postavi izdubljeni trunk zaključan sa tri ključa, od kojih će jedan da čuva časni prezviter, drugi vjerni svjetovnjak, a treći neki redovnik. U njega bi klerici i svjetovnjaci, muževi i žene, polagali svoje milostinje za pomoć Svetoj zemlji, koje treba odmah povjeriti onima koji bi njih najbolje upotrijebili. Zatim, o razumnom i uređenom napredovanju i prelazu, odgovarajućem mjestu i vremenu kada to treba da se učini, još uvijek ne može ništa da se odredi, sve dok to ne označi vojska Božjeg krsta, a tada razumno i brižljivo, po savjetu mudrih ljudi, odlučivaćemo o svemu što mislimo da je povoljno. Za ovo treba da se izvijeste ljubljani sinovi... iz Salema i Novokastra, i C. dekan Spirenski, i namjesnik Augustinski, muževi koje, svakako, smatramo pouzdanim u časti i vjeri: koji, zajedno sa brižljivim i časnim muževima priključenim sebi posredstvom naše volje, treba da odrede i utvrde sve što budu vidjeli da je potrebno da se pripremi za izvršenje ovog zadatka i, preko sposobnih muževa, koji su posebno poslani u tu svrhu, da odrede šta treba u pojedinim dijecezama vjerno i marljivo da se obavi. Zato vašu zajednicu molbom opominjemo i u Boga zaklinjemo, preko apostolskih pisama koja su vam poslana, i u vrlini Svetoga Duha spojeno, da se brinete o onima koji izvršavaju Božju službu i da im pružite sve što je neophodno, jer oni rade i za vas i za vašu korist.

Concedimus tamen ut hujusmodi remissiones et indulgentiæ apud provinciales remaneant et Hispanos. Cæterum quia cursarii et piratæ nimis impediunt subsidium terræ sanctæ capiendo et spoliando, transeuntes ad illam et revertentes ab illa, nos eos et principales adjutores et fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus, sub interminatione anathematis inhibentes ne quis cum eis scienter communicet in aliquo venditionis vel emptionis contractu, et injungentes rectoribus civitatum et locorum suorum ut eos ab hac iniquitate revocent et compescant. Alioquin, quia nolle perturbare per-versos nihil est aliud quam fovere, nec caret serupulo societatis occultæ qui manifesto facinori desinit obviare, nos in personas et terras eorum severitatem ecclesiasticam curabimus exercere, cum tales non minus quam Saraceni adversentur nomini Christiano. Innovamus præterea excommunicationis **C** sententiam in Lateranensi concilio promulgatam adversus eos qui Saracenis arma, ferrum et lignamina deferunt galearum, quique piraticis Saraceno-rum navibus curam gubernationis exercent, eosque rerum suarum privatione multari et capientium servos, si capti fuerint, fore censemus; præcipientes ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis et festivis hujusmodi sententia publice innovetur. Verum cum longe plus de divina clementia quam de humana potentia confidere debeamus, oportet nos in tali conflictu non tam corporalibus armis quam spiritualibus dimicare. Ideoque statuimus et manda-mus ut singulis mensibus semel fiat generalis pro-cessio seorsum virorum, ac seorsum, ubi fieri poterit, mulierum, in humilitate mentis et corporis, **D** cum devota orationum instantia postulantium ut misericors Deus auferat a nobis hoc confusionis opprobrium, liberando terram illam in qua universa redemptionis nostræ sacramenta peregit de manibus paganorum, restituendo eam ad laudem et gloriam nominis sui sancti populo Christiano, proviso prudenter ut semper in ipsa processione verbum salutiferæ crucis cum diligenti exhortatione populo proponatur. Orationi vero jejunium et elemosyna conjungantur; ut iis quasi aliis facilius et celerius ipsa volet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. Singulis

quoque diebus intra missarum solemnia, post pacis osculum, cum jam pro peccatis mundi offerenda vel sumenda est hostia salutaris, omnes tam viri quam mulieres humiliter prosternantur in terram, et a clericis psalmus iste, *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam (Psal. LXXVIII)*, alta voce cantetur: quo cum hoc versu devote finito: *Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant a facie ejus qui oderunt eum (Psal. LXVII)*, sacerdos qui celebrat, orationem istam super altare decanet:

Deus, qui admirabili providentiâ cuncta disponis, te suppliciter exoramus ut terram quam unigenitus Filius tuus proprio sanguine consecravit de manibus inimicorum crucis eripiens, restituas cultui Christiano, vota fidelium ad ejus liberationem instantium misericorditer dirigendo in viam salutis æternæ. Per eundem Dominum nostrum, etc.

In illis autem ecclesiis in quibus conveniet processio generalis, truncus concavus statuatur trijus clavibus consignatus, una penes honestum presbyterum, alia penes devotum laicum, et tertia penes aliquem regularem fideliter conservandis, in quo clerici et laici, viri et mulieres, elemosynas suas ponant in terræ sanctæ subsidium convertendas secundum dispositionem eorum quibus hæc fuerit sollicitudo commissa. Porro super processu et transitu modesto et ordinato, congruo loco et tempore faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce signetur; sed tunc pensatis undique circumstantiis, quæcunque viderimus opportuna de prudentum virorum consilio statuemus. Ad hæc igitur exsequenda dilectos filios... de Salem et... quondam de Novocastro abbates et C. decanum Spirensem et præpositum Augustensem, viros utique probatæ honestatis et fidei, deputamus: qui ascitis secum: viris providis et honestis, auctoritate nostra stantur et disponant quæcunque ad hoc negotium promovendum viderint expedire, facientes quæ stauerint in singulis diocesisibus per viros idoneos ad hoc specialiter deputatos fideliter ac sollicitè procurari. Quocirca universitatem vestram rogando monemus et obsecramus in Domino, per apostolica vobis scripta mandantes et in virtute Spiritus sancti injungentes quatenus eis pro Christo legatione fungentibus tales vos exhibere curetis, necessaria ministrantes eisdem, quod per vos et in vobis factum faciant exoptatum.

Papa Honorije barskom arhiepiskopu

(1216) 25. jula. U Perusiji.⁹⁵

Honorije papa III (na isti način kao i mnogim episkopima e. g. sufraganima Zadarske crkve, Splitskom arhiepiskopu i njegovim sufraganima), takođe (Jovanu?) "Barskom arhiepiskopu i njegovim sufraganima" obznanjuje da je izabran za papu.

Papa Honorije arhiepiskopima barskom i dubrovačkom

(1221) 25. marta. U Lateranu.⁹⁶

Honorije III papa (na isti način i u istom danu kao mnogim drugim arhiepiskopima u Dalmaciji, Norveškoj etc.) takođe i "u Sklavoniji arhiepiskopima (Leonardu) Dubrovačkom i (Jovanu?) Barskom" naređuje da izaberu u svojim provincijama četiri ili tri muža sa bistrim umom i provjerenog književnog znanja, iz bilo kog reda, a osobito Cistercitskog i da ih, potvrđene od Rima, same pošalju među različite narode da propovijedaju i šire hrišćansku vjeru.

---

⁹⁵ Res Albaniae, 45.

⁹⁶ Res Albaniae, 47.

145.

(1216,) 25. iulii. Perusii.

* Honorius III. papa (in eundem modum ac quam plurimis episcopis e. g. suffraganeis ecclesiae Jaderinae, archiepiscopo Spalatensi et suffraganeis eius) etiam (Johanni?) „archiepiscopo Antivarensi et suffraganeis eius“ se esse in papam electum significat.

153.

(1221,) 25. martii. Laterani.

* Honorius III. papa (in eundem modum eodemque die ac quam pluribus aliis archiepiscopis in Dacia, Norvegia etc.) etiam „in Sclavonia (Leonardo) Ragusiensi et (Johanni?) Antibarensi archiepiscopis“ mandat, ut quatuor vel tres viros opinionis sinceræ ac litteraturæ probatæ cuiuscumque ordinis et Cisterciensis præsertim in suis provinciis eligant ac ipsos transmittant Romam destinandos ad propagationem et dilationem fidei christianæ inter diversas gentes.

Pap Gregorije dubrovačkom arhiepiskopu

*1227. 24. jula. U Ananiju.*⁹⁷

Gregorije IX papa, Dubrovačkom arhiepiskopu Aringeriju i njegovim nasljednicima, po primjeru svojih prethodnika Inokentija, Anastasija, Adrijana, Aleksandra i Urbana, parohije koje po pravu pripadaju povjerenoj mu crkvi "svakako Kraljevstvo Zahumlja, Kraljevstvo Srbije, što je Bosna, i Kraljevstvo Trivunije, takođe i civitat Kotorski ili Rose, Budvanski, Barski, Liciniatenski, Skadarski, Drivastski i Polatski", kao i korišćenje palijuma u onim "danima, kao u bliž-njem prazniku blaženog Blazija, u kojima je, kako se zna, bilo dozvoljeno od Apostolske stolice njegovim prethodnicima", potvrđuje.

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 96 (necjelovita). SMICIKLAS, *Cod. III*, 274-176. KUKULJEVIĆ, *Reg. 61 n° 209*.

Darovnica Save arhiepiskopa Srbije

*(1232, 1. septembra - 1233, 31. avgusta) 6741.*⁹⁸

Sava, arhiepiskop Srbije, manastir S. Nikolaja na (ostrvu) Vranjina po traženju Ilariona, episkopa Zete, osnivača ovog manastira, oslobodio ga je od vlasti episkopa Zete, podložio arhiepiskopu "od metohije s. Salvatora" u oblasti Plavnici, čije granice se prostiru preko potoka Leskovac, koji teče od Gostila⁹⁹; daruje i manastir oslobađa od svih dažbina.

---

⁹⁷ *Res Albaniae*, 50.

⁹⁸ *Res Albaniae*, 51-52.

⁹⁹ Planina *Gostila*, kako izgleda, protezala se ka donjem Pulatu (v. diploma Dušana god. 1348. o Prizrenskom manastiru). Crkva S. Salvatora bila je u Prizrenu (crk†v† Spasa, *Glasnik* 15, 270). Pošto je u Podrimlju bilo smješteno mnoštvo metohija, cio ovaj region nazvan je metohija (V. diploma Uroša I. u *Spomeniku* 3 (1890), 11. Vuk Karadžić, *Rječnik s. v. metohija*, Novaković, *Godišnjica Čupića* 1 (1877) 223 sq.).

162.

1227, 24. iulii. Anagninae.

Gregorius IX. papa Aringerio archiepiscopo Ragusino successoribusque eius ad exemplar praedecessorum suorum Innocentii, Anastasii, Adriani, Alexandri et Urbani¹⁾ parochias ad ius commissae ei ecclesiae pertinentes „scilicet regnum Zachulmie, regnum Seruillie, quod est Bosna ac regnum Tribunie, ciuitatem quoque Catharinensem seu Rose, Buduanensem, Antivarensensem, Liciniatensem, Scodriensem, Drivastinensem et Polatensem“, pallii quoque usum illis „diebus tantum adiuncto festo beati Blasii, quibus antecessoribus eius ab apostolica sede constat indultum“ confirmat.

„In eminenti apostolice sedis specula.“

Orig. cum bulla pendente in archivo Ragusii. Bullar. Rag. (MS. saec. XVIII) in archivo regnicolari Zagrabiae p. 8—12. Mentio in doc. n. 1251.

FARLATI, Illyr. sacrum VI, 96 (non integra) = WENZEL, Cod. Arp. XI, 202. * SMÍČKAS, Cod. III, 274—276. KUKU-LJEVIĆ, Reg. 61 n° 209. ПОТННАСТ, Reg. 7973.

166.

(1232, 1. septembris—1233, 31. augusti) 6741.

(*Spuriae.*)

Sava, Serbiae archiepiscopus, monasterium S. Nicolai in (insula) Vranina ad petitionem Parionis episcopi Zetae, monasterii huius conditoris, a potestate episcopi Zetae eximit, archiepiscopo subicit, „a metochia s. Salvatoris“ (ВТЬ МЕТОХІЕ СПАСОУЕ) in Plavnica terram, cuius metae per rivum Leskovac, qui a Gostila¹⁾ fluit (ЛЕСКОВИЦЬ, КОН ПОТОКЪ ВТЬ ГОСТИЛА ТЕЧЕ) currunt, donat monasteriumque ab omnibus servitutibus (НИ БІАНКЕ РАБОТЕ НИ МАЛЕ . . . НИ БИНОГРАДА ДА ТЕЖЕ НИ НИЕ НИКОЈЕ РАБОТЕ, НИ НА ПЉТЬ ДА НЕ ХОДЕ, НИ ДА ПРИКЛАДАЮ ВБРОКА, НИ БИНСКЕ ДА НЕ ТЕРАЮ) liberat.

¹⁾ Gostila mons, ut videtur, ad Pulatum inferius pertinebat (v. diploma Dušani a. 1348 pro monasterio Призрѣнски). S. Salvator ecclesia erat in Prizrên (crkva Spasa, Glasnik 15, 270). A metochiis quam pluribus in Podrimlje sitis tota haec regio metochia est appellata (V. diploma Urosii I. in Spomenik 3 [1890], 11. Vuk Karadžić, Rječnik s. v. metohija, Novaković, Godišnjica Cupića 1 [1877], 223 sq. = Bull. di arch. dalm. 1 [1878], Suppl. 65. Bašmakov in Slavjanskija izvēstija 1909, 318 ss.).

Papa Gregorije dominikancima

¹⁰⁰*Episkop Gregorije, rob robova Božjih, voljenom sinu bratu Prioru iz Reda propovjednika¹⁰¹ u Rimskoj provinciji, pozdrav i apostolski blagoslov.*

Podnijeta peticija našeg Barskog arhiepiskopa u prisustvu naše cijenjene braće, odnosi se na to da su episkopi, opati, drugi crkveni prelati, svakako prezviteri, i drugi klerici njegove provincije primali dostojanstva i druge crkvene beneficije od svetovnjačke ruke i da ti episkopi bez svetkovanja misa okupljaju svećenička udruženja van utvrđenog roka; pa je zbog toga isti arhiepiskop tako dugo lišio episkopa izvršavanja pontifičke službe, sve dok se taj ne podvrgne našem ispitivanju, ali je onaj, ipak, prezreo suspenziju, pa niti je prestao da izvršava službu, niti je želio da se predstavi nama, već, nedostojan, do posljednjeg dana ostao je lišen dužnosti. A i pomenuti arhiepiskop, pretpostavljajući ljudsko strahopoštovanje božanskom, ne pazeći, kako dolikuje, razumno, da se treba bojati onoga koji može tijelo i dušu da uništi u paklu, u najvećem strahu od vremenskog Boga, pri slavljenju pet praznika Božanskih Episkopa posvećivao je, a živjeći sa opatom nekog manastira, bez odobrenja, hvalio ga je i umjesto drugih učinio ga je nasljednikom, uprkos kanonskim sankcijama. Osim toga, dobro se pamti da su neki Balial i sinovi pogubili Drivastskog episkopa, a i neki vaši religiozni ljudi, koji su nedavno došli u ovu provinciju, svojevolski su tvrdili da se slobodno sklapaju brakovi u četvrtom stepenu, a da i neki plemići u istom stepenu čine isto, pa i povrh svega toga taj isti arhiepiskop tražio je preko Apostolske stolice da se milosrdno zbrine. Uistinu, pošto se tolikim zloupotrebama treba utoliko brže suprotstaviti, ukoliko se veće opasnosti za duše skupljaju, naređujemo da za navedenu provinciju bez oklijevanja nastojiš da odrediš nekolicinu prikladne braće iz tvoga reda. Jer, ako se ovako nasilnički postupa, onda treba pomenute bezbožnike toliko dugo ukloniti iz zajednice drugih, sve dok se sasvim zadovoljavajuće ne opravdaju pred Bogom i Crkvom i da, sa dokazom iz pisama one braće da im treba oprostiti, dođu pred Apostolsku stolicu. Ne želimo da pomenuti arhiepiskop zbog starosti lično radi za Apostolsku stolicu, a za neko vrijeme i pomenuti episkopi, bilo koji, da se lično predstave nama, kako bi shvatili da su toliko mnogo izgubili isključenjem iz izvršavanja pontifičke službe i da se opomenu da pred očima imaju samo jednog Boga. Međutim, treba reformisati provinciju kako u vrhu, tako i u dijelovima, da bi ubuduće u toj provinciji postojale podobne stvari, sprečavanjem nepodobnih. Ako ima nekih koji se protive i bune, da se pri nude našom voljom sa podnijetom zabranom apelacije.

Datum Viterbija, X maja, našeg pontifikata u godini desetoj - odnosno u 1237. godini.

---

¹⁰⁰ Farlati, VII, 35.

¹⁰¹ Dominikanci.

Gregorius Episcopus Servus servorum Dei
Dilecto Filio fratri Priori Ordinis Prædicato-
rum in Romana Provincia salutem & Apo-
stolicam Benedictionem.

Inno Grego-
rii PP.

Letæ coram Nobis Venerabilis Fratris no-
stri Archiepiscopi Antibarensis petitio conti-
nebat, quod Episcopi, Abbates, & alii Ec-
clesiarum Prælati, necnon Presbyteri, & alii
Clerici sua Provincia Dignitates, & Ecclesia-
stica beneficia de manu receperint laicali; &
eadem Episcopi absque Missarum celebratione
conferant Ordines extra tempora constituta; &
quod idem Archiepiscopus, licet propter hoc
Episcopum ab executione Pontificalis officii tam-
diu suspendisset, donec nostro se conspectui
præstaret, ipse tamen hujusmodi suspensione
contempta nec ab ejusdem officii executione ces-
savit, nec se præstare voluit coram Nobis,
sed persistens damnabiliter in eadem suspensus
diem clausis extremum. Præfatus quoque Ar-
chiepiscopus timorem humanum divino præfer-
rens, nec attendens, prout convenit, diligen-
ter, quod illum timere oportet, qui potest cor-
pus & animam perdere in gehennam, gravis-

simo metu Domini temporalis, quinta feria
quemdam cum celebratione Divinorum Episco-
pum consecravit, & vivente Abbate cujusdam
Monasterii, nec amoto, substituit & benedi-
xit alium loco ejus contra sanctiones canoni-
cas. Quidam præterea filii Baliai bone memo-
riæ Diavastren. Episcopum ausu diabolico oc-
ciderunt; & a quibusdam Vitis religiosis,
qui nuper ad eandem Provinciam accesserunt,
pro sua voluntate dicentibus, quod in quarto
gradu licite matrimonia contrabantur, nonnulli
Principes sic decepti in gradu hujusmodi con-
traxerunt; super quibus omnibus petiit idem
Archiepiscopus per Sedem Apostolicam miseri-
córditer provideri. Quia vero talibus abusio-
nibus tanto est celerius obviandum, quanto ma-
jora pericula continent animarum, mandamus,
quatenus ad dictam Provinciam sine mora dis-
pendio aliquot de Fratribus tui Ordinis ad
hoc idoneos studeas destinare. Quod si de hu-
jusmodi manuum injectione constitierit, dictos
sacrilegos tamdiu ab aliorum consortio evitari
faciant, donec Deo, & Ecclesie satisfecerint
competenter, & cum eorumdem testimonio lite-
rarum ad Sedem venerint Apostolicam absol-
vendi. Præfatum Archiepiscopum, quem pro-
pter senectutem nolumus ad Sedem Apostolicam
personaliter laborare, ad tempus, & jam di-
ctos Episcopos, quousque personaliter compa-
reant coram Nobis, si eos invenerint taliter
excessisse, ab executione Pontificalis officii su-
suspendendo, & habentes præ oculis solum Deum
corrigan; reforment interea Provinciam tam
in capitibus, quam in membris, & consimilia
fieri de cetero in eadem Provincia distinctius
inhibendo. Contradiutores autem, siqui fuerint,
vel rebelles auctoritate nostra, sublato appel-
lationis impedimento, compellant. Datum Viter-
bii x. Maii Pontificatus Nostri Anno decimo,
idest anno 1237.

Spor o pravima Dukljanske crkve

1247, 22. marta "Kod Bara".¹⁰²

"Đakon Pavle i klerik Gervasije u kanonatu (!) Dubrovačke crkve i prokurator i prezvitera Blazija i đakona Mateja, vikara gospodara Jovana arhiepiskopa Dubrovačke crkve" izjavljujući da se Barski kapitul po zakonu mora potčiniti Dubrovačkoj crkvi kao mitropolitskoj, pozvali su za zaštitu Rimsku stolicu, naznačujući kao najbliži rok praznik Blažene djevice Marije. - Svjedoci Gvalterij (!) opat s. Mihaila iz Pecega, gospodar Gregorije opat Malede, Irtenja iz Dobre, Marin iz Kalenda, Vitalij Teofilo, "Radi iz Butija", Marin iz Tekle. - Napisao Andreja Ugolin, kraljevskom voljom notar.

Spor o pravima Dukljanske crkve

1247, (prije 12.) maja.¹⁰³

"Matej Teofilo đakon, kanonik Dubrovački, prokurator i sindik" arhiepiskopa Jovana i Dubrovačkog kapitula, pred Barskim kapitulom je posvjedočio, "da, pošto iz starog i priznatog običaja, svakako i iz mnogih privilegija rimskih pontifika vaša Dubrovačka crkva u svemu postoji kao mitropolija i učiteljica, zbog čega ako treba" oni da pristupe pontifičkom izboru, mora da je priključe njima "pošto isljeđivanje od same majke Dubrovačke crkve tražiti" moraju.

Ed. SMICIKLAS, Cod. dipl. IV, 319.

---

¹⁰² Res Albaniae, 56.

¹⁰³ Res Albaniae, 57.

182.

1247, 22. martii. „Apud Antivarim.“

„Paulus diaconus et Gervasius clericus canonatu (!) Ragusiane ecclesie et procuratores Blasii presbyteri et Mathei diaconi vicariorum domini Johannis archiepiscopi Ragusine ecclesie“ declarantes capitulum Antivarense se iuri ecclesie Ragusinae, cui subditum esse deberet tamquam metropolitanae, subtraxisse, Romanam sedem appellant terminum festum assumptionis b. virg. Mariae proxime venturum¹⁾ assignantes. — Testes Qualterius (!) abbas de s. Michaeli de Pecega,²⁾ dompnus Gregorius abbas Meledae, Irtegnia de Dobra, Marinus de Calenda, Vitalis Teofile, „Radi de Buti“, Marinus de Tecla. — Scripsit Andreas Ugolini imp. auctoritate notarius.

Orig. in arch. Ragusii.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 314. (JIREČEK, Handelsstraßen 65 n. 205, Romanen III, 11 B).

184.

1247, [ante 12.] maii.

„Matheus Teophili diaconus canonicus Ragusinus, procurator et syndicus“ Johannis archiepiscopi capitulique Ragusini coram capitulo Antibarensi protestatur, „quod cum de antiqua et approbata consuetudine nec non et multis Romanorum pontificum priuilegiis ecclesia Ragusina vestra in omnibus existat metropolis et magistra, unde si contingat“ eos ad pontificis electionem procedere, iniungendum sit eis, „ut examinationem a dicta matre Ragusina ecclesia petere“ debeant.

Ed. SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 319.

Spor o pravima Dukljanske crkve

*1247, 12. maja. U Baru.*¹⁰⁴

"Matej Teofilo kanonik Dubrovačke crkve, prokurator i sindik" arhiepiskopa Jovana i Dubrovačkog kapitula, posvjedočio je sa svojim kanonicima, "svakako Helijom Vivijanom, klerikom Jovanom Dobroslavom i prezviterom Paskvalom, zakonitom notaru", krenuo u Bar i došao na njegova vrata minule subote i odande je poslao dvoje ljudi da kao glasnici jave arhidakonu Petru i Barskom kapitolu za njegov dolazak; sljedećeg dana sastao se sa Barskim kapitolom u pomenutom gradu kod crkve s. Georgija, da njemu lično javno pročita pismo svog arhiepiskopa. A pošto je imenovani kapitul zahtijevao da barski komes Jovan sakupi narod, pomenuti Matej otišao je u crkvu s. Petra, "gdje je isti komes Jovan pozvao seniore i narod barski". Ali, arhidakon i kapitul Barski nisu se pojavili, već su poslali četiri glasnika, da u njihovo ime, arhidakon Teodor iz s. Petra u Baru i podđakon Petar iz Tanusija, daju jedinstveni odgovor. Kada je to vidio Matej "u prisustvu komesa, seniora, naroda i nekoliko barskih klerika", prizvao je "Rimsku crkvu" i poslao je pismo svog arhiepiskopa Barskom kapitolu da ga pročita. "A neki od laika i klerika koji su ondje došli, prijetili su ovim našim slušaocima; i neki laici su govorili da je njihov papa gospodar kralj Uroš. Na povratku, da ne bi bili napadnuti od nekih Barana, komes Jovan "svog sina Dobrona sa Bosimom i sa drugim mladićima" "kao pratnju do mora" dao je. Potpisani svjedoci: prezviter Helije, klerik Jovan. - Napisao prezviter Paskvale, zakoniti notar.

---

¹⁰⁴ Res Albaniae, 57.

185.

1247, 12. maii. Antivari.

„Matheus Theophili canonicus Ragusine ecclesie, procurator et syndicus“ Johannis archiepiscopi et capituli Ragusini testificatur se assumptis secum canonicis „presbytero videlicet Helia Uiuiani, clerico Johanne Dobroslavi et presbytero Pascale iurato notario“ Antivarim perexisse, ad cuius portum die sabbati praeteriti¹⁾ applicuisse et inde duos homines ad archidiaconum Petrum capitulumque Antivarense suum adventum nuntiaturus misisse; secundo die apud ecclesiam s. Georgii in dicta civitate cum capitulo Antibarensi convenisse, ut coram eo litteras archiepiscopi sui publice perlegeret. Cum autem dictum capitulum postularet, ut Johannes comes Antibarensis populum convocaret, dictus Mathaeus ad ecclesiam s. Petri ivit, „ubi idem comes Johannes convocavit seniores et populum Antivari“. Sed archidiaconus et capitulum Antibarense non comparuerunt, licet quater nuncii ad eos missi sint, solum bis per diaconum Theodorum s. Petri de Antibari et subdiaconum Petrum de Tanusio responsionem alio derivaverant. Quod videns Mathaeus „in conspectu comitis, seniorum, populi et aliquantum clericorum Antivarensium“ „Romanam ecclesiam“ invocavit et litteras archiepiscopi sui capitulo Antibarensi missas perlegit. „Quidam autem laycorum et clericorum, qui ibi aderant, hiis auditis dixerunt nobis uillanias et minationes; et quidam laici dicebant, quid est papa, dominus noster rex Urosius est nobis papa.“ In reditu, ne ab aliquibus Antibarensibus iniurias paterentur, comes Johannes, „filium suum Dabronem cum Bosimo²⁾ et cum aliis iuvenibus“ „guidam usque ad mare“ dedit. Testes subscripti: presbyter Helias, clericus Johannes. — Scripsit presbyter Pascalis iuratus notarius.

Orig. in arch. Ragusii.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 317—319. (JIREČEK, Romanen II, 27 A.)

**Arhiepiskop barski Jovan Drugi
1248-1252.**

Spor o pravima Dukljanske crkve

(1248) 28. avgusta. U Lugdunu.

¹⁰⁵Inokentije IV papa, sigurno je da se između građana dubrovačkih i barskih izrodila teška nesloga (Jakobu Delfinu) komiti i narodu "Aragusienskom" nameće, da "odričući se od nevolje i nepravdi među gore pomenutim građanima, sa njima mir i istinsku slogu" imaju.

Arhiepiskop barski u Dubrovniku

*1249, 12. januara. U Dubrovniku.*¹⁰⁶

U prisustvu priora i mnoštva braće Propovjednika koji prebivaju u Dubrovniku, mnoštva Veneta, Barskog đakona Petra, prezvitera Paskvala notara, đakona Mateja Teofila Dubrovačkog, "brat Jovan iz Plano Karpina iz reda Male braće, arhiepiskop Barski, prolazeći kroz Dubrovnik u pripremi za Barski arhiepiskopat, oko problema koji postoji između crkve Dubrovačkog arhiepiskopata i Barske crkve", za dobro mira naznačio je da će doći ili će preko svog prokuratora sa glasnicima kapitula i Barske komune poslati privilegije Barske crkve "u Kotor ili kod Svetog Mihaila u Kotorskom zalivu, gdje se Dubrovačkom arhiepiskopu čini da je bolje. I da tu dođe Dubrovački arhiepiskop. I pomenuti arhiepiskopi ili njihovi prokuratorima sa prokuratorima kapitula i glasnicima gradova tamo da pročitaju privilegije, preslušaju prepise i obostrano da stave pečate arhiepiskopa, kapitula i grada. "Ako Barski kapitul i komuna žele da zabrane Barskom arhiepiskopu da ne uradi ono što je gore rečeno, Barski arhiepiskop je naznačio da će njih spriječiti preko crkvene cenzure." A poslije završnog dogovora u roku od četiri mjeseca obje strane moraju da odu gospodaru papi. "Takođe je obećao brat Jovan, Barski arhiepiskop, da neće oštetiti Ulcinjskog episkopa i Kapitula "preko ekskomunikacije ili interdikcije." - Napisao Petar Dente, prezviter i notar s. Basija.

Original sa tragovima tri pečata u Dubrovačkom arhivu.

---

¹⁰⁵ Res Albaniae, 58.

¹⁰⁶ Res Albaniae, 58-59.

(1248,) 28. augusti. Lugduni.

Innocentius IV. papa certior factus inter cives Ragusinos et Antibarenses gravem discordiam exortam esse (Jacobus Delfino) comiti et populo „Aragusensi“ iniungit, ut „a predictorum civium molestia et iniuria desistentes pacem cum eis et veram concordiam“ habeant.

1249, 12. ianuarii. Ragusii.

In praesentia prioris et plurium fratrum Praedicatorum commorantium Ragusii, plurium Venetorum, Petri diaconi Antibarensis, presbyteri Pascalis notarii, diaconi Mathei Teophili Ragusini „frater Johannes de Plano Carpini de ordine fratrum minorum, archiepiscopus Antiuarensis transiens per Ragusium pro parando ad archiepiscopatum Antiuarensis, occasione questionis, que est inter ecclesiam archiepiscopatus Ragusini et ecclesiam Antiuarensis“ propter bonum pacis se venire vel per procuratorem cum nuntiis capituli et communitatis Antibarensis privilegia ecclesiae Antibarensis „Cataro vel ad sanctum Michaellem in culfo Catari, ubi melius videbitur domino archiepiscopo Ragusino“ mittere promittit. Et illuc veniet archiepiscopus Ragusinus.¹⁾ Et dicti archiepiscopi vel procuratores eorum cum procuratoribus capitulorum et nuntiis civitatum ibi privilegia legant, ascultent rescripta eisdemque viceversa sigilla archiepiscopi, capituli, civitatis apponant. „Si Antiuarensis capitulum et commune vellent prohibere, quod dominus archiepiscopus Antivarensis supradicta non faceret, promittit archiepiscopus Antiuarensis, quod eos per censuram ecclesiasticam cohercebit.“ „Et finita colocatione ambe partes ire debeant ad dominum papam infra terminum quattuor mensium.“ „Item promittit frater Johannes archiepiscopus Antiuarensis, quod non molestabit episcopum Ulcinensem²⁾ nec capitulum per excommunicationem vel interdictum.“ — Scripsit Petrus Dente presbyter s. Bassi et notarius.

Orig. cum vestigiis trium sigillorum in arch. Ragusii.

Epistola episkopa Inokentija Ulcinjskim i Svačkim episkopima o dobrima Barske crkve¹⁰⁷

Inokentije etc., vrlopoštovanoj našoj braći Ulcinjskim i Svačkim episkopima. Nama je važno da prethodnom brigom pomognemo oštećenim crkvama. Zato, pošto je od strane našeg vrlopoštovanog brata Barskog arhiepiskopa pred nas iznijeto da su mnoštvo od dobara Barske crkve i trpeze, prethodnici pomenutog arhiepiskopa rasprodali a druge razdijelili, samo nikako ne na njihovu štetu, vašem Bratstvu, preko apostolskog pisma, naređujemo da, ukoliko u ovim sasvim nedozvoljenim rasprodajama pronađete ona dobra koja su nedopušteno otuđena, nastojite da se legitimno vrate pomenutoj crkvi i trpezi. (...) Datum Perusija X kal. maja našeg pontifikata u godini IX - odnosno 1250.

Pismo episkopa Inokentija Barskom arhiepiskopu o ekskomuniciranim klericima¹⁰⁸

Episkop Inokentije rob, etc. vrlopoštovanom našem bratu Barskom arhiepiskopu etc.

Kao što si nas obavijestio, neki klerici i svjetovnjaci iz tvoje provincije zbog nasilja, a ponekad i zbog lako prolivene krvi, svjetovne klerike, takođe i na zvanične osobe ..... potpali su pod ekskomunikaciju, a baš neki od tih klerika slave božanske službe i tako povezani uzimaju na sebe uredbe; ti, zabrinut za spas nekih, zatražio si od nas da se za njih milosrdno pobrinemo, osobito što zbog razmaka puteva i udaljenosti mjesta, takođe i zbog nedostatka putnih troškova ne mogu da dođu Apostolskoj stolici za dobročinstvo opraštanja i milost oslobođenja, koje treba da dobiju. Zato, zbog tvoje razboritosti, imajući punu vjeru u Boga, našom voljom povjeravamo tvome bratstvu da možeš navedenim ekskomuniciranim osobama da određuješ formu crkvenog dobročinstva za oproštenje i činiš da oni koji su bili neopravdani dobiju zadovoljenje, osim ako njihov prestup nije bio tako težak i prekomjeran da su zbog njega trebalo, po zasluži, da budu kažnjeni od Apostolske stolice; (sljedećih pet redova zbog velikih lakuna nijesu razumljivi).

Datum Lagduni X kal. maja u godini pontifikata našeg VII. - odnosno 1250.

---

¹⁰⁷ Farlati, VII, 38.

¹⁰⁸ Farlati, VII, 38.

Innocentius *Ec. Venerabilibus Fratribus nostris Dulcinem. & Svacinem. Episcopis. Interest nostra, ut succurramus damnificatis Ecclesiis providendo. Cum igitur, sicut ex parte Ven. F. nostri Archiep. Antibaren. fuit propositum coram Nobis, multa de bonis Antibarensis Ecclesie, ac Mensæ dicti Archiepiscopi prædecessores sui vendiderint, & alias distraxerint in earum non modicum detrimentum, Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, venditionibus hujusmodi nequaquam obstantibus, ea, quæ de bonis prædictis alienata inveneritis illicite, & distracta, studeatis ad jus & proprietatem prædictarum Ecclesie & Mensæ legitime revocare. Contradictoris *Ec. Dat. Lugd. X. Kal. Maji Pontif. Nostri. anno 1250.**

altera de Clerici excommunicatis;

Innocentius Episcopus servus *Ec. ven. x. Nostro Archiep. Antibaren. Salutem Ec. Sicut te accepimus intimante, nonnulli Clerici & laici tuæ Provincia propter injectionem manuum, quandoque usque ad levem effusionem sanguinis, in sæculares Clericos, & etiam Regulares personas . . . , excommunicationis laqueum incurrerunt, quorum Clerici quidam divina celebraverunt officia, & sic ligati susceperunt Ordines; de quorum salute sollicitus provideri super his a Nobis misericorditer postulasti, præsertim cum tum propter viarum discrimina, tum propter locorum distantias, tum etiam propter expensarum defectum nequeunt Apostolicam Sedem adire pro absolutionis beneficio & dispensationis gratia obtinendis. De tua igitur circumspectione plenam in Domino fiduciam obtinentes Fraternitati tuæ præsentium auctoritate committimus, ut hac vice prædictis excommunicatis juxta formam Ecclesie beneficium absolutionis impendas, & passis injuriam satisfieri facias; dummodo gravis non fueris, & enormis illorum excessus, propter quem merito sine ad Sedem Apostolicam destinandi: cum irregu prou vero hujusmodi auctoritate nostra, & secundum Deum, & animarum saluti expedire videris . . . proviso quod sales labores itineris redimant operibus pietatis. Dat. Lugduni x. Kal. Maji anno Pontif. Nostri vii. idest 1250.*

tionisi
.x inubg
120bi .11

Epistola episkopa Inokentija Jovanu o pljačkašima episkopskih dobara¹⁰⁹

Episkop Inokentije, rob robova božjih, vrlopoštovanom bratu Barskom arhiepiskopu pozdrav i apostolski blagoslov.

Tvoje nam je bratstvo saopštilo da zbog nekog usvojenog opakog običaja, kada umre neki Barski episkop, njegova pokretna dobra barski građani nasumice dijele među sobom, dok ih građani iz drugih gradova tvoje provincije, upravo kao primjer kako treba da se radi, prenose svojim katedralnim crkvama. Zato, da bi se ukinuo ovakav običaj, bolje rečeno korupcija, tražio si na provincijskom Koncilu da se pod kaznom ekskomunikacije to najstrože zabrani, kako ne bi Barska crkva i provincija bile ubuduće podvrgnute nečemu sličnom. Zatim, da odgovarajuća crkvena ličnost, koja je od Kapitula bilo koje crkve iz same provincije u njoj kanonski posvećena, prvo vikar a poslije prelat, vodi tu već iščezlu brigu o svim stvarima upražnjene crkve i da ih pouzdano doznači nasljedniku, što je od tebe na isto blagoslovenom Koncilu utvrđeno. Mi, pak, to što je za ovo brižljivo učinjeno, rado i blagonaklono potvrđujemo i patronstvom ovog spisa utvrđujemo. Zato niko etc. Datum Lugduni X kal. maja našeg pontifikata u godini VII - odnosno 1250.

---

¹⁰⁹ Farlati, VII, 38.

Epistola In-
nocentii ad
Joannem de
directoribus
bonorum Epi-
scopalem;

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei
Ven. F. Archiepiscopo Antibaren. Sal. & Apost.
benedictionem. Tua Nobis Fraternalitas intima-
vit, quod de in^{tra}ita quadam prava consuetu-
dine cives Antibarenses, cum Antibaren. Ar-
chiepiscopus decedebat, bona ejus mobilia occu-
pantes inter se temere dividebant, quod alia-
rum Civitatum provincie tue cives ad suas
Cathedrales Ecclesias in exemplum audendi si-
militer pertraxerunt. Unde ad abolendam hu-
jusmodi consuetudinem, immo potius corrupte-
lam, in provinciali Concilio sub excommunica-
tionis pena voluisti districtius prohibere, ne
in Antibarensi Ecclesia & provincia similia
de cetero presumantur; & ut a Capitulo cu-
juslibet Ecclesie ipsius provincie Ecclesiasti-
ca persona in ea idonea canonice ordinetur, que
Vicarii nomen gerat omnium rerum vacantis
Ecclesie post Prælati discessum curam habeat,
easque assignet fideliter successori, a te, eo-
dem approbante Concilio, statutum est. Nos
igitur, quod super his provide factum est, ra-
tum & gratum habentes illud auctoritate Apo-
stolica confirmamus, & presentis scripti pa-
trocinio communimus. Nulli ergo &c. Siquis
autem &c. Dat. Lugduni x. Kal. Maii Pon-
tificatus Nostri anno VII. idest 1250.

Spor o pravima Dukljanske crkve

¹¹⁰Poslije smrti Jovana, barski kanonici su izabrali za svog arhiepiskopa F. Jovana iz familije dominikanaca. Jovan III, Dubrovački arhiepiskop, pošto je prisvojio za sebe mitropolitsko pravo na Barsku crkvu, nastojao je da za sebe pridobije i pravo potvrđivanja kapitolskog izbora. Uistinu, pošto kanonici nijesu željeli da niti oni, niti njihova crkva bude podložna Dubrovačkoj mitropoliji, smatrali su da potvrđivanje treba zatražiti od Inokentija IV; zbog toga o dubrovačkoj molbi za pontifika, on, koji nije ništa od prethodnog suda obiju strana činio prije nego što sazna uzrok, kapitularski izbor stavio je u svoju moć i F. Jovana iz Karpina, iz franciskanskog reda, veoma zaslužnog za hrišćanstvo i Apostolsku stolicu, odredio je Baranima i episkopski ga je posvetio u 1248. godini. To razlaže epistola samog Inokentija Salviju, Travunijskom arhiepiskopu, koju imaš čitavu kod Jovana III, Dubrovačkog arhiepiskopa, od koje dio ovdje prepisujemo.

"Vrlopoštovani naš brat Dubrovački arhiepiskop postavio nam je zahtjev da se Barska crkva, pošto je odavno nepotpuna, mitropolitskim pravom potčini njemu i da njen Kapitul izabere sebi za pontifika F. Jovana iz reda Propovjednika, a ne poštujući istog (Kapitula) da ga on sam lično potvrdi, i pošto se to tiče njega, da ga predstavi i dovede nama. Pošto smo mi odbacili njegov izbor, jer je prenebregnuta pravična zakonitost, sugestijom od samog djela Kapitula, da, pošto pomenuta barska mitropolitska stolica postoji kao takva, njenom crkvom treba da upravlja F. Jovan iz reda Male braće, pobrinuli smo se da on dobije dar posvećivanja." Datirana je "Lugduni X kal. juna god. VII pontifikata", odnosno god. 1250.

Epistola papa Inokentija barskom arhiepiskopu

¹¹¹Ovu epistolu imaš u Aktima Kentiberija, Kotorskog episkopa XIV, s druge strane zapisanu kod Arbanskih ili Albanskih episkopa. Postoji epistola 62. istog Inokentija u knj. "Romanae Datariae", ili "Sacr. Coll. an. VIII. VI. 7d. Augusti." - odnosno 1251. "Barskom arhiepiskopu; Da radi zajednice i jedinstva S. R. E. primi Arbanskog episkopa i po želji vrati; i njega neposredno potčini Apostolskoj stolici .... jer nijednom latinskom prelatu nije bio nikada potčinjen". Počinje: "U dijelovima Grčke postoji neka provincija koja se naziva Arbanija, čiji episkop, priča se, želi da se etc. pripoji Rimskoj crkvi, etc." Uistinu, čini se da ovaj episkop nije onaj koga Inokentijeva epistola navodi za kotorskog poglavara i poglavara drugih albanskih gradova i crkava.

---

¹¹⁰ Farlati, VII, 36.

¹¹¹ Farlati, VII, 40 (Pogledaj "Episkopi Kotora...")

Novi Archiepiscopi Capitulari electionem

Post obitum Joannis Canonici Antsbaren ses F. Joannem ex Dominicana familia sibi in Archiepiscopum elegerunt. Joannes III. Archiepiscopus Ragusinus, cum sibi jus metropolitium in Ecclesiam Antibavensem vindicaret, jus quoque Capitularis electionis confirmandæ ad se pertinere contendebat. Verum Canonici, cum neque se, neque suam Ecclesiam Metropoli Ragusinz subjectam esse velent, ab Innocentio IV. confirmationem petendam esse censuerunt; qua de re Ragusinus questus est apud Pontificem, qui, nequid præjudicii alterutri parti fieret ante causam cognitam, pro sua potestate Capitularem electionem irritam fecit, & F. Joannem de Carpino ex Ordine Franciscano de re Christiana & Sede Apostolica optime meritum Antibavensibus dedit, & Episcopali consecratione initiavit anno 1248. Id docet epistola ipsius Innocentii ad Salvium Episcopum Tribuniensem, quam habes integram in Joanne III. Archiepiscopo Ragusino, & cujus partem hic exscribimus. *Vener. F. N. Archiepiscopus Ragusinus in nostra proposuit presentia constitutus, quod, vacante olim Antibaren. Ecclesia sibi metropolitico jura subjecta, ipsius Capitulum F. Joannem de Ordine Prædicatorum sibi in Pontificem eligentes, ac consentientes ipsum sibi confirmandum ab ipso, prout ad eum pertinebat, presentare, ad nostram presentiam accedere; cujus per Nos electione cassata, justitia exigente, suggesto Nobis ex parte ipsius Capituli, quod Metropolitanæ Sedis circa Antibavensis existebat, obtinere eidem Ecclesie de F. Joanne de Ordine Minorum, cui consecrationis munus impendimus per Sedem Apostolicam provideri. Data est Lugduni x. Kal. Junii an. vii. Pontificatus,* idest an. 1250.

& F. Joanne de Carpino Archiepiscopo Ragusino 1248.

Habes hanc epistolam in Actis Centiberii Episcopi Catharensis XIV., iterum exscribendam in Arbanensibus, seu Albanensibus Episcopis. Extat epistola 62. ejusdem Innocentii in lib. *Romane Datarie*, sive *Sacr. Coll. an. VIII. vi. Id. Augusti*, idest 1251. *Antsbaren. Archiepiscopo: Ut ad communionem & unitatem S. R. E. recipias Episcopam Arbanensem ad eandem reduci cupientem; eumque Sedi Apostolicæ immediate subicias. . . . si nulli Prælato Latino suis unquam, aut esse debet de jure subiectus,* Incipit: *In Græciæ partibus quedam habetur Provincia, quæ Arbania nuncupatur, cujus Episcopus cordi habere dicitur, ut &c. Romane Ecclesiæ jungatur &c.* Verum hic Episcopus alius esse videtur ab eo, de quo Innocentiana epistola ad Antistitem Catharensis, & alterius Civitatis & Ecclesiæ Arbanensis;

Papa Inokentije barskom arhiepiskopu

C

¹¹²*Barskom arhiepiskopu da u zajednicu Rimske crkve prihvati Albanskog episkopa koji želi da pristupi i da primi njegovu čvrstu zakletvu. Reg. god. VIII, ep. 62.*

Episkop Inokentije etc. Barskom arh. etc. U dijelovima Grčke postoji neka provincija koja se naziva Arbanija, čiji episkop vrlo jasno i razumno shvatajući da onima koji su izvan vjere i potpune odanosti Apostolskoj stolici nije dozvoljeno da stignu do vječne slave života, pošto je najviša Božja moć i Božja premudrost gospodara I. H. u blaženom Petru, vodi apostola i njegovim sljedbenicima, rimskim pontificima povjerena; poznato je sa posebnom i specijalnom privilegijom upravljanje sveopštom crkvom, kaže se da je imao u srcu, da se sa članovima te crkve nerazrješivom vezom spoji u vječnoj slavi pastora. Budući da u našem srcu uvijek diše naklonost, da se oni, koji su se od jedinstva Apostolske stolice iskvarenim poticajem želje, ili zlim duhom podstaknuti, ili bilo kojim drugim bezbožnim načinom, odvojili, vrate njenoj pokornosti, i da u božanskom poštovanju institucije sa nepokvarenom pobožnošću postoje; mi, pobožnim željama tog episkopa, milostivom naklonošću odani, voljom prisutnih, nalažemo ti da njega, pošto nijednom latinskom prelatu nije nikada bio podložan, niti to može biti, umjesto nas svečano i javno prihvatiš milosti i zajednici navedene stolice, pošto za to od njega samog budeš ponizno zamoljen, odlučujući da on postojano u budućnosti mora biti podložan nikome drugome osim rimskom pontifiku. Isto tako, zbog forme naše naredbe po svetom običaju o svim ishodima, ti za nas, Rimsku crkvu, da primiš od njega uobičajenu zakletvu na vjernost, u drugoj formi, koju ti šaljemo zapečaćenu pod našom bulom. A formulu zakletve, koju će izvršiti, da požuriš da nam je dostaviš od riječi do riječi preko njegovog očevidnog pisma, osnaženog tvojim što može jasnijim pečatom. One koje se protive etc. datum u Lugdunu VI trinaestog avgusta pontifikata našeg u godini osmoj. (1251)

---

¹¹² Theiner, 78.

C.

Archiepiscopo Antivarensi, ut episcopum Albaniae ad unitatem ecclesiae Romanae venire desiderantem suscipiat,
et solitum ab eo iuramentum recipiat. Reg. An. VIII. ep. 62.

INNOCENTIUS EPISCOPUS etc. Archiepiscopo Antivarensi, salutem etc. In Graecie partibus quedam habetur provincia, quae Arbania nuncupatur, cuius episcopus sollicita mente desiderans, et prudenter advertens, quod positus extra fidem et devotionem sedis apostolice non est datum ad peremptis vite gloriam pervenire, maxime cum dei virtus et dei sapientia dominus Ihesus Christus beato Petro Apostolorum Principi, et successoribus eius Romanis Pontificibus regimen universalis ecclesiae sub speciali et preminente noscatur privilegio commisisse, cordi habere dicitur, ut eiusdem membris ecclesiae ad eterni pastoris gloriam indissolubili vinculo coniungatur. Quia vero semper ad hoc nostri cordis aspirat affectio, ut hii, qui ab unitate sedis apostolice reprobe voluntatis impulsu, aut maligno spiritu instigante, vel quocumque alio modo nephario discesserunt, ad illius obedientiam redeant, et in divine institutionis observantia sincera devotione persistent: nos eiusdem episcopi piis desideriis favore benivolo annuentes presentium tibi auctoritate committimus, ut eundem, si nulli prelato Latino fuit unquam aut esse debet de iure subiectus, vice nostra sollempniter ac publice ad gratiam et communionem sedis predictae resumas, cum super hoc ab ipso fueris humiliter requisitus, decernens eundem nulli preterquam Romano Pontifici debere perpetuis futuris temporibus subiacere. Hiis autem iuxta mandati nostri formam rite peractis, tu pro nobis et ecclesia Romana fidelitatis solite iuramentum ab ipso recipias secundum formam, quam tibi sub bulla nostra mittimus interclusam. Formam autem iuramenti, quod ipse prestabit, de verbo ad verbum nobis per eius patentes litteras suo sigillo signatas quantocius destinare procures. Contradictores etc. Datum Lugduni vi. Idus Augusti, Pontificatus nostri Anno Octavo.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1251, 2. oktobra. U Dubrovniku.*¹¹³

Dijeceza i zajednica Dubrovačka "za čast, korist i neophodne potrebe civitata i crkve" daje arhiepiskopu Jovanu moć da uzme toliko novca, koliko mu je neophodno za troškove koje treba učiniti "za odlazak kuriji iz Dubrovnika, dolazak i boravak u pomenutoj kuriji, povratak u Dubrovnik, dokle parnica" sa Barskim, Bosanskim i drugim episkopima ne bude završena.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 457.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1251, 11. oktobra. "U Dubrovačkom kastelu".*¹¹⁴

Dubrovački arhiepiskop Jovan za Apostolsku stolicu "zbog parnice, koju Dubrovačka crkva ima sa Barskom, Ulcinjskom, Bosanskom i sa drugim sufraganskim episkopima", nastavljajući je, sljedeće "privilegije" je Dubrovačka crkva primila od prokuratora svetih relikvija i pomenutih privilegijara: jednu od Benedikta VIII, Gregorija VII, Paskvala II, Kaliksta II, dvije, po jednu od Inokentija II, Anastasija IV, Adrijana IV, Aleksandra III, Urbana III, Klementa III, Gregorija IX, "primjer privilegije pape Zaharija, (spis) kartu episkopa Ulcinjskog Pavla, kartu konsekracije Bratislava Bosanskog episkopa, Ulcinjskog kapitula i druga pisma pape Aleksandra." - Napisao prevziter Paskvale, zajednički zakleti notar.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 460-461.

---

¹¹³ Res Albaniae, 62.

¹¹⁴ Res Albaniae, 62.

207.

1251, 2. octobris. Ragusii.

Dioecesis et communitas Ragusina „pro honore, utilitate et negotiis necessariis civitatis et ecclesie“ Johanni archiepiscopo Ragusino potestatem dat tantae pecuniae mutuandae, quanta ei fuerit necessaria pro expensis faciendis „eundo Ragusio ad curiam, stando et moram faciendo in dicta curia et redeundo Ragusium, donec causa“ cum Antibarensi et Bosnensi et aliis episcopis terminata fuerit.

Ex not. instrumento a. 1251. 13. decembris (v. infra nr. 209).

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 457.

208.

1251, 11. octobris. „In castello Ragusii.“

Johannes archiepiscopus Ragusinus ad sedem apostolicam „pro causa, quam ecclesia Ragusina habet super Antibarensensem, Dulcinensem, Bosnensem et super alios episcopos suffraganeos“, pergens sequentia „brevilegia“ ecclesiae Ragusinae a procuratoribus sanctarum reliquiarum et dictarum brevilegiorum suscipit: singula Benedicti VIII.,¹⁾ Gregorii VII.,²⁾ Pascalii II.,³⁾ Callixti II. duo,⁴⁾ singula Innocentii II.,⁵⁾ Anastasii IV.,⁶⁾ Adriani IV.,⁷⁾ Alexandri III.,⁸⁾ Urbani III.,⁹⁾ Clementis III.,¹⁰⁾ Gregorii IX.,¹¹⁾ „exemplar brevilegii pape Zaharie,¹²⁾ cartam episcopi Pauli Dulcinensis,¹³⁾ cartam consecrationis Brataslavi episcopi Bosnensis,¹⁴⁾ cartam de sacramento Marci episcopi et capituli Dulcinii¹⁵⁾ et alias litteras Alexandri pape.“¹⁶⁾ — Scripsit presbyter Pascalii communis notarius iuratus.

Orig. in arch. Ragusii.

Cod. dipl. IV, 460—461.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1251, 13. decembra. U Veneciji.*¹¹⁵

Dubrovački arhiepiskop Jovan u svoje i u ime Dubrovačkog civitata (v. gore N° 207) izjavljuje da je od Anđela Korarija i Simeona Justa iz susjednog s. Petra iz Kastela primio na zamjam "bez neke koristi" dvadeset i pet livri den. Ven. groša za parnicu "koju ima Dubrovačka crkva sa Barskom i Bosanskom i sa drugim episkopima". - Potpisano je više svjedoka iz Venecije.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 457-459.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*(1252) 25. februara. U Perusiji.*¹¹⁶

Dubrovački arhiepiskop Jovan preko glasnika pouzdano je obavijestio Dubrovačku komunu da sa pontificima prebiva u kuriji Perusije "sa prezviterom P. Sabinom i Blankom i cijelom porodicom" i tamo se silno stara oko dubrovačke stvari. Poslije progonstva Junija iz Cereva, koji ima slovensko ime, njega je doveo lično vrhovnom pontifiku u parnici zbog vinograda (smještenih u Kalapeku), čije je upravljanje bilo "od Barskog prelata" povjereno imenovanom Slovenu. Pomenuti prelat se oglasio protiv klera i naroda dubrovačkog zbog štete od progona i tražio je za sebe "dvije hiljade perpera zbog oslobođenja od same ekskomunikacije". "Protiv službe prelata povelili smo parnicu" i "preko zakletve iznad sto (?) izjavljujemo: (u provinciji) Dubrovačkoj očigledno su utvrđena tri kraljevstva: Kraljevstvo Zahumlja, Kraljevstvo Srbije, što je i Bosna (!) i Kraljevstvo Travunije. A Kraljevstvo Zahumlja pruža se sve do Splitske provincije, Kraljevstvo Srbije pruža se do Kolocenske, Kraljevstvo Travunije pruža se do provincije Drača. A barski prelat između mnogih i nečuvenih stvari, rekao je pod svojom zakletvom, da je očigledno da su od starina u cijeloj Dalmaciji postojala samo dva arhiepiskopata, Salona i Duklja. A na mjestu Salone je Split, a na mjestu Duklje Bar. I Dubrovački episkop je podložan Splitskom."

---

¹¹⁵ Res Albaniae, 62.

¹¹⁶ Res Albaniae, 62-3.

209.

1251, 13. decembris. Venetiis.

Johannes archiepiscopus Ragusinus se nomine suo et communitatis civitatis Ragusii (*v. supra n° 207*) ab Angelo Corrario et Simeone Justo de confinio s. Petri de Castello in mutuam „sine aliqua prode“ accepisse declarat libras den. Ven. grossorum viginti quinque pro causa, „quam habet ecclesia Ragusina et commune cum Antibarensi et Bosnensi et aliis episcopis“. — Plures testes Veneti subscripti.

Orig. in arch. Ragusii.

SMIĆKLAŠ, Cod. dipl. IV, 457—459.

211.

(1252,) 25. februarii. Perusii.

Johannes archiepiscopus Ragusinus commune Ragusii per nuntios certius facit, se Perusii in curia pontificis „cum presbytero P. Sabino et Bianco et tota familia“ morari ibique res Ragusinas viriliter promoveri. Post electionem Junii de Cereua, qui nomine Sclavae eum in causam coram summo pontifice super vinea [in Celapec posita] attraxerit,³⁾ procuracionem dictae Sclavae a „praelato Antibarensi“ ostensam esse. Dictum praelatum diffamationes contra clerum et populum Ragusinum super captione eiusdem⁴⁾ proposuisse et a se „duo millia ypperperorum pro apsolutione excommunicationis super captione ipsius“ petere. „Super negotio prelati [Antibarensis] contestati sumus litem“ et „per iuramentum ultra centum diximus: [in provincia] Ragusina sunt posita tria regna videlicet regnum Zachulmie, regnum Seruillie, quod est Bosgna (!) et regnum Tribunie. Et regnum Zachulmie extenditur usque ad provinciam Spalatensem, regnum Seruillie extenditur usque ad provinciam Collocensem,⁴⁾ regnum Tribunie extenditur usque ad provinciam Dirachinam. Et prelati Antibarensis inter multa et inaudita dixit per suum iuramentum, quod in tota Dalmacia ab antiquo non fuerunt nisi duo archiepiscopatus videlicet Salona et Dioclea. Et in loco Salone est Spaletum et in loco Dioclee est Antibarum. Et episcopus Ragusinus subiacet archiepiscopo Spalatensi.“⁵⁾

Bull. Ragusinum (MS. saec. XVIII) p. 401—402 in arch. regnicolari Zagrabiae.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*(1252.) 18. marta. U Perusiji.*¹¹⁷

Inokentije IV papa (Jovanu) episkopu Ankonitanskom naređuje, da u raspravi koja se vodi između (Jovana) Dubrovačkog arhiepiskopa sa jedne i (Jovana) Barskog arhiepiskopa (!) i episkopa... Budvanskog, (Marko?) Ulcinjskog, (...) Drivastskog, (...) Skadarskog, (Marko?) Svačkog i (Andreja) Polatenskog sa druge strane, "zbog toga što imenovani Dubrovački arhiepiskop, kada je prisvajao istu Barsku crkvu nije bio arhiepiskop, već episkop", izvede svjedoke za kapitule preko navedenih stavova koje će poslati njemu (Petar iz Bara) Sabinenski episkop, ovlašćeni saslušivač sa ispitivačima iz tih stranaka, da prenesu njihove dispozicije pontifičkoj prisutnosti; poslije toga strankama da se utvrdi termin od dva mjeseca, u kome će se predstaviti pontifičkom ispitivanju da prime pravednu odluku.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*(1252.) 20. aprila. U Perusiji.*¹¹⁸

Inokentije IV papa (Kentiberiju) episkopu Kotorskom naređuje da episkopa Albanskog, sufragana (Jovana) Barskog arhiepiskopa, koji se odlučio od dužne pokornosti njemu i odbio da se pokori, "premda zbog toga nije bio zaštićen od razrješivanja nikakvom privilegijom od Apostolske stolice", opomene, da mu pruži pokornost, i zbog odbijanja da mu odredi termin, u kome će se lično on ili prokuratorji pojaviti, pred papom, da odgovori pomenutom arhiepiskopu.

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 441 i VII, 125. SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* IV, 489. KUKULJEVIĆ, *Reg.* 601. POTTHAST, *Reg.* 14563.

---

¹¹⁷ *Res Albaniae*, 63.

¹¹⁸ *Res Albaniae*, 66.

212.

(1252,) 18. martii. Perusii.

Innocentius IV. papa (Johanni) episcopo Anconitano mandat, ut in lite pendente inter (Johannem) Ragusinum archiepiscopum ex una et (Johannem) Antibarensem archiepiscopum (!) ac . . . Buduanensem, (Marcum?) Dulcinensem, (. . .) Drivastensem, (. . .) Scodriensem, (Marcum)³⁾ Suaciensem et (Andream) Polatensem episcopos ex alia parte „super eo, quod dictus Ragusinus archiepiscopus asserit eundem Antibarensem nec esse archiepiscopum sed episcopum“, testes per dictas partes producendos super capitulis, quae ei (Petrus de Barro) episcopus Sabinensis partibus auditor datus cum interrogatoriis earundem partium transmiserit, ad sex menses diligenter examinare procuret, depositiones eorum ad praesentiam pontificis transmissurus; post haec partibus terminum duorum mensium, quo se conspectui pontificis iustam sententiam recepturae praesentent, praefigat.

„Cum in causa.“

216.

(1252,) 20. aprilis. Perusii.

Innocentius IV. papa (Centiberio) episcopo Catharensi mandat, ut episcopum Arbanensem sufraganeum (Johannis) Antibarensis archiepiscopi, qui obedientiae illi debitae se subduxerit eique oboedire deneget, „quamquam nullo super hoc exemptionis privilegio¹⁾ a sede apostolica sit munitus“, moneat, ut ei oboedientiam exhibeat, renuente vero illo praefigat ei terminum, quo per se vel procuratores compareat coram papa dicto archiepiscopo responsurus.

„Sua nobis.“

Ex transsumpto Johannis de Camezan de 1252, 1. maii (V. infra).

FARLATI. *Illyr. sacrum* VI, 441 et VII, 195. *SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* IV, 489. KURUJEVIĆ, *Reg.* 601. POTTHAST, *Reg.* 14568.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*(1252) 22. aprila. U Perusiji.*¹¹⁹

Inokentije papa IV (Jovanu) Ankonitanskom episkopu naređuje, da u raspravi između (Jovana) Dubrovačkog arhiepiskopa sa jedne strane i (Jovana) Barskog arhiepiskopa (!) i Budvanskog (etc. kao pod br. 212.)

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 104 i VII, 40. KUKULJEVIĆ, Reg. 630. POTTHAST, Reg. 14565.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1252, 29. aprila. U Perusiji, "u palati s. Florenca".*¹²⁰ (*dokument 1*)

Jovan Bonus, Ankonitanski episkop, odmah, otkako su "brat Jovan, Barski arhiepiskop, lično i u ime prokuratora Ulcinjskih, Drivariestenskih (!),¹²¹ Skadarskih, Svačkih i Polatenskih episkopa sa jedne strane, i Leonarda, plebanusa s. Jovana iz Trivizija, prokuratora Dubrovačkog arhiepiskopa Jovana sa druge", istom izložili apostolsko pismo (iz 1252. 22. aprila br. 218), Kozmi, "kapelanu i notaru prihvatanje svjedoka, koje žele stranke da dovedu u pomenutoj parnici", povjerio je, a imenovanim strankama odredio je "rok da se tokom čitavog mjeseca juna pojave u Dubrovniku pred imenovanim Kozmom". - Svjedoci: Bernard, prior crkve s. Florenca, Vivanus od gospodara Filipa iz Ankone, Bonakurs, prijatelj Barskog arhiepiskopa. - Zapisao Jakov, notar imp. Andreja Cikute.

Original u Dubrovačkom arhivu. Ovim dokumentom koristio se Sebastijan Dolči, dubrovački hroničar. (Farlati, *Illyr. sacrum* VI, 105 A). Ed. SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 492.

---

¹¹⁹ Res Albaniae, 66.

¹²⁰ Res Albaniae, 66.

¹²¹ Drivastskih.

218.

(1252,) 22. aprilis. Perusii.

Innocentius IV. papa (Johanni) episcopo Anconitano mandat, ut in lite inter (Johannem) Ragusinum archiepiscopum ex una et (Johannem) Antibarensem episcopum (!) ac Buduanensem (*etc. sicut sub nr. 212*).

„Cum in causa.“

Reg. Vat. an. X. ep. 637 fol. 246 v. Bull. Ragus. (MS. saec. XVIII) p. 263—265 in arch. regnicolari Zagrabiae (ex originali).

*FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 104 et VII, 40. KUKU-LJEVIĆ, *Reg.* 630. POTTHAST, *Reg.* 14565. *BERGER n° 6495.

219.

1252, 29. aprilis. Perusii, „in palacio s. Florencii“.

Johannes Bonus episcopus Anconitanus statim, postquam „frater Johannes archiepiscopus Antibarenensis pro se et procuratorio nomine Buduanensis, Dulcinensis, Driuariatensis (!), Scodrensis, Suacensis et Pollatensis episcoporum ex una parte et Leonardus plebanus s. Johannis de Triuisio procurator Johannis archiepiscopi Ragusini ex altera“ eidem litteras apostolicas (*de 1252. 22. aprilis nr. 218*) praesentaverint, Cosmae „capellano et notario suo receptionem testium, quos in causa prefata introducere voluerint partes dicte“ committit dictisque partibus „terminum per totum mensem iunii ad comparandum apud Ragusiam coram Cosma predicto“ statuit. — Testes: Bernardus prior ecclesiae s. Florencii, Vivanus dompni Philippi de Ancona, Bonacursus familiaris archiepiscopi Antibarenensis. — Scripsit Jacobus Andree Cicute imp. auct. notorius.

Orig. in arch. civit. Ragusii. Quo documento usus est Sebastianus Dolei, chronista Ragusinus idem „inter schedas litterarias Aletianas“ se comperisse dicens (Farlati, *Illyr. sacrum* VI, 105 A). Ed. SMIRKLAŠ, *Cod. dipl.* IV, 492.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

1252, 29. aprila. U Perusiji, "u palati s. Florenca".¹²² (dokument 2)

Jovan Bonus episkop Ankonitanski "određuje bezuslovni rok Barskom arhiepiskopu Jovanu da lično i u ime prokuratora Budvanskih, Ulcinjskih, Drivariastenskih (!),¹²³ Skadarskih, Svačkih i Polatenskih episkopa sa jedne strane i Leonardu plebanu s. Jovana iz Trivizija, prokuratoru Dubrovačkog arhiepiskopa sa druge strane, da se tri dana prije nastupajućih januarskih kalenda pripreme da se pojave pred vrhovnim pontifikom, kako bi čuli odluku". Svjedoci i notar isti oni pod br. 219.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 493. KUKULJEVIĆ, Reg. 632.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

1252, 1. maja. U Perusiji.¹²⁴

U prisustvu Jovana iz Komezana, gospodara pape i istog saslušatelja suprotstavljenih strana, Leonardo iz Trivizija prokurator (Jovana) Dubrovačkog arhiepiskopa, pismima koje je (Jovan) Barski arhiepiskop otposlao (1252, 20. aprila. brojevi 216, 217), suprotstavio se istima "jer ga je oslobodio zahtjeva, pošto" u parnici koja se vodi između pomenutih arhiepiskopa "nikakva presuda istom Dubrovačkom arhiepiskopu nije donesena preko pomenutih pisama".

FARLATI, Illyr. sacrum VI, 103 i 441. SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 493-494. KUKULJEVIĆ, Reg. 601 (pod. god. 1251).

---

¹²² Res Albaniae, 66.

¹²³ Drivastskih.

¹²⁴ Res Albaniae, 66-67.

220.

1252, 29. aprilis. Perusii, „in palacio s. Florencii“.

Johannes Bonus episcopus Anconitanus „statuit terminum perentorium fratri Johanni archiepiscopo Antibarensi pro se et procuratorio nomine Buduanensis, Dulcinensis, Driuariastensis (!), Scodrensis, Suacensis et Polatensis episcoporum ex una parte et Leonardo plebano s. Johannis de Triuisio procuratori Johannis archiepiscopi Ragusini ex altera hinc ad tres dies ante kalendas ianuarii proxime venturi ad comparandum coram summo pontifice ad sententiam audiendam“. Testes et notarius iidem qui sub n° 219.

Orig. in arch. civ. Ragusii. Bull. Rag. p. 385 in arch. regnicolari Zagrabiae.

*SMIČKLAŠ, Cod. dipl. IV, 493. KUKULJEVIĆ, Reg. 632.

221.

1252, 1. maii. Perusii.

Coram Joanne de Camezan domini papae et eiusdem contradictarum auditore Leonardus de Teruisio procurator (Johannis) archiepiscopi Ragusini litteris, quas (Johannes) Antibarensis archiepiscopus pro se impetraverat (1252. 20. apr. *nr. 216, 217*) contradicens easdem „ea condicione absolvit, quod“ in lite interdictos archiepiscopos mota, „nullum eidem archiepiscopo Ragusino per predictas litteras preiudicium generetur“.

Bull. Ragusinum (MS. saec. XVIII) p. 404—405 in arch. regnicolari Zagrabiae.

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 103 et 441. *SMIČKLAŠ, Cod. dipl. IV, 493—494. KUKULJEVIĆ, Reg. 601 (sub a. 1251).

Epistola episkopa Inokentija arhiepiskopu Jovanu o desetinama¹²⁵

Episkop Inokentije etc. vrlopoštovanom bratu Barskom arhiepiskopu pozdrav i apostolski blagoslov. Pošto si se potrudio da nam otkriješ da su neki u Barskoj dijecezi i provinciji desetine od uzgoja životinja, od usjeva i drugih plodova i dobitaka zemlje, koji po zakonu pripadaju crkvenim приходima, oduzeli od samih crkava, ne bez krivice onog koji je lažni davalac svih dobara, skloni molbama tvog bratstva, koje dokazuju da su desetine namijenjene za siromašne, za ishranu i namirenje duga crkvama i osobama kojima su dužne, našom voljom dopuštamo ti slobodno odlučivanje da preko tebe i drugih, poslanom opomenom, i preko crkvene cenzure, čistom apelacijom, bilo koji nedozvoljeni pljenici tih desetina u pomenutoj dijecezi i provinciji treba da budu proganjani. Datum Perusija XII. Kal. maja našeg pontifikata u godini IX - odnosno 1252.

Dubrovačke i barske nesuglasice izložene od episkopa Inokentija episkopu Ankonskom¹²⁶

Episkop Inokentije, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu episkopu Ankonskom pozdrav i apostolski blagoslov. Kada u parnici koja se povelila između vrlopoštovane naše braće, Dubrovačkog arhiepiskopa sa jedne i Barskog episkopa, i ... Budvanskog, Ulcinjskih, Drivastskih, Skadarskih, Svačkih, i ... Polatenskih episkopa sa druge strane, radi onoga što je prisvojio naziv arhiepiskopa Dubrovačkog, a nije bio arhiepiskop, već episkop i zato što bi navedeni episkopi mitropolitiskim pravom bili podložni njemu i Dubrovačkoj crkvi, odredili smo strankama za saslušatelje našeg vrlopoštovanog brata Sabinskog episkopa, jer u legitimnoj raspravi svjedok je lično onaj, a druga strana treba da nastoji da dovede nekakve svjedoke. Tvome bratstvu nalažemo da službene spise, kako za sebe, ili za drugog, ili druge svjedoke, one koje same stranke preko povjerilaca, i one koje taj isti Sabinski episkop sa saslušavanja ovih stranaka, zapečaćene ličnim pečatom pošalje tebi, ako bi željeli da odlože raspravu do šest mjeseci poslije sadašnjeg prijema, razumno prihvativši u korist sudskog saslušavanja nastojiš da ih brižljivo proučiš, a njihove sudske iskaze, uređene u spisima, poslaćeš nama, da u utvrđenom nadležnom roku od dva mjeseca za stranke, poslije navedenih šest, ili oni sami, ili preko prikladnih prokuratora pristupe našem ispitivanju, i, Božjom voljom, dobiju pravednu presudu. Ne smeta ako se dozvoli nekima od Apostolske stolice da raspravljaju o razlozima koji su onima predati preko same Stolice, šta od toga što je njima dozvoljeno ne smiju da spominju. A svjedoci, koji budu naznačeni, ako se uslugom, mržnjom ili strahom povedu, oklijevaju da dođu na sud, preko crkvene cenzure da ih prinudiš da putem svjedočenja kažu istinu. Datum Perusija X, kal. maja, pontifikata našeg u godini devetoj - odnosno 1252.

---

¹²⁵ Farlati, VII, 38.

¹²⁶ Farlati, VII, 40.

Innocentius Episc. O. Ven. Fr. Archiep. Antibar. Sal. O. Sp. Ben. Cum, sicut Nobis significare curasti, nonnulli in Dioc. O. Provincia Antibar. decimas de animalium nutrimentis, de frugibus, aliisque fructibus terre ac lucris licite acquisitis Ecclesiis debitas in ipsarum Ecclesiarum præjudicium subtrahant non absque illius injuria, qui bonorum omnium est largitor, sua Fraternitatis precibus inclinati, ostendentes, quod decimæ tributa sunt egenis animarum, ad exhibendum O. solvendum easdem Ecclesiis O. personis, quibus debentur, compellendi per te, ac alios, monitione præmissa, per Censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, quoslibet illicitos detentores earum in prædictis Diocesi O. Provincia, liberam sibi auctoritatis præsentium concedimus facultatem. Dat. Perusii xii. Kal. Maji Pontif. Nostri anno ix. idest 1252.

& Anconita.
no demanda-
tur ab Inno-
centio.

Innocentius Episcopus Serv. servorum Dei Ven. Fratri Episcopo Anconitano Sal. O. Apost. Benedictionem. Cum in causa, que inter Ven. Fratres nostros Ragusinum Archiep. ex una, O. Antibar. Episcopum, ac. . . Buduanum, Dulcinen. Drivasten. Scodren. Swanen. O. . . Polaten. Episcopos ex altera super eo, quod dictus Archiep. Ragusinus asserit eundem non esse Archiepiscopum, sed Episcopum, O. eum ac prædictos Episcopos fore sibi, O. Ecclesie Ragus. metropolitico jure subjectos, verisur, Ven. Fratrem nostrum Sabinen. Episcopum dederimus partibus Auditorem, quia, licet coram eo legitime contestata, utraque pars ad probandum intentionem suam intendit producere quosdam testes; Fraternitati tue per scripta mandamus, quatenus per te, vel per alium, aut alios testes, quas partes ipse super capitulis, quos idem Sabinen. Episcopus cum interrogatoriis earundem partium sub sigillo suo tibi transmittit inclusos, producere voluerint, usque ad sex menses post receptionem præsentium, prudenter recipere, ac secundum interrogatoria diligenter examinare procures, depositiones eorum fideliter in scriptis redactas sub sigillo tuo ad nostram præsentiam transmissurus, præfixo partibus prædictis termino peremptorio duorum mensium post prædictis sex mensibus, quo per te, vel per Procuratores idoneos nostro se conspectui præsentent justam, dante Domino, sententiam recepturam. Non obstante, si est aliquibus ab Apostolica Sede indulgum, ne de causis, que per Ageras Sedis ipsius committuntur eisdem, cognoscere teneantur, qua de bujusmodi indulgo mentionem non faciant. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam, appellatione cessante, compellat iurati testimonium perhibere. Datum Perusii x. Kal. Maji, Pontificatus nostri anno nono, idest 1252.

Dubrovnik traži prava Dukljanske crkve

(1252, u mjesecu martu-maju. U Perusiji)¹²⁷

Kako su Dubrovački arhiepiskop Jovan i prokurator ovog arhiepiskopa zbog Barskog prelata branili mitropolitско pravo.

1.

(Leonardo iz Triviza) prokurator (Jovana) Dubrovačkog arhiepiskopa "nastoji da se dokaže" kako je arhiepiskop Andreja iz Pitauritanske crkve bio određen od pape Zaharija za pastora u "Kraljevstvu Zahumlja, Kraljevstvu Srbije i Kraljevstvu Travunije, kao i za civitat Kotorski ili Rose, Budvanski, Barski, Ulcinjski i Skadarski, svakako i za Drivastski i Polatenski. Privilegija o ovome, sa svim privilegijama crkvenim, kako stoji u ovim zabilješkama, "u onim krajevima" od "kralja Raške", koji je Dubrovački civitat zauzeo, "prije oko sedamdeset godina", odnijeta je.

Originalna noticija membr. u Dubrovačkom arhivu, vijek XIII. N° 66. fol. 5. Ed. SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 590-592 (pod god. 1255).

Postoje u pomenutom arhivu tri druge noticije o istoj stvari; jedna od njih se razlikuje po tome što počinje ovako: "Nastojao je da se dokaže prokurator... Dubrovačkog arhiepiskopa, da je Dubrovačka crkva imala privilegiju od pape Zaharija; takođe da je pomenuta privilegija počinjala ovako: Zaharije episkop rob" etc.

2.

Takođe navodi Dubrovački gospodar (!), da se Ulcinjski episkop Marko u crkvi Svete Marije Dubrovačkog arhiepiskopata, pred prisutnim klerom i narodom, zakleo na vjernost istom arhiepiskopu i crkvi Dubrovačkoj.

Takođe navodi da se Ulcinjski episkop Pavle zakleo na vjernost arhiepiskopu i crkvi Dubrovačkoj.

Takođe navodi da se Drivastski episkop Jovan zakleo na vjernost arhiepiskopu i crkvi Dubrovačkoj.

Takođe navodi da je gospodar Leonardo, njegov prethodnik, prisustvujući u Lateranu na vrhovnom koncilu u vrijeme gospodara Inokentija III, u prisustvu kard(inala) Gervasija Konstantinopoljskog, Radulfa Jerosolimitanskog, patrijarha i mnogih drugih prelata, baš protiv barske stvari izlagao, govoreći ovako: Sveti Oče, ako smijem govoriti, Vi ste učinili nepravdu meni i crkvi Dubrovačkoj posvećivanjem Barskog episkopa, dodjeljivanjem mu palijuma, pošto je sufragan crkve Dubrovačke. Na što je gospodar Inokentije odgovorio: Dragi brate, spremni smo da ti za ovo pravedno udovoljimo.

Takođe navodi da je T(ribun) Dubrovački arhiepiskop zbog nepokornosti ekskomunicirao... Barskog i... Ulcinjskog episkopa.

Takođe navodi da je gospodar Aleksandar pomenutu ekskomunikaciju smatrao pravednom i da je potvrdio.

Takođe navodi da, kada je gospodar Inokentije potvrdio... Barskog episkopa, crkva Dubrovačka bila je bez prelata.

Takođe navodi da se Travunijsko kraljevstvo pružalo od... i... do Palatuma.

---

¹²⁷ Res Albaniae, 63-65.

211.

(1252, mense martio—maio. Perusii.)

Quomodo Johannes archiepiscopus Ragusinus et eius procurator huius archiepiscopi in praelatum Antibarensem ius metropolitanum defenderint.

1.

(Leonardus de Tarvisio) procurator (Johannis) archiepiscopi Ragusini „intendit probare“ Andream archiepiscopum Pitauritano ecclesiae a Zacharia papa pastorem in „Zachulmie regno et regno Seruillie Tribunieque regno, civitati namque Catarinensi seu Rose atque Buduanensi, Auarorum, Liciniatensi atque Scodrinensi nec non Driuastensi atque Polatensi“ constitutum esse.³⁾ Privilegium super hoc cum omnibus privilegiis ecclesiae, sicut haec notoria sunt „in partibus illis“ a „rege Rascie“, qui civitatem Ragusinam cepisset, „a septuaginta annis circa“⁴⁾ ablatum esse.

Notitia originalis membr. in arch. stat. Ragusii sa. XIII. n. 66. fol. 5. Ed. SHERKELAS, Cod. dipl. IV, 5 —592 (sub a. 1255).

Adsunt in arch. memorato aliae tres notitiae eiusdem per omnia tenoris; una tantum ex eis differt in eo, quod sic incipit: „Intendit probare procurator . . . archiepiscopi Ragusini, quod ecclesia Ragusina habuit privilegium Zachariae papae; item quod dictum privilegium sic incipiebat: Zacharias episcopus servus“ etc.

2.

Item ponit dominus (!) Ragusinus, quod Marcus Dulcinensis episcopus publice | in ecclesia sancte Marie archiepiscopatus Ragusini presentibus clero et populo iuramentum fidelitatis prestitit eidem archiepiscopo et ecclesie Ragusine.¹⁾ |

Item ponit, quod Paulus Dulcinensis episcopus iuramentum fidelitatis prestitit archiepiscopo et ecclesie Ragusine.²⁾

Item ponit, quod Johannes Driuastensis episcopus iuramentum fidelitatis prestitit archiepiscopo et ecclesie Ragusine.³⁾

Item ponit, quod dominus Leonardus antecessor suus existens Laterani in concilio generali⁴⁾ tempore domini Innocentii III. presentibus card(inali) Gernasio Constantinopolitano, Radulfo Jerosolimitano patriarchis et aliis prelati multis deposuit quedam contra Antibarensem sic dicens: pater sancte, si audeo dicere, uos fecistis iniuriam mihi et ecclesie Ragusine consecrando Antibarensem episcopum, concedendo ei pallium, cum sit suffraganeus ecclesie Ragusine. Ad quod dominus Innocentius respondit: care frater, parati sumus tibi super hoc facere iusticiam.

Item ponit, quod T(ribunius) archiepiscopus Ragusinus propter inobedientiam excommunicavit . . . Antibarensem et . . . Dulcinensem episcopos.

Item ponit, quod dominus Alexander III. dictam excommunicationem ratam habuit et confirmavit.⁵⁾

Item ponit, quod, quando dominus Innocentius) confirmavit . . . Antibarensem episcopum, ecclesia Ragusina uacabat prelato.“)

Item ponit quod regnum Tribuniense extenditur a . . . I . . . .¹⁾ usque Polatum.

3.

Ponit (Johannes) archiepiscopus Ragusinus, quod dominus Arigerius predecessor suus, qui | nunc presens est²⁾ in ciuitate Perusii, fec(it) tamquam metropolitanus deferri crucem ante se per regnum | Seruillie usque in prouinciam Collocensem.

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit, quod hoc scitur pro acto in partibus illis.

Item ponit, quod idem archiepiscopus tamquam metropolitanus receptus est per totum regnum Seruillie.

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit, quod idem archiepiscopus tamquam metropolitanus ratione uisitacionis pro(c(ur)ationem accepit per totum regnum Seruillie.

Item ponit quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit, quod idem archiepiscopus procuratus est a subditis tamquam metropolitanus per totum regnum Seruillie.

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit, quod idem archiepiscopus tamquam metropolitanus correccionem fecit tam in capite quam in membris per totum regnum Seruillie.

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

3.

Navodi (Jovan) arhiepiskop Dubrovački, da je gospodar Arigerius, njegov prethodnik, koji je i sada prisutan u gradu Perusiji, učinio da se ispred mitropolita nosi krst kroz Kraljevstvo Srbije sve do Kolocenske provincije.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o ovome javno priča u tim krajevima.

Takođe navodi da se ovo zna iz djela u tim krajevima.

Takođe navodi da je isti arhiepiskop prihvaćen kao mitropolit kroz cijelo Kraljevstvo Srbije.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o ovome javno priča u tim krajevima.

Takođe navodi da je isti arhiepiskop, kao mitropolit, razumno prihvatio prokuratorstvo vizitacije¹²⁸ za cijelo Kraljevstvo Srbije.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o ovome javno priča u tim krajevima.

Takođe navodi da je isti arhiepiskop, kao mitropolit, izvršio korekciju, kako u vrhu tako i u djelovima, kroz cijelo Kraljevstvo Srbije.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o ovome javno priča u tim krajevima.

Takođe navodi da je Ladimir, Bosanski episkop, prethodnik sadašnjeg episkopa, bio posvećen za episkopa u crkvi S. Marije Dubrovačkog arhiepiskopata od gospodara Leonarda, arhiepiskopa Dubrovačkog.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o ovome javno priča u tim krajevima.

Takođe navodi da je za vrijeme Arigerija, Dubrovačkog arhiepiskopa, Bosanski episkop posjetio i imao je naviku da svake godine posjećuje crkvu Dubrovačku, kao svoju mitropoliju.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o ovome javno priča u tim krajevima.

Takođe navodi da je isti arhiepiskop prilikom vizitacije primio ensenije¹²⁹ od pomenutog Bosanskog episkopa.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o ovome javno priča u tim krajevima.

Takođe navodi za sve gorepomenuto, da su Dubrovački arhiepiskopi, koji su vremenom upravljali Dubrovačkom crkvom, to činili mirno i bezbrižno unazad petsto godina i više.

Takođe navodi da se isti Ladimir, kao posvećen, zakleo na vjernost gospodaru L(eonardu) arhiepiskopu i njegovim sljedbenicima i crkvu Dubrovačkoj.

Takođe navodi da je ovo oglašeno i zabilježeno u tim krajevima.

Takođe navodi da se o tome javno priča u tim krajevima.

(Dvije noticije na dvije folije (od kojih je jedna na drugoj strani ispisana) istom rukom i na prvom mjestu dodata dokumenta nalaze se u Dubrovačkom arhivu za vijek XIII, br. 66)

---

¹²⁸ Zastupanje u odbrani vjere.

¹²⁹ Pristajanje na učešće (podložništvo).

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit, quod Ladimirus episcopus Bosgnensis antecessor istius episcopi qui non¹⁾ est,²⁾ consecratus est in episcopum in ecclesia S. Marie archiepiscopatus Ragusii a domino Leonardo archiepiscopo Ragusino.

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit, quod tempore domini Arrigerii archiepiscopi Ragusii episcopus Bosgnensis uisitauit et uisitare consueuerat singulis annis ecclesiam Ragusinam tamquam suam metropole(m).

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit, quod idem archiepiscopus occasione uisitacionis ensenia recipiebat a dicto episcopo Bosgnensi.³⁾

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Item ponit per omnia supradicta, quod archiepiscopi Ragusini, qui pro tempore pre fuerunt ecclesie Ragusine habuerunt [po]s[s]i[si]onem] pacifice et quiete a quingentis annis hinc retro et plus.

Item ponit, quod idem Ladimirus sic consecratus prestitit iuramentum fidelitatis domino L(eonardo) archiepiscopo et eius successoribus et ecclesie Ragusine.

Item ponit, quod hoc est publicum et notorium in partibus illis.

Item ponit, quod de hoc est fama publica in partibus illis.

Duae notitiae in duabus foliis membr. (quorum alterum in utraque pagina est conscriptum) eadem manu ac documenta primo loco adducta scriptae in arch. stat. Ragusii saec. XIII. nr. 68.

Baru pripadaju prava Dukljanskog arhiepiskopata

(1252. u mjesecu martu-maju. U Perusiji)¹³⁰

Pobijanja od strane Barskog premeta protiv dubrovačkih stavova u raspravi o mitropolitskom pravu.

Pošto stavovi Dubrovačkog arhiepiskopa ne mogu jednostavno da se prihvate, isti se mogu pobijati:

Najprije, da o Kraljevstvu Zahumlja, Kraljevstvu Travunije i Kraljevstvu Srbije, i civitatu Kotorskom ili Rose, takođe i Budvanskom (!), Licinienskom (!) i Skadarskom, svakako Drivastskom i Polatskom, sa njihovim crkvama i parohijama, ništa ne stoji do nas koliko do same materije, jer se o njima samima ne postavlja pitanje. O civitatu Avara, za koga kažu da je bio umetnut u samoj privilegiji i koga označavaju kao Bar, jer se tako nazivao od starine, odgovaramo da su nastojali da se ovo dokaže i nijesu ništa dokazali, niti zbog toga mogu (!) ponovo da se upuste u raspravu o nazivu i stanju.

Takođe im na drugi način odgovaramo, što je tačno, da iako je Dubrovačka crkva imala privilegiju, ipak nije dokazano, niti objavljeno da je imala nekakav posjed, niti da je tamo vršila neku jurisdikciju, a osobito u civitatu Avara, koga sada nazivaju Bar.

Takođe, bez sumnje tvrdimo, što ne mogu da opovrgnu, jer je tačno, pošto je tako bilo, kako sam iznosi, i što je sada utvrđeno, da ima C¹³¹ godina kako Barski civitat drži mitropolitsku stolicu i kao takav mitropolitski postoji i da je bio slobodan i izuzet od svake jurisdikcije Dubrovačke crkve, što je očevidno iz privilegija, dokaza, dokumenata i knjiga Barske crkve.

Takođe drži, kako se govori, da je Dubrovačka crkva u određeno vrijeme oskudijevala, jer Dubrovačka crkva nije imala nikakav posjed, niti je dokazano da je bez prekida držala to mjesto; a ako se želi prikazati da je posjedovala u vrijeme Zaharija, onda bi svakako dolikovalo da je osiromašena Dubrovačka crkva požurivala proskripciju, koju, kao što sasvim dolikuje, siromašna crkva oglašava protiv one koja nije proskribovana, jer nije dokazano da je u ono vrijeme bilo ko posjedovao Barsku crkvu; zato se ne može dokazivati interupcija.

---

¹³⁰ Res Albaniae, 65.

¹³¹ Oznaka za broj *sto* u polemičkim tekstovima znači "*mnoštvo*".

(1252, mense martio—maio. Perusii.)

Refutationes ex parte praefati Antibarensis contra articulos Ragusinos in lite de iure metropolitano.

Quod articuli archiepiscopi Ragusini non s(unt) admittendi unanimiter, [i]stis responsionibus probari potest:

In primis quia de regno Zacumie et regno Seruillie et regno Tribunie et ciuitate Catharensi seu Rose atque Buduensi (!), Licienensi (!) atque Scodriensi nec non Drinastensi et Polatinensi cum ecclesiis et parochiis eorum (!) nichil ad nos quantum ad istam materiam, quia de ipsis non agitur. De ciuitate Auarorum quam dicunt esse insertam in ipso priuilegio et quam dicunt significare Antibarum et quod ita antiquitus dicebatur, respondemus, quod hoc probare uoluerunt et n(ichi)l probauerunt nec in lit(em) de uoce et fama un(de) iterato non (!) sunt admittendi.

Item alio modo respondemus, quod dato quod ecclesia Ragusina habuisset priuilegium, tamen non probatur nec ostenditur, quod ullam possessionem habuerit nec aliquam iurisdictionem ibi exercuerit et precipue in ciuitate Auarorum, quam dicunt modo Antibarum uocari.

Item alia r(atio)ne dicemus, quod non sunt admittendi, quia dato, quod ita esset, ut ipse proponit, iam constat, quod sunt C anni quod ciuitas Antibari sedem habuit metropolitanam et quod tamquam metropolitana uixit et quod fuit libera et exempta ab omni iurisdictione ecclesie Ragusine ut patet per priuilegia et instrumenta et attestaciones et rubricas ecclesie Antibarensis.

Item non obstat, quod dicit, quod ecclesia Ragusina uacauit aliquibus temporibus, quia ecclesia Ragusina nullam habuit possessionem nec est ostensum, unde interrupcio locum non habuit; si autem probaret se possedissee tempore Zacharie, licet p(ri)modum ecclesia uacasset Ragusina, nichilominus prescripcio cucurrisset, qu[am] ecclesia uacans bene prescribit licet contra eam

non prescribatur, [quia] non est probatum, quod ab illo tempore circa ecclesia Antibarensis ab aliquo sit possessa; unde non habet locum probare interrupcionem.

Nota pergam. (alia manu, quam notitiae sub nro. 215 adductae, scripta) in arch. stat. Ragusii saec. XIII. nr. 66.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1252, 22. juna. U Baru.*¹³²

Brat Jovan "s. Dukljanske i Barske crkve arhiepiskop", đakona Stanicna "u parnici koja se vodi između nas i naših sufragana sa jedne strane i Dubrovačkog arhiepiskopa, sa druge" postavlja za svog prokuratora. - Napisao "prezviter Trifon, zakleti notar komune".

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 500. (Cf. JIRIČEK, Asl. Phil. 26 (1904), 213.)

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1252, 6. jula. U Dubrovniku "u arhiepiskopskoj palati"*¹³³

Đakon Stanicna (Barski) Kozmi poddelegatu episkopa Ankonitanskog predao je pismo Barskog arhiepiskopa Jovana (iz 1252. 22. juna, br. 222). - Napisao prezviter Paskvale, opštinski notar.

Original u arhivu Dubrovačkog civitata.
SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 500-501.

---

¹³² Res Albaniae, 67.

¹³³ Res Albaniae, 67.

222.

1252, 22. iunii. Antibari.

Frater Johannes „s. Dioclenensis atque Antibarensis ecclesie archiepiscopus“, diaconum Stanienam „in causa, que vertitur inter nos et suffraganeos nostros ex una parte et archiepiscopum Ragusii ex altera“ procuratorem suum facit. — Scripsit „Triphon presbyter communis iuratus notarius“.

Ex exemplo notariali de 1252, 6. iulii Ragusii sumpto (nr. 224), in quo scriptum hocce his verbis describitur: „Prenominatum scriptum erat apertum et sigillatum cum sigillo de cera et dictum sigillum erat circumscriptum: Sigillum fratris Johannis archiepiscopi Antibarensis. Et dictum sigillum habebat in se sculptas ymagines ss. apostolorum Petri et Pauli, sub quibus ymaginibus erat sculpta ymago predicti Johannis Antibarensis archiepiscopi.“

SMIČKLAŠ, Cod. dipl. IV, 500. (Cf. JIREČEK, *AsiPhil.* 26 [1904], 213.)

224.

1252, 6. iulii. Ragusii „in archiepiscopali palatio“.

Staniena diaconus (Antibarensis) Cosmae subdelegato Anconitani episcopi litteras Johannis archiepiscopi Antibarensis (*de 1252. 22. iunii, nr. 222*) praesentat. — Scripsit presbyter Pascalis communis notarius.

Orig. in arch. civitatis Ragusii.

SMIČKLAŠ, Cod. dipl. IV, 500—501.

Dubrovačka akta o sporu između dubrovačkog i barskog arhiepiskopa

¹³⁴U godini Gospodove inkarnacije 1252, mjeseca jula, trećega dana na izmaku X indikta, u Arhiepiskopskoj palati grada Dubrovnika, pred potpisanim svjedocima, kapelanom Kozmom i notarijusom gospodara episkopa Ankonkog, i subdelegatom samog gospodara, utvrđen je bezuslovni termin vrlopoštovanom Ocu... Dubrovačkom arhiepiskopu, da se za ime koje je uzeo za sebe i crkvu Dubrovačku, sam, ili preko odgovarajućeg prokuratora, pojavi pred samim Kozmom u gradu Baru, osmoga dana na izmaku mjeseca avgusta, da vidi i čuje pod zakletvom tvrdnje svjedoka, koje je želio da dovede gospodar Barski arhiepiskop za sebe i u prokuratorsko ime drugih episkopa, čiji je, kako kažu, on prokurator; svakako pristupiće se prvo primanju svjedoka, a zatim onome što po zakonu treba da slijedi. Već je naredio gospodaru Stanehu, prokuratoru nazočnog Barskog arhiepiskopa, šta da učini i obavi, kako bi imenovani Barski arhiepiskop od sebe, komesa i Barske zajednice, takođe i sa gospodarom kraljem Raške i njegovim bratom gospodarom Vladislavom, obezbijedio sigurnost imenovanom Dubrovačkom arhiepiskopu i njegovom prokuratoru, da bi mogli slobodno i bez ikakve opasnosti, kako za osobu, tako i za stvari, da dođu u Bar i čuju zaklinjanje svjedoka, takođe sigurnost za dolazak i boravak i da se vrate po svojoj slobodnoj volji. Tako je, pomenuti gospodar Dubrovački arhiepiskop u svoje ime i u ime Dubrovačke crkve rekao i potvrdio lično Kozmi da je spreman da se sam, ili preko svog prokuratora, pojavi pred njim u Baru, kako je rečeno, samo ako ima sigurnost kao što je gore navedeno; ali, ako, kao što je rečeno, ne može da ima sigurnost za sebe i svog prokuratora, da se ne donosi nikakva presuda za imenovanog gospodara arhiepiskopa i Dubrovačku crkvu i da važe svi njegovi prigovori, koje s pravom sebi dozvoljava, kako za svjedoke, tako i za svjedočenja, koja bi imenovani Barski arhiepiskop za sebe i u prokuratorsko ime drugih, čiji je, kako kažu, prokurator, želio da uvede u parnicu, koja se vodi između pomenutog gospodara arhiepiskopa i crkve Dubrovačke i Barskog arhiepiskopa, i u prokuratorsko ime episkopa, čiji je on prokurator pred vrlopoštovanim Ocem Sabinskim episkopom, dozvolom gospodara pape Inokentija IV, saslušateljem samih stranaka. Ovi su svjedoci, prezviter Antonius Blankus, klerik Ursacius Paskvalis, zakleti notar Dubrovačke zajednice, koji sam pisar i zakleti svjedok, popunio sam i ovjerio.

---

¹³⁴ Farlati, VII, 40-41.

Anno Incarnationis Domini. MCCLII. mensis Julii tertio die exeunte Indic. x. in Archiepiscopali palatio Ragusine civitatis coram superascriptis testibus, Cosmas Capellanus & Notarius Dni Episc. Anconitani, ac ipsius Dni Subdelegatus statuit terminum peremptorium Ven. Patri. . . . Archiepisc. Ragusino, ut nomine suo, & Ecclesia Ragus. recipiente, ut per se, & per idoneum procuratorem compareat coram ipso Cosma in civitate Antibarum die octavo exeunte mensis Augusti ad videndum, & audiendum jurare testes, quos voluerit introducere Dnus Antibarum. Archiepiscopus pro se, & procuratorio nomine aliorum Episcoporum, quorum, ut dicitur, est procurator; alioquin procedet ad receptionem testium, secundum quod de jure fuerit procedendum. Jam præcepit Dno Stanecha procuratori dicti Archiep. Antibarum. presenti, quod faceret & procuraret, ita quod dictus Antibarum. Archiepiscopus pro se, Comite, & Communi Antibarum., & Dno Rege Rascia, & fratre ejus Dno Rege Uladislavo inveniat securitatem dicto Dno. Archiep. Ragusino, & ejus procuratori, ut libere, & sine periculo aliquo tam in persona, quam in rebus possint venire Antibarum ad audiendum jurare testes, stare etiam, moram trahere, & redire pro sua arbitrio voluntatis. Item dictus Dnus Archiep. Ragusinus pro se, & Ecclesia Ragus. dixit & protestatus est coram dicto Cosma, quod paratus est per se, & procuratorem suum comparere coram eo in Antibarum, ut dictum est, dummodo securitatem habeat, secundum quod dictum est supra; & si per se, & procuratorem suum dictam securitatem non poterit habere, ut dictum est, nullum præjudicium fiat dicto Dno Archiepiscopo, & Ecclesie Ragus., & salvæ sint dicto Dno Archiepiscopo, & Ecclesie Ragusine omnes exceptiones sue, quæ sibi de jure competunt tam in personas testium, quam etiam ipsorum dicta, quos dictus Antibarum. pro se, & procuratorio nomine aliorum Episcoporum, quorum, ut dicitur, est procurator, voluerit introducere in causa, quæ vertitur inter memoratum Dnum Archiepiscopum & Ecclesiam Ragus., & Archiep. Antibarensem, & procuratorio nomine Episcoporum, quorum est procurator, coram Ven. Patre Episcopo Sabinensi a Dno Papa Innocentio IV. ipsis partibus Auditore concessio. Hi sunt testes, Presbyter Antonius Blancus, Ursacius Damiani Cleric., Patrana de Bonda & alii. Et ego Presbyter Pascalis, & Communis Ragus. Notarius juratus, scriptor sum, & testis juratus, complevi & roboravi.

in Ragus.
Archiepisc.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1252, 7. jula. U Dubrovniku.*¹³⁵

Komuni Dubrovačkoj određuje, "da prisutni zakleti prelati barski, svakako prezviter Trifon, đakon Staneha i Petar, koji su radi sudske istrage koja se vodi između Dubrovačke i Barske crkve, od strane navedenog prelata došli sada u Dubrovnik i, takođe, ako bi radi pomenute istrage isti prelat ili drugi dolazili zbog nje same u Dubrovnik, budu zdravi i sigurni". - Svjedoci više zakletih sudija dubrovačkih. - Napisao prezviter Paskvale opštinski notar.

Original u arhivu Dubrovačkog civitata.
SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 501-502.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1252, 11. jula. U Dubrovniku, u crkvi s. Marije.*¹³⁶

Kozma kapelan i notar episkopa Jovana Ankonitanskog, od delegata pape, ispitivač svjedoka u parnici između Dubrovačkog i Barskog arhiepiskopa, bez ničijeg prisustva od strane (Jovana) Barskog arhiepiskopa, učinio je da se svjedoci (Jovana) arhiepiskopa Dubrovačkog javno zakunu "i odmah artikule Dubrovačkog arhiepiskopa i interogatorije Barskog arhiepiskopa pod pečatom (Petra) episkopa" Sabinskog obznanio je. - Napisao prezviter Paskvale, zakleti opštinski notar.

Original u arhivu Dubrovačke opštine.
SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 502-503.

---

¹³⁵ Res Albaniae, 67.

¹³⁶ Res Albaniae, 67.

225.

1252, 7. iulii. Ragusii.

Commune Ragusii statuit, „ut presentes iurati prelati Antibarensis videlicet presbyter Triphon, diaconus Stanecha et Petrus qui occasione questionis, que vertitur inter ecclesiam Ragusinam et Antibarensis, ex parte dicti prelati modo venerunt Ragusium¹⁾ et etiam si occasione predictae questionis idem prelati Antibarensis vel alii pro ipso venerint Ragusium, sint salvi et securi“. — Testes plures iurati iudices Ragusii. — Scripsit presbyter Pascalis communis notarius.

Orig. in arch. civitatis Ragusii.

SMÉKLAS, Cod. dipl. IV, 501—502.

226.

1252, 11. iulii. Ragusii, in ecclesia s. Mariae.

Cosmas capellanus et notarius Johannis episcopi Anconitani, delegati papae, testium examiner²⁾ in lite inter archiepiscopum Ragusinum et Antibarensis, nemine comparente ex parte (Johannis) archiepiscopi Antibarensis testes (Johannis) archiepiscopi Ragusini publice iurare facit „et in continenti articulos archiepiscopi Ragusini et interrogatorias Antibarensis archiepiscopi sub sigillo (Petri) episcopi³⁾ Sabinensis³⁾ aperit.“ — Scripsit presbyter Pascalis communis iuratus notarius.

Orig. in arch. civitatis Ragusii.

SMÉKLAS, Cod. dipl. IV, 502—503.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1252, 29. jula. U Dubrovniku, u arhiepiskopalnoj palati.*¹³⁷

Kozma kapelan i notar (Jovana) episkopa Ankonitanskog i poddelegat istog, (Jovanu) Dubrovačkom arhiepiskopu odredio je bezuslovni rok, "da se lično ili preko prokuratora pojavi pred samim Kozmom u Barskom civitatu osmoga dana sljedećeg mjeseca avgusta da bi čuo zaklinjanje svjedoka, koje Barski arhiepiskop želi da dovede". Takođe naređuje "gospodaru Staheni, sadašnjem prokuratoru Barskog arhiepiskopa, da se pobrine tako, da imenovani Barski arhiepiskop lično od sebe, komite i Barske komune i gospodara kralja Raške i njegovog brata, gospodara kralja Vladislava obezbijedi sigurnost Dubrovačkom arhiepiskopu ili njegovom prokuratoru, da mogu slobodno i bez ikakve opasnosti da dođu u Bar". - Napisao prezviter Paskvale, zakleti opštinski notar.

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 104 i VII, 40 s. SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* IV, 503-504.

Parnica o pravima Dukljanske crkve

*1252, 12. avgusta. U Dubrovniku.*¹³⁸

Lično pred Kozmom poddelegatom Ankonitanskog episkopa, klerik Blankus, prokurator arhiepiskopa Jovana i kapitula Dubrovačkog, da se ne može prihvatiti službe svjedoka u sporu između Dubrovačke i Barske crkve iz sljedećih razloga: prvo, jer Dubrovački arhiepiskop "od kralja Raške i njegovog brata Ladislava i drugih koji drže svjetovnu vlast" ne dobija sigurnost, pošto je pomenuti kralj, ratujući protiv Dubrovnika, usmrćivao Dubrovčane, a arhiepiskop "Barski nije se nikako usudio da se on ili neki drugi makne iz svog mjesta Drača"; zatim, glasnici pape u pozivu na suđenje od Barskog i drugih episkopa su nehumano spriječeni; i na kraju, zato što je pomenuti Ladislav izgovorio protiv pape gnusne i uvrjedljive riječi, oglašavajući ga za "samog psa sa svim svojim kardinalčićima".

---

¹³⁷ *Res Albaniae*, 67-68.

¹³⁸ *Res Albaniae*, 68.

227.

1252, 29. iulii. Ragusii, in palatio archiepiscopali.

Cosmas capellanus et notarius (Johannis) episcopi Anconitani ac subdelegatus eiusdem (Johanni) archiepiscopo Ragusino terminum peremptorium statuit, „ut per se vel per procuratorem compareat coram ipso Cosma in civitate Antibarensi die octavo exeunte mense augusti ad audiendum iurare testes, quos voluerit introducere Antibarensis archiepiscopus“. Praecepit item „domno Staneche procuratori archiepiscopi Antibarensis, presentis, quod procuraret ita, quod dictus Antibarensis archiepiscopus pro se, comite et communi Antibarensi et domino rege Rasse et fratre eius domino rege Vladislavo inveniat securitatem archiepiscopo Ragusino vel eius procuratori, ut libere et sine periculo aliquo possint venire Antibarum“. — Scripsit praesbyter Pascalis com. iur. notarius.

Orig. in arch. civitatis Ragusii. Bull. Ragusinum (MS. saec. XVIII) p. 312—313. in arch. regnicolari Zagrabiae.

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI. 104 et VII, 40 s. *ŠMIČKLAŠ, *Cod. dipl.* IV, 503—504. KUKULJEVIĆ, *Reg.* n° 633.

228.

1252, 12. augusti. Ragusii.

Coram Cosma subdelegato episcopi Anconitani Blancus clericus procurator Johannis archiepiscopi et capituli Ragusini se receptioni testium in causa inter ecclesiam Ragusinam et Antibarensis sequentibus ex causis adesse non posse profitetur: primum namque archiepiscopus Ragusinus „a rege Rasse et fratre eius Ladislavo et aliis qui in partibus illis habent dominium temporale“ securitatem non habet, cum autem dictus rex exercitum contra Ragusium congregans homines Ragusii faciat interfici, archiepiscopus „Antibarim non audet accedere nullo modo nec aliquis Diracenus loco sui“; deinde nuntii papae in citatione Antibarensis et aliorum episcoporum inhumaniter sunt detenti; postremo dictus Ladislaus turpia et inaudita verba contra papam dixit appellans „ipsum canem cum omnibus cardinalibus singulis“.

**Arhiepiskop barski Gufrid
1253-1255.**

Arhiepiskop dubrovački osporava prava barskog arhiepiskopa

*1253. 21. marta. U Perusiji.*¹³⁹

Jovan arhiepiskop Dubrovački osporava izabranom (Gufridu) arhiepiskopu Barskom posvećivanje, *Otobon* kardinalski đakon s. *Adrijana*, priznati od pape auditor u tim oblastima, nije mogao da objavi "zbog intencije pape ili svoje, da je zbog toga po nekom zakonu Dubrovačke crkve dužan da ga derogira".

Papa Inokentije potvrđuje barskog arhiepiskopa

*(1253) 12. aprila. U Perusiji.*¹⁴⁰

Inokentije IV papa "vrlopoštovanoj braći sufraganima Barske crkve" naređuje da "Gufridu iz reda braće *Minora*" od Apostolske stolice postavljenog njima za arhiepiskopa pružaju dužne počasti i rado se pokoravaju.

"Na isti način i kapitolu i sveopštem kleru civitata i dijeceze Barske."

---

¹³⁹ Res Albaniae, 68.

¹⁴⁰ Res Albaniae, 68.

230.

1253, 21. martii. Perusii.

(Johanne¹) archiepiscopo Ragusino (Gaufridi) electi Antibarensis in archiepiscopum consecrationi contradicente, Ottobonus s. Adriani diaconus cardinalis, partibus a papa auditor concessus, non esse „intentionis pape vel sue, ut per hoc in aliquo iuri Ragusine ecclesie debeat derogari“, declarat.

232.

(1253,) 12. aprilis. Perusii.

Innocentius IV. papa „venerabilibus fratribus suffraganeis ecclesie Antibarensis“ mandat, ut „Gufridum de ordine fratrum Minorum“ eis a sede apostolica in archiepiscopum praefectum honorificentia debita recipiant ac eidem libenter exhibeant obedientiam.

„*In eundem modum* archidiacono et capitulo et universo clero civitatis et diocesis Antibarensis.“

„*Qui ad custodiam.*“

Reg. an. X. ep. 637.

Gufrid, Barski arhiepiskop¹⁴¹

Pismo Inokentija IV istome. ("... datirano je god. X pontifikata, II id. aprila, odnosno god. 1253")

Vrlopoštovanom našem bratu Gufridu, Barskom arhiepiskopu pozdrav i apostolski blagoslov.

Koji za čuvanje Božjeg vinograda etc. Pošto si zbog prerogativa običaja i zakona bio po volji nama i našoj braći, po njihovom savjetu postavili smo te za arhiepiskopa i pastora ovoj crkvi, jer se silno nadamo da će se ista crkva pod tvojim milostivim upravljanjem, Božjom voljom, pobrinuti za duhovne i svjetovnjačke naraštaje. Zato tebe, kome dodjeljujemo milost posvećivanja, savjetujemo i podstičemo na tvoju obavezu za istu Barsku crkvu i za tvoje bratstvo, koju smo ti povjerali sa punom našom milošću, i pažljivo ti nalažemo da povjereni ti brigu za čuvanje Božjeg stada nastojiš da tako brižljivo njeguješ, kako bi se u danu najstrožeg ispita istinskim dokazom o tome mogao predstaviti Bogu.¹⁴² Dat. Perusija II. Id. aprila pontifikata našeg u godini desetoj.

---

¹⁴¹ Farlati, VII, 41-42.

¹⁴² On je ubrzo zatim umro, ali o dostojanstvu koje je ostavio sudimo iz epistole Aleksandra IV. "Kada od uspomene blaženog etc.", datirana god. 1255. dana 24. septembra; kao i dolje navedene, u kojoj F. Laurencije kaže, "sada izabranik Barski".

Pontificatus, 11. id. Aprilis, idest an. 1253. Utramque invenimus in Bullario Franciscano studio P. Sbaralez collecto, atque hic cum notis ejusdem subjicimus.

Venerabili Fratri Nostro Guffrido Archiepiscopo Antibarensi Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Epistola Innoc. IV. ad ipsum,

Qui ad custodiam vineæ Domini &c. Te propter prerogativam morum & scientiæ nobis, & nostris Fratribus approbatam eidem Ecclesiæ de Fratrum nostrorum consilio præfecimus in Archiepiscopum & Pastorem, sperantes enim firmiter, quod eadem Ecclesia sub tuo regimine grata suscipiat, auctore Domino, in spiritualibus & temporalibus incrementa. Te igitur, cui per nos ipsos munus consecrationis impendimus, ad eandem Ecclesiam Antibar. sponsam tuam cum gratiæ nostræ plenitudine transmittentes Fraternitatem tuam monemus & hortamur attente mandantes, quatenus injunctam tibi Dominici gregis custodiam studeas sic sollicite observare, quod in districti examinis die dignam Deo possis de illa reddere (1) rationem. Dat. Perusii 11. Id. Aprilis Pontificatus nostri anno decimo.

NOTA.

1 Porro hunc cito obiisse, aut dignitate abiisse colligimus ex epistola Alexandri IV. *Cum felicis recordationis &c.*, an. 1255. die 24. Sept. data, infraque referenda, in qua F. Laurentius dicitur, nunc *Electus Antibarensis*.

Papa Inokentije Barskoj crkvi

CIV

¹⁴³*Sufraganima, kleru i narodu Barske crkve se preporučuje da izaberu za svog arhiepiskopa Gufrida iz reda Male braće. Reg. An. X. ep. 637.*

Episkop Inokentije etc. Vrlopoštovanoj braći Sufraganima Barske crkve, pozdrav etc. Kao marljivi radnici koji su za održavanje Božjeg vinograda postavljeni u njemu samom, da za svog života dobiju rukoveti likovanja, mi, možda nedostojni, od Boga određeni, brižno pazeći da Barska crkva, ako ostane dugo lišena utjee pastora, koliko zbog toga što može da zapadne u teške opasnosti, toliko i jer, zbog udaljenosti mnogih mjesta i drugih razlika, teško može za njih da dobije pomoć od Apostolske stolice, vrlopoštovanog našeg brata Gufrida iz reda Male braće, muža koji je zaista blizak našem srcu, zbog prerogativa običaja i znanja, za koje se o njemu tako dugo osvjedočujemo, po savjetu naše braće postavljamo ga arhiepiskopa i pastora iste crkve, silno se nadajući da će, Božjom voljom, ta crkva pod njegovom upravom steći blagougodne koristi i u duhovnim i u svjetovnim stvarima. Zato naređujemo da njega samog, kome preko nas samih dodjeljujemo službu posvećivanja, prepuštajući ga punom milošću njegovoj crkvi, prihvatite radosno sa dužnim poštovanjem i kao vašem arhiepiskopu rado da mu pružite kako dužnu tako odanu pokornost, a njegove korisne savjete i naloge da prihvatite odano i nepovrjedivo da ih čuvate. Uostalom, odluku etc. neprestano da se poštuje. Datum u Perusiji II. Trinaestog aprila, pontifikata našeg u godini desetoj.

Na isti način arhidakonu i kapitulu, kao i cijelom kleru Barskog civitata i dijeceze.

Na isti način bratu Gufridu, Barskom arhiepiskopu. "Kao marljivi radnici etc." - do "pomoć od Apostolske stolice", - tebe dokazanog nama i našoj braći zbog prerogativa običaja i znanja, po savjetu naše braće, postavljamo za arhiepiskopa i pastora istoj crkvi: naime, silno se nadamo da će, Božjom voljom, pod tvojom upravom ta crkva steći blagougodne koristi u duhovnim i svjetovnim stvarima. Zato tebe, kome preko nas samih dodjeljujemo službu posvećivanja, sa punom našom milošću prenoseći te istoj Barskoj crkvi, tvojoj vjerenici, tvoj fraternitet opominjemo i nalozima strogo upozoravamo, da povjerenu ti brigu za dominičko stado nastojiš da veoma brižljivo izvršavaš, kako bi u strogom Božjem ispitu mogao njemu da o tome pružiš vrijedan dokaz. Datum kao gore. (1253)

---

¹⁴³ Theiner, 80.

CIV.

Suffraganeis, clero et populo ecclesiae Antibarenensis Gufridum ord. fratrum Minorum in eorum archiepiscopum praefectum commendatur. Reg. An. X. ep. 637.

INNOCENTIUS EPISCOPUS etc. Venerabilibus fratribus Suffraganeis ecclesiae Antibarenensis, sal. etc. Qui ad custodiam vinee domini et ad ponendum in ipsa operosos agricolas, ut suo tempore manipulos exultationis reportent, sumus licet immeriti a domino deputati, sollicite attendentes, quod Antibarenensis ecclesia, si diu remansisset pastoris solatio destituta, tanto graviora possit incurrisse pericula, quanto super hiis propter multam locorum distantiam aliaque discrimina possit difficilius ad sedem apostolicam recursus haberi, Venerabilem fratrem nostrum Gufridum de ordine fratrum Minorum, virum profecto secundum cor nostrum, propter prerogativam morum et scientie, super quibus ei tanquam diu laudabile testimonium perhibemus, eidem ecclesiae de fratrum nostrorum consilio prefecimus in Archiepūm et pastorem, sperantes firmiter, quod eadem ecclesia sub eius regimine grata suscipiet, auctore domino, in spiritualibus et temporalibus incrementa. Ipsum igitur, cui per nos ipsos munus consecrationis impendimus, ad ecclesiam suam cum gratie nostre plenitudine remittentes mandamus, quatenus eum honorificentia debita recipientes hilariter et libenter exhibeatis eidem tanquam Archiepōo vestro reverentiam et ebedientiam tam debitam quam devotam, eius salubria monita et mandata suscipiendo devote ac inviolabiliter observando. Alioquin sententiam etc. usque observari. Datum Perusii II. Idus Aprilis, Pontificatus nostri Anno Decimo.

In e. m. Archidiacono et Capitulo, ac universo Clero Civitatis et diocesis Antibarenensis.

In e. m. Fratri Gufrido Archiepiscopo Antibarenensi. Qui ad custodiam etc. usque haberi, Te propter prerogativam morum et scientie nobis et nostris fratribus approbatam eidem ecclesiae de fratrum nostrorum consilio prefecimus in Archiepūm et pastorem: speramus enim firmiter, quod eadem ecclesia sub tuo regimine grata suscipiet, auctore domino, in spiritualibus et temporalibus incrementa. Te igitur, cui per nos ipsos munus consecrationis impendimus, ad eandem Antibarensem ecclesiam sponsam tuam cum gratie nostre plenitudine transmittentes, fraternitatem tuam monemus et hortamur attente mandantes, quod iniunctam tibi dominici gregis custodiam studeas sic sollicite observare, quod in districti examinis die dignam deo possis de illa reddere rationem. Datum ut supra.

Molba barskog arhiepiskopa

233.¹⁴⁴

(1253) 10. septembra. U Azisiju.

Inokentije IV papa (Laurenciju) arhiepiskopu Zadarskom "od samog i vrlo poštovanog našeg brata (Gufrida) Barskog arhiepiskopa molbama" naklonjen, naređuje da se brižljivo pobrine o sklapanju braka između žene Prodane i građanina zadarskog Presta.

Nastavak spora između Dubrovnika i Bara

*1255, 3. februara. U Napulju.*¹⁴⁵

Otobon, kardinalski đakon s. Adrijana, Blanku, Dubrovačkom arhiepiskopu, prokuratoru Dubrovačkog arhiepiskopa, dopušta slobodno odlučivanje o povratku pomenutog arhiepiskopa, jer, pošto je (Gufrid) Barski arhiepiskop, protivnik Dubrovačkom arhiepiskopu, umro, jer je boreći u kuriji bio veoma rasipan, osobito što u službi pomenutog arhiepiskopa nije mogao napredovati.

"Original u Dubrovačkom civitatu."

Nasljednik Gufrida, Barski arhiepiskop Laurencije (v. dolje dok. 1255, 24. sept.) veoma poštovan kod Apostolske stolice; koji, pošto je njegov arhiepiskopat najzad pripao njegovom arhiepiskopstvu, a albanski katolici pod milostivim vladanjem Stefana Uroša I i njegove supruge Jelene, iz susjednog francuskog roda, lako su se mogli zadržati, mogao je mitropolitsko dostojanstvo Barske crkve mirno da proslijedi.

---

¹⁴⁴ Res Albaniae, 68.

¹⁴⁵ Res Albaniae, 69.

233.

(1253,) 10. septembris. Assisii.

Innocentius IV. papa (Laurentio) archiepiscopo Jadrensi „ipsius et venerabilis fratris nostri (Guffridi) archiepiscopi Antibarensis supplicationibus“ inclinatus mandat, ut cum Prodana muliere et Preste cive Jadrensi de matrimonio contracto dispenset.

236.

1255, 3. februarii. Neapoli.

Ottobonus s. Adriani diaconus cardinalis Blanco archidiacono Ragusino, archiepiscopi Ragusini procuratori, licentiam concedit redeundi ad dictum archiepiscopum, quia, cum (Guffridus) archiepiscopus Antibarensis Ragusini archiepiscopi adversarius mortuus sit, in curia morari sumptuosum esset, praesertim cum in negotio dicti archiepiscopi procedi non possit.

Orig. in arch. civitatis Ragusii.

Parum accurate editum apud SMÉTKLAS, Cod. dipl. IV, 590.

Hactenus de hac lite inter archiepiscopum Ragusinum et Antibarensem, quae nunc interrupta, nunquam postea est renovata, nam nihil praeterea posthac litteris traditum invenies. Guffridi successor, Laurentius archiepiscopus Antibarensis (v. infra doc. 1255, 24. sept.) apud sedem apostolicam magna auctoritate fruebatur; qui, cum archiepiscopatus eius inciderit in optima illa tempora et catholicis Albaniae propitia sub regimine Stephani Urosii I. et coniugis suae Helenae, affinis regis Franciae, facile potuit obtinere, ut dignitas metropolitana ecclesiae Antibarensi tacite concederetur.

**Arhiepiskop barski Laurencije
1255-1263 (1270)**

Papa Aleksandar i barski arhiepiskop

*(1255) 24. septembra. U Ananiju.*¹⁴⁶

Aleksandar IV papa od braće franciskanskog asisijskog cenobija zatražio je "livre i nešto drugo" po nalogu Inokentija IV pape "preko voljenog sina brata Laurencija, sada izabranika Barskog, postavljenog sada u sakristiji crkve S. Franciska".

FARLATI, *Illyr. sacrum VII*, 43 (argumentum).

Poslije smrti Barskog arhiepiskopa Gufrida, na ovu stolicu bio je izabran Laurencije iz franciskanskog reda. Može se zaključiti da je on bio rodom iz Etrurije, iz dok. 1259, 3. maja (v. dolje). Kod Inokentija IV obavljao je vrlo tešku službu izvršitelja i u godini 1246. bio je poslan za legata patrijarsima Antiohije i Maronitane.¹⁴⁷

Papa Aleksandar barskom arhiepiskopu

¹⁴⁸Pošto su Oci Franciskanci kroz Dalmaciju i Srbiju ili zbog zavisti opakih ljudi, ili zbog mržnje, često bili podvrgavani mnogim neprijatnostima i nezgodama, tada je Aleksandar Laurenciju Barskom i drugom Laurenciju, Zadarskom arhiepiskopu, naredio, što ima u pismima kod Viterbija datiranim u 1258. godini, da franciskansku porodicu ovdje sa svim ljudima brižljivo čuva i, u ime i dostojanstvo Apostolske stolice, stalno štiti.

Ova pisma, koja Sbaralka (Sbaralca) u II tomu Bull. Franc. označava jednim, iz tabularija Zadarskih Otaca reda Male braće, koja opominju na poštovanje, ovdje prepisujemo.

"Aleksandar episkop, rob robova Božjih, poštovanoj braći Zadarskoj i Barskoj arhiepiskopski pozdrav i apostolski blagoslov.

Pošto su voljeni sinovi i braća iz reda Male braće u provinciji Slavoniji bili svi podvrgnuti nasrtajima nevaljalaca, vašem Bratstvu preko apostolskih spisa nalažemo da njima, s odobravanjem, pružite zaštitu uz pomoć odbrane, ne dozvoljavajući da zbog privilegija od Apostolske stolice nezasluzeno od nekih trpe neugodnosti, koje, u tom slučaju, preko crkvene cenzure obavezujućom apelacijom treba da postavite u drugi plan; za prisutne to će važiti najmanje za jednu deceniju. Jer, ako nijedan od vas dvojice ne možete njih da kaznite, svaki od vas zbog toga neće biti ništa manje kažnjen. Datum Viterbija Id. Februara, pontifikata našeg u godini IV."

---

¹⁴⁶ Res Albaniae, 69.

¹⁴⁷ Maronitska crkva, sa sopstvenim patrijarhom, nakon šizme unutar Antiohije.

¹⁴⁸ Farlati, VII, 44.

(1255,) 24. septembris. Anagninae.

Alexander IV. papa a fratribus coenobii Franciscani Assisiensis requirit „libros et quaedam alia“ iussu Innocentii IV. papae „per dilectum filium fratrem Laurentium nunc electum Antibarensem in sacristia ecclesiae s. Francisci reposita“.

„Cum felicis recordationis.“

*SBARALEAE, Bull. Franciscanum II, 76 n° 108. FARLATI, Illyr. sacrum VII, 43 (argumentum). POTTHAST, Reg. 16022.

Gufrido archiepiscopo Antibarensi mortuo (v. supra n° 236) Laurentius ex ordine Franciscano ad hanc sedem erectus est. Quem Hortae in Etruria natum fuisse e doc. 1259, 3. maii (v. infra) concludi potest. Apud Innocentium IV. gravissimo poenitentiarum officio fungebatur et anno 1246. ad patriarchas Antiochenum et Maronitarum legatus est missus (Potthast 12345).

Cum Patres Franciscani per Dalmatiae & Serbiliae provincias improborum hominum seu invidia, seu malevolentia pluribus identidem molestis, & incommodis afficerentur, Alexander tum Laurentio Antibarensi, tum alteri Laurentio Jadrensi Archiepiscopo mandatum dedit in literis Viterbii scriptis an. 1253., ut Franciscanam per ea loca familiam totis viribus tuerentur, & Apostolicae Sedis nomine atque auctoritate constanter protegerent.

Has literas, quas Sbaralea in Tomo II. Bull. Franc. indicat solum, ex tabulario Jadrensi Patrum Ord. Min., quos de Observantia appellant, hic describimus.

Alexander Ep. Servus servorum Dei Vener.

Fr. Jadert. & Antibaren. Archiep.

Salutem & Ap. Bened.

Volentes dilectos filios & fratres Ord. Fratrum Minorum in Provincia Slavonia a malignorum incursibus esse tutos, Fraternalitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus eis favorabiliter defensionis praesidio assistentes non permittatis eos contra indulta Privilegiorum Apostolicae Sedis ab aliquibus indebite molestari, huiusmodi per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo; presentibus post decennium minime valituris. Quod si non ambo iis exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exequatur. Dat. Viterbii Idib. Februarii, Pontificatus Nostri anno 14.

Daue literae
Alexandri P.
ad Laurentium.

Papa Aleksandar i porodica barskog arhiepiskopa

*(1259) 3. maja. U Ananiju.*¹⁴⁹

Aleksandar IV papa, magistru Andreju iz Orta svom skriptoru, kanoniku Viterbienskom, sinu sestre Laurencija, Barskog arhiepiskopa neka nadoknada, koju isti Radulf, episkop Morinenski, u vrijeme kada je ujak Andreje, brat Laurencija iz reda Male braće, dotad kapelan kamere gospodara pape Inokentija IV, zbog pruženih usluga pokornosti od ujaka (1253, 25. februara, u Perusiji), potvrđuje.

Papa Kliment barskom arhiepiskopu

*(1265) 23. jula. U Perusiji.*¹⁵⁰

Klement IV papa (Laurenciju) Barskom arhiepiskopu naređuje, da ispita stvar Travunjskog episkopa Salvija, koji je od šizmatika u episkopatu opljačkan i pošto je od (Alearda) arhiepiskopa Dubrovačkog, svog mitropolita, postavljen za administratora Lokrumenskog manastira, od Dubrovačke komune bio oštećen.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. V, 342-343. KUKULJEVIĆ, Reg. 893.

---

¹⁴⁹ Res Albaniae, 72.

¹⁵⁰ Res Albaniae, 72-73.

248.

(1259,) 3. maii. Anagninae.

Alexander IV. papa magistro Andreae de Orto scriptori suo, canonico Viterbiensi, filio sororis Laurentii archiepiscopi Antibarensis, quandam pensionem, quam eidem Radulfus episcopus Morinensis tempore, quo avunculus Andreae frater Laurentius ordinis Minorum capellanus adhuc erat camerae domini papae Innocentii IV., propter devotionis obsequia ab avunculo exhibita (1253, 25. februarii, *Perusii*) concessit, confirmat.

252.

(1265,) 23. iulii. Perusii.

Clemens IV. papa (Laurentio²) archiepiscopo Antibarensi mandat, ut res Salvii episcopi Tribuniensis, qui per schismaticos episcopatu spoliatus et ab (Aleardo) archiepiscopo Ragusino metropolitano suo administrator monasterii Lacromensis factus³) a communi Ragusii detrimentum capit, inquiret.

„*Venerabilis frater.*“

Orig. in arch. civ. Ragusii. Bull. Ragusinum (MS. saec. XVIII.) p. 372. in arch. regnicolari Zagraviae.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. V, 342—343. KUKULJEVIĆ. Reg. 893.

Papa Gregorije arhiepiskopu barskom

*(1273) 13. aprila. Kod Starog grada.*¹⁵¹

Gregorije X papa (na isti način i u istom danu i što je moguće više arhiepiskopima i episkopima u Francuskoj, Engleskoj i Istri preko mora etc.) takođe i "u Sklavoniji (Bonaventuri), Dubrovačkom i (Laurenciju) Barskom arhiepiskopu" javlja da se Lugdunenski civitat određuje za mjesto generalnog koncila.

MANSI XXIV, 56 s.

---

¹⁵¹ Res Albaniae, 85.

296.

(1273,) 13. aprilis. Apud Urbem veterem.

*Gregorius X. papa (in eundem modum eodemque die ac quam pluribus archiepiscopis et episcopis in Francia, Anglia, in Istria super mare etc.) etiam „in Sclavonia (Bonaventurae) Ragusino et (Laurentio)¹⁾ Antibarensi archiepiscopis“ nuntiat, se civitatem Lugdunensem destinasse locum concilii generalis.

**Arhiepiskop barski Gaspar
1270-1280.**

Gaspar Adam Psisk, barski arhiepiskop, pjesnik, filozof i teolog

¹⁵²Iz presvete B. Dominika porodice; o njemu Ambrozije Altamura u Bibl. Dominikanaca: "Gaspar Adam Psisk, po drugima Georgije, ili Gerardus Ade Galus, Barski arhiepiskop, izvrstan pjesnik, filozof i teolog, najučeniji u disciplini lijepih umjetnosti." Antonije Senensis Lusitanus u Hronici o njemu piše ovo: "Za svoje vrijeme bio je na glasu G. Ade Barski arhiepiskop. Živio je u svojem arhiepiskopatu oko 1270. godine po svjedočenju Jakova iz Suzata"; u Biblioteci FF. reda Propovjednika: "F. G. Ade, Barski arhiepiskop, bio je muž, svakako izvanredno obrazovan u humanističkim književnostima, izvanredan pjesnik i filozof, slavni i izvrsni teolog. Sastavio je: Službu osvećenja, Službu jedanaest hiljada djevica, Službu D. Tome, Službu D. Georgija. Bio je slavan oko 1280. godine. Kada je sastavio Službu D. Tome, Ambrozije Altamura ga je označio kao najslavnijeg..."

---

¹⁵² Farlati, VII, 44.

E sanctissima D. Dominici familia; de quo Ambrosius Altamura in Biblioth. Dominic. Gaspar Adamus Psiesc, aliis Georgius, sive Gerardus Adæ Gallus, Archiepiscopus Antibarensis, poeta, philosophus & Theologus eximius, bonarumque artium disciplina eruditissimus. Antonius Senensis Lusitanus in Chronico hæc de eodem scribit: Claruit per hæc tempora G. Adæ Archiepiscopus Antibarensis. Vixit in suo Archiepiscopatu circa annum 1270. teste Jacobo de Suzatbo: & in Biblioth. FF. Ord. Prædicat. F. G. Adæ Archiepiscopus Antibarensis vir fuit in humanis literis mirum in modum excultus, poeta & philosophus insignis, & Theologus clarus & eximius. Composuit autem Officium Sanctificationis B. V. M., Officium undecim millium Virginum, Officium D. Thomæ, Officium D. Georgii. Claruit circa annum 1280. Cum composuerit Officium D. Thomæ Aquinatis, ut præclare animadvertit Ambrosius Altamura,

F. Gaspar
ex Ordine
Dominicano

**Arhiepiskop barski
- ime nepoznato -
1280.**

T. Barski arhiepiskop
(u 1280. godini)¹⁵³

Ime ovog arhiepiskopa slovom T. označio je Martin IV u svojoj epistoli 63, gdje kaže "zbog smrti b. m. T. arhiepiskopa". Bio je na neki način ubačen između Gaspara Adama i Mihajla, sljedećeg poslije Gaspara.

.....
.....
.....

Pontifeks Martin, da ne bi Barska crkva dugo ostala bez upravitelja i da ne bi u dužoj međuvladi trpjela štetu, natjerao je samog Mihajla da se prihvati upravljanja nad tom crkvom i preko Tuskulanskog episkopa pobrinuo se da ga posveti. U epistoli 63 ovog Martina, datirana X. kal. oktobra godine III, odnosno 1283, kaže se: "Pošto je Barska crkva, zbog smrti b. m. T., arhiepiskopa, odavno ostala bez Pastora, u različitim prilikama sukcesivno su birane različite ličnosti, mnogostruko hvaljene, i, napokon, nekima koji su bili ovako izabrani prije saglasnosti, kako bi zadržali ovu beneficiju što stupaju na put vječnosti, a drugima koji su s pravom odbijeni, Kapitul navedene crkve želeći da se izbor ostvari preko kompromisa etc.", slijedio je "od onih koji su birani putem kompromisa, Mihailo, tada Katorski kanonik, postavljen za arhiepiskopa, želeći da olakša teret starješinstva, svojim pravom očitovao je u rukama Arbanškog episkopa." Uistinu, Pontifeks, "da ne bi imenovana crkva podlegla dugotrajnoj neprijatnosti, ovog Mihajla, koji je upravljao crkvom, preko Tuskulanskog episkopa" želio je da ga posveti. Darovao ga je palijumom X kal. decembra u toj godini, i preko svojih pisama arhiđakonu i Kapitolu, provincijskim episkopima i kralju Srbije preporučio ga je.

---

¹⁵³ Farlati, VII, 45.

Martinus Pontifex, ne rectore diutius careret, neve ex longiori interregno detrimentum caperet Ecclesia Antibarensis, ipsum Michaellem pro potestate coegit suscipere gubernacula illius Ecclesiae, ac per Tusculanum Episcopum consecrandum curavit. Ex epistola 63. ejusdem Martini data x. Kal. Octobris anno 111. idest 1283. *Dudum, inquit, cum Antibarensi Ecclesia per obitum b. m. T. Archiepiscopi, vacante Pastore, diversis temporibus electiones fuissent successive de personis variis multiplices celebratae, tandem, nonnullis ex electis hujusmodi ante confirmationis super hoc obtentum beneficium viam universae carnis ingressis, reliquis vero renunciantibus juri, Capitulum Ecclesiae praedictae ad electionem hujusmodi per compromissum procedere cupientes &c. fuit a compromissariis iisdem Michael tunc Canonicus Catharensis in Archiepiscopum postulatus, qui supere cupiens praesidentiae onus, juri suo in manibus Arbanensis Episcopi resignavit. Pontifex vero, ne diuturniori viduitatis incommodo dicta Ecclesia subjaceret, eundem Michaellem dictae Ecclesiae praesse, & per Tusculanum Episcopum consecrari voluit. Illum pallio donatum x. Kal. Decemb. eodem anno dimisit, & per suas litteras Archidiacono & Capitulo, Episcopis provincialibus, & Regi Serbliae commendavit.*

**Arhiepiskop barski Mihailo
1282-1301.**

Mihailo Kotoranin postaje barski arhiepiskop

CXXXII

¹⁵⁴*Mihail, kanonik Kotorski, postavljen za Barskog arhiepiskopa Reg. god. II ep. 63.*

Episkop Martin etc. vrlom poštovanom bratu Mihailu, Barskom arhiepiskopu pozdrav etc. Iz prihvaćene marljivosti, pokornosti u službi neprestano brinemo da crkve obogaćujemo duhovnim i svjetovnim povlasticama, a najviše preko dužne brige njihovih manastira da ih korisno posavjetujemo u oskudici, koja se vidi zbog nedostatka brige pastora. Zato, nedavno pošto su u Barskoj crkvi, koja je ostala bez pastora zbog smrti dobro upamćenog Barskog arhiepiskopa T. u različitim vremena sukcesivno vršeni izbori od samih različitih mnogobrojnih poznatih ličnosti, najzad od nekih koji su na ovaj način izabrani prije konfirmacije za ovu pruženu beneficiju da stupe na put vječnosti, a i ostalima kojima preko službenih izvještavanja kakva je dobit za njih od ovakvih izbora, Kapitul imenovane crkve zbog budućeg pontifičkog zastupanja, svima pozvanima, koji su željeli, trebalo ili mogli na vrijeme da prisustvuju, odredio je dan za to da se sastanu na jednom mjestu u jednom danu koji je bio određen za to. Kapitolu same crkve i, napokon, želeći da se pristupi izboru putem kompromisa, kanonicima Zeti i Natalu umjesto same crkve dozvolili su jednodušnu moć o pastoru za samu crkvu, zavjetujući se da prihvate za arhiepiskopa onoga koga sami kanonici budu izabrali: ovi su se udaljili na stranu i najzad prema razboritim zaslugama tih osoba, koje su se toliko podudarale po težini i časti, odlučili su se za tebe, tada Kotorskog kanonika, i pomenuti Zeta je u svoje ime i u ime svog kolege u pomenutom Kapitolu odredio zahtjev za tebe i zahtijevao je tvoj izbor. Zatim, pošto je na pomenu ovakav kapitulski izbor predstavljen nama, oni sami su ponizno tražili da se potvrdi, a ti, želeći da izbjegneš teret starješinstva po zakonu, ako ti od ovog izbora, slavnog za tebe, nešto treba, slobodno i po svojoj volji da se prepustiš rukama Albanskog episkopa kome to posebno povjeravamo. Zato mi, pošto smo za to određeni, prihvatajući ovu resignaciju i brinući o koristi same crkve treba da uslužimo zavjetnim darom utjehe njene božanske udovičke suze, slijedeći štete koje nastupaju za nju samu, posebno na tebe muža, koji ima vjerodostojnu slobodu odlučivanja, čistotu života, i koji je vrijedan, pohvaljen u dostojanstvu običaja, brižljiv i promišljen u duhovnim i svjetovnim stvarima, poštovan po svojim stečenim zaslugama, prihvaćen od najvoljenijeg nam u Hristu sina... slavnog kralja Srbije, i Klera i naroda Barskog, uputili smo oči našeg razuma. Zato, nadajući se da će se pomenuta crkva Božjom voljom, sa tvojom službom upravitelja potpuno radovati srećnim duhovnim i svjetovnim darovima, tebe po savjetu naše braće postavljamo za arhiepiskopa i pastora Barske crkve, a poslije ćemo ti preko vrlupoštovanog našeg brata... Tuskulanskog episkopa dodijeliti službu posvećivanja. Stoga tvome bratstvu preko apostolskih spisa nalažemo, dokle god se smjerno prihvataju u službi ovakvog teškog zadatka, koji ti je od Boga nametnut, smjernim duhom da požuriš da pređeš pomenutoj Barskoj crkvi i da povjereno ti stado napasaš govorom, djelom i primjerom, i da se navedena Barska crkva tvoja vjerenica ukrašava raznolikošću vrlina, i da nastojiš da je umnožavaš nebeskim i zemaljskim darovima, jer zbog toga i zbog drugih tvojih svetih djela zaslužuješ da u posljednjem istinitom trenu budeš pozvan sa izabranima u vječna boravišta. Datum kod Monteflaskona X decembarskih kalenda, pontifikata našeg u godini drugoj.

U. e. m. vječnim sinovima... arhidakonu i kapitolu barskom, narodu Barske opštine i svim sufraganima Barske crkve i najdražem u Hristu sinu... Kralju Srbije. (1282)

---

¹⁵⁴ Theiner, 98-99.

CXXXII.

Michael canonicus Catharensis ecclesiae Antibarensis in archiepiscopum praeficitur. Reg. An. II. ep. 63.

MARTINUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Michaeli Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Ex suscepto servitutis officio sollicitudine pulsamur assidua, ut ecclesias spiritualibus et temporalibus commodis augeamus, et earum maxime per debite provisionis ministerium necessitatibus consulamus salubriter, quae dinoscuntur pastoris solatio destitute. Dudum siquidem, cum in Antibarensi ecclesia per obitum bone memoriae T. Antibarensis Archiepiscopi vacante pastore diversis temporibus electiones fuissent successive de ipsis variis multiplices celebratae, tandem nonnullis ex electis huiusmodi ante confirmationis super hoc obtentum beneficium viam universe carnis ingressis, reliquis vero renuntiantibus iuri, si quod erat eis ex electionibus huiusmodi acquisitum, Capitulum ecclesiae praedictae pro futuri substitutione pontificis, vocatis omnibus, qui voluerunt, debuerunt et potuerunt commode interesse, die ad hoc prefixa in Capitulo ipsius ecclesiae convenientes in unum, ac tandem ad electionem huiusmodi per viam compromissi procedere cupientes, Zeta ac Nathali Canonicis ipsius ecclesiae providendi ea vice de pastore ipsi ecclesiae concesserunt unanimiter potestatem, promittentes illum in Archiepiscopum recipere, quem ipsi ducerent eligendum: qui huiusmodi potestate recepta secedentes in partem, et demum consideratis meritis personarum, quae tanto congruerent oneri et honori, in te tunc Canonicum Catharensem suum direxerunt consensum, et praefatus Zeta suo et eiusdem sui college nomine te in dicto Capitulo in Antibarensem Archiepiscopum postulando elegit, et eligendo etiam postulavit. Porro cum praefati Capitulum electionem huiusmodi presentatam nobis ex parte ipsorum postulassent humiliter confirmari, tu fugere cupiens presidentie onus, iuri, si quod tibi ex electione huiusmodi de te celebrata competebat, in manibus Venerabilis fratris nostri Episcopi Albanensis, cui hoc specialiter commisimus, sponte ac libere resignasti. Nos itaque huiusmodi resignatione recepta, de salubri, ut tenemur, provisione ipsius ecclesiae cogitantes, ut eius diutine viduitatis lacrimas dono votive consolationis siccaremus, ipsius per consequens dispendiis occurrentes, in te virum utique, ut habet assertio fidedigna, munditia vite et morum gravitate laudabilem, in spiritualibus providum et temporalibus circumscriptum, dilectumque, tuis exigentibus meritis, Carissimo in Christo filio nostro ... Regi Serbie Illustri, ac Clero et populo Antibarensi acceptum, direximus oculos mentis nostrae. Quapropter sperantes, quod praedicta ecclesia, auctore domino, tuae gubernationis ministerio spiritualiter et temporaliter donis optate prosperitatis gaudebit, te de fratrum nostrorum consilio eidem ecclesiae Antibarensi in Archiepiscopum praefecimus et pastorem, tibi quoque postmodum fecimus per Venerabilem fratrem nostrum ... Episcopum Tusculanum munus consecrationis impendi. Quocirca fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus huiusmodi oneris iniunctum tibi a domino ministerium suscipiens reverenter, ad praedictam ecclesiam Antibarensem in humilitate spiritus te transferre procures, et gregem tibi creditum sic pascas sermone et opere ac exemplo, et dictam ecclesiam Antibarensem sponsam tuam ornare varietate virtutum, et augere studeas muneribus celestibus et terrenis, quod ex hoc et aliis tuis piis actionibus ad aeterna tabernacula merearis vocari in extremo examine cum electis. Datum apud Montemfiasconem x. Kalendas Decembris, Pontificatus nostri Anno Secundo.

In e. m. Dilectis filiis ... Archidiacono et Capitulo Antibarensi, Populo Civitatis Antibarensis et universis Suffraganeis ecclesiae Antibarensis, et Carissimo in Christo filio ... Regi Serbie.

Spor oko posjeda sa Svačom

1284, 9. septembra. "U manastiru s. Salvatora u Baru".¹⁵⁵

"Dompnius Kotorški episkop" Petra, Svačkog episkopa, "u parnici koja se odvijala ili se odvija između nas i našeg kapitula sa jedne strane i arhiepiskopa (Mihaila) Barskog i njegovog kapitula sa druge strane o pripadnosti Bres(kv)enske", nije prihvatio za sudiju, prvo, zato što je episkop Petar sufragan samog arhiepiskopa, zatim, jer su pontifička pisma, kojima se Petar određuje za sudiju protivna "preko monaštva" Barskom arhiepiskopu, pa kaže "ranije razmatranu crkvu ili plebs koji treba podložiti njenoj jurisdikciji, mora da se dokaže". Svjedoci: magister Tomazije iz Firma, brat Gregorije iz dubrovačkog reda s. Benedikta, prezviter Pavle. Napisao Toma iz Firma, zakonski notar Kotorške komune.

Arhiepiskop barski u Italiji

¹⁵⁶Treće godine poslije prihvatanja arhiepiskopata boravio je u Italiji, što se sigurno doznaje iz diplome Indulgencija, sa kojima je Dukljanski, zajedno sa Dubrovačkim i drugim episkopima, darovao "manastir u crkvi Sv. Marije iz Burga", kako izgleda iz dijeceze Patavie; sigurnost ove diplome javno je oglasio svojim pismom "Giljeljmo Viziani, vikar poštovanog gospodara Bernarda, milošću Boga i Apostolske stolice episkopa Padovanskog etc. Da saznaju svi, i pojedini Hristovi vjernici, koji će imati pred očima ovo pismo da cijenjeni gospodari... Barski arhiepiskop, i Dukljanski, i Dubrovački, i episkopi... Amelienski etc. Dat. Rima u godini Gospodovoj 1286, Pontifikata gospodara pape Honorija IV u godini drugoj."

---

¹⁵⁵ Res Albaniae, 146-47.

¹⁵⁶ Farlati, VII, 45-46.

1284, 9. septembris. „In monasterio s. Salvatoris de Antibaro.“

„Dompnius episcopus Cattarensis“ Petrum episcopum Souaccinensem „in causa, que vertitur seu verti speratur inter nos et nostrum capitulum de una parte et archiepiscopum [Michaele]m Antibarensem et suum capitulum ex altera super subiectione ecclesie Bres[coui]ensis“ iudicem non agnoscit, primo namque Petrus episcopus ipsius archiepiscopi est suffraganeus, porro litterae pontificis, quibus Petrus iudex instituitur, obtentae sunt „per subreptionem“, archiepiscopo Antibarensi „prelibatam ecclesiam seu plebem ad eius iurisdictionem spectare“ dicente. Testes: magister Thomasius de Firmo, frater Gregorius Ragusanus de ordine s. Benedicti, presbyter Paulus. Scripsit Thomas de Firmo communis Cattarensis iuratus notarius.

Anno tertio post susceptum Archiepiscopatum in Italia versabatur, ut constat ex diplomate Indulgentiarum, quibus Diocensis una eum Ragusino, & aliis Episcopis donavit *Monasterium & Ecclesiam S. Mariae de Burgo*, diocesis, ut videtur, Patavinæ; cuius diplomatis fidem suis litteris promulgavit *Guillelmus Visiani Vicarius Ven. Dni Bernardi Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Paduani &c. Noverint omnes & singuli Christifideles presentes litteras inspecturi, quod Venerabiles Dni. . . . Archiepiscopus Antrebatensis, & Diocensis, & Ragusinensis, & Episcopi . . . . Ameliensis &c. Dat. Romæ anno Dni MCLXXXVI. Pontificatus*

Dni Papæ Honorii IV. anno secundo.

Papa Nikolaj arhiepiskopu barskom

*(1290) 13. decembra. Kod Starog grada.*¹⁵⁷

Nikolaj IV papa (Mihailu) Barskom arhiepiskopu naređuje da sa đakonom Matejom iz Ulcinja, u čiji se zakonski stalež sumnja, pošto je "još kao malo dijete bio ostavljen pred vratima crkve Sv. Jovana Ulcinjskog", od neke gospođe bio odnjegovan, u duhu pobožnosti za prezviterat i dužnu beneficiju da se stara.

Papa Nikolaj barskom arhiepiskopu

CXLVIII

¹⁵⁸*Barskom arhiepiskopu, da se ovim povodom postara za episkopa Sardenske crkve Reg. god. IV. ep. 70.*

Episkop Nikolaj etc. vrlo poštovanom bratu Barskom arhiepiskopu pozdrav etc. Tvoje nas je bratstvo izvijestilo da je Sardenska crkva, koja je potčinjena Barskoj, već toliko vremena upražnjena, i pošto se briga o njoj u Apostolskoj stolici umanjila, prenosimo da je poslije Kapitul same Sardenske crkve složno izabrao voljenog sina Tanusija, arhiprezvitera Dukljanske crkve za svog i njenog episkopa i pastora. Zato si smjerno zatražio od nas, pošto je poznato da se pomenuta Sardenska crkva nalazi među opakim narodom i pomenuti Kapitul zbog udaljenosti mjesta, teških puteva i tereta siromaštva, kojima je svakako opterećen, ne može zbog toga da dođe pomenutoj stolici. Što se tiče same crkve da ne bi, lišena uprave pastora, pretrpjela velike gubitke, nastojimo da se brižnom milošću dobrote zbrine. Stoga, ne želeći da pomenuta Sardenska crkva teško strada zbog defekta Rektora a zbog marljivosti tvoga poštenja, puno pouzdanje u Bogu tebi i brizi za ovo, po savjetu i odobravanju voljenih sinova... priora Propovjednika... Gvardijana reda Male braće od regulara same Sardenske crkve o prikladnoj ličnosti, koja je dostojna takvog tereta i počasti, nastojimo da oko toga opteretimo tvoju savjest, da učiniš njemu da mu njegovi potčinjeni pružaju dužno poštovanje i pokornost, a za prigovorače, preko crkvene cenzure, odložnom apelacijom, voljom prisutnih, dozvoljavamo punu i slobodnu moć kažnjavanja. Zato onome koji se izabere po zakonu, ako po svom razumu od ovog izbora učinjenog za njega u istoj crkvi želi da dobije ili u pomenutom Sardenskom kapitolu, slobodno neka postupa da ne bi izborom Sardenskog episkopa, pošto bi sama crkva ostala upražnjena, mi kao ranije izvodili nekakvu prejsudiciju. Datum kod Starog Grada, martovskih kalenda, pontifikata našeg u godini četvrtoj. (1290-91)

---

¹⁵⁷ Res Albaniae, 152.

¹⁵⁸ Theiner, 109-110.

(1290,) 13. decembris. Apud Urbem Veterem.

Nicolaus IV. papa (Michaeli) archiepiscopo Antibarensi mandat, ut cum Mattheo de Dulcinio diacono, de cuius legitimis natalibus dubitetur, cum „adhuc infans ante fores ecclesie s. Iohannis Dulcinensis expositus“ a quadam matrina educatus esset, intuitu pietatis ad presbyteratum et beneficium obtinendum dispenset.

CXLVIII.

Archiepiscopo Antibarensi, ut ecclesie Sardanensi (Sardensi) de episcopo hac vice provideat. Reg. An. IV. ep. 70.

NICOLAUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri . . . Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Tua nobis fraternitas intimavit, quod ecclesia Sardanensis ecclesie Antibarensi subiecta tanto tempore iam vacavit, quod eius provisio est ad sedem apostolicam legitima devoluta, quamquam postmodum ipsius ecclesie Sardanensis Capitulum dilectum filium Tanusium Archipresbiterum ecclesie Dyocliensis in suum et eiusdem ecclesie Episcopum et pastorem concorditer duxerint eligendum. Quare suppliciter postulabas a nobis, ut cum predicta Sardanensis ecclesia inter nationes perversas posita dinoscatur, et prefatum Capitulum propter loci distantiam, viarum discrimina et onera paupertatis, quibus noscitur pregravari, non possit propter hoc ad sedem se conferre predictam, circa statum ipsius ecclesie, ne pastoris destituta regimine dampnorum perferat detrimenta, dignaremur de solite benignitatis clementia providere. Nolentes igitur, ut predicta ecclesia Sardanensis ex defectu Rectoris incommoda patiatur, et de tue probitatis industria plenam in domino fiduciam obtinentes, tibi providendi hac vice de consilio et assensu dilectorum filiorum . . . Prioris Predicatorum et . . . Guardiani Minorum fratrum ordinum regularium ipsius ecclesie Sardanensis de persona idonea, que tanto congruat oneri et honori, super quo tuam intendimus conscientiam onerare, ac faciendi ei a suis subditis obedientiam et reverentiam debitam exhibere, et contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi plenam et liberam auctoritate presentium concedimus potestatem. Per hoc autem eidem electo super iure, si quod sibi ratione electionis huiusmodi de se facte in eadem ecclesia competit, aut prefato Sardanensi Capitulo, quoad electionem Sardanensis Episcopi, cum ecclesiam ipsam vacare contigerit, libere possit procedere, sicut prius, nolumus aliquod preiudicium generari. Datum apud Urbem veterem Kalendis Martii, Pontificatus nostri Anno Quarto.

Papa Nikolaj arhiepiskopu barskom

(1291) 1. marta. Kod Starog Grada.¹⁵⁹

Nikolaj IV papa (Mihailu) arhiepiskopu Barskom daje moć nad crkvom Sardenskom (!), koja se, podložna Barskoj crkvi, "nalazi među pokvarenim narodima", i koja je "već toliko vremena upražnjena, pošto je briga za nju kod Apostolske stolice legitimno opala, premda je poslije kapitul same Sardenske crkve naredio da se voljeni sin Tanusije, arhiprezviter Dukljanske crkve, izabere za episkopa i pastora", - "po savjetu i odobravanju priora Propovjednika i gvardijana Male braće dubrovačkih redova", da se odredi za episkopa.

Darovnica pape Nikolaja đakonu Barskom

CLI

¹⁶⁰*Marinu Petru Caru se dozvoljava da sa Barskom arhidakonijom može da upravlja crkvom S. Marka. Reg. god. IV. ep. 119.*

Episkop Nikolaj etc. Voljenom sinu Marinu Petru Caru, arhidakonu Barskom, pozdrav etc. dolikuje da, iako neko mnoštvo crkava nema crkvena dostojanstva, koja su im zabranjena odlukom svetog Koncila, ipak njih ponekad Apostolska stolica prosljeđuje većom milošću, i to one za koje zna da im treba pomoći valjanim dobročinstvima. Tako je ovdje, jer mi motreći na zasluge tvoje dobrote, i želeći da zbog toga tebi, svakako po razmišljanju najdraže u Hristu ćerke naše Jelene, slavne kraljice Srbije, čiji si klerik i glasnik, učinimo posebnu milost da Barski arhidakonikon koji je s tobom, bez brige za duše i sa takvom brigom za crkvu Sv. Marka, izvan barskih zidina, koju predvodiš, slobodno možeš da ih zadržiš, bez obzira na odluke opšteg koncila ili neke druge suprotne odluke, apostolskom voljom određujemo: da se navedene arhidakonija i crkva uopšte ne obavezuju u dužnim poslušnostima a pomenutoj crkvi Sv. Marka da se nipošto ne sprječava briga za duše. Zato neki etc. od našeg gospodarstva etc. datum kod Starog grada II aprilskih kalenda, pontifikata našeg u godini četvrtoj. (1291)

---

¹⁵⁹ Res Albaniae, 152.

¹⁶⁰ Theiner, 110-111.

513.

(1291,) 1. martii. Apud Urbem Veterem.

Nicolaus IV. papa (Michaeli) archiepiscopo Antibarensi potestatem concedit ecclesiae Sardanensi (!), ecclesiae Antibarensi subiectae, „inter nationes per-versas“ positae, quae, „tanto tempore iam vacavit,¹⁾ quod eius provisio est ad sedem apostolicam legitime devoluta, quamquam postmodum ipsius ecclesiae Sardanensis capitulum dilectum filium Tanusium archipresbiterum ecclesiae Dyocliensis in suum et eiusdem ecclesiae episcopum et pastorem concorditer duxerat eligendum“, — „de consilio et assensu prioris Predicatorum et guardiani Minorum fratrum ordinum Ragusinorum“²⁾ de episcopo providendi.

CLI.

Marino Petro Czare conceditur, ut cum archidiaconia Antibarensi ecclesiam s. Marci tenere valeat. Reg. An. IV. ep. 119.

NICOLAUS EPISCOPUS etc. Dilecto filio Marino Petro Czare Archidiacono Antibarensi, salutem etc. Licet, ne quis plures ecclesias vel ecclesiasticas dignitates habeat, sacri Concilii Constitutio interdicat, illos tamen nonnumquam apostolica sedes ampliori prosequitur gratia, quos meritis novit potioribus adiuvari. Hinc est, quod nos attendentes tue merita probitatis, ac volentes tibi propter hoc, necnon consideratione Carissime in Christo filie nostre Elene Regine Servie illustris, cuius clericus et nuntius existis, gratiam facere specialem, tecum ut Archidiaconatum Antibarensem sine cura animarum, et ecclesiam sancti Marci extra muros Antibarenses cum cura huiusmodi, quos obtines, libere retinere valeas, generalis Concilii seu qualibet alia constitutione contraria non obstante, auctoritate apostolica dispensamus: proviso quod Archidiaconia et ecclesia predicti debitis obsequiis non fraudentur, et in prefata ecclesia sancti Marci animarum cura nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre dispensationis etc. Datum apud Urbemveterem ii. Kal. Aprilis, Pontificatus nostri Anno Quarto.

Papa Nikolaj Maloj braći

*Nikolaj etc. Voljenom sinu... ministru reda Male braće provincije Sklavonije pozdrav i apostolski blagoslov.*¹⁶¹

Ispunjeni smo prekomjernom brigom za sve one koji žele da primaju od našeg učenja sjeme katoličke vjere, jer čujemo, ili opažamo da neki sa određenom zlobom nastoje da ga unize, ili sa pogubnim opovrgavanjima izopače, ili sa zloslutnim ogovaranjima ponize, ili zajedljivim izmišljotinama unište; zbog tih njihovih nemilostivih poduhvata namjeravamo da ih najsrčanije suzbijemo, jer saznajemo da su se oni udružili u za duše najopasniji (nečitka riječ). Upravo, kao što smo saznali, u Principatu Bosne, koji podliježe najmilijem u Hristu sinu S..., slavnom kralju Srbije, toliko je ojačala zabluda nevjerstva da tamo previše njih, sasvim skrenuvši sa puta istine, idući stranputicom laži ka rušenju bedema ortodoksne vjere, čine veoma škodljive lukavštine, koje nastoje da ga sruše podstrecima lažnih argumentacija. Svakako, dopušteno je da marljivost Apostolske stolice svugdje protiv takvog varljivog lukavstva, kako se ne bi ova bolest prostranije raširila, slobodno upotrijebi odgovarajući lijek, ipak zauzimajući se brižno da u pomenutom Principatu služba vjere ima uspjeha, i pošto se sasvim unište ovakve zablude, složnije ojača, nastojimo da se za nju preko nas i drugih pažljivije bdi. Zato smo se pobrinuli da se u navedeni Principat za takvu službu odmah upute neke razborite ličnosti, čije bi časno ophođenje pružilo primjer moralne čistote, a učeni govori utemeljili spasonosno doktrinu, kako bi se u službi pomenutog Principata na ovaj način očistili od rđavih uticaja. Dakle, pošto iz marljivosti tvoje razumnosti spoznajemo utvrđenu vjeru u Boga, tvojoj velikodušnosti preko apostolskog pisma preporukom nalažemo, po savjetu neke pouzdane braće iz tvoga Reda, da izabereš dvojicu od braće onog Reda tvoje administracije, koji su sposobni da na ovaj način izvrše dominikansko djelo, i koji su visoko cijenjeni u životu i ophođenju, snabdjeveni književnim znanjem, upoznati sa narječjem pomenutog regiona ili provincije, i da njima strogom apostolskom moći narediš da djeluju u vrlini pokornosti, za službu Inkvizicije u navedenom Principatu protiv jeretika, na način koji je jasno izložen u drugim našim pismima, koja su, sa jasno naznačenim imenima izopačenosti apostolskom voljom određeni u taj Principat, odlučujemo da zbog izvršavanja pomenute službe Inkvizicije, nastoje marljivo da djeluju. Naime, mi želimo da oba brata koje budeš za to izabrao, i za pomenutu službu koju njih dvojica budu izvršavali na način istaknut u samim pismima, oni sami tu moć i ugled imaju u potpunosti, što je u tim pismima sadržano. Ako ti, ili tvoji vikari u tvom odsustvu, vidite nekog Inkvizitora da se ponekad bude uklonio, da uklonite njega samog i da ga zamijenite drugim koji želimo da ima istu moć i ugled, koliko puta se vama čini da to treba uraditi u savjetovanju koje ste prethodno imali sa nekom pouzdanom braćom. Ako se desi da neko, ili neki od samih Inkvizitora slučajno umre mi, po savjetu neke pouzdane braće, treba da ga zamijenimo drugim iz tog Reda, ili drugima umjesto onog, ili onih koji su umrli, i da bi tako oni koji su na ovaj način postavljeni umjesto onih u potpunosti sa ugledom i moći djelovali, tebi i pomenutom vikaru, ako si ti možda odsutan, dajemo neprestano od prisutnih punu i slobodnu dozvolu. Datum kod Starog Grada u desetim kalendama aprila, pontifikata našeg u godini četvrtoj. (1291)

---

¹⁶¹ Farlati, VII, 50.

Quos & Mi-
nistro Ord.
Minorum de-
ligi jubet,

Nicolaus &c. Dilecto filio . . . Ministro Ordinis Minorum Provinciae Sclavoniae Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus catholice incrementum Fidei affectantes nimio utique dolore replemur, cum audimus aliquos, vel sentimus ad illius depressionem qualicumque malignitate satagere, vel damnabilibus ipsam depravando reprehensionibus, aut detractionibus ei abrogabilibus derogando, seu commentis eandem mordacibus pervertendo; ad quorum iniquis consensuenda molimina eo animosius aspiramus ~~in animosius~~ perniciosius eos agnoscimus conspirare. Sane, sicut accepimus, in Principatu Bosniae carissimo in Christo filio nostro S. . . . Regi Serviae illustri subiecto adeo infidelitatis error invaluit, quod ibi quamplurimi a via veritatis prorsus aversi euntes per devia falsitatis pessiferas ad concutiendum orthodoxæ murum Fidei machinas construant molientes ipsum fallacium argumentationum impulsibus demoliri. Verum, licet ubique Sedis Apostolicæ diligentia contra talium dolosam astutiam, ne diffusius huiusmodi serpat morbus, remedium libenter adhibeat opportunum, tamen in Principatu prædicto cupientes anxie, ut negotium Fidei jugi profectu, elisis omnino quibuslibet erroribus, fortius invalescat, studemus ad hoc per Nos & alios attentius vigilare. Providimus igitur in prædicto Principatu ad præsens personas aliquas circumspectas pro tanto negotio deputari, quarum honesta conversatio exemplum erubuat puritatis, & doctrinam fundunt erudita labia salutarem, ut sacro ipsarum ministerio Principatus prædictus ab huiusmodi contagiis expurgatur. Verum, quia de prudentie tuæ industria firmam in Domino fiduciam obtinemus, discretioni tuæ per Apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus de consilio aliquorum Fratrum discretorum tui Ordinis eligas duos de Fratribus ejusdem Ordinis tuæ administrationis idoneos ad huiusmodi opus Dominicum exerceendum, qui videlicet

sint vita & conversatione probati, litterarum scientia præditi, & regionis sive provincie præfate idiomatis non ignari, eisque in virtute obedientiæ discretè Apostolica præcipere auctoritate procuret, ut Inquisitionis officium in dicto Principatu contra hæreticos, credentes, fautores, defensores & receptatores eorum juxta formam in aliis nostris litteris expressam, quas Fratribus prædicti Ordinis Inquisitoribus huiusmodi pravitatis in Principatu eodem auctoritate Apostolica deputandis, non expressis aliquorum nominibus, super exequendo dicto Inquisitionis officio destinamus, exequi studeant diligenter. Nos enim prædictos duos Fratres, quos ad hoc elegeris, & utrumque ipsorum præfatum officium exequi juxta formam in litteris ipsis expressam, ac ipsos illam potestatem, & auctoritatem plenarie habere volumus, quæ in eisdem litteris continetur. Si vero tu, vel Vicarius tuus te absente aliquem Inquisitorem huiusmodi ex aliqua forte causa nonnunquam fore videbitis amovendum, ipsi amoveatis, & substituatís loco ejus alium, quem similem potestatem & auctoritatem habere volumus, quoties vobis, deliberatione cum aliquibus discretis Fratribus dicti Ordinis præhabita, hoc fore videbitur faciendum. Et si aliquem, vel aliquos Inquisitorum ipsorum decedere forte contigerit, Nos substituendi de consilio aliquorum discretorum Fratrum ejusdem Ordinis alium, vel alios loco illius, vel illorum, qui decesserint, ita quod huiusmodi substituti eisdem omnino auctoritate ac potestate fungantur, sibi dissequa Kicagio, si tu absens ~~quodam~~ plenam & liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Datum apud Urbem veterem decimo Kalendas Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto.

Papa Nikolaj barskom episkopu

CLII

¹⁶²*Barskom arhiepiskopu, pošto je tražio dozvolu za novoizabranog episkopa u opustošenom gradu Savi, da može da ga potvrdi i posveti. Reg. god. IV. ep. 281.*

Episkop Nikolaj etc. vrlopoštovanom bratu... Barskom arhiepiskopu pozdrav etc. Preko tvojih, a takođe i pisama najdraže u Hristu ćerke naše Jelene, slavne kraljice Srbije, koja su nam nedavno poslana, saznali smo da u dijelovima Albanije, tik uz Slovene, postoji nekakav grad Sava, koji je vrlo davnim rušenjima propao u svojoj veličini, a njegovi su se susjedi razbježali na razne strane, ali iznova u pomenutom gradu mnogi katolički muževi, potomci samih stanovnika kako se tvrdi, postoje i, takođe, sa raznih strana su došli i sa drugima ujedinjuju stalni običaj, pa sa upornošću traže episkopa, zbog čega su klerici pomenutog grada, pristupajući izboru episkopa, nekog prezvitera, po imenu Petar, čovjeka koji je svakako katolik i vjernik, izabrali za svog episkopa i pastora; a takođe iz tog grada, tražiše sami ponizno i uporno od tvog mitropolitstva, među što ti je povjerena, da potvrdiš ovaj izbor: ali ti nijesi želio da udovoljiš njihovom zahtjevu, prije nego što za to dobiješ dozvolu od nas. Zato nas ti i pomenuta kraljica smjerno molite da se udostojimo da se sa uobičajenom milošću pobrinemo za to. Stoga mi, težeći brižnim naporima povećavanju katoličke vjere, i želeći kako treba da korisno i brzo napreduje, i tvojim i željama same kraljice milostivo udovoljavamo u tome, i vodeći brigu o marljivosti tvoje razboritosti sa posebnom vjerom u Boga, tvome bratstvu preko apostolskih skripata nalažemo, da pošto se upravo pažljivo ispita ispravnost ovog izbora, sa željom birača i zaslugama izabranog, i utvrdiš da je navedeni izbor kanonski, a prikladna ličnost kanonski poznata, njega samog po savjetu voljene braće... priora Propovjednika i... gvardijana iz reda Male braće u Dubrovniku, našom voljom da požuriš da ga potvrdiš, i da njemu izabranom dodijeliš službu posvećivanja, čineći da za tebe od svojih potčinjenih dobija dužnu pokornost i poštovanje. Osim toga, pošto je navedeni izbor, izvršen prema vjerskom propisu, tim klericima o nekoj ličnosti katolički prikladnoj i odanoj apostolskoj vjeri, koja može da podnese toliki teret i čast, prema pomenutoj volji i savjetu samih priora i gvardijana, da ne odlaziš da ga postaviš za episkopa i pastora. Oni koji protivrječe etc. datum kod Starog grada III. trinaestog juna, Pontifikata našeg u godini četvrtoj. (1291)

---

¹⁶² Theiner, 111.

CLII.

Archiepiscopo Antibarensi, ut de neoslecto in civitate Savae destructa inquirens, eum confirmare et consecrare possit. Reg. An. IV. ep. 281.

NICOLAUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri . . . Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Per tuas et etiam Carissime in Christo filie nostre Elene Regine Servie illustris litteras nuper nobis transmissas accepimus, quod in Albanie partibus iuxta Sclavos quaedam habetur Civitas, Sava nomine, que iam longi temporis spatio destructioni succubuit, eius incolis per diversa loca dispersis, sed de novo in Civitate predicta quamplures viri catholici de incolarum ipsorum progenie, ut dicitur, existentes, et alii etiam diversarum partium convenerunt, moramque in illa continuam contrahunt, Episcopum cum instantia postulantes, propter quod predictae Civitatis clerici ad electionem procedentes Epi quendam presbiterum, Petrum nomine, virum utique catholicum et fidelem, in suum et eiusdem Civitatis elegerunt Episcopum et pastorem, petendo a te utpote Metropolitano ipsorum humiliter et instanter, ut electionem huiusmodi auctoritate tibi tradita confirmares: sed petitioni eorum annuere noluisti, nisi prius super hoc a nobis licentiam obtineres. Quare tu et prefata Regina a nobis supplicastis humiliter, ut super hoc providere de benignitate solita dignaremur. Nos igitur ad augmentum catholice fidei sollicitis studiis intendentes, et volentes, ut expedit, salubriter et mature procedere, ac tuis et ipsius Regine desideriis benigne annuere in hac parte, gerentes quoque de tue circumspectionis industria fiduciam in domino specialem, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus si, inquisita de modo electionis, eligentium studiis et electi meritis diligentius veritate, dictam electionem canonicam et de persona ydonea invenis canonicè celebratam, ipsam de consilio dilectorum filiorum . . . Prioris Predicatorum et . . . Guardiani Minorum fratrum ordinum de Ragusio auctoritate nostra confirmare procures, ac eidem electo munus consecrationis impendas, faciens sibi a suis subditis obedientiam et reverentiam debitam exhiberi. Alioquin, electione predicta rite cassata, eisdem clericis de aliqua persona catholica ydonea et apostolice sedi devota, que tanto congruat oneri et honori, hac vice auctoritate predicta, de ipsorum tamen Prioris et Guardiani consilio, providere non differas in Episcopum et pastorem, Contradictores etc. Datum apud Urbemveterem III. Idus Iunii, Pontificatus nostri Anno Quarto.

Papa Nikolaj barskom arhiepiskopu

CLIII

*Istom, da se ovim povodom postara za episkopa Sardenske crkve (vidi gore br. CXLVIII).
Reg. god. IV. ep. 811.*

Episkop Nikolaj etc. Vrlopoštovanom bratu... Barskom arhiepiskopu, pozdrav etc. Onomad nas je tvoje bratstvo izvijestilo da je Sardenska crkva, koja je potčinjena Barskoj, već toliko vremena upražnjena, pošto je njena briga za Apostolsku opala: zato si smjerno zatražio od nas, pošto se pomenuta Sardenska crkva nalazi među opakim narodom, da se oko statusa same crkve, kako ne bi lišena uprave pastora dalje pretrpjela velike gubitke, udostojimo da se zbrine brižnom milošću dobrote. Zato, ne želeći uostalom da pomenuta Sardenska crkva teško strada zbog upražnjenosti i imajući o marljivosti tvoga poštenja puno pouzdanje u Bogu, tebe, u brizi za to, po savjetu i odobravanju voljenih sinova... priora Propovjednika i... gvardijana reda Male braće dubrovačkih o prikladnoj ličnosti za samu Sardensku crkvu, koja je dostojna takvog tereta i časti, nastojimo da oko toga opteretimo tvoju savjest, i da učiniš da njemu njegovi potčinjeni pružaju dužno poštovanje i pokornost, a za prigovorače preko crkvene cenzure, odložnom apelacijom, voljom prisutnih dozvoljavamo punu i slobodnu moć kažnjavanja. A za to ne želimo da Kapitolu te crkve bilo šta uopšte prejudiciramo, kako bi za izbor Sardenskog episkopa, pošto je sama crkva dugo ostala upražnjena, mogao slobodno da postupa kao ranije. Šta treba da učini oko toga, a i za koncesiju episkopa grada Save, o tome smo ti poslali naša pisma, a što ćeš učiniti, da požuriš da nam preko tvojih pisama saopštiš. Datum kod Starog grada V julskih kalenda, pontifikata našeg u godini četvrtoj. (1291)

CLIII.

Eidem, ut ecclesiae Sardanensi hac vice de episcopo provideat (vide supra Nr. CXLVIII.) Reg. An. IV. ep. 811.

NICOLAUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri . . . Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Pridem nobis tua fraternitas intimavit, quod ecclesia Sardanensis ecclesie Antibarensi subiecta tanto tempore iam vacavit, quod eius provisio est ad sedem apostolicam legitime devoluta: quare suppliciter postulabas a nobis, ut cum predicta Sardanensis ecclesia inter nationes perversas posita dinoscatur, circa statum ipsius, ne pastoris destituta regimine ulterius dampnorum perferat detrimenta, dignaremur de solita benignitatis clementia providere. Nolentes igitur, ut predicta ecclesia de cetero vacationis incommoda patiatur, et de tue probitatis industria plenam in domino fiduciam obtinentes, fraternitati tue providendi hac vice de consilio et assensu dilectorum filiorum . . . Prioris Predicatorum, et . . . Guardiani Minorum fratrum ordinum Ragusinorum ipsi ecclesie Sardanensi de persona ydonea, que tanto congruat oneri et honori, super quo tuam intendimus conscientiam onerare, ac faciendi ei a suis subditis obedientiam et reverentiam debitam exhiberi, et contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi plenam et liberam auctoritate presentium concedimus potestatem. Per hoc autem Capitulo eiusdem ecclesie nolumus aliquod preiudicium generari, quin ad electionem Sardanensis Episcopi, cum ecclesiam ipsam vacare contigerit, libere possit procedere sicut prius. Quod autem super hoc et etiam super concessione Episcopi Civitati Save facienda, pro qua tibi nostras litteras mittimus, feceris, nobis per tuas litteras intimare procures. Datum apud Urbemveterem v. Kalendas Iulii, Pontificatus nostri Anno Quarto.

Papa Bonifacije Maloj braći

... Pisma su datirana "U Rimu kod S. Petra III. Kal. maja, pontifikata našeg u godini IV.", svakako 1298., čija je ovo odluka.¹⁶³

Episkop Bonifacije, rob robova Božjih, ljubljenom sinu provincijskom ministru iz reda Male braće u administraciji provincije Sklavonije, pozdrav i apostolski blagoslov.

Iako je dopušteno da iz svih krajeva svijeta, koji su pod hrišćanskom religijom, možemo po dužnosti službe da iskorjenjujemo smrtonosnu kugu jeretičke izopačenosti, ipak se iz krajeva Srbije, Raške, Dalmacije, Hrvatske, Bosne i Istre, provincija Sklavonije, ova briga sve više približava nama, tamo gdje ova kuga, zbog rdavih prilika, na štetu katoličke vjere sije pokvarena sjemena, i kako smo iz očevitosti djela i glasina jasno razabrali sve više se proširuje. Zato, želeći da se u pomenutim krajevima i u arhiepiskopatima Duracenskom, Barskom, Dubrovačkom, Splitskom i Zadarskom i u njihovim dijecezama, preko nekih F. F. iz dijela tvog Reda za to udovolji našoj brizi, tvojoj diskreciji nalogom preko apostolskog pisma naređujemo da, po savjetu nekih F. F. iz samog reda, izabereš dvojicu odgovarajućih F. F. iz tvoje administracije samoga Reda, koji treba do kraja da sprovedu ovo dominikansko djelo, i da se strogom apostolskom voljom pobrineš da oni djeluju u vrlini pokornosti, za službu Inkvizicije u pomenutim mjestima protiv jeretika i njihovih povjerilaca, branilaca i jataka na isti način koji je izložen u drugim apostolskim pismima, koja su sa jasno naznačenim imenima nekih određenih za izvršavanje navedene službe Inkvizicije, od F. F. pomenutog Reda namijenjenih inkvizitorima, koji su zbog ove izopačenosti apostolskom voljom upućeni u ta mjesta, a i dalje treba da se upućuju, da marljivo nastoje da je sprovedu do kraja. Naime mi etc.

---

¹⁶³ Farlati, VII, 54.

Litteræ Be-
nificii IX.
adversus Ser-
biam hæreci-
cos, aliarum-
que in Dal-
matia pro-
vinciarum.

Bonifacius Episcopus Servus servorum Dei
dilecto Filio Ministro provinciali Ord. Fra-
trum Minorum in administratione provincie
Sclavonie Sal. & Apost. Bened.

Licet ex omnibus mundi partibus, quæ Cbri-
stiana religione censentur, teneamur ex officii
debito extirpare letiferam pestem hæreticæ pra-
vitatæ, in partibus tamen Servie, Rassie,
Dalm. Cr. Bos. atque Istriæ provincie Scla-
vonie imminet nobis hæc sollicitudo propensius,
ubi eandem pestem propter malitiam temporis,
quæ in detrimentum Fidei Catholicæ perversa
germina germinavit, ex evidentia operis, &
famæ notitia persensimus abundantius succe-
visse. Cupientes igitur in dictis partibus, &
in Archiepiscopatibus Duracien. Antibaren. Ra-
gusino, Spalaten. & Jadren. & in diocesi-
bus suis per aliquos de FF. tui Ordinis par-
tem super hoc nostræ sollicitudinis adimpleri,
discretionis tuæ per Apostolica scripta firmiter
præcipiendo mandamus, quatenus de consilio
aliquorum FF. ipsius Ordinis eligas duos de
FF. ipsius Ordinis tuæ administrationis ido-
neos ad hoc opus Dominicum exequendum, eis-
que in virtute obedientiæ districtæ Apostolica
præcipere auctoritate procures, ut Inquisitionis
officium in locis prædictis contra hæreticos,
arridentes, fautores, defensores & receptato-
res eorum juxta formam in aliis Apostolicis
litteris expressam, quæ FF. prædicti Ord. In-
quisitoribus hujusmodi pravitatæ in eisdem lo-
cis deputatis auctoritate Apostolica, & in po-
sterum deputandis, non expressis aliquorum no-
minibus, super exequendo dicto Inquisitionis of-
ficio destinantur, exequi studeant diligenter.
Nos enim &c.

**Arhiepiskop barski Martin
1301-1307.**

Papa Bonifacije arhiepiskopu barskom

CLXVIII

¹⁶⁴*Martin izabran za Barskog arhiepiskopa potvrđen od pontifika. Reg. god. VII ep. 168.*

Episkop Bonifacije etc. Vrlopoštovanom bratu Martinu, Barskom arhiepiskopu pozdrav etc. Božjom uredbom pozvani za upravljanje sveopštom crkvom mi, uz dužnu pastorsku službu, brinemo o svim crkvama svijeta: ali nas pretežno uznemirava briga za one, koji lišeni svojih pastora podliježu štetama oskudice, kako bi se preko marljivosti našeg nastojanja pomoglo njima lijekom zdrave brige, da ne bi, što ne treba, zbog napuštene brige o njima, grabljivi vuk nasrnuo na Božje stado koje je bez pastora, ugrabio i rastjerao ovce. Baš nedavno je Barska crkva zbog smrti dobro upamćenog Mihaila, Barskog arhiepiskopa, bila lišena utjehe pastora, ljubljeni sinovi... arhiprezviter i Kapitul same crkve, sa svima pozvanima koji su željeli, morali su i mogli prikladno da prisustvuju u određeni dan za izbor, prema običaju, za supstituciju budućeg pastora, skupili su se istovremeno i dobijenom milošću svetog duha, za tebe tada arhidakona iste crkve svojim zavjetom, kao i božanskim nadahnućem, složno upućenim, tebe su izabrali jednoglasno za arhiepiskopa svog i te crkve. I trebalo je da ti poslije ovakvog, za tebe slavnog izbora, u dužno vrijeme daš pristanak, a zadržan zbog legitimne zapreke poslije roka koji je zakonom utvrđen za dobijenu beneficiju konfirmacije nisi mogao da pristupiš Apostolskoj stolici; ipak pošto je ta zapreka prestala, što si brže mogao prema prilikama lično si došao ovoj Apostolskoj stolici, i upravo tako ti za sebe samog, kao gore pomenuti arhiprezviter i Kapitul preko njihovih prokuratora posebno izabranih za to, prezentirajući nam dekret o ovom izboru, ponizno i uporno su tražili da se udostojimo da apostolskom voljom potvrdimo sam izbor. Mi, pak, pošto smo razgledali dekret o ovom izboru, pošto smo složno pronašli da je sam izbor kanonski a o prikladnoj ličnosti da je istaknuto, nju apostolskom voljom, po savjetu naše braće potvrđujemo, i postavljamo tebe za arhiepiskopa i pastora same crkve, prepuštajući ti brigu i administraciju u duhovnim i svjetovnim stvarima i preko Nikolaja, Ostijenskog episkopa, povjeravamo ti službu posvećivanja, a poslije preko naših voljenih sinova Mateja iz Svete Marije u Portiku i Landulfa iz Svetog Andela, i Luke iz Svete Marije u Via Lata, kardinalskih đakona, "Palijum uze od tijela blaženog Petra", svakako dokaz potpunosti pontifičke službe; za tebe sa onom revnošću, koja ti pristoji, činimo da se udovolji zahtjev, imajući čvrstu nadu i vjeru, da pošto si muž ispunjen književnim znanjem, častan čistotom u životu, dostojanstvom običaja i obazrivošću znamenit i mnogostruko obdaren drugim darovima vrlina, sama crkva preko tvoje umješne vještine i razborite mudrosti će se predostrožno čuvati od zločinaca i neprijatelja, a primiće, Božjom voljom, duhovno i ovovremenski druge ugodnosti, blagodati i počasti, i tada će se Kler, kao i narod kojim upravljaš, zdravom doktrinom i pobožnim primjerom djelovanja učvrstiti u spasu za duše. Zato smjerno primi Božji jaram i podmetni svoj vrat tom teretu, muževno stavlajući ruku na brigu i upravu te Barske crkve, nastoj da je razumno sprovodiš, i čuvanje stada koje ti je povjereno razumno da izvršavaš, vješto i postojano. Tako ćeš postaviti zid za dom Božji onima koji se uspinju sa druge strane, kako bi mogao pohvalnim razlogom od samog stada pred Bogom i njegovim carstvom, koje postoji od početka svijeta, sa izabranima da poslije smrti budeš radostan u voljenom Božjem domu. Datum u Ananiju XI, julskih kalenda, pontifikata našeg u godini sedmoj.

U e. m. arhiprezviteru i Kapitolu i svim sufraganima Barske crkve, i voljenoj u Hristu ćerki Jeleni, slavnoj kraljici Srbije. Za potvrdu etc. (1301)

---

¹⁶⁴ Theiner, 117-118.

CLXVIII.

Martinus electus in archiepiscopum Antibarensem a pontifice confirmatur. Reg. An. VII. ep. 168.

BONIFACIUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Martino Archiepiscopo Antibarensi; salutem etc. Ad regimen universalis ecclesie, disponente domino, evocati de universis orbis ecclesiis iuxta pastoralis officii debitum cogitamus: sed earum nos angit sollicitudo propensior, que propriis destituta pastoribus viduitatis subiacent detrimētis, ut eis per vestre sollicitudinis studium de salubris provisionis remedio succurratur, ne, quod absit, earum provisione dilata, lupus rapax gregem dominicum pastore carentem invadat, oves rapiat et dispergat. Dudum siquidem Antibarensi ecclesia per obitum bone memorie Michaelis Archiepiscopi Antibarensis pastoris solatio destituta, dilecti filii ... Archipresbiter et Capitulum ipsius ecclesie, vocatis omnibus qui voluerunt, debuerunt et potuerunt commode interesse, die ad eligendum prefixa, ut moris est, pro futuri substitutione pastoris insinul convenerunt, et spiritus sancti gratia invocata, in te tunc eiusdem ecclesie Archidiaconum vota sua quasi per inspirationem divinam concorditer direxerunt, te in suum et eiusdem ecclesie Archiepiscopum unanimiter eligendo. Et licet tu postmodum huiusmodi electioni de te celebrate infra debitum tempus tuum prebuisses assensum, ac legitimo impedimento detentus infra tempus a iure statutum pro confirmationis beneficio obtinendo ad sedem apostolicam accedere nequivisses, tamen postmodum eodem impedimento cessante, quamcito potuisti commode ad eandem sedem personaliter accessisti: et demum tam tu per te ipsum, quam Archipresbiter et Capitulum supradicti per procuratores eorum ad hoc specialiter constitutos, presentato nobis huiusmodi electionis decreto, instanter et suppliciter petiistis, ut electionem ipsam confirmare auctoritate apostolica dignaremur. Nos autem huiusmodi electionis decreto discusso, quia electionem ipsam invenimus canonicam et de persona idonea concorditer celebratam, eam auctoritate apostolica de fratrum nostrorum consilio confirmamus, proficientes te ipsi ecclesie in Archiepiscopum et pastorem, curam et administrationem illius tibi in spiritualibus et temporalibus committendo, tibi que per Venerabilem fratrem nostrum Nicolaum Ostiensem Episcopum munus consecrationis impendi, ac postmodum per dilectos filios nostros Matheum sancte Marie in Porticu et Landulfum sancti Angeli, ac Lucam sancte Marie in Via Lata diaconum Cardinales palleum de corpore beati Petri sumptum, plenitudinem videlicet pontificalis officii, a te cum ea, qua decuit, instantia postulatam fecimus exhiberi, firmam spem fiduciamque tenentes, quod cum sis vir litterarum scientia preditus, munditie vita decorus, gravitate morum et discretionis conspicuus ac aliis donis virtutum multipliciter predotatus, ecclesia ipsa per tuam solertam industriam et providentiam circumspectam preservabitur a noxiis et adversis, et alias spiritualiter et temporaliter, deo actore, incrementa suscipiet commodi et honoris, et tam clerus quam populus tuo commissus regimini tua salubri doctrina, et pie actionis exemplo ad salutem edificabitur animarum. Reverenter itaque suscipe iugum domini, et tua eius oneri humiliter colla submitte, manumque viriliter mittens ad fortia curam et administrationem eiusdem ecclesie Antibarensis prudenter exequi studeas, et gregis tibi commissi custodiam prosequi diligenter, solerter et constanter oppositurus te murum pro domo domini ascendentibus ex adverso, ut laudabili de grege ipso coram deo reddita ratione regnum eius ab origine mundi paratum cum electis acquirere valeas, letabundus in dilecta domini tabernacula moraturus (introiturus). Datum Anagnie xi. Kalendas Iulii, Pontificatus nostri Anno Septimo.

In e. m. Archipresbitero et Capitulo et universis Suffraganeis ecclesie Antibarensis, et Carissime in Christo filie Helene Regine Servie Illustri. Ad fovendum etc.

Papa Benedikt barskom arhiepiskopu

(1303) 18. novembra. U Lateranu.¹⁶⁵ (dokument 1)

Papa Benedikt XI dozvoljava mogućnost Marinu, Barskom arhiepiskopu, da primi resignaciju Stefana, Skadarskog episkopa, njegovog sufragana, "koji iz određenih razloga rukovođenje svoje crkve ustupiti" želi.

U. e. m. "za brata Gregorija, Svačkog episkopa".

Papa Benedikt barskom arhiepiskopu

(1303) 18. novembra. U Lateranu.¹⁶⁶ (dokument 2)

Papa Benedikt XI Marinu, Barskom arhiepiskopu, dozvoljava da popravlja i reformiše crkvene i religiozne ljude, koji preziru svaku disciplinu u životu i plivaju u zločinima: "u Arbanu, Polatu, Konavljima (!) (Canavia), Draču, Kotoru, Ulcinju, Svaču, Baru i bilo kojim drugim mjestima pod dominacijom Andronika, grčkog cara, i Uroša, kralja Srbije i njegovog brata S(tefana), i svakako najdraže u Hristu kćeri Jelene, majke njihove, slavne kraljice Srbije".

---

¹⁶⁵ Res Albaniae, 163.

¹⁶⁶ Res Albaniae, 163.

553.

(1303,) 18. novembris. Laterani.

Benedictus XI. papa Marino archiepiscopo Antibarensi concedit facultatem recipiendi resignationem Stephani episcopi Scutarensis suffraganei eius, qui „certis ex causis ecclesie sue regimen resignare“ cupiat.

In e. m. „pro fratre Gregorio episcopo Suaciniensi“.

„Cum sicut accepimus.“

Reg. Vat. an. I. ep. 136.

554.

(1303,) 18. novembris. Laterani.

Benedictus XI. papa Marino archiepiscopo Antibarensi committit, ut corriget et reformet ecclesiasticos et religiosos homines, qui omni disciplina contempta vitiis et sceleribus diffuunt „in Arbanis, Polato, Canavia (!), Duratio, Cataro, Dulcinio, Suatio, Scodro, Drivasto, Antibaro et quibusdam aliis locis sub dominio¹⁾ Andronici imperatoris Grecorum ac Orosii regis Servie et fratris eius Stephani) nec non carissime in Christo filie Elene matris eorum regine Servie illustris positis“.

„Ad audientiam nostram.“

Papa Benedikt barskom arhiepiskopu

*Episkop Benedikt, rob robova Božjih, vrlo poštovanom bratu Martinu, Barskom arhiepiskopu etc.*¹⁶⁷

Čuli smo da se u Arbaniji, Polatu, Kanoviji, Duraciju, Kotoru, Ulcinju, Svaču, Skadru, Drivastu, Baru, i nekim drugim mjestima pod vlašću Andronika,¹⁶⁸ grčkog cara, i Uroša, kralja Srbije i njegovog brata S., i svakako najdraže u Hristu kćeri Jelene, majke njihove, slavne kraljice Srbije, u zlo vrijeme odobrava nevaljalstvo, i zato prelatima, klericima i drugim religioznim ljudima, zbog neprijateljska i nepravilna... (nedostaje tekst)... prekršaja, kojima oni sami povlađuju, osramoćen je ugled crkvene religije, jer ukrašena majka crkva, koja u svojoj ljepoti, kao i vjerenica koju muževi odabiraju za svoje sinove, ne želi da ima ni mrlju, ni boru, kako je tebi poznato da je zatim, prekršavanjem Dekaloga i odstupanjem od jevanđeljskog zakona i katoličke vjere, sasvim nagrđena, naime, sa zanemarenim pobožnim odredbama svetih Otaca i cenzurom kanona koje treba poštovati u kolacijama svetih redova i povlastica, ne održava se nikakva razlika u vremenu ili dobu, pa, tako, ili simonijačka ljaga kod onih koji daju da bi dobili, ili laička sila posreduje da se ove daju onima koji ih bez potrebe traže. Uistinu, neki jednako nastoje da prelacije i druge crkvene povlastice nedopušteno povećavaju od osoba koje su još uvijek žive i, na ovakav način, tako prekomjerno stečenim prelacijama, personatima i beneficijama, ostaju nedostojni, radije služeći prokletim običajima, nego onima u kojima se čuva norma apostolskog dostojanstva, koja se sa blagoslovenim vjerskim propisima održava u apostolskoj jednakosti.

Osim toga, neki laici uz svoje žive žene samovoljno dovode i druge, sa kojima pomiješani uživaju u bezbožnoj zajednici, sklapajući i druge brakove u zabranjenim stepenima krvnog srodstva i srodstva po ženi. Takođe i drugi od njih, dok su za prestupe prema crkvama i religioznim mjestima one ljude koji su za njih bili okrivljeni ravnodušno pustili nekažnjene, malo-pomalo su i sami zapadali u teže ili slične optužbe, sada za štete od požara i rušenja, sada za pljačkanja i oti-manja, neprijateljski usmjereni i bezbožni, usudili su se da čine prestupe prema ljudima i navedenim mjestima, nastojeći da nametnu i veoma mnogo drugih tegobnosti za unižavanje crkvene slobode i ponižavanje klerikalnog reda, a kada su se zbog pogubne koristi od ovih i mnogih drugih prestupa crkveni, religiozni, ili svjetovni ljudi, kao od zaraze kuge razbježali na sve strane, i pošto su doznali za različite odluke o ekskomunikaciji onih koji su često činili nebrojene prestupe, pod okriljem tuđe crkve. Tako kao neka odojčad ili slaboumni u vjeri, koji nemaju ko da im odlomi parče hljeba od božanskog učenja, ili izliječi njihove teške rane, gube se na putu i sa svojim neizliječenim ranama iscrpljeni umiru i, ne zadržavajući dobročinstvo oprostaja i oslobođenja za prethodne odluke i nepravilnosti, propadaju; osobito pošto zbog velikih razdaljina između mjesta, različitih puteva, osim toga i zbog siromaštva, za svoj povratak i milost apostolskog praštanja i izliječenja svojih rana, nijesu mogli da se priklone krilu svete majke. Zato, pošto smo nekom marljivošću u našoj apostolskoj službi prisiljeni, između ostalog, da za one koji ugrožavaju našu brigu u budnosti oko dominičkog stada, u ime božanskog poštovanja nastojimo da se priraštaji i dobici hrišćanske religije usmjere ka njihovim dušama, jer prema drugoj dogmi Jevanđelja zdrave ne treba nikako liječiti, već samo bolesne, ubijedeni u tvoju razboritost, povjeravamo ti da blagovremeno popraviš, urediš i promijeniš sve ovo u kraljevstvu, navedenim mjestima etc.

Zatim ga je posavjetovao i poučio kako može strože one koji su upleteni u to da oslobodi briga i presvetim zakonima da očisti od grijeha. "Dat. XIV decembarskih kalenda u godini I." - odnosno 1303.

¹⁶⁷ Farlati, VII, 54-55.

¹⁶⁸ To je Andronik II Paleolog, čije je carstvo dopiralo do Dirahijuma, Kanovije, a takođe i Arbanije u Novom Epiru; ili se možda radi o Arbaniji koja je imenovana kod Albanskih episkopa; bili su pod vlašću Orosija ili Uroša.

ARHIEPISKOPIJA BARSKA

*Benedictus Episcopus Servus servorum Dei
Venerabili Fratri Martino Archiepiscopo An-*

*Epistola 1.
Benedicti XI.
ad Martinum
de rebus con-
ruptis eccle-
siasticis
diti-*

libarati &c.
Ad audientiam nostram pervenit, quod in
Arbania, Polata, Canovia, Duratio, Cata-
ro, Dulcinio, Swatio, Scandro, Drivasco, An-
sibara, & quibusdam aliis locis sub dominio
Andronici (1) Imperatoris Græcorum, ac Ororii
regis Servie, & fratris ejus S., necnon cha-
rysimæ in Christo filie Helene matris eorum
Regine Servie illustris positæ, temporis ne-
quam favente malitia, adeo in Prelatis & Cle-
ricis, Religiosis quoque personis & aliis pro-
pter diversa & enormia . . . crimina, quæ
committuntur ab ipsis, Ecclesia religiosa esse
deformata honestas; quod decora mater Eccle-
sia, quam tibi spiritus forma præ filii ho-
minum in spontam dignanter alio non haberi-
ten maculam neque rugam, facta est tibi per
prævaricationem Decalogi, & transgressionem
Evangelicæ legis & Fidei Castalis nimium
indecora. Prætermittis etenim sanctorum Pa-
trum institutionibus sacris, & Canonum ven-
eranda censura, in cellationibus sacrorum Or-
dinum & Beneficiorum nulla servatur distin-
ctio temporum vel ætatum; nam, si simoniaca
lætes apud promoventes pro promovendis, vel
laicalis potentia interveniat, dantur hæc pe-
nitentiis indistincte. Nonnulli vero ad Prela-
tiones pariter, ac alia Beneficia ecclesiastica,
eorundem adhuc personis viventibus, se illicit-
è promovere procurant, hujusmodi Prelati-
bus, Personis seu Beneficiis tam enormiter
acquisitis damnabiliter incubantes, dete-
standis interveniendi potius viribus super iis,
in quibus norma servanda est Apostolica di-
gnitas, quam approbatis æquitate Canonica
moribus adherendis.

Laici intempe uxoris, uxorisque suæ viventi-
bus, de factis superinducentes alias eis teme-
re præsumunt se nefario contubernio commisce-
re, alia in prohibitis consanguinitatum & af-
finitatum gradibus illiis matrimonialia contra-
bendo. Alii etiam ex ipsis, dum excessus in
Ecclesiis & loca religiosa, eorumque personas
ab eis multiformiter irreverenter commisso im-
punes pertransiunt, facilius ad graviores re-
atus vel similes prelabuntur, nunc incendiorum
& effractionum dispendia, nunc dirptionem
& invasionum atrocis & sacrilegæ ausus in
pernis & loca prædicta committere, & alia
quæ plura in Ecclesiasticis libertatis, discre-
tionem, & Ordinis Clericalis defectum infere
gravamina præsumendo: & cum per hujus-
modi & aliorum quæ plura in excessiva presump-
tionem pestiferam Ecclesiasticæ, Religiosæ,
Secularisve persone tanquam lepra respectu
contagio factæ sint, per excommunicationis di-
versas sententias, quas pro iis excessibus in
millibus frequenter incurvere dignoscuntur, a
gremio Ecclesiæ alienæ, tanquam parvuli &
imbecilles in fide, non habens, qui panem
frangat eis doctrinæ celestis, vel gravia vul-
nera curet ipsorum, in via deficiunt, cuique
incuratis vulneribus pereunt sauciati, in præ-
dictis sententiis & irregularitatibus, absolu-
tionis & dispensationis beneficio non obtento,
decadendo; præsertim cum propter interstitia
magis locorum, utarum discrimina, alias etiam
incommodis paupertatis ac senis prohibentibus,
pro sua reconciliacionis, & Apostolicæ dispen-
sationis gratia, suarumque medela vulnerum
ad gremium nequeant materne recurrere pietatis.
Quia igitur ex imposito nobis Apostolice
officio sollicitudine quadam urgemur, ut
inter cætera, quæ circa Domini gregis curam
nostra vigilantie imminet, in divini nominis
cultu, religionis Christianæ augmenta, & lu-
tra quæramus potissime animarum, attenden-
tes, quæ secundum veritatis Evangelicæ dogma
sanis minime opus sit medicari, sed male ha-
bentibus, de tua circumspectione confisi Frater-
nitati tue præsentium auctoritate committimus,
ut hæc vice corrigas, emendes & reformes hæc
omnia in regno & locis prædictis &c. Eum
deinde auctoritate Apostolica impertit & in-
struit, ut censuris implicitos possit dissol-
vere ritæque expiare. Dat. XIV. Kal. Decem-
brii anno I. Id est 1303.

NOTA.

1 Is est Andronicus II. Palæologus, ad
cujus imperium Dyrrhachium, Canovia, &
etiam Arbania in Epiro nova pertinebant; &
æg. Albania vide. cum in Episcopo Albanen-
sibus dicta; cæteræ vero urbes Dalmatiæ su-
perioris erant sub imperio Ororii sive Urosii.

Papa Benedikt barskom arhiepiskopu

CLXX

¹⁶⁹*Marinu, Barskom arhiepiskopu, da primi resignaciju Stefana, Skadarskog episkopa. Reg. god. I. ep. 136.*

Episkop Benedikt etc. Vrlopoštovanom bratu Marinu, Barskom arhiepiskopu, pozdrav etc. Pošto, kako smo saznali, vrlopoštovani naš brat Stefan, Skadarski episkop, tvoj sufragani, želi iz određenih razloga da se otkáže upravljanja svoje crkve: mi, o tvojoj dobroti, koji si u ovakvim stvarima i drugima sličnim mogao da stekneš veliko poznavanje, imajući potpuno pouzdanje u Boga, tvom fraternitetu povjeravamo da preuzme ovu resignaciju od pomenutog episkopa, kada on to zatraži od tebe, samo ako stvar razumno obrazloži, inače ti u korist same crkve, sa njegovim procijenjenim uslovima, voljom prisutnih povjeravamo ti potpunu moć da razgledaš i spoznaš razrješenje toga. Datum u Lateranu XIII decembarskih kalenda, pontifikata našeg u godini prvoj. (1303)

---

¹⁶⁹ Theiner, 120.

CLXX.

Marino archiepiscopo Antibarensi, ut resignationem Stephani episcopi Scutarensis recipiat. Reg. An. I. ep. 136.

BENEDICTUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Marino Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Cum, sicut accepimus, Venerabilis frater noster Stephanus Episcopus Scutarensis, Suffraganeus tuus, cupiat certis ex causis ecclesie sue regimen resignare: nos de circumspectione tua, qui de causis huiusmodi et aliis circumstantiis habere poteris notitiam plenioram, specialem in domino fiduciam obtinentes, fraternitati tue recipiendi resignationem huiusmodi a predicto Episcopo, cum super hoc ab eo fueris requisitus, dummodo rationabilis causa subsit, tuque alias ipsius ecclesie utilitati, pensatis eius conditionibus, noveris expedire, plenam concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Laterani XIII. Kal. Decembris, Pontificatus nostri Anno Primo.

Papa Benedikt dominikancima

*Episkop Benedikt, rob robova Božjih, ljubljenom sinu provincijskom prioru braće Pro-povjednika u Ungariji, pozdrav i apostolski blagoslov.*¹⁷⁰

Kada ljudima dođe jedanaesti čas dana da izađu određeni za djelo sve do zalaska svijeta i da se u eulogiju Apokalipse brzo povjeruje pošto je treba izvršiti sa utjehom Majke Crkve, svakako, treba da duhovni ljudi, u čistoti života, poštovanju razboritosti, sa Jovanom sudbinom opredijeljeni, narodima, plemenima i mnogim kraljevima iznova da proriču, da se ne slijedi pro-ročkim izbavljenjem Izrael u relikvijama preko Isaije, već da se mnoštvo naroda najprije uzdiže u životu uz apostola Pavla; mi, možda nezasluženo određeni za prilike Apostolske stolice, vjerno i razumno stremimo Božjim poslovima koje treba uređivati i djelima koja treba potpomagati, i da se, pošto se približava punoća vremena, poslije pobožnih nastojanja priora, brinemo da u vino-grad Boga Savaota šaljemo nove i sasvim nove radnike, koji su u mirno doba spoznali veliku mu-drost. Zato, pošto smo saznali da su neke velike i naseljene provincije, kao Albanija, Kumanija, Polatija i Durahija, smještene blizu Ungarije, u kojima prebivaju neki episkopi, veliki broj sveštenika i klerika podvrgnutih pod vlast Grka, koji sa čistim razumom poštuju vjerski običaj svete Rimske crkve i rado pazeći na djelovanja, u koje su, takođe, u vrijeme srećnog sjećanja na Inokentija, papu IV, našeg prethodnika, njegovom voljom došla vaša braća da u ime Boga pou-čavaju, mi, slijedeći stope našeg, u pobožnom sjećanju, prethodnika Aleksandra Četvrtog, vašoj diskreciji preko apostolskih spisa nalažemo da neku od braće, koji su ti povjereni, koji su pouzdani u opštenju i životu, moćni u djelu i govoru, pošalješ u pomenute zemlje, da u njima propovijedaju Božju riječ, a tebi dolikuje da neke otkloniš a druge postaviš, pošto vidiš da to treba uraditi; njima, umjesto nas, da pripojiš praštanje svih grešaka, da toliko, ppeko velikih prostranstava budu osjemenjavali u onome koji je rekao da je pobijedio svijet, čvrsto ubijedeni u osvjetljavanje slijepog mnoštva i istrebljivanje jeretičke obmane, u potvrđivanje nesigurnih duša i hrabrenje vjernika svjetlinom govora, sa odlučnošću u djelu, i da bez straha za sebe brzo odluče da krenu na put. A, da bi se njihova služba u potpunosti poštovala i pohvalno izvršavala, ista braća, koju tamo budeš poslao, našom voljom dozvoljavamo da sami klericima i laicima koji se pojave u tim zemljama, ili su već tamo zatečeni, koji, jedinstvo i pokornost Apostolske stolice vjerno održavaju, mogu da udovoljavaju u djelima, zbog rekonicilicije, i ako su obuhvaćeni nekak-vom ekskomunikacijom, da daju na crkveni način beneficiju oslobođenja, pazeći da, ako je ovak-va ekskomunikacija bila razumno oglašena od postavljenih episkopa u tim mjestima, na isti način sa njihovim savjetom da se oprosti, a sa pomenutim klericima radi toga što su bili ekskomunicira-ni božanski da slave, svakako sa onima koji su to bili od grčkih episkopa, ili po vjerskom običaju grčkih redova iza legitimnog roka ili sa neodgovarajućim okolnostima, a svi oni koji su u istom danu, ili su predašnje prepustili kasnijima, ili po nekoj slobodnoj procjeni, odmah, po istom običaju, preuzeli da ih prihvate, zaslužuju da se nagrade. Takođe, da se dozvoli istoj braći da u pomenutim zemljama saslušavaju ispovijesti svih vjernika i njima da nameću spasonosne kazne a one koji su ekskomunicirani po kanonu, na crkveni način, da oslobađaju a onima koji su pre-trpjeli nepravdu i štete odgovarajuće da udovoljavaju. A da se za neregularne slučajeve u onim krajevima koje legati Apostolske stolice treba da urede i, takođe, za klerike tih samih krajeva koji su defektni od rođenja, samo da to nijesu zbog preljube ili incesta, a i za one koji su rođeni regularno, pomenutoj braći dodijeli moć, slična onoj koju imaju za one, koji, pošto su se odvojili od jedinstva katoličke crkve ili religije, ili od klerikalnog uređenja, ako ponizno zažele da se vrate

---

¹⁷⁰ Farlati, VII, 55-56.

Benedictus Episcopus Servus servorum Dei, dilecto filio Priori Provinciali Fratrum Praedicatorum in Hungaria, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Cum hora undecima diei sit hominibus, ut exeant ad opus usque ad mundi vesperam deputati, & illud Apocalypsis eulogium cito credatur, cum Matris Ecclesiae consolatione complendum, videlicet, oportere viros spirituales, vite munditiam, & intelligentiam gratiam cum Johanne sortitos, populis, & gentibus, lingua, Regibusque multis denuo prophetare, quia non sequitur reliquiarum Israel per Isaiam prophetata salvatio, nisi juxta Paulum Apostolum prius invocata gentium multitudo; Nos licet immeriti super Apostolicae Sedis specula constituti, fideliter, & prudenter dispensandis Dei ministeriis, & operibus coadjuvandis intendimus, si, vergente plenitudine temporis, post pia priorum studia in vineam Domini Sabaoth novus, & pene novissimos, qui sapientiam longum didicere per otium, operarios mittere curamus. Quia igitur quaedam amplas, & populosas provincias, Albaniam, Cumaniam, & Pelatium, ac Duratium prope Hungariam

quos eorum
vires aucto-
ritate.

sitas esse percepimus, in quibus aliqui Episcopi, & plurimi Sacerdotes, & Clerici sub Graecorum domino constituti, habitant, qui ritum Sanctae Romanae Ecclesiae sincera mente diligunt, & pro viribus libenter observant, quas etiam tempore felicitis recordationis Innocentii Papae Quarti praedecessoris nostri auctoritate ejusdem vestri Fratres adierunt, & in Verbo Dei efficaciter instruxerunt, Nos pia memoria Alexandri Quarti praedecessoris nostri vestigiis imberendo, discretioni tuae per Apostolica scripta mandamus, quatenus aliquos ex Fratribus, tibi commissis, qui sunt probatae conversationis, & vitae, ac potentes in opere, & sermone, mittas ad terras memoratas, in quibus verbum Dei proponant, quos tibi amovere liceat, aliosque substituere, cum videris expedire; quibus vice nostra in peccatorum omnium remissionem injungas, ut seminaturi super aquas multas, in ihu tantum, qui dixit mundum se vicisse, confisi, ad illuminationem caeca multitudinis, & exterminium haereticae falsitatis, ad confirmandum nutantium animos, & fidelium confortandos in luce sermonis, & certitudine operis, propositum tibi iter sine offensione percurrant. Ut autem ministerium ipsorum honoretur plenius, & laudabilius impleatur, eisdem Fratribus, quos ad hoc miseris, praesentium auctoritate concedimus, ut ipsi Clericis, ac laicis de ipsis terris oriundis, vel ibidem constitutis, qui, unitatem, & obedientiam Sedis Apostolicae fideliter amplectentes, sunt parati satisfacere de commissis, reconciliationis, & si aliqua excommunicatione tenentur, absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiae largiantur, proviso, ut si hujusmodi excommunicatio ab Ordinariis locorum Episcopis fuerit rationabiliter promulgata, juxta formam eandem cum eorum consilio relaxetur, & cum Clericis ex praedictis super eo quod excommunicati celebraverunt divina, necnon cum illis, qui ab Episcopis Graecis, aut juxta ritum Graecorum Ordines infra aetatem legitimam, vel temporibus indebitis, aut qui omnes eadem die, vel superiores praetermissis inferioribus, aut etiam soluto aliquo pretio, secundum ritum eundem recipere praesumpserunt, valeant dispensare. Sit etiam eisdem Fratribus licitum omnium fidelium in terris praedictis confessiones audire, ac ipsis injungere poenitentias salutares, & excommunicatos a canone juxta formam Ecclesiae absolvere, dummodo injuriam, & damna passis satisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium earundem in casibus, in quibus solent Legati Sedis Apostolicae dispensare, ac etiam cum Clericis ipsarum partium, patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adulterio vel incestu, aut de Regularibus procreati, sit Fratribus praefatis dispensandi facultas, quam circa illos similiter habeant, qui ab unitate Catholicae Ecclesiae, seu Religione, vel Clericali ordine discesserunt, si humiliter redire voluerint, & digne satisfacere de commissis, ita quod ipsi Religiosi ad sua loca, salva disciplina Ordinis, resumantur, & illos ex jam dictis, qui

i dostojno se opravdaju za prestupe, tako što se i sami religiozni budu vratili u svoja mjesta, vrijednim učenjem redova i one od već ranije pomenutih, koji su pritegnuti okovom ekskomunikacije, po prethodnom iznijetom obliku i na način pomenute satisfakcije mogu da oslobađaju, i sa tim neregularnostima, kao što je bilo gore jasno izloženo, da upravljaju. O bračnim prilikama, za koje su se u onim krajevima sami prihvatili da ih saslušavaju, treba da ih legitimno spoznaju i one koje se obostrano među sobom ne slažu, da vrata miru i slozi, nipošto da ne daju satisfakciju, kao što je pravedno, za one koji neuređeno žive u svojim zastranjivanjima, a samoj braći da bude slobodna mogućnost prinuđivanja svojih episkopa preko crkvene cenzure u izbjegavanju skandala. Osim toga, u mjestima u kojima bi napravili rezidenciju da slave misu i ostale božanske službe, a sa stanovnicima na istom mjestu, bez razlike ako su svezani nekakvom ekskomunikacijom, da komuniciraju u drugim stvarima i da njih same, ali, takođe, i druge, koji žele da se okrenu jedinstvu hrišćanske vjere, da nastoje da ih prihvataju, pokrštavaju i pridružuju sinovima Crkve, da daju indulgencije, mijenjaju zavjete i da, svakako imaju slobodnu dozvolu i punu moć u ondašnjim prihvaćenim zavjetima na umjerenost. Između ostalog, pomenutoj braći dozvoljavamo da mogu od katoličkih patrijarha¹⁷¹ arhiepiskopi da primaju uredbe i druga sveta sakramenta a svešteničke odjeće, oltarsko ulje, korporalije za one, koji su od samih episkopa prezviteri, pošto je neophodno da to budu, kako bi mogli dobro da govore tamo gdje nedostaju episkopi a da za klerike u tim zemljama, preko svojih pisama, dozvoljavaju da se zaređuju od latinskih episkopa. Za ovo je data moć dokrajčivanja krvnika, klerikalnih i crkvenih ličnosti, utvrđenih u navedenim krajevima. Dakle, nikome etc. Datum u Lateranu X martovskih kalenda, pontifikata našeg u godini prvoj. (1303-1304)

---

¹⁷¹ Titularni (ali i stvarni pošto je u pitanju dvovlašće), patrijarsi Antiohije i Jerusalima. Akvileja je podrazumijeva, jer ona u to vrijeme nosi dvostruke insignacije moći: Istoka i Zapada.

excommunicationis vinculo sunt astricti, juxta præmissam formam, & prædictæ satisfactionis modum absolvere valeant, & cum irregularibus eisdem, sicut est expressum superius, dispensare. De causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam ipsorum deferri contigerit, legitime cognoscendi, ac discordantes inter se ad invicem, quo ad pacem, & concordiam redeant, necnon quod inordinate viventes de suis excessibus, sicut justum fuerit, satisfactionem exhibeant, compellendi per censuram ecclesiasticam, Episcoporum suorum scandalo evitato, ipsis Fratribus libera sit facultas. Insuper in locis, in quibus eos hospitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus residentiam faciunt, Missam, & cetera divina celebrare officia, & constitutis ibidem, non obstante si aliqua sunt excommunicatione ligati, in verbis, & cibo, ac aliis communicare, & ipsos, seu etiam alios converti ad unitatem fidei Christiane cupientes, recipere, baptizare, & aggregare Ecclesie filiis valeant, ac dare indulgentias, commutare vota, ultramarinis, & continentie votis dumtaxat exceptis, liberam licentiam, & plenam habeant facultatem. Ceterum Fratribus præfatis concedimus, quod a Catholicis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis ecclesiasticis Sacramenta suscipere, ac vestes sacerdotales, Altaris pallas, Corporalia per eos, qui ex Fratribus ipsis sunt Presbyteri, sumi necesse fuerit, benedicere, ubi Catholicorum Episcoporum copia non habetur, & earundem terrarum Clericos per literas suas licentiarum, ut a Latinis Episcopis ordinentur. Ad hæc sit memoratis Fratribus absolvendi facultas regere Clericos, & ecclesiasticorum partium in prædictis partibus constitutus. Nulli ergo &c. Datum Laterani, x. Kal. Martii, Pontificatus nostri Anno primo

Papa Klement Barskoj crkvi

*(1307) 25. februara. Kod Pesakuma blizu Burdigala.*¹⁷²

Papa Klement V - "pošto je Barska crkva zbog smrti dobro upamćenog Barskog arhiepiskopa Marina već dugo upražnjena" i pošto je moć za izbor arhiepiskopa prebačena od Kapitula ove crkve na Apostolsku stolicu i oglašavanje Gregorija Svačkog episkopa, koji je od nekih kanonika Barske crkve bio postavljen za arhiepiskopa "kako po Svačkom episkopatu, tako i po cijelom zakonu, moguće je da je stekao za sebe takav izbor" od ruku dvojice kardinala; Andreju "priznatog redovnika Male braće", nekada lektora "braće istog reda iz Zadarskog konventa", postavio je za Barskog arhiepiskopa.

U e. m. skladno promijenjenim riječima "ljubljenim sinovima (Petru) arhidakonu i Kapitulu Barske crkve".

"Za pastoralno izvršavanje."

Reg. Vat. 54, fol. 78 ep. 105.

---

¹⁷² Res Albaniae, 172.

582.

(1307,) 25. februarii. Apud Pessacum prope
Burdigalas.

Clemens V. papa — „vacante dudum Antibarensi ecclesia per obitum bone memorie Marini Antibarensis episcopi“ et translata a capitulo huius ecclesiae in sedem apostolicam potestate de archiepiscopo providendi et renuntiante Gregorio episcopo Suaciensi, qui a nonnullis ecclesiae Antibarensis canonicis in archiepiscopum postulatus erat. „tam episcopatui Suacinensi¹⁾, quam omni iuri, quod sibi ex tali postulatione fuisset forsitan acquisitum“ in manibus duorum cardinalium — Andream „ordinem fratrum Minorum²⁾ professum,“ olim lectorem „fratrum eiusdem ordinis conventus Jadrensis“ „litterarum scientia preditum“ in archiepiscopum Antibarensem praeficit.

In e. m. verbis competenter mutatis „dilectis filiis (Petro) archidiacono et capitulo ecclesie Antibarensis.“

„Ad exsequendum pastoralis.“

**Arhiepiskop barski Andrija
1307-1324.**

Andrija iz reda Male braće

¹⁷³... Zato je Klemens V odredio Baranima za arhiepiskopa F. Andreu franciskanca. Ovo je sadržina i smisao Klementove epistole, koju preuzetu od Vatikanskog Tabularija i ukratko izloženu ovim riječima donosimo ovdje. "Pošto je Barska crkva bila upražnjena zbog smrti Marina, arhidakon i Kapitul za izbor sljedećeg arhiepiskopa tražili su kompromis kod Apostolske stolice. Zatim, Gregorije Svački episkop, koga su tražili neki kanonici, s punim svojim pravom odrekao se svoje crkve. Klemens V je odredio za arhiepiskopa F. Andrea iz reda Male braće, lektora Zadarskog konventa i posvetio ga je preko Albanskog episkopa. Njega samog je poslao i povjerio Kapitolu, Sufraganima i Urošu, kralju Srbije." Datirana je u Premiscenskoj župi kod Burdigala V martovskih kalenda u godini II. - Odnosno 1307, iz Reg Klemensa V godine II. ep. 106.

---

¹⁷³ Farlati, VII, 60-61.

re ipsa non perfecit . Itaque Clemens V. F. Andream Franciscanum Antibarensibus Archiepiscopum dedit . Hæc est summa & sententia epistolæ Clementis , quam nobis e Vaticano Tabulario communicatam , & breviter his verbis expositam hic proferimus . *Vacante Ecclesia Antibarensi per obitum Marini , Archidiacon. & Capit. pro electione futuri Archiepiscopi in Sedem Apostolicam compromiserunt . Deinde Gregorius Svacinen. Episc. , qui a nonnullis Canonicis fuerat postulatus , omni iuri suo , nec non Ecclesiæ Svacinensi renunciavit . Clemens V. F. Andream Ord. Minor. Lectorem Conventus Jadrensis in Archiepiscopum designavit , & fecit per Episcopum Albanensem consecrari . Ipsum dimisit , & commendat Capitulo , Suffraganeis & Urosio Regi Serviæ .* Data est in Præmiacensi pago apud Burdigalas v. Kal. Martias anno 11. id est 1307. ex Reg. Clementis V. anno 2. epist. 106.

F. An
Archie
Antiba
nis an
1307.

Papa Klement barskom arhiepiskopu

CLXXV

¹⁷⁴*Andreja, profesor iz reda Male Braće, izabira se za Barskog arhiepiskopa. Reg. god. II. ep. 105.*

Episkop Klement etc. Vrlopoštovanom bratu Andreju, Barskom arhiepiskopu, pozdrav etc. Za izvršavanje dužne pastoralne službe etc.

Naime, dok je još Barska crkva bila upražnjena zbog smrti dobro poznatog Marina, Barskog arhiepiskopa, voljeni sinovi... arhidakon i Kapitul pomenute crkve, kao što je običaj, skupljeni zajedno za buduću supstituciju pastora koju treba izvršiti, napokon poslije savjetovanja o tome kakva zamjena za pastora te crkve treba da se učini prepustili su Apostolskoj stolici, a moć, koju su imali za to, putem kompromisa sasvim su prebacili navedenoj stolici. I, moguće je da je brat Gregorije, tada Svački episkop, poslije od nekih kanonika navedene crkve izabran samovoljno za Barskog arhiepiskopa, pošto zakonski to nije smio da uradi, ipak brat Gregorije tada je Svačkom episkopatu, kao da je sasvim po zakonu, kako bi možda od takvog izbora dobio nešto za sebe, iako je ovakva resignacija, po našem nalogu, predata u ruke vrlopoštovanog brata P., episkopa Sabinenskog i voljenih naših sinova I. tit. svetih Marcelina i Petra, kardinalskog prezvitera, on je nju slobodno i očevidno objavio. Zato mi, znajući, kada je opterećena teškoćama, kolike i kakve opasnosti nosi sa sobom vrlo duga upražnjenost crkava, i zbog brzog uređenja same crkve, da ne bi u upražnjenosti ostala izložena neprijatnostima, marljivo razmišljajući, poslije savjetovanja koju iskusnu i povjerljivu osobu da postavimo na to mjesto, usmjerili smo brižljivo oči našeg razuma na tebe, poznatog iz reda Male braće, nekada lektora braće istog reda iz Zadarskog konventa, obdarenog književnim znanjem, uglednog blagorodnika, poznatog po poštenju, vrlo časnog u odnosu i običajima, sasvim zrelog u ponašanju i savjetima, brižljivog u razmatranju duhovnih i ovozemaljskih stvari, i, dobro znamo, veoma čuvenog po drugim darovima vrlina, koje su ti božanski urođene. Sa svima onima koji su se priključili ovom razmišljanju, želeći da se korisno pomogne kako dominičkom stadu, tako i samoj crkvi, tebe, po savjetu naše braće i sa punoćom apostolske moći, biramo za arhiepiskopa i pastora iste Barske crkve, povjeravajući ti brigu i administraciju u njenim duhovnim i svjetovnim stvarima, a poslije, preko vrlopoštovanog brata L., Albanskog episkopa, dodijelićemo ti službu posvećivanja, a zatim preko ljubljenog našeg sina Landulfa, đakona svetog Anđela i kardinalski palijum, koji je uzet od tijela blaženog Petra, očevidni znak pontifičke službe, za tebe sa onom pomnjivošću koja pristoji zahtjevu koji treba izvršavati, u onome koji daje milosti i daruje nagrade, uvjereni da će se gorepomenuta crkva preko tvog zalaganja odbraniti od zlotvora i protivnika, i da će uslijediti potpuno povećanje duhovnog i svjetovnog napretka.

Zato, smjerno prinoseći ti Božji teret da vodiš pažljivu brigu o samoj crkvi, dominičko stado je povjereno doktrini tvoje neumorne brige da se oblikuje djelom i zborom, tako da se sama crkva raduje mnogostrukim ugodnostima od nastojanja tvoje brižljivosti i da sa dobijenom blagonaklonošću vrhovnog kralja, može da se uzdigne do najveće veličine. Datum kod Pesakuma blizu Burdegala V martovskih kalenda, pontifikata našeg u godini drugoj.

Na isti način, skladno promijenjenim riječima, ljubljenim sinovima... arhidakonu i Kapitolu Barske crkve. Za izvršavanje etc. da se kao gore slijedi. Za to vašoj cjelovitosti nalažemo da se istom arhiepiskopu, kao ocu i pastoru vaših duša, ponizno i potpuno pokorite, i pobrinete se da dobije dužnu pokornost i poštovanje. Osim toga, odluku koju bude donio sam po svom običaju za buntovnike etc. neprestano da se poštuje. Datum kao gore. (1307)

¹⁷⁴ Theiner, 123-124.

CLXXV.

Andreas ord. Minor. professor ecclesiae Antibarensi in archiepiscopum praeficitur. Reg. An. II. ep. 105.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Andree Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Ad exequendum pastoralis officii debitum etc. Sane vacante dudum Antibarensi ecclesia per obitum bone mem. Marini Antibarensis Archiepiscopi, dilecti filii . . . Archidiaconus et Capitulum dicte ecclesie, prout moris est, convenientes in unum pro futuri facienda substitutione pastoris, tandem post deliberationem super hoc habitam provisionem faciendam ea vice dicte ecclesie de pastore ad sedem apostolicam remiserunt, potestatem, quam super hoc habebant, in dictam sedem per viam compromissi totaliter transferendo. Et licet fr. Gregorius, tunc Episcopus Suacinensis, postmodum se a nonnullis ecclesie predictae Canonicis in Antibarensem Archiepiscopum postulari de facto, cum id de iure fieri nequivit, procuravit, qui tamen fr. Gregorius tam Episcopatu Suacinensi, quam omni iuri, si quod sibi ex tali postulatione fuisset forsitan acquisitum, in manibus Venerabilis fratris P. Epi Sabinensis et dilecti filii nostrorum I. tit. sanctorum Marcellini et Petri presbiteri Cardinalis, de mandato nostro renuntiationem huiusmodi admittentium, renuntiavit libere et expresse. Nos igitur attendentes, quam sit onusta dispendiis, quot et quanta pericula secum trahat ecclesiarum vacatio diuturna, et de ipsius ecclesie ordinatione celeri, ne vacationis exposita remaneret incomodis, attentius cogitantes, post vigilem, quam ad proficiendum ibidem approbatam et fidedignam personam apposuimus, diligentiam ad te ordinem fratrum Minorum professum, olim lectorem fratrum eiusdem ordinis Conventus Iadrensis, quem litterarum scientia praeditum, nobilitate conspicuum, fama preclarum, conversationis et morum honestate decorum, discretionem et consilii maturitate dotatum, in spiritualibus providum et temporalibus circumspectum, aliisque virtutum donis divinitus tibi traditis multipliciter insignitum novimus, direximus oculos nostre mentis. Quibus omnibus in considerationem adductis, tam gregi dominico quam dicte ecclesie volentes salubriter providere, te de fratrum nostrorum consilio et apostolice plenitudine potestatis eidem Antibarensi ecclesie in Archiepiscopum praeficimus et pastorem, curam et administrationem ipsius tibi in spiritualibus et temporalibus committentes, tibi postmodum fecimus per Venerabilem fratrem L. Episcopum Albanensem munus consecrationis impendi, ac deinde per dilectum filium nostrum Landulfum sancti Angeli diaconum Cardinalem palleum de corpore beati Petri sumptum, insigne videlicet pontificalis officii, a te cum ea qua decuit postulatum instantia exhiberi, in illo, qui dat gratias et largitur premia, confidentes, quod ecclesia supradicta per tuam industriam a noxiis preservabitur et adversis, ac optate prosperitatis augmenta spiritualiter et temporaliter consequetur. Reverenter itaque supportans impositum a domino tibi onus ipsius ecclesie sollicitam curam geras, gregem dominicum in illa tue vigilantie creditum doctrina verbi et operis informando, ita quod ecclesia ipsa tue diligentie studio multiplicibus gaudere comodis, et operante clementia summi Regis, optatis consurgere valeat incrementis. Datum apud Pessacum prope Burdegalas v. Kal. Martii, Pontificatus nostri Anno Secundo.

In eundem modum, verbis competenter mutatis, Dilectis filiis . . . Archidiacono et Capitulo ecclesie Antibarensis. Ad exequendum etc. ut supra usque consequetur. Quocirca Universitati vestre mandamus, quatenus eidem Archiepo tanquam patri et pastori animarum vestrarum plene et humiliter intendentes, obedientiam et reverentiam debitam sibi exhibere curetis: Alioquin sententiam, quam ipse propter hoc rite tulerit in rebelles etc. usque observari. Datum ut supra.

Papa Klement Petru arhidakonu barskom

CLXXVII

*Petru, arhidakonu barskom, da bi dobio povlastice u Barskoj provinciji.*¹⁷⁵

Kliment, episkop, itd. Dragom prijatelju Petru, barskom arhidakonu, pozdrav, itd. Tvoja zaslužna dobrota, o čemu si pružio pohvalna svjedočanstva, zahtijeva da (ruku) apostolske darežljivosti pružimo do tvoje ličnosti. Zbog toga, a i na podsticaj premile u Hristu kćeri naše Jelene, svijetle kraljice Raške, željeli smo da ti učinimo posebnu milost, jer je ona to za tebe, svog kancelara, ponizno molila. Prihod, odnosno prihode crkvene, jedan ili više njih, koji su pod starateljstvom ili nijesu, a pravno se nikome drugome ne duguju, koji pripadaju imanju prečasnog brata našeg... arhiepiskopa Bara ili bilo kog drugog, čiji prihod i dohodak godišnje ne prelaze vrijednost 30 zlatnika, ako su trenutno upražnjeni u Barskoj provinciji, sa pravima i svime što im pripada, dajemo ti apostolskom vlašću i donosimo rješenje u vezi sa tim. Ako ovo imanje, odnosno imanja, sada nijesu upražnjena u pomenutoj provinciji, mi ta imanja koja su pod starateljstvom ili nijesu i pravno se nikome ne duguju, koja su pod paskom istog arhiepiskopa i bilo kog drugog i čiji prihod ne prelazi ovaj pomenuti iznos, apostolskom donacijom, obezbjeđujemo da ih treba dati tebi, kad budu upražnjena, odlučujući da je od sada bezvrijedno i nezakonito sve što bi neko pokušao učiniti suprotno ovome.

Pošto nas ne zaprečavaju bilo kakve odluke, niti običaji protivni crkvi ili crkvama, pod kojima bi na ovaj način ovo dobro ili dobra bili, zakletvom, potvrdom Apostolske stolice ili bilo kojom drugom moći ranije osnaženi, ili kakvim obećanjem već učinjeni koje god da su crkvene povlastice u tim krajevima, opštim ili posebnim rečene stolice, da se ne bi zbog toga nikakav spor izrodio, ili da su od njihovih poslanika neka pisma upućena, ili da je rečenom arhiepiskopu ili njegovim sufraganima, ili bilo kom drugom od strane iste stolice dopuštena ista milost, da pošto se o primanju i staranju nad nečim ne obavezuju i na to se ne bi mogli natjerati, i pošto od crkvenih povlastica do njihovog darovanja ili druge donijete odluke onima koji tako smatraju ne vrijedi da se brinu, preko apostolskih pisama ne čini to javno i očevidno; od riječi do riječi o blagosti na ovaj način napominji, kao i koje god druge od rečene stolice indulgencije, opšte ili posebne, koje postoje, a koje do sada nijesu tražene i koje će uslijediti na ovaj način, pokazaće našu zahvalnost, pa učini da se na bilo koji način razglase, o čemu biće od početka do kraja u našim pismima posebna napomena; ili da u višem arhidakonatu, koji poneke povremene dohotke ima i u barskim crkvama Sv. Petra i Sv. Stefana, kanonikat i povlastice čiji dohodak dvanaest florentinskih zlatnika godišnje ne prelazi, zna se da stičeš ili greškom kojoj češ katkad biti izložen, jer si u 22. godini tvog života ili otprilike tada postavljen. Mi smo, naime, sa tobom, na ovaj način povlastica ili povlastice preko nas tebi se predaju ili se predaje, i zadržava se pravo ili prava, pošto ih budeš prihvatio, zajedno sa arhidakonom, kanonikatima i rečenim imanjima koja su data na korišćenje, da ih budeš mogao dolično da sačuvaš. Rečenim nemanjem ili opštih dogovora ili bilo kojih drugih uredbi koje bi bile u suprotnosti sa ovima o daru, milost je upravljanja plodnija. Staranje nad rečenim, i arhidakonom, kanonikatom, koje treba da bude pruženo na ovaj način, povlasticom i povlasticama, kada ga budeš prihvatio sa dužnom pokornošću, neće biti iznevjereno, kao ni briga za duše u njima kojoj oni teže, neznatno zanemarena. Dakle nikome itd, od našeg prilaganja, staranja, čuvanja, određivanja i upravljanja, itd.

Predato u Piktaviji, 16. septembra, druge godine našeg pontifikata.

Na isti način arhiepiskopu Tebanu i Nataliju Belčiću Starijem i Francisku Matei, kanonicima barskih crkava Sv. Petra, da se za ispunjenje pomenutih pisama pobrinu, itd. (1307)

---

¹⁷⁵ Theiner, 124-5.

CLXXVII.

Petro archidiacono Antibarensi, ut plura beneficia sibi in provincia Antibarensi conferantur. Reg. An. II. ep. 643.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Dilecto filio Petro Archidiacono Antibarensi, salutem etc. Tue merita probitatis, de quibus laudabile tibi testimonium perlibetur, exposcunt, ut ad personam tuam apostolice liberalitatis dexteram extendamus. Volentes itaque tibi propter hoc, et obtentu Carissime in Christo filie nostre Helene Regine Rassie Illustris pro te, Cancellario suo, in hac parte humiliter supplicantis gratiam facere specialem, beneficium vel beneficia ecclesiastica unum vel plura cum cura vel sine cura, nulli alii de iure debitum vel debita, ad collationem Venerabilis fratris nostri . . . Archiepiscopi Antibarensis vel cuiuscumque alterius pertinens aut pertinentia, cuius vel quorum redditus et proventus triginta florenorum auri valorem annum non excedant, si in provincia Antibarensi vacant ad presens, cum iuribus et pertinentiis suis apostolica tibi auctoritate conferimus, et de illis etiam providimus. Si vero huiusmodi beneficium vel beneficia nunc non vacant in provincia supradicta, nos huiusmodi beneficium vel beneficia cum cura vel sine cura, que similiter de iure nulli alii debeantur, ad eiusdem Archiepiscopi et cuiuscumque alterius collationem spectantia, et cuius vel quorum proventus valorem non excedant predictum, conferendum vel conferenda tibi, cum vacaverint, donationi apostolice reservamus, decernentes ex nunc irritum et inane, si secus super hoc a quoquam quavis auctoritate contingeret attemptari. Non obstantibus quibuscumque statutis et consuetudinibus contrariis ecclesie vel ecclesiarum, in qua vel quibus huiusmodi beneficium seu beneficia fuerint, iuramento, confirmatione sedis apostolice vel quacumque firmitate alia roboratis, seu si super provisione aliquibus facienda de beneficiis ecclesiasticis in illis partibus generales aut speciales dicte sedis, quibus per hoc nullum preiudicium generetur, vel legatorum eius littere sint directe, seu si dicto Archiepiscopo vel eius Suffraganeis, aut quibuscumque aliis ab eadem sit sede indultum, quod quo ad receptionem vel provisionem alicuius minime teneantur, et ad id compelli non possint, quodque de beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem vel aliam dispositionem spectantibus nulli valeat provideri per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, et qualibet alia prefate sedis indulgentia generali vel speciali cuiuscumque tenoris existat, per quam presentibus non expressam vel totam non insertam effectus huiusmodi nostre gratie impediri valeat quomodolibet vel differri, et de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis; aut quod in maiori Archidiaconatum, qui nonnullos habet redditus temporales, et in sancti Petri et sancti Stephani ecclesiis Antibarensibus Canonicatus et beneficia, quorum proventus duodecim florenorum auri valorem annum non excedunt, nosceris obtinere, seu defectu, quem pateris in etate, cum in xxii. anno tue etatis vel circa illum constitutum esse noscaris. Nos enim tecum, quod huiusmodi beneficium vel beneficia per nos tibi collatum seu collata, reservatum seu reservata, postquam illud vel illa fueris assecutus, una cum Archidiaconatu, Canonicatibus et prebendis predictis retinere licite valeas, defectu predicto seu generalis Concilii vel alia quavis constitutione contraria non obstantibus, de uberiori dono gratie dispensamus: proviso quod dicti Archidiaconatus, Canonicatus et prebende, ac huiusmodi beneficium vel beneficia, cum illud vel illa fueris assecutus, debitis obsequiis non fraudentur, et animarum cura in eis, quibus illa imminet, nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre collationis, provisionis, reservationis, constitutionis et dispensationis etc. Datum Pictavis xvii. Kal. Octobris, P. n. Anno Secundo.

In e. m. . . Archiepiscopo Thebano, et Natali Belcici maioris ac Francisco Mathei sancti Petri Antibarensium Canonicis ecclesiarum, ut predictas litteras exequendas curent etc.

Papa Klement barskom arhiepiskopu

(1307) 24. decembra. U Piktaviji.¹⁷⁶

Papa Klement V, Benedikta, Barskog kanonika, zbog slobodne resignacije "brata Gregorija iz reda Male braće, tada Svačkog episkopa, učinjene rukama" dvaju kardinala, upražnjenoj Svačkoj crkvi postavio je za episkopa.

Papa Klement barskom arhiepiskopu

(1308) 12. avgusta. U Piktaviji.¹⁷⁷

Papa Klement V "na isti način [kao i mitropolitima svih crkava (Andreju)] Barskom arhiepiskopu i episkopima etc. naređuje, da se vi braća arhiepiskopi, Polatenski i Svački episkopi etc." sakupite na Vienski koncil.

---

¹⁷⁶ Res Albaniae, 173-4.

¹⁷⁷ Res Albaniae, 175.

586.

(1307,) 24. decembris. Pictavis.

Clemens V. papa Benedictum canonicum Antibarensem ecclesiae Suacinensi per liberam resignationem¹⁾ „fratris Gregorii ordinis Minorum tunc Suacinensis episcopi factam in manibus“ duorum cardinalium vacanti praeficit episcopum.

„*Apostolatus officium.*“

Reg. Vat. 55 anni III. ep. 252, fol. 47 a.

591.

(1308,) 12. augusti. Pictavis.

* Clemens V. papa „in eundem modum (ac omnium ecclesiarum metropolitae Andreae) archiepiscopo Antibarensi et episcopis etc. mandat, quatinus vos fratres archiepiscopo Polatensis et Suacinensis episcopi etc.“ Viennam ad concilium conveniatis.

„*Regnans in coelis.*“

Vestigium huius bullae in elencho ad reg. Vat. 55 fol. 238 v.

Papa Klement manastiru Svete Marije

*Episkop Klement, rob robova Božjih, ljubljenom sinu opatu i saboru manastira Sv. Marije u Ripi na moru, iz Reda sv. Benedikta u Barskoj dijecezi, pozdrav i apostolski blagoslov.*¹⁷⁸

Pošto je od nas zahtijevano, što je pravedno i časno, tako sila pravednosti, koju Red razumno sprovodi, treba za brigu oko naše službe da dobije dužan učinak. Zbog toga, ljubljeni u Bogu sinovi naši, pravednim zahtjevima s radosnim odobravanjem udovoljavamo i vaše ljude i mjesto, u kome ste znali da izvršavate bogoslužbe, pod zaštitom B. Petra i našom, prihvatamo; posebno desetine, zemljišta, vinograde, kuće, posjede i druga dobra, koja s pravom posjedujete, vama i, preko vas, vašem manastiru apostolskom voljom potvrđujemo i učvršćujemo ih patronskom zaštitom ovog spisa, sa valjanim upravljanjem u pomenutim desetinama vrhovnog Koncila. Zato neki etc. datum u Vijeni X decembarskih kalenda, pontifikata našeg u godini VII. - Odnosno 1311.

Nastavak spora između Dubrovnika i Bara

*1312. 25. novembra. U Dubrovniku.*¹⁷⁹

Konzilijum rogatora određuje "da, između ostalog, nijedna osoba iz Dubrovnika ne smije primiti ili učiniti neki dug ili zajam nekoj osobi iz Bara pod kaznom od C perpera". "A to je zato što su mnogi susjedi preko pisama, izaslanika i komune Dubrovačke tražili da ljudi i komuna Barska djeluju razumno", a "nijesu nikada djelovali razumno". - Notar i kancelar komune da napiše sredstvo za takav dug, a kurija da zabrani slušanje nekakve žalbe. - Svi takvi dugovi da se popišu u kancelariji u roku od VIII dana.

---

¹⁷⁸ Farlati, VII, 59.

¹⁷⁹ Res Albaniae, 182.

quos Cle-
mens V. in
clientelam
Sedis Apo-
stolicæ reci-
pit.

Clemens Episcopus Servus servorum Dei dilecto Filio Abbati & Conventui Monasterii S. Mariæ in Ripa mari Ordinis S. Benedicti diœcesis Antibarenis Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Cum a nobis petitur, quod justum & honestum est, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut pro sollicitudine officii nostri ad debitum deducatur effectum. Eapropter, dilecti in Domino filii nostri, justis postulationibus grato concurrente assensu, personas vestras, & locum, in quo Divina poteritis adimplere, sub B. Petri & nostra protectione recipimus; specialiter decimas, terras, vineas, domus, possessiones, & alia bona, quæ juste possidetis, vobis & per vos Monasterio vestro auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio munimus, salva in prædictis decimis moderatione Concilii generalis. Nulli ergo &c. Datum Viennæ x. Kal. Decembr. Pontificatus nostri anno VII. id est 1311.

609.

1312, 25. novembris. Ragusii.

Consilium rogatorum statuit, „quod aliqua persona de Ragusio de cetero non debeat contrahere vel facere aliquod debitum vel credenciam alicui persone de Antibaro in pena de perperis C“. „Et hoc est, quia homines et commune Antibari pluribus vicibus per litteras, per ambaxatorem a communi Ragusino fuerunt requisiti, quod faciant racionem“ „et nunquam voluerunt facere racionem“. — Notarius et cancellarius communis instrumentum de tali debito scribere, curia quaestionem talem audire vetatur. — Debita omnia talia infra VIII dies in cancellaria conscribantur.

M. Ragusina I, 17.

Nastavak spora između Dubrovnika i Bara

CXCIII

¹⁸⁰*Dubrovačkom arhiepiskopu i njegovim kolegama da natjeraju Barskog arhiepiskopa da se pojavi lično pred pontifikom. Reg. God. IV. ep. 477. fol. 247.*

Episkop Jovan etc. Vrlopoštovanom bratu... Dubrovačkom arhiepiskopu, i voljenim sinovima... Kotorskom arhidakonu i... gvardijanu reda Male braće, pozdrav etc. One koji se udaljavaju od poštovanja svetih kanona i druge, koji se suprotstavljaju kanonskim odredbama, s pravom treba da ih ukloni moć Rimskog pontifika, osobito takve činioce nevaljalstava, koji se ističu pontifikalnim dostojanstvom, šibom osvete da ih išibaju, kako ne bi svojim strašnim primjerom prenijeli tu propast na druge. Zaista, voljeni sinovi Kapitula Barske crkve, preko voljenog sina Jovana Zaulina, kanonika te iste crkve i prokuratora imenovanog Kapitula, koji je za to posebno određen, da se potrude pred nama i našom braćom da se pojavi vrlopoštovani naš brat Barski arhiepiskop Andreja, da mu ne bi uslijedila denominacija dostojanstva, kako zbog sopstvenog zanemarenog spasenja, tako i zbog prezrene moći samih kanona, dajući loše značenje palijuma, očiglednog znaka pontifikalne službe, koga je primio od Rimske crkve, jer ga je založio kao jemstvo i naredio je da se napravi drugi lažni, i nije se bojao da se tim lažnim koristi kao pravim; zatim ne vodeći računa da je oduzimanje starješinstva jedino rezervisano za Rimskog pontifika, svojom sopstvenom nepromišljenošću uklonio je našeg vrlopoštovanog brata Abanenskog (!) episkopa Mihaila, kao sufragana, i na mjesto samog Mihaila uistinski je postavio za episkopa nekog opata iz tih krajeva; a pošto je pravio i mnoge druge bezmjernosti, koje nijesu kažnjene, i nije se uopšte ustezao da ih pravi na štetu spasenja svoje duše, zbog premisa bio je od plemenitih i uglednih javno ozloglašen. Zato, želeći da se motri na to, a i na druge koji zaslužuju pohvalu po strogom običaju naših prethodnika rimskih pontifika, vjerno smo se pobrinuli, ne baš lako, da ne pružimo povjerenje takvim namjerama, već smo povjerali našem ljubljenom sinu Jakovu, kardinalskom đakonu svetog Georgija kod Zlatnog Vela, da kod pomenute stolice ispita, preko neuobičajenog isljednja, nije li isti arhiepiskop zbog ovakvih odluka zaslužio pogrde. Uistinu, pošto se preko depozicija nekih vjerodostojnih svjedoka, preko imenovanog kardinalskog đakona o njima kod Apostolske stolice pojavio dokaz, što je isto kardinalski đakon vjerno lično nama i našoj gorepomenutoj braći predočio, isti arhiepiskop je kod plemenitih i uglednih javno ozloglašen, jer je sam arhiepiskop ranije upotrebljavao palijum, koga je primio od pomenute Rimske crkve, založio u ime jemstva i sa drugim lažnim, koga je dao da se napravi, otvoreno je služio u tim krajevima; nije uspio da stekne istinsko povjerenje, pošto je isti arhiepiskop bio ozloglašen, jer je sam svojevrijem zamjenom udaljio gore pomenutog Mihaila od Albanenskog episkopata (!), i umjesto njega postavio je za episkopa opata manastira Svetog Aleksandra iz Abanenske (!) dijeceze po imenu Lazar. Mi, pazeći da ovakvi ekscesi ne ostaju nepopravljeni, Vašoj diskreciji, pod prijetnjom da dobijete kaznu ekskomunikacije, kao i on sam, ako drukčije uradite, preko apostolskog pisma nalažemo da Vi, ili dvojica, ili jedan od vaših preko vas, ili preko jednih ili drugih često pominjanih arhiepiskopa od naše strane, da se pobrinete da ga konačno pozovete da za vrijeme od najmanje tri mjeseca poslije Vašeg poziva, lično pristupi apostolskom ispitivanju, da, ako bude mogao, zbog gorenavedenog dokaže svoju nevinost i da se za druge, sa našim opomenama ili blagodarnostima, ponizno opravda. Ako, pak, pomenutog episkopa ne možete lično da pronađete, objava ovog poziva, uz premise protiv njega, javno da se izloži kod Barske crkve.

¹⁸⁰ Theiner, 135-136.

CXCIII.

Archiepiscopo Ragusino eiusque collegis, ut archiepiscopum Antibarensem ad comparandum coram pontifice citent.
Reg. An. IV. ep. 477. fol. 247.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabili fratri . . . Archiepiscopo Ragusino, et dilectis filiis . . . Archidiacono Catharensi ac . . . Gardiano fratrum ordinis Minorum Ragusinarum, salutem etc. Que sacrorum canonum reverencie detrahunt et alias canonicis obviant institutis, merito debet Romani Pontificis

Neka se ne sprječava indulgencija, koja je, sine Gvardijane, kako se priča, dopuštena tvom redu, jer braća samog reda ne žele da se upuštaju u bilo kakve poslove, koji su njima samima preko pisama iste stolice povjereni, osim ako u njima nemaju za ovakvo dopuštenje potpuni i jasni razlog. Ako, dan samog poziva, ili objavu ovakvog stava, i bilo šta drugo povrh premisa smatrate da treba da se uradi, da nastojite preko Vaših stalnih pisama, što može jasnije, redovno o njima da nas izvještavate. Datum u Avinjonu XIII oktobarskih kalenda, pontifikata našeg u godini četvrtoj. (1318)

auctoritas detestari, taliumque presumptores, et presertim cum pontificali dignitate preminent, canonice ulcionis virga percellere, ne in exempli perniciem transeant aliorum. Sane dilecti filii Capitulum ecclesie Antibarensis per dilectum filium Iohannem Zaulini eiusdem ecclesie Canonicum, dictorumque Capituli procuratorem ad hoc specialiter destinatum, in nostra et fratrum nostrorum presencia fecere proponi, quod Venerabilis frater noster Andreas Archiepiscopus Antibarensis, si ei veneracionis denominacio debeatur, tam propria salute neglecta quam ipsorum auctoritate canonum vilipensa, sensum datus in reprobum palleum, insigne videlicet pontificalis officii, quod ab ecclesia Romana receperat, pignoris nomine obligavit, aliud adulterinum palleum fabricari fecit, ipsoque adulterino uti sub specie veri pallei non veretur; quodque non attento quod Antistitum depositio soli est Romano Pontifici reservata, Venerabilem fratrem nostrum Michaellem Ep̄m Abbanensem(sic) Suffraganeum suum propria temeritate deposuit, et loco ipsius Michaelis de facto quendam Abbatem illarum partium in Episcopum subrogavit; et quod inulta alia enormia commisit et committere non cessabat in sue salutis dispendium, perniciosum exemplum et scandalum plurimorum, quodque super premissis apud bonos et graves erat publice diffamatus. Volentes itaque super hoc et in aliis morem laudabilis gravitatis predecessorum nostrorum Romanorum Pontificum observare, non facile huiusmodi propositis fidem curavimus adhibere, sed dilecto filio nostro Iacobo sancti Georgii ad Velum aureum diacono Cardinali duximus committendum, ut apud sedem prefatam, an idem Archiepiscopus super huiusmodi propositis infamia laboraret, inquireret per indaginem non sollempnem. Verum quia per depositiones quorundam fidedignorum testium per dictum Cardinalem super hiis apud sedem receptorum eandem compertum extitit, prout idem Cardinalis retulit fideliter coram nobis nostrisque fratribus supradictis, eundem Archiepiscopum fore apud bonos et graves publice diffamatum; quod ipse Archiepiscopus prelibatum palleum, quod a dicta ecclesia Romana receperat, pignoris nomine obligarat, et alio adulterino palleo, quod fabricari fecerat, patenter in illis partibus utebatur; quamvis non ad plenum probatum extiterit, quod idem Archiepiscopus diffamatus foret, quod ipse presumptione propria supradictum Michaellem ab episcopatu deposuerit Abbanensi, et loco eius Abbatem Monasterii sancti Alexandri diocesis Abbanensis, Lazarum nomine, in Episcopum subrogavit. Nos intendentes, quod excessus huiusmodi non remaneant incorrecti, discretioni vestre sub excommunicationis pena, quam eo ipso, si secus feceritis, incurratis, per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos, vel per alium seu alios sepedictum Archiepiscopum ex parte nostra perhemptorie citare curetis, ut infra trium mensium spacium post citationem vestram conspectui apostolico personaliter se presentet, suam super predictis, si poterit, innocentiam ostensurus, et alias mandatis seu beneplacitis nostris humiliter pariturus. Si vero memoratus Archiepiscopus nequiverit personaliter inveniri, huiusmodi citacionis edictum iuxta premissam formam contra eum apud ecclesiam Antibarensis publice proponatur, Non obstante indulgentia, qua, fili Gardiane, ordini tuo dicitur esse concessum, quod ipsius ordinis fratres non teneantur se intromittere de quibuscumque negociis, que ipsis per eiusdem sedis litteras committentur, nisi in eis de concessione huiusmodi plena et expressa mentio habeatur. Diem vero citationis ipsius vel huiusmodi proposicionis edicti, et quicquid super premissis duxeritis faciendum, nobis per vestras litteras harum seriem continentes studeatis quanto magis fideliter intimare. Datum Avinione xiii. Kal. Octobris, Pontificatus nostri Anno Quarto.

Nastavak spora između Dubrovnika i Bara

CCII

¹⁸¹*Archiepiskopi Barski i Dubrovački i episkop Trogirski postavljaju se za konzervatore Dompniju, Kotorskog episkopu. Reg. God. VIII. par. 1. ep. 650. fol. 211.*

Episkop Jovan etc. Vrlopoštovanoj braći... Barskom i... Dubrovačkom arhiepiskopu, a i... Trogirskom episkopu, pozdrav etc. Bog nas je postavio u porodici doma svog za to, da za sada određujemo korisne pomoći pojedinačne brige zbog stečenog iskustva i znanja u vjernoj službi, osobito da ih usmjerimo ka njihovim neophodnostima, suprotstavljamo štetama i same da ih koristimo od nasilnih oduzimanja položaja, a ti koji su primljeni dijelom zbog marljivosti radije su označeni titulom dostojanstva. Baš smo iz žalbe našeg vrlopoštovanog brata Dompnija, Kotorskog episkopa, saznali da su neki klerici i crkveni ljudi, kako religiozni, tako i svjetovni, utvrđeni u dostojanstvima i ličnim dužnostima, svakako duksevi, vitezi, velmože, komesi, plemići, vojnici, kolektivi cjeline iz logora, vila i mjesta Kotorskog civitata i dijeceze, kako i susjednih oblasti, zauzeli su i činili su da se zauzimaju logori, vile, blagajne, zemlje, posjedi, podanici, ljudi, zakoni, pravosuđe, i poneka pokretna i nepokretna dobra, u korist svoje Kotorske episkopske mense, i to što su uzeli zadržavaju, onome što su ovako zadržali pružaju pomoć, savjet ili zaštitu. A i neke druge crkvene ličnosti, svjetovni i regularni, duksevi, komesi, vitezi i plemići, a i kolektivi i pojedine ličnosti iz logora, vila, i mjesta u civitatu i dijecezi iz prethodno pomenutih mjesta, o dohoci, ljetinama, porezima, povlasticama i drugim stvarima koje su određene za pomenutu mense, nijesu željeli nikako da se očituju pred istim episkopom, ili vikarima, ili prokuratorima. Takođe, neki iz civitata i dijeceza i pomenutih oblasti, koji se ne boje da prezru Božje ime, istom episkopu u logorima, vilama, blagajnama, zemljištima, posjedima, podanicima, ljudima, slobodama, imunitetima, jurisdikcijama, povlasticama, dobrima i drugim stvarima, koji su namijenjeni pomenutoj mensi, nanose velike tegobe i štete. Zato nas je pomenuti episkop ponizno zamolio, pošto je njemu veoma teško da se za iznošenje pojedinačne žalbe vraća Apostolskoj stolici, da se mi udostojimo da se pobrinemo za njega očinskom marljivošću. Zbog toga mi protiv okupatora, ugnjetavača i zločinaca, želeći da mu na ovaj način pomognemo onim lijekom, preko kojeg bi se obuzdala njihova nerazumnost i spriječila mogućnost drugima za slične gadosti, preko apostolskih spisa nalažemo tvom fraternitetu, da vi ili dvojica ili jedan od vas, preko vas ili drugog, ili drugih, takođe ako su izvan mjesta u kojima ste određeni, odredite konzervatore i sudije pomenutom episkopu da ga, kao pomoć efikasnije odbrane; ne ostavljajte zbog premisa onima, ili bilo kojim drugim okupatorima, ugnjetavačima i zločincima, da bude nedužno ugnjetavan, ili da trpi teškoće, štete ili nepravde; učinićete za imenovanog episkopa, pošto od njega, njegovih vikara ili prokuratora, ili nekog od njih, budete zamoljeni, i za pomenute, ili bilo koje druge osobe, zbog vraćanja navedenih logora, vila, blagajni, zemljišta, posjeda, podanika, ljudi, zakona, jurisdikcija i nepokretnih dobara, takođe dohodaka i ljetina, poreza i bilo kojih drugih njihovih dobara, svakako i o bilo kakvim teškoćama, povredama i štetama, sadašnjim i budućim, svakako u onim za koje se zahtijeva sudsko ispitivanje. Lako, bez buke i suđenja, a u drugima, ako bi tražilo njihovo stanje, uz dopunu pravde, okupatore ili detentatore, ugnjetače ili zločince, svakako bilo koje pobunjenike ili razbojнике, bilo kakvog dostojanstva, položaja, reda ili staleža, da se razotkriju, i bilo koliko mu drago i kolikogod puta treba, preko crkvene cenzure se odloženom apelacijom ukrote, odmah pozivajući se, ako treba, na pomoć svjetovne ruke, sa onima koji se ne protive ta-

---

¹⁸¹ Theiner, 155-156.

CCII.

Archiepiscopi Antibarensis et Ragusinus et episcopus Traguriensis conservatores Dompnio Catharensi episcopo dantur.
Reg. An. VIII. Com. par. 1. ep. 650. fol. 211.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabilibus fratribus . . . Antibarensi et . . . Ragusino Archiepiscopis ac . . . Episcopo Traguriensi, salutem etc. Ad hoc nos deus pretulit in familiam domus sue, ut oportuna singulis provisionis auxilia fidelis servitutis iniuncte prudentia pro tempore dispensantes, eorum presertim necessitatibus intendamus, occurramus dispendiis, ipsosque ab oppressionibus relevemus, qui assumpti in partem sollicitudinis potioris sunt dignitatis titulo insigniti. Sane Venerabilis fratris nostri Dompnii Catharensis Episcopi conquestione percepimus, quod nonnulli clerici et ecclesiastice persone tam religiose quam seculares in dignitatibus et personatibus constitute, necnon Duces, Barones, Marchionis, Comites, Nobiles, Milites, Universitates Castrorum, Villarum et locorum Catharensis Civitatis et diocesis ac partium vicinarum occupaverunt, et occupari fecerunt Castra, Villas, casalia, terras, possessiones, vassallos, homines, iura, iurisdictiones, et nonnulla alia bona mobilia et immobilia ad mensam suam Episcopalem Catharensis spectantia, et ea detinent occupata, seu huiusmodi detinentibus prestant auxilium, consilium vel favorem. Nonnulli quoque alie persone ecclesiastice seculares et regulares, Duces, Comites, Barones et Nobiles ac Universitates et singulares persone Castrorum, Villarum et locorum Civitatis et diocesis ac partium predictarum de redditibus, proventibus, censibus, iuribus et rebus aliis ad dictam mensam spectantibus eidem Episcopo, vel eius Vicariis seu procuratoribus nolunt aliquatenus respondere. Nonnulli etiam Civitatis et diocesis et partium predictarum, qui nomen domini in vacuum recipere non formidant, eidem Episcopo in Castris, Villis, casalibus, terris, possessionibus, vassallis, hominibus, libertatibus, immunitatibus, iurisdictionibus, iuribus, bonis et rebus aliis ad mensam predictam spectantibus multiplices molestias inferunt et iacturas. Quare dictus Episcopus nobis humiliter supplicavit, ut cum valde difficile reddatur eidem pro singulis querelis ad apostolicam sedem habere recursum, providere sibi super hoc paterna diligencia dignaremur. Nos igitur adversus occupatores, molestatores et iniuriatores huiusmodi illo volentes ei remedio subvenire, per quod ipsorum compescatur temeritas, et aliis aditus committendi similia precludatur, fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios, etiam si sint extra loca, in quibus deputati estis, conservatores et iudices prefato Episcopo efficacis defensionis presidio assistentes non permittatis eum super premissis ab eisdem, vel quibuscumque aliis occupatoribus, detentoribus, molestatoribus et iniuriatoribus indebite molestari, vel sibi gravamina seu dampna vel iniurias irrogari, facturi dicto Episcopo, cum ab eo vel Vicariis aut procuratoribus suis vel eorum aliquo fueritis requisiti, et predictis et aliis personis quibuslibet super restitutione dictorum Castrorum, Villarum, casalium, terrarum, possessionum, vassallorum, hominum, iurium, iurisdictionum ac bonorum immobilium, reddituum quoque ac proventuum, censuum et aliorum quorumcumque bonorum suorum, necnon de quibuslibet molestiis, iniuriis atque dampnis presentibus et futuris, in illis videlicet que iudicalem requirunt indaginem, de plano sine strepitu et figura iudicii, in aliis vero, prout qualitas ipsorum exegerit, iusticie complementum, occupatores seu detentores, molestatores seu iniuriatores huiusmodi, necnon contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscumque dignitatis, status, ordinis vel conditionis extite-

ko srećnoj uspomeni na Bonifacija pp. VIII, našeg prethodnika, kojom se čuva da se sudije i konzervatori, upućeni od pomenute stolice preko civitata i dijeceze, u kojima su bili određeni, da izađu od granice njihovih dijeceza, ili da drugi, ili sa drugima umjesto njih, ne okaljaju se, već druge preko jedne nadnice poslanika, nastoje da ih odvuku od granice njihovih dijeceza, ili da za druge, kako zbog očiglednih nepravdi i zločina, i za druge, koji traže sudsko istraživanje, preko namirnica za njih da ih odvuku na drugi način, i obavljajući to u tim podmirivanjima, konzervatori nipošto da se ne upuštaju, što je određeno sa drugim i bilo kakvim uredbama od naših prethodnika rimskih pontifika, kako za sudske delegate, tako i za konzervatore ili druge poslanike, a i mogli bi u ovom djelu da se na bilo koji način suprotstave vašoj jurisdikciji i moći i njenom slobodnom izvršavanju, sve dok se neko preko dvije diete voljom prisutnih ne odvede izvan svog civitata i dijeceze; ali ako je nekima zajednički ili pojedinačno od pomenute stolice dat ustupak, pošto su ekskomunicirani, suspendovani i isključeni, ili preko i izvan određenih mjesta ne mogu preko apostolskih pisama da budu pozvani na suđenje, ne izvršavajući potpunu i tačnu napomenu, i od riječi do riječi o ovakvom ustupku i njihovim ličnostima, mjestima i redovima i sopstvenim imenima, i o bilo kakvom generalnom ili pojedinačnom opraštanju, koje neprekidno postoji, za koje se nastoji, tumačenjem vaše jurisdikcije, prisutnima da se izokrene kao netačno i potpuno neprihvatljivo, i o kome je, u neprekidnom trajanju za bilo koga, izloženo od riječi do riječi u našim pismima. Uostalom, želimo i apostolskom voljom odlučujemo da bilo ko koji vrijedi da slijedi vaš red ili preko drugog uvede, uvodeći nekoga, isti da ne bude spriječen nikakvom kanonskom zaprekom, i pošto su vam prisutni dali neprekidnu moć i dodijelili jurisdikciju u svim, bilo kakvim, vašim premisama i njihovim sadašnjim i budućim prihvatanjima i odbijanjima, da se tom silom i snagom uspješno pokazujete u svim postavljenim premisama za sadašnja i buduća prihvatanja i odbijanja, i ako svi pomenuti i pojedini budu pred vama prihvaćeni, i vaša neprekidna jurisdikcija, za bilo koga od vas u pomenutim opštim i pojedinim, preko poziva na sud ili na drugi način, legitimno da postoji, sa prethodno izdatom odredbom o konzervatorima, i bilo šta drugo da nije u suprotnosti. Za prisutne vrijediće najmanje pet godina. Datum u Avinjonu II februar-skih kalenda, pontifikata našeg u godini osmoj. (1323-1324)

rint, quantumcumque et quocienscumque expedierit, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, Non obstantibus tam felicis recordationis Bonifacii pp. VIII. predecessoris nostri, qua cavetur, ne iudices et conservatores a sede deputati predicta extra Civitatem et diocesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscumque procedere, sive alii vel aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine diocesis eorundem trahere presumant, seu quod de aliis quam de manifestis iniuriis et molestiis et aliis, que iudicalem indaginem exigunt, penis in eos, si secus egerint, et in id procurantes adiectis, conservatores se nullatenus intromittant, quam aliis quibuscumque constitutionibus a predecessoribus nostris Romanis Pontificibus tam de iudicibus delegatis quam conservatoribus aut aliis editis, que vestre possent in hac parte iurisdictioni aut potestati eiusque libero exercitio quomodolibet obviare, dummodo ultra duas dietas aliquis extra suam Civitatem et diocesim auctoritate presentium non trahatur; seu si aliquibus communiter vel divisim a predicta sit sede indultum, quod excommunicari, suspendi vel interdici, seu extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi ac eorum personis, locis et ordinibus et nominibus propriis mentionem, et qualibet alia indulgentia dicte sedis generali vel speciali, cuiuscumque tenoris existat, per quam presentibus non expressam vel totaliter non insertam vestre iurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, et de qua cuiusque toto tenore de verbo ad verbum in nostris litteris habenda sit mentio specialis. Ceterum volumus et apostolica auctoritate decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico impeditus, quodque a data presentium sit vobis et unicuique vestrum in premissis omnibus et eorum singulis ceptis et non ceptis presentibus et futuris perpetuata potestas et iurdictio attributa, ut eo vigore eaque firmitate possitis in premissis omnibus ceptis et non ceptis presentibus et futuris et pro predictis procedere, ac si predicta omnia et singula coram vobis cepta fuissent, et iurdictio vestra et cuiuslibet vestrum in predictis omnibus et singulis per citationem vel modum alium perpetuata legitimum extitisset, Constitutione predicta super Conservatoribus et alia qualibet in contrarium edita non obstante. Presentibus post quinquennium minime valituris. Datum Avinione II. Kalendas Februarii, Pontificatus nostri Anno Octavo.

Borba za primat Rimske crkve

*Episkop Jovan, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu Bertrandu, Brundizijskom arhiepiskopu, i voljenim sinovima magistru Bernardu iz Parme, kanoniku Adversanu i bratu Jovanu Dominiku iz Reda braće Propovjednika, lektoru braće Konventa Narbonskog, A. S. glasnicima pozdrav i apostolski blagoslov.*¹⁸²

Vašoj uviđavnosti svakako povjeravamo da Vi lično sakupite, bez ikakvog oklijevanja, prisutne i da odmah, sa razumom koji Vam je Bog dao, odete u one krajeve, i da kralja, kler, plemiće i narod pomenute, uvedete u službu iste ortodoksne vjere, kako bi je sa prikladnim garancijama i pruženim sigurnostima prihvatili ili primili, uz propisanu formu primata Rimske crkve: tako da, pošto će božanska milost osvijetliti oštricu razuma već pomenutih kralja, klera, plemića i naroda, isti kralj i prelati, plemići i narod pomenutog kraljevstva, okupljeni javno u parlamentu, pravu istinu vjere i primata Rimske crkve uz propisani red, potpuno i ozbiljno pročitano i izloženo, vjerno, izvrsno i otvoreno na ovaj način je upoznaju i priznaju zajamčenom zakletvom. Ja Uroš etc. A o ovakvim službama da se naprave javna dokumenta, svakako razna slična da se umnože, kako bi neke zadržali kod vas, neki da ostanu postavljenima, a druge, zbog neočekivanih ishoda nekih prevara, preko različitih glasnika da ih oprezno i pažljivo na svaki način dostavite Apostolskoj stolici, da se čuvaju u njenom arhivu, etc. Datum u Avinjonu II trinaestog juna, pontifikata našeg u godini sedmoj. (1323)

---

¹⁸² Farlati, VII, 69.

Alia ejusdem
ad ipsos Le-
gatos.

Jeanus, Episcopus, Servus servorum Dei, venerabili Fratri **Ectstahdo**, Archiepiscopo Brandusino, & dilectis filiis Magistro Bernardo de Parma, Canonico Adversano, & Fratri Johanni Dominici, Ordinis Fratrum Predicatorum, Lectori Fratrum Conventus Narbonen. dicti Ordinis, A. S. Nunciis, Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Discretionis vestrae presentium tenore committimus, quatenus ad partes illas vos absque tarditate mora personaliter conferentes, ac secundum datam vobis a Deo prudentiam procedentes, Regem, clerum, nobiles, & populum memoratos, ad ejusdem fidei orthodoxae professionem, & ad acceptandum, vel recipiendum ipsius Ecclesiae Romanae Primatum juxta praescriptam formam, idoneis securitatibus, & cautelis adhibitis, admittatis: ita quod, si divina gratia Regis, Cleri, nobilium, & populi praedictorum mentis aciem illustrabit, idem Rex ac Praelati, Clerus, nobiles, & populus dicti regni, in parlamento publico congregati, eandem Fidei veritatem & Primatum Romanae Ecclesiae, juxta praescriptam seriem, plene ac seriose lectam, & expositam, fideliter, explicitate, ac aperte hoc modo recognoscant, & profiteantur praestito juramento. Ego Orosius &c. De hujusmodi autem professionibus fiant publica instrumenta, multiplicanda in varia omnino similia, ut aliqua penes vos retinere, nonnulla possitis deponere, & alia per diversos nuncios propter inopinatos casuum fortuitorum eventus ad Sedem ipsam, ut in ejus conserventur archivio, cum cautela & diligentia omnimoda remittatis &c. Datum Avinione II. Idus Junii, Pontificatus nostri Anno septimo.

Iz konzistorijalnih tablica

¹⁸³Da bi se svaki od fakata razumno potvrdio naredeno je da se preko konzistorijalnog pisma pozove k Avinjonskoj Apostolskoj stolici. "Lični poziv na sud protiv Andreja arhiepiskopa barskog, koji primljeni palijum od Rimske crkve, koga je u ime jemstva založio, a koristio se drugim lažnim, koga je za sebe napravio; i zbog nepažnje prvosveštenika da je ta depozicija jedino rezervisana Rimskom pontifiku, Mihaila, Albanskog episkopa postavljenog za njegovog sufragana, uklonio, a opata Lazara, monaha Sv. Aleksandra iz Albanske dijeceze izabrao je na mjesto onoga. Dat. u Avinjonu 13 oktobarskih kalenda, godine Jovana XXII.", odnosno 1319.

***

Ovo je iz konzistorijalnih tablica, u kojima se zabranjuje Cistercitskom opatu moć da obavlja episkopske funkcije: "Učinjena zabrana pomenutom Jovanu iz Hoje, nekada opatu Manastira Tri izvora iz Cistercitskog reda, Katalanenske dijeceze da, između ostalog, ona, koja pripadaju pontifičkoj službi ne smije pod izgovorom da izvršava, jer je od strane Andreja, nekada Barskog episkopa, prije nego što je ovaj svojevolutno napustio upravljanje Barskom crkvom, premda je zbog njegovih dokazanih grešaka bio suspendovan od Apostolske stolice, bio određen za Kanovskog episkopa a Kanovska crkva ne pripada Barskoj provinciji; u habilitaciji sa onima koji se nikako ne protive u navedenom manastiru Tri izvora, u kome će boraviti kao monah, a i u drugim manastirima Cistercitskog reda može biti izabran za opata. Dat. u Avinjonu 6. Petnaestog jula, u god. Jov. devetog", odnosno 1325.

---

¹⁸³ Farlati, VII, 66.

Utriusque facti ut rationem redderet, Avenionem ad Sedem Apostolicam per literas Consistoriales citari jussus est. *Citatio personalis contra Andream Archiep. Antibaren., qui Pallium ab Ecclesia Romana acceptum pignoris nomine obligavit, & alio adulterino, quod sibi fabricari fecit, utitur; quique, non attento quod Antistitum depositio soli est Romano Pontifici reservata, Michaelem Episcopum Albanensem ipsius Suffraganeum deposuit, & Lazarum Abbatem Monachum S. Alexandri diœc. Albanensis in illius locum subrogavit. Dat. Avenione 13. Calend. Octob. an. Joannis XXII. IV. id est 1319.* ^A

Hæc e tabulis Consistorialibus, in quibus Joanni Abbati Cisterciensi potestas obeundi functiones Episcopales interdicitur: *Inhibitio facta Joanni dicto de Hoyo, olim Abbati Monasterii trium fontium, Cisterciensis Ordinis, Cathalaunensis diœcesis, ne de cætero ea, quæ sunt pontificalis officii, exercere præsumat sub prætextu, quod per Andream olim Archiepiscopum Antibarensem, priusquam Ecclesiæ Antibarenensis regimini sponte cessisset, quamquam exigentibus culpis suis esset Apostolica auctoritate suspensus, fuerit in Episcopum Canoviensem præfectus, & per quosdam ejusdem Archiepiscopi Suffraganeos temere consecratus, licet Ecclesia Canoviensis de Antibarenensi provincia non esset; cum habilitatione, ut prædictis nequaquam obstantibus in præfato trium fontium Monasterio, in quo tamquam monachus est moraturus, & in aliis Monasteriis Cisterciens. Ordinis in Abbatem eligi possit. Dat. Avenione 6. Id. Julii an. Joann. nono. Id est 1325.*

**Arhiepiskop barski Adam
1324-1341.**

Giljelmo, barski arhiepiskop¹⁸⁴

Bio je episkop Sultanijske crkve u Persiji, odakle ga je Jovan XXII godine 1324. prebacio u Barsku Mitropoliju, kako uče "Acta Consistorialia": "Premještanje Giljelma od Sultanijskog episkopata u Barski arhiepiskopat, koji je zbog odstupanja Andreja ostao upražnjen. Dat. u Avinjonu VII novembarskih kalenda god. Pape Jovana XXII. 9." - odnosno 1324.

***

... Tada je sa novim naslovom pisama za te legatice pomenuo da treba uskoro da otputuju i da ih ne smije zadržati da otputuju u Srbiju i da stvar izvrše tako mudro i oprezno, kako bi kralj i cijelo srpsko kraljevstvo prihvatili katoličku vjeru i zajednicu, da se pod zakletvom sa podnijetom religijom, čiju formulu postavlja, učvrsti njihova vjera i da jedne zaklete primjerke od njihove službe zadrže kod sebe, a druge da požure da najmarljivije prenesu u Rim...

Naredba Uroša kralja Srbije

(1325, u mjesecu julu - septembru)¹⁸⁵

Uroš III, kralj Srbije, naređuje Barskoj komuni, da "novost (naplaćivanje od dubrovačkih trgovaca tri od centenarija) moraju sasvim ukinuti".

---

¹⁸⁴ Farlati, VII, 67.

¹⁸⁵ Res Albaniae, 212.

Guillelmus
Archiepiscopus
Antibar.
anno 1324.

Erat Episcopus Ecclesiae Soltaniensis in Perside, ex qua illum Joannes XXII. anno 1324. ad Metropolitim Antibarensem transtulit, ut docent Acta Consistorialia: *Translatio Guillelmi ab Episcopatu Soltaniensi ad Archiepiscopatum Antibarensem per cessionem Andreae vacansem. Dat. Avenione VII. Kalendarum Novembris an. Joannis Papae XXII. 9. id est 1324.*

Philippum igitur rogavit, ut suas partes & preces apud Summum Pontificem interpone-
ret, ab eoque Apostolicos ad se Legatos impetraret, qui & suam, & cleri populi-
que Serbiani solemnem Catholicæ fidei professionem exciperent..

709.

(1325, mense iulio — septembri.)

*Urosius III., Serbiae rex, communi Antibarensi mandat, ut „novitatem (exigendi tres pro centenario de meacionibus Ragusinorum) penitus debeant removere“.

Nastavak parnice između Dubrovnika i Bara

*1325, 28. oktobra. U Dubrovniku.*¹⁸⁶

Savjet rogatora¹⁸⁷ određuje, da se pošalju pisma "ljudima iz Raugija (Rožija-Raugio) koji prebivaju u Baru", da u roku od dva mjeseca "moraju otići iz Bara" i "da poslije protekla dva mjeseca nijedan Raugijac ne smije da ide ili da se vraća kroz Barski civitat"; "svi iz Bara", za sakupljene kupoprodaje, treba da isplate Dubrovniku za carinu dva za centenarij. "Bila je sačinjena ova promjena da se za Barsku komunu, trgovcima koji prolaze ili se vraćaju kroz njihov civitat, uzima od njihove trgovine tri za centenarij, nasuprot starijim običajima". "I, takođe, napisano je njima, sa nekim propisima, od nastrožeg kralja Uroša (v. n° 709) da nipošto ne izbjegavaju da samu (novost) uklone".

Papa Jovan Maloj braći

*(1327) 1. jula. U Avinjonu.*¹⁸⁸

Jovan XXII papa, ne želeći da umanju značaj pisama Bonifacija VIII, kojima se redu Male braće dodjeljuje služba inkvizicije protiv jeretika "u oblastima Srbije, Raške, Dalmacije, Hrvatske, Bosne i Istre, kao i u arhiepiskopatima Dračkom, Barskom, Dubrovačkom" etc., svoja pisma redu Propovjednika "u Kraljevstvu Ungarije i provinciji Sklavonije" dodijeljena za inkviziciju bosanskih jeretika, povlači nazad.

Ed. WADDING, Anali za god. 1327, FARLATUS 4, 58. KATONA, Hist. critica 8, 582. THEINER, M. Hung. I, 514 s. n° 794 = SMIČIKLAS 9, 348.

---

¹⁸⁶ Res Albaniae, 213.

¹⁸⁷ Onih koji donose prijedloge koji se unose u zakon.

¹⁸⁸ Res Albaniae, 215.

711.

1325, 28. octobris. Ragusii.

Consilium rogatorum statuit, ut mittantur litterae¹⁾ „hominibus de Raugio existentibus in Antibaro“, quod infra duos menses „debeant discedere de Antibaro“ et „quod elapsis dictis duobus mensibus nullus Raugeus possit ire vel redire per civitatem Antibari“; „omnes de Antibaro“ mercationes Ragusium conducentes teneantur solvere pro doana II pro centenario. „Que reformatio facta fuit eo, quod per comune Antibarense accipitur mercatoribus de Raugio transeuntibus et redeuntibus per eorum civitatem de mercacionibus eorum III pro centenario contra antiquas consuetudines“. „Et quamvis eciam scriptum esset eis cum preceptis per serenissimum regem Urosium (v. n° 709) nichilominus ipsam (novitatem) remove recusaverunt.“

M. Ragusina 5, 186 s. — V. infra n° 715.

721.

(1327,) 1. Iulii. Avenione.

Johannes XXII. papa nolens derogare litteris Bonifacii VIII., quibus ordini fratrum Minorum officium datur inquisitionis contra haereticos „in partibus Servie, Rasie, Dalmatie, Croatiae, Bosne atque Istrie et in archiepiscopatibus Duracensi, Antibarensi, Ragusino“ etc.¹⁾, litteras suas ordini Praedicatorum „in regno Ungarie et provincia Sclavonie“ super inquisitione contra haereticos Bosnenses concessas²⁾ revocat.

„*Querelam dilecti.*“

Reg. Vat. an. XI, de cur. ep. 31.

Ed. WADDING, *Annales* ad a. 1327, *Farlatus* 4, 58
KATONA, *Hist. critica* 8, 582 * THEINER, *M. Hung.* I, 514 s.
n° 794 = SMUČKLAŠ 9, 348 *Argum.* apud FERMEZIN, *Acta Bosnae* 22; EUBEL, *Bull. Francis.* 5, 326.

Poslanica pape Jovana

CCXXVII

¹⁸⁹*Arhiepiskopi Barski i Dubrovački i episkop Farenski da daju konzervatore istom Sergiju zbog razrješenja samog arhiepiskopa od zakonite jurisdikcije i kapitula. Reg. God. XIII. part. 1. ep. 698.*

Episkop Jovan etc. Vrlopoštovanoj braći arhiepiskopima... Barskom i... Dubrovačkom i... episkopu Farenskom, pozdrav etc. Iskrenost čiste pobožnosti, koju, poznato je, ima vrlopoštovani naš brat Sergije, episkop Kotorski, za Apostolsku stolicu i za nas, svakako i mnogobrojne zasluge njegove plemenitosti, brižno uzbuđuju naš duh, da u ovome, one ličnosti koje čuvaju njegov mir i spokoj i udobnost njegove Kotorske crkve, prihvatimo kao drage i prijatne. Svakako, kao što je peticija istog episkopa, koja nam je dostavljena, sadržavala, treba da mi, u dobar spomen na Dompnija Kotorskog episkopa, nedavno starješinu uprave Kotorske crkve, brigu za istu crkvu, pošto bi ona zbog smrti samog Dompnija, ili zbog bilo kog drugog razloga, ostala upražnjena, posebno je čuvamo, i otkako je pomenuta crkva zbog smrti imenovanog Dompnija, koji je u tim krajevima okončao svoj posljednji dan, ostala upražnjena, mi, pošto smo doznali za ovakvu upražnjenost iz vjerodostojnih izvještaja, pobrinuli smo se za ličnost pomenutog Sergija, postavljajući njega samog za njenog episkopa i pastora, a zatim smo mu povjerali službu posvećivanja; ipak, vrlopoštovani naš brat Landulf, arhiepiskop Barija, ne znajući za ovakav izbor, pošto je u dužnom zakonskom roku ovakav izbor namijenio sebi, u preziranju Apostolske stolice i prema predrasudi i zabludi prethodnog episkopa, apostata Jovana iz Viterbija, nasumice, *de facto*, je postavio toj crkvi za episkopa i pastora; svakako, istinitije je, da bi, pošto je uveo njega u pomenutu crkvu, zadržao za sebe brigu i administraciju iste crkve u duhovnim i svjetovnim stvarima, koji je, potkrijepljen ovakvim naimenovanjem, sa sramnom moći istog arhiepiskopa, držao okupiranu navedenu crkvu: zato nas je pomenuti Sergije ponizno zamolio, pošto je pomenuta Kotorska crkva bila od imenovanog arhiepiskopa i njegovog kapitula u tolikoj mjeri veoma opustošena, a boji se i sumnja da će od istog arhiepiskopa ista crkva biti još više opustošena, da se udostojimo sa posebnom milošću da samog Sergija i njegovu crkvu od njegovog života odvojimo. Zato mi promatranjem premisa, želeći da se pomenuti episkop počasti okriljem te milosti, da se sačuva njegov mir i oštećivanje njegove crkve, naklonjeni njegovim molbama, njegovu ličnost i Kotorsku crkvu, od svake jurisdikcije, dominacije i moći pomenutog arhiepiskopa i njegovih nasljednika arhiepiskopa Barija, koji će uslijediti, i od poštovanih sinova kapitula crkve Barija, čiji su pomenuti episkop i Kotorska crkva podložni po mitropolitskom zakonu, svakako od vikara, i bilo kojih drugih njihovih službenika, čvrstom apostolskom voljom, posebnom milošću preko apostolskih pisama, odvajamo od njegovog života. Zbog toga, vašem fraternitetu preko apostolskog pisma nalažemo, da vi, ili dvojica, ili jedan od vas, preko vas, ili drugog, ili drugih, ne dozvolite da pomenuti episkop i Kotorska crkva, nasuprot postojanosti ovakvog razrješenja od istih arhiepiskopa, kapitula, vikara ili službenika, ili bilo kojih drugih bude ugnjetavana, a ugnjetavaće na ovaj način, našom voljom, sa odložnom apelacijom, treba obuzdati, ako se ne suprotstave istom arhiepiskopu i kapitolu, ili bilo kojim drugima, zajednički ili posebno, da se da razrješenje od Apostolske stolice, jer preko apostolskih pisama ne mogu da budu isključeni, suspendovani i ekskomunicirani, ne imenujući od riječi do riječi potpun i tačan prijedlog o razrješenju. Datum u Avinjonu II. Trinaestog decembra, pontifikata našeg u godini trinaestoj. (1328)

¹⁸⁹ Theiner, 172.

CCXXVII.

Archiepiscopi Antibarensis et Ragusinus et episcopus Farenensis dantur conservatores eidem Sergio super exemptione ipsi concessa a iurisdictione archiepiscopi et capituli Barensium. Reg. An. XIII. part. 1. ep. 698.

IOHANNES EPISCOPUS etc. Venerabilibus fratribus . . . Antibarensi et . . . Ragusino Archiepiscopis et . . . Episcopo Farenensi, salutem etc. Pure devotionis sinceritas, quam Venerabilis frater noster Sergius Episcopus Catharensis ad apostolicam sedem et nos habere dinoscitur, necnon multiplicia sue merita probitatis mentem nostram non indigne sollicitant, ut in hiis, que persone sue pacem ac quietem et commodum ecclesie sue Catharensis respiciunt, nos reddamur sibi favorabiles et benigni. Sane, sicut petitio eiusdem Episcopi nobis exhibita continebat, licet dudum bone memorie Dompnio Episcopo Catharensi regimini Catharensis ecclesie presidente, nos provisionem eiusdem ecclesie, cum per ipsius Dompnii obitum vel alio quocumque modo eam vacare contingeret, duxissemus specialiter reservandam, ac postmodum prefata ecclesia per obitum dicti Dompnii, qui in illis partibus diem clausit extremum, vacante, nos vacatione huiusmodi fidedignis relatibus intellecta de persona prefati Sergii Epi eidem ecclesie duxerimus providendum proficientes ipsum illi in Epum et pastorem, ac subsequenter prefato Sergio Epo fecerimus munus consecrationis impendi: tamen Venerabilis frater noster Landulphus Archiepus Barensis reservationis huiusmodi non ignarus, cum tempore debito huiusmodi reservatio sibi fuisset legitime intimata, in apostolice sedis contemptum prelibatique Epi preiudicium et gravamen Iohannem de Viterbio apostatam eidem ecclesie temere de facto prefecit in Epum et pastorem, immo verius in dicta ecclesia intrusit eundem, sibi curam et administrationem eiusdem ecclesie in spiritualibus et temporalibus committendo, qui huiusmodi intrusionis pretextu eiusdem Archiepiscopi fultus potencia dictam ecclesiam detinet occupatam: quare nobis memoratus Sergius humiliter supplicavit, ut cum dicta ecclesia Catharensis fuerit hactenus per dictum Archiepiscopum eiusque Capitulum plurimum devastata, ac timeat et dubitet per eundem Archiepiscopum eandem ecclesiam ulterius devastari, ipsum Sergium et ecclesiam suam predictam ad vitam suam de speciali gratia eximere dignaremur. Nos igitur premissorum consideratione volentes prefatum Epum illius favoris presidio prosequi, per quod quieti sue et indemnitati eiusdem ecclesie consulatur, ipsius supplicationibus inclinati personam suam et ecclesiam Catharensis predictas ab omni iurisdictione, dominio et potestate predicti Archiepiscopi et successorum suorum Archiepiscoporum Barensium, qui erunt pro tempore, ac dilectorum filiorum Capituli Barensis ecclesie, quibus Episcopus et Catharensis ecclesia prefati sunt Metropolitico iure subiecti, necnon Vicariorum et quorumlibet aliorum officialium suorum auctoritate apostolica ad vitam suam tenore litterarum nostrarum prorsus eximimus de gratia speciali. Quocirca fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios prefatos Epum et ecclesiam Catharensis non permittatis contra tenorem exemptionis nostre huiusmodi ab eisdem Archiepo, Capitulo, Vicariis seu officialibus aut quibusvis aliis aliquatenus molestari, Molestatores huiusmodi auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo, Non obstante si eisdem Archiepiscopo et Capitulo vel quibusvis aliis communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Datum Avinione II. Idus Decembris, Pontificatus nostri Anno Tertiodecimo.

Pobuna barskog arhiepiskopa

¹⁹⁰*Kada je Benedikt doznao o opasnom položaju barskog hrišćanskog i crkvenog stanja, odmah je dao mandat Markeziju iz Metuoniba, kanoniku Narbonske crkve, da u njegovo ime i pravo naredi da se Giljelmo za mjesec dana vrati svojoj crkvi i, pošto je bio odsutan, da mu se obnove privilegije; tako je, naime, zapisano u Konzistorijalnim aktima:*

"Mandat Markeziju iz Metuoniba, Narbonskom kanoniku, da Giljelmu, Barskom arhiepiskopu, koji je pristupio Narbonskom civitatu, pod prijatnijom oštre kazne da uzrokuje i dobije oduzimanje počasti, da za oko mjesec dana poslije ovog mandata krene na put i da se sa stalnim boravištem vrati Barskoj crkvi, koja je za trideset i nešto više godina bila lišena utjehe valjanog pastora, i požuri da tamo stalno prebiva; privilegije iste crkve, koje je sa sobom odnio, ima tome već osam godina, navodeći kao razlog da ih zbog uređivanja treba da potvrdi Apostolska stolica, vratiće osiromašenoj crkvi; sa brižljivom strepnjom jer između Kapitula, klera i naroda Barskog civitata može da se izrodi težak skandal, u prisustvu Jovana nekada Dominika Zaulina, kanonika pomenute crkve, koja je, kako zbog premise, tako i zbog loše administracije Andreja, ranijeg Barskog arhiepiskopa, koji je zbog ličnih koristi od Apostolske stolice bio odstranjen od upravljanja istom crkvom" (ili je bilo potvrđeno njegovo slobodno napuštanje) "pretrpjela teške gubitke. Dat. u Avinj. VIII februarskih kalenda u godini trećoj pontif." - odnosno 1337.

---

¹⁹⁰ Farlati, VII, 69.

jubetur ad
suam Eccle-
siam redire,

Hæc de
statu periculoso rei Christianæ & ecclesiasti-
cæ Antibarenſis ubi cognovit Benedictus ,
statim mandatum dedit Marquesio de Metuo-
nibus Canonico Ecclesiæ Narbonensis, ut no-
mine & imperio Pontificis juberet Guillel-
mum intra mensem ad suam Ecclesiam redi-
re, & eidem, quæ abstulerat, privilegia re-
stituere; ita enim scriptum est in Actis Con-
sistorialibus: *Mandatum Marquesio de Metuo-
nibus Canonico Narbonensi, quatenus Guillel-
mo Archiepiscopo Antibarenſi, qui ad Civita-
tem Narbonensem se contulit, sub pœna priva-
tionis honoris districtè præcipiat & injungat,
ut infra mensem post mandatum bujusmodi iter
arripere, & ad Antibarensem Ecclesiam, quæ
a triginta annis, & amplius quodammodo fuit
utilis Pastoris solatio destituta, continuatis
diebus redire, & inibi residere procuret; pri-
vilegia ejusdem Ecclesiæ, quæ secum, jam sunt
octo anni, sub prætextu faciendi ea p. Sedem
Apostolicam confirmari, asportavit, restitutu-
rus Ecclesiæ prælibatæ; attento quod propte-
rea grave timetur inter Capitulum, Clerum &
populum Civitatis Antibarenſis posse scanda-
lum exoriri, instante Joanne quondam Domini-
ci Zaulini Canonico Ecclesiæ prædictæ, quæ
tam propter præmissa, quam propter malam
administrationem Andree olim Archiepiscopi
Antibaren., qui propter sua demerita a regi-
mine ejusdem Ecclesiæ per Sedem Apostolicam
fuit amotus, (sive confirmatæ fuit ejus volunta-
ria decessio,) gravia passa est detrimenta.
Dat. Aven. VIII. Kal. Feb. anno tertio Pontif.
id est 1337.*

**Arhiepiskop barski Zaulin
(Jovan Treći)
1341-1348.**

Papa Benedikt postavlja akvilejskog kanonika za barskog arhiepiskopa*CCLXIV**Jovan Zaulin, kanonik akvilejski, postavlja se za arhiepiskopa Barske crkve.*¹⁹¹

Benedikt, episkop itd. Dragom sinu, Jovanu Zaulinu izabraniku barskom, pozdrav itd. Vladajući sveopštom crkvom itd. Kad je Barska crkva zbog smrti pokojnog Giljeljma (Gijoma), arhiepiskopa Barskog, koji je izvan Rimske crkve ispunio neminovnost prirode, bila ostavljena bez utjehe pastira, voljeni sinovi, Petar arhiđakon, viši kapitul i te i ostalih crkava barskog kolegijata, zajedno su sa pomenutim arhiđakonom i višim kapitulom te crkve, oglasili da je već vrijeme da se pristupi izboru za arhiepiskopa Bara i da se glasa po starom i oprobanom običaju, koji se do danas u miru održao. Pošto su pozvani svi, koji su morali, htjeli i mogli, u dobar čas da prisustvuju, onog dana koji je utvrđen za izbor, kao što je običaj, okupili su se, čineći tako jedan kapitul, radi vijećanja, određivši da se postupa kao što je propisano za ovakve izbore. Trojici iz višeg kapitula, ljudima od povjerenja, tj. pomenutom Petru, arhiđakonu, Dominiku Basiliju iz istog višeg kapitula i Sergiju Marti od Sv. Petra, kanonicima barskih crkava, povjereno je da pomno, potajno i pojedinačno, prebroje, kako prvo svoje, a potom i glasove pojedinaca iz pomenutog višeg i kapitula crkvenih kolegijata. Pošto su glasovi potvrđeni, objavili su ih, odmah, u spisima, za opšte dobro i pošto su djela upoređena, prema njihovom broju, revnosti i zaslugama, po-menuti Petar arhiđakon je u svoje i u ime svojih kolega i svih iz višeg kapitula i kolegijata pomenutih crkava izabrao onoga za barskog arhiepiskopa, za koga su svi, odnosno veći i trezveniji dio pomenutih viših kapitula i kolegijata pomenutih crkava, dali svoje glasove i jednoglasno mu dali vlast, obećavajući da ga prihvataju i smatraju za svog i barskog arhiepiskopa, koga je isti arhiđakon smatrao da treba izabrati prema ovom obrascu. Prihvativši ovakvu vlast, sudije su se razišle, svaki na svoju stranu, pošto su prvo pomno prebrojali svoje, a potom i glasove pojedinaca iz pomenutih viših kapitula i kolegijata, pomenutih crkava, i pošto su te glasove kao potvrđene u spisima, uskoro na opšte dobro, objavili i uporedili revnost i zasluge među njima, postalo je jasno da su svi glasovi složno ukazivali na tebe, kanonika akvilejskog, koji si legitimno, po redu i godinama postavljen za đakona. Shodno tome, pomenuti arhiđakon sa svojim i ovlašćenjem svojih kolega, kao i po nalogu i u ime pomenutih viših kapitula i kolegijata pomenutih crkava, izabrao te je za Barskog arhiepiskopa, i taj je izbor, koji je jednoglasno prihvaćen od pomenutih viših kapitula i kolegijata pomenutih crkava, svečano objavio kleru i narodu. Ti, poslije saglasnosti o rečenom izboru od strane rečenih viših kapitula, i kolegijuma rečenih crkava, koju si zakonski izvršio, lično si kod Apostolske stolice došao, tamo su za tebe, a od njih, rečenog višeg kapitula i kolegijuma rečenih crkava kod iste stolice, stigli su sigurni prokurator i pogodni glasnici, koji su od njih za istu stolicu određeni, da mi potvrdimo rečeni izbor. O tome nam je pokazan dekret, pa ste zamolili, pošto su svi ovi statuti vremenski pravno razmatrani, da se istraže. Stoga smo mi, navedeni izbor i tvoje lične zasluge, preko poštovanog brata Petra, episkopa Penestrina, i voljenih naših sinova, Imberta prezvitera bazilike Dvanaest apostola, i Rajmunda đakona kardinala Svete Marije Nove, dali da se marljivo ispituju i podaci su o tome, nama, od strane istog episkopa i kardinala (uručeni), s obavještenjem cjelovitim i vjerodostojnim, pa smo mi za isti izbor pronašli da si ti pogodna osoba, o čijem poznavanju književnosti, časnom životu, moralu i zaslugama drugih vrlina, priložena su vjerodostojna svjedočanstva i pošto je ovaj izbor bio kanonski, to ga, po savjetu naše braće, apostolskom vlašću potvrđujem. Tebe za iste Barske crkve episkopa i pastira

---

¹⁹¹ Theiner, 201-2.

CCLXIV.

Ioannes Zaulini canonicus Aquileiensis Antibarensi ecclesias praeficitur in archiepiscopum. Reg. An. VII. ep. 514.

BENEDICTUS EPISCOPUS etc. Dilecto filio Iohanni Zaulini Electo Antibarensi, salutem etc. Regimini universalis ecclesie etc. Dudum siquidem ecclesia Antibarensi per obitum bone memorie Guillelmi Archiepiscopi Antibarensis, qui extra Romanam Curiam debitum nature persolvit, pastoris solatio destituta, dilecti filii Petrus Archidiaconus maioris et eiusdem ac ceterarum ecclesiarum Collegiatarum Antibarensium Capitula, que quidem Capitula earundem ecclesiarum Collegiatarum una cum dictis Archidiacono et Capitulo ipsius ecclesie maioris electioni Archiepiscopi Antibarensis, cum pro tempore imminet, facienda se debere asserunt de antiqua et approbata, et hactenus pacifice observata consuetudine interesse, et voces in electione ipsa habere, vocatis omnibus qui debuerunt, voluerunt et poterunt commode interesse, die ad eligendum prefixa, ut moris est, convenientes in unum et quoad hoc unum Capitulum facientes, ac deliberantes in huiusmodi electionis negotio per formam procedere compromissi, tribus de dicto Capitulo maioris fidedignis, videlicet dicto Petro Archidiacono, Dominico Bassilii ipsius maioris et Sergio Marthe sancti Petri Antibarensium ecclesiarum Canonicis, ut sua seorsum primo, et demum singulorum de dictis maioris et Collegiatarum ecclesiarum Capitulis secreto et sigillatim vota diligentius scrutarentur, et illa in scriptis redacta publicarent illico in communi, et facta collatione numeri ad numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum, dictus Petrus Archidiaconus suo et collegarum suorum, ac omnium maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum Capitulorum nomine illum in Archiepiscopum Antibarensem eligeret, in quem omnes vel maior et sanior pars de dictis Capitulis maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum dirigerent vota sua, potestatem unanimiter contulerunt, promittentes illum in eorum et Antibarensem Archiepiscopum recipere et tenere, quem idem Archidiaconus iuxta formam huiusmodi duceret eligendum: dictique compromissarii huiusmodi potestate recepta secedentes in partem, suis primo seorsum, et deinde singulorum de dictis Capitulis maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum votis diligentius perscrutatis, et eis in scriptis redactis, mox in communi vota huiusmodi publicarunt, et collatione zeli et meriti super hiis habita inter eos, compertum extitit in te Canonicum Aquilegensis, in diaconatus ordine et etate legitima constitutum, omnes et singulos de dictis Capitulis maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum vota sua concorditer direxisse. Ac subsequenter prefatus Archidiaconus vice sua et collegarum suorum, ac de ipsorum et predictarum maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum Capitulorum mandato et nomine te in Archiepiscopum Antibarensem elegit, et electionem eandem a dictis Capitulis maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum concorditer acceptam clero et populo solenniter publicavit, tuque post consensum electioni predictae ad instanciam dictorum Capitulorum maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum a te legitime prestitum ad sedem apostolicam personaliter accessisti, et tam tu per te ipsum quam dicta Capitula maioris et Collegiatarum ecclesiarum predictarum per eorum certos procuratores et nuncios idoneos, ab eis ad sedem eandem propterea destinatos, confirmari per nos electionem prefatam, ipsius nobis presentato decreto, humiliter postulastis, in hiis omnibus statutis a iure temporibus

postavljamo, staranje nad njom tebi u duhovnim i svjetovnim stvarima potpuno povjeravamo, imajući čvrstu nadu i pouzdanje da će rečena Barska crkva, zahvaljujući brižnom trudu i poznatoj vrjednoći, uz božansku milost koja te prati, postići blagostanje u počastima i dobitku. Zato, božanski jaram koji je stavljen na tvoja leđa, koga si odano prihvatio, i njegovog se slatkog tereta primio, da Barsku crkvu budnom brigom vodiš, a božansko stado tebi povjereno Božjom riječju i djelom poučavaš, tako da se rečena Barska crkva ugleda vladaocem što joj je postavljen i raduje plodonosni stvaralac. Ti, osim nagrade vječnosti i nagrade milosti našeg blagoslova da još više milosti bi mogao da zaslužiš.

U Avinjonu, 17. decembra, sedme godine našeg pontifikata.

Istoj dragoj braći... kapitolu Barske crkve, kleru grada i Barske dijeceze i poštovanoj braći svim sufraganima Barske crkve. (1341)¹⁹²

---

¹⁹² Barski arhiepiskop *Jovan Zaulin*, zastupnik Akvilejskog patrijarha, došao je u Bar 1318. godine, kada je ova stara patrijarhalna stolica počela da obnavlja svoju moć da bi zaštitila tradicijom data prava, oslanjajući se na kraljeve Češke. Do 1339. Akvileja je donijela dva statuta i održala dva oblasna sabora; Zaulin je u tom dobu izabran za barskog arhiepiskopa. (prim. prir.)

observatis. Nos igitur electionem prefatam tueque persone merita per Venerabilem fratrem Petrum Episcopum Penestrinum, et dilectos filios nostros Imbertum basilice XII. Apostolorum presbiterum et Raymondum sancte Marie nove diaconum Cardinales examinari fecimus diligenter, et facta nobis ab eisdem Episcopo et Cardinalibus super hiis relatione plenaria et fideli, quia electionem eandem invenimus de te persona ydonea, cui de litterarum sciencia, honestate morum et vite aliisque virtutum meritis fidedigna testimonia suffragantur, canonicè celebratam, eam de fratrum nostrorum consilio auctoritate apostolica confirmamus, teque ipsi Antibarensi ecclesie preficimus in Archiepiscopum et pastorem, curam et administrationem illius tibi tam in spiritualibus quam in temporalibus plenarie committendo, firma spe fiduciaque conceptis, quod prefata Antibarensis ecclesia per tue diligeucie studium tuamque industriam circumspectam, gratia tibi suffragante divina, honoris et commodi suscipiat incrementa. Iugum igitur domini tuis impositum humeris devote suscipiens et suavi eius honeri colla submitbens, ipsius Antibarensis ecclesie sollicitam curam geras, gregem dominicum in illa tibi commissum doctrina verbi et operis informando, ita quod dicta Antibarensis ecclesia gubernatori circumspecto et administratori fructuoso gaudeat se commissam, tuque preter eterne retributionis premium nostre benedictionis gratiam uberius consequi merearis. Datum Avinione XVI. Kal. Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Septimo.

In e. m. Dilectis filiis... Capitulo ecclesie Antibarensis, Clero Civitatis et diocesis Antibarensis et Venerabilibus fratribus universis Suffraganeis ecclesie Antibarensis.

Papa Benedikt barskom arhiepiskopu

CCLXV

¹⁹³*Jovanu, Barskom arhiepiskopu je dopušteno da se premjesti u svoju crkvu. Reg. God. VIII, ep. 40.*

Episkop Benedikt etc. Vrlopoštovanom bratu Jovanu, Barskom arhiepiskopu, pozdrav i apostolski blagoslov. Pošto je odavno Barska crkva lišena sopstvenog pastora, ljubljene sinovi... arhidakon iste i kapituli ostalih Kolegijatskih barskih crkava izabrali su tebe za Barskog arhiepiskopa i pastora: mi smo, zatim, po savjetu naše braće, apostolskom moći potvrdili ovakav izbor i sami tebe postavljamo za arhiepiskopa i pastora Barske crkve, povjeravajući ti punu brigu i administraciju za nju u duhovnim i svjetovnim stvarima, što je potpunije obuhvaćeno u pismima koja su za to sačinjena. A zatim, preko našeg vrlopoštovanog brata Petra, Sabinskog episkopa, povjerali smo ti službu posvećivanja, a palijum koji uz to slijedi, očigledno obilježje potpunosti pontifikalne službe, koga smo mi zahtijevali za tebe jer ti sada priliči, uzetog od tijela blaženog Petra, učinili smo da ti se preda preko naših voljenih sinova, kardinalskih đakona, Rajmunda iz Svete Marije Nove, Galharda iz Svete Lucije u Siliku, i Jovana iz Svetog Anđela, da se koristiš njime u crkvi samo u onim danima, koji su jasno naznačeni, sadržani u privilegijama same Barske crkve, i da ih zatim prihvatiš uz čvrstu zakletvu na vjernost, u ime naše i Rimske crkve. Stoga, da se ne odvaja obilježje od obilježenog, već da ono što napolju činiš, duboko u duši čuvaš, tvom fraternitetu preko apostolskih pisama nalažemo, pošto te uređujemo blagougodnostima Apostolske stolice i milošću našeg blagoslova lično te određujemo pomenutoj Barskoj crkvi, da nastojiš da se održava pokornost i pravednost, koje zaštićuju i uzdižu svog čuvara, tako što ćeš ti marljivo i brižno djelovati u pomenutoj administraciji crkve, jer sama crkva s punim pravom se raduje korisnom i brižnom administratoru, kome je prepuštena, i u tvojoj pohvalnoj milosti široko da se razlije prijatan dah iz tvojih pohvalnih djela, a, osim nagrade vječne retribucije, potom izdašnije da stekneš milost i ljubav naše blagonaklonosti. Datum u Avinjonu V trinaestog januara, pontifikata našeg u godini osmoj. (1341)

Papa Benedikt (odlomak iz poslanice)

¹⁹⁴Sa prezimenom Zaulinus, đakon i kanonik Barski, koga je od kanonika Mitropolitskog hrama i od Kapitula tri crkve, koje nazivaju "Kolegijate", po zajedničkoj odluci "izabranog i određenog kod Apostolske stolice potvrdio i povjerio Kapitolu, kleru, narodu i sufraganima". Benedikt XII 5, trinaestog januara, odnosno 1342.

---

¹⁹³ Theiner, 202.

¹⁹⁴ Farlati, VII, 69.

Ioanni archiepiscopo Antibarensi datur licentia se ad suam ecclesiam transferendi. Reg. An. VIII. ep. 40.

BENEDICTUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Iohanni Archiepiscopi Antibarensi, salutem etc. Pridem ecclesia Antibarensi proprio destituta pastore, dilecti filii . . . Archidiaconus eiusdem ac ceterarum Collegiatarum ecclesiarum Antibarensium Capitula te in Antibarensen elegerunt Archiepiscopum et pastorem: nosque deinde electionem huiusmodi de fratrum nostrorum consilio auctoritate apostolica confirmantes, te ipsi Antibarensi ecclesie prefecimus in Archiepiscopum et pastorem, curam et administrationem illius tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, prout in nostris litteris inde confectis plenius continetur. Ac deinde per Venerabilem fratrem nostrum Petrum Ep̄m Sabinensem tibi fecimus munus consecrationis impendi, ac subsequenter pallium, insigne plenitudinis videlicet pontificalis officii, pro parte tua a nobis cum ea qua decuit instantia postulatum, de corpore beati Petri sumptum per dilectos filios nostros Raymundum sancte Marie nove, Gallardum sancte Lucie in Silice ac Iohannem sancti Angeli diaconos Cardinales tibi fecimus assignari, ut illo infra ecclesiam illis dumtaxat diebus utaris, qui expressi in ipsius Antibarensis ecclesie privilegiis continentur, recepto per eos a te postmodum nostro et ecclesie Romane nomine fidelitatis solite iuramento. Ut igitur signum non discrepet a signato, sed quod geris exterius, intus serves in mente, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus apostolice sedis beneplacitis te conformans ad predictam Antibarensen ecclesiam cum nostre benedictionis gratia te personaliter conferens, humilitatem et iusticiam observare studeas, que suum servant et promovent servatorem, sic te in predictae administratione ecclesie diligenter ac solite habiturum, quod ecclesia ipsa utili administratori et provido non immerito gaudeat se commissam, et favore laudabilis tue odor ex tuis laudabilibus actibus latius diffundatur, et preter retributionis eterne premium nostre benivolencie gratiam et favorem exinde uberius consequaris. Datum Avinione v. Idus Ianuarii, Pontificatus nostri Anno Octavo.

**JOANNES III. ARCHIEPISCOPUS
ANTIBARENSIS XIII.**

Cognomento Zaulinus, Diaconus & Canonicus Antibarensis, quem a Canonicis Ædis Metropolitanæ, & a Capitulis trium Ecclesiarum, quas Collegiataras vocant, de communi sententia electum & personaliter apud Sedem consensitum confirmavit, & Capitula, Clero, Populo, & Suffraganeis commendavit Benedictus XII. 5. Id. Januarii an. VIII. id est 1342.

Joannes Archiepiscopus
an. 1341.

**Arhiepiskop barski Dominik
1349-1360.**

Papa Klement barskom arhiepiskopu

CCXCIX

¹⁹⁵*Dominiku, Barskom arhiepiskopu dozvoljeno je da se vrati svojoj crkvi. Reg. An. VII, Lib. 5. par. 2. ep. 547.*

Episkop Klement etc. Vrlopoštovanom bratu Dominiku, Barskom arhiepiskopu, pozdrav etc. Pošto je Barska crkva odavno lišena uprave pastora, mi, usmjerujući oštricu našeg razuma na tvoju ličnost, poznatu po sjajnim odlikama vrlina, i tebe, po savjetu naše braće, određujemo za arhiepiskopa i pastora istoj crkvi, povjeravajući ti potpuno brigu i administraciju njenu u duhovnim i svjetovnim stvarima, što je sadržano u našim sačinjenim pismima o tome, a zatim, preko vrlopoštovanog našeg brata Petra, episkopa Penestrina, povjerali smo ti službu posvećivanja. A potom smo učinili da ti se palijum, očigledno obilježje pontifikalne službe, koga smo zahtijevali za tebe jer ti priliči sada, uzet od samog tijela blaženog Petra, preda preko naših voljenih sinova, kardinalskih đakona, Galharda iz Svete Lucije u Siliku i Bernarda iz Svetog Eustahija, da se koristiš njime u crkvi samo u onim danima, koji su jasno označeni, sadržani u privilegijama iste crkve, i da ih zatim prihvatiš uz dužnu čvrstu zakletvu na vjernost u ime naše i Rimske crkve. Stoga, sada se ne odvaja obilježje od obilježenog, već da ono što napolju činiš, duboko u duši čuvaš, tvom fraternitetu preko apostolskih spisa nalažemo, pošto te uređujemo blagougodnostima Apostolske stolice, sa milošću našeg blagoslova, lično te određujemo pomenutoj crkvi, da nastojiš da se održava pokornost i pravednost, koje zaštićuju i uzdižu svog čuvara, tako što ćeš ti marljivo i brižno djelovati u pomenutoj administraciji crkve, jer sama crkva se raduje korisnom administratoru kome je prepuštena, i u tvom pohvalnom poštenju da se široko razlije prijatan dah iz tvojih korisnih djela, a osim nagrade vječne retribucije, zatim izdašnije da stekneš milost i ljubav naše blagonaklonosti. Datum u Avinjonu IV majskih kalenda, pontifikata našeg u godini sedmoj. (1349)

---

¹⁹⁵ Theiner, 224.

CCXCIX.

Dominico archiepiscopo Antibarensi datur licentia ad suam ecclesiam recedendi. Reg. An. VII. Lib. 5. par. 2. ep. 547.

CLEMENS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri Dominico Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Pridem Antibarensi ecclesia pastoris regimine destituta, Nos ad personam tuam claris virtutum titulis insignitam nostre mentis aciem dirigentes, te de fratrum nostrorum consilio eidem ecclesie in Archiepiscopum prefecimus et pastorem, curam et administrationem illius tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur, tibi que deinde fecimus per Venerabilem fratrem nostrum Petrum Episcopum Penestrinum munus consecrationis impendi. Cum autem postmodum palleum, insigne plenitudinis videlicet pontificalis officii, pro parte tua fuisset a nobis cum ea qua decuit instantia postulatum, ipsum de corpore beati Petri sumptum per dilectos filios nostros Galhardum sancte Lucie in Silice et Bernardum sancti Eustachi dyaconos Cardinales tibi fecimus assignari, ut illo infra ecclesiam tuam illis dumtaxat diebus utaris, qui expressi in ipsius ecclesie privilegiis continentur, recepto per eos a te postmodum nostro et ecclesie Romane nomine fidelitatis debite solito iuramento. Ut igitur signum non discrepat a signato, sed quod geris exterius, intus serves in mente, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus apostolice sedis beneplacitis te conformans ad predictam ecclesiam cum nostre benedictionis gratia te personaliter conferens, humilitatem et iusticiam observare studeas, que suum servant et promovent servatorem, sic te in predictae administratione ecclesie diligenter et solícite habiturum, quod ecclesia ipsa utili administratori gaudeat se commissam, ac fame laudabilis tue odor ex tuis probabilibus actibus latius diffundatur, et preter retributionis eterne premium nostre benevolencie gratiam et favorem exinde uberius consequaris. Datum Avinione iv. Kalendas Maii, Pontificatus nostri Anno Septimo.

Poslanica katoličkom kleru

*Svim arhiepiskopima i episkopima koji su postavljeni kroz kraljevstva Raške, Srbije i Albanije, milost u sadašnjosti koja će dovesti do slave u budućnosti.*¹⁹⁶

Posrednik između Boga i ljudi, Isus Hristos u Petru stijeni, svakako Rimsku, katoličku i apostolsku crkvu, majku svih Hristovih vjernika, koju je sam osnovao i njom upravljao i upravlja, i koja obuhvata sve druge crkve svijeta, božanskom dispozicijom, prvenstveno vjere, čiji je tvorac sam Hristos, koju je tako čvrsto utemeljio i neraskidivom vezom i nerazdjeljivim jedinstvom povezoao svim, da mnogi etc. ovo, svakako, najdraži u Hristu sin naš Stefan, slavni kralj Raške, razumno razmatrajući i žaleći što su se mnogi od naroda koji su mu potčinjeni preko raskola ukorijenjenih šizmatika, nastojanjem sijača nereda, odvojili od iste crkve i od spasenja mnoštva naroda, koji je, pošto ne zna put istine, stupajući preko ponora propao u bezdan, i kao brod koji je bez kormilara potopljen u buri, želeći da ih zbrine, kod nas je preko pisma i svojih glasnika smjerno zatražio da se udostojimo da u same te krajeve pošaljemo muževe koji poštuju Boga i dobro znaju njegovo uređenje, i koji će, pošto iskorijene tamo korov zabluda i iščupaju trnje svakakvih nereda, posijati sjeme života. A mi, ovakvu pobožnu želju pomenutog kralja i pohvalnu namjeru veoma ugodnu Bogu, blagonaklono prosljeđujući i nadajući se u onoga, koji je istinska svjetlost Providenja, obasjavajući svakog čovjeka koji dolazi na ovaj svijet, i koji je poslao četvorougaoi kamen, fundament same Crkve, spajajući drugu vjeru, jer je iz duša bilo kojih grešnika svojom vrlinom izgonio tmine neznanja i svjetlošću svoje slave osvijetlio je oči njihovih razuma, da se vrate sa stranputice i upute spasenju i okrenuvši se sveopštoj Crkvi majci svih Hristovih vjernika, počnu da žive u Hristu, jer sve što živi u svijetu osvjedočilo se u samoj Hristovoj smrti, odlučili smo da odredimo za kraljevstva Srbije, Raške i Albanije, zemlje podložne vlasti pomenutog kralja, vrlo poštovanu našu braću episkope Bartolomeja Trogirskog i Petra Paktenskog, glasnike Apostolske stolice, svakako muževe osobitog poštenja, velikog znanja, pouzdane vrline, i koji posjeduju revnost božanskog načela. Vaše jedinstvo opominjemo, zahtijevamo i podstičemo u Bogu, da ga priklonite vama u praštanju vaših grešaka pošto razumno prosudite, jer on, bez sumnje, posebno teži tome da vi, dragi prelati i crkveni muževi, koji u dominičkom stadiu, svakako narodu hrišćanskom obavljate službu pastora, i da zasadenom mladicom pravičnosti uputite sebe na pašu vječnog života, a iste glasnike, zbog božanske uzvišenosti i održavanja našeg i vašeg spasenja milostivo primite i časno postupate sa njima, a njihovim korisnim opominjanjima i učenju vrlo odano da se priklonite, i sami u sprovođenju tako korisne službe da im pomazete korisnim savjetima i pomoćima, tako da se ova služba, sa vašim učešćem u marljivom ispunjavanju sprovede do kraja, a vi da zaslužite da dobijete slavu u sadašnjosti i nagrade vječnog blaženstva u budućnosti. Datum u Avinjonu IX januarskih kalenda, godine II (1354)

---

¹⁹⁶ Farlati, VII, 75.

ad Praesules
jussidem regni, *Universis Archiepiscopis, & Episcopis, per
Rasciae, Serviae, & Albaniae regna constitutis,
gratiam in praesenti, quae perducatur ad
gloriam in futuro.*

*Mediator Dei & hominum Christus Jesus
in Petri petra, Romana videlicet & Catholi-
ca ac Apostolica Ecclesia &c. ut in superio-
ri epistola ad Patriarcham Joannichium us-
que ideoque discretionem vestram monemus &c.
Universitatem vestram monemus, requirimus,
& hortamur in Domino, vobisque in remissio-
nem vestrorum peccaminum injungentes, quate-
nus prudenter considerantes, quod ad vos &
alios Praelatos, ac viros ecclesiasticos, qui
in grege Domini, populo scilicet Christiano,
pastoris vice fungimini, ex debito specialiter
incumbit officii eidem gregi linguae ministerio
ducatum salutis ostendere, sibi que pascua eter-
nae vitae, directionis virga monstrare, eosdem
Nuntios pro reverentia divinae majestatis &
nostrae, vestraeque salutis obtentu benigne re-
cipiatis, & favorabiliter tractetis, ac ipso-
rum salutaribus monitis, & doctrinae devotius
acquiescatis, sibi que in prosecutione tam salu-
tari negotii, consiliis & opportunis auxiliis
assistatis, ita quod hujusmodi negotium, ve-
stro cooperante ministerio studioso, votivum per-
ducatur ad effectum, vosque in praesenti famae
gloriam, & in futuro aeternae beatitudinis praemia
consequi valeatis. Datum Avenione IX.
Kalend. Januar. anno II.*

Poslanica crkvama Raške, Albanije i Sklavonije

*Vrlopoštovanoj braći episkopima Bartolomeju Trogirskom i Petru Paktenskom, glasniciima Apostolske stolice.*¹⁹⁷

Između ostalog, što je u apostolskoj službi, kojom, premda nezaslužni, Božjom odredbom rukovodimo, najprije strijemimo da se ono što nam najviše teži na plećima, da pogubne otrove šizmatika i jeretika, kojima se čistota katoličke vjere pokušava inficirati, istjera pravom vriednošću, preko nas i drugih, kako u mjestima tako i u prilikama. Baš nedavno je do nas doprla neprijatna glasina, koja zbunjuje zdrav razum, da neki nerazumni sinovi, koji se samo imenom pokazuju kao hrišćani, a ipak su tako daleko protivni hrišćanstvu, u kraljevstvu Raške, Albanije i Sklavonije, i u drugim njima susjednim mjestima, dijele neobrublenu tuniku Gospoda našeg, sramote kanante, i uzrokujući šizmatске opasnosti, uvode nove sekte, i tako utemeljuju rađanje različitih zabluda, od kojih, kako za neke čitamo, lažno i tvrdoglavo proglašavaju istinitim da Sveti Duh nije proizašao od Sina, već od samog Petra, ne obazirući se na to da je, kao što smatraju i Presveta Rimska katolička i Apostolska crkva majka i učiteljica svih vjernika, a i ortodoksni Oci, latinski i grčki naučnici imaju nepromjenljivo i istinsko saznanje, što je i ugled svetog Koncila objavio, isti Sveti Duh jednako od Oca i Sina kao iz jednog principa, jedinstvenim nadahnućem proizišao. Tako, lažno dokazuju kao istinito ono što protivno smatra i uči pomenuta Rimska crkva da tijelo Hristovo treba da se tvori ne u beskvasnom već u kvasnom hljebu, a odriču da je stvoreno u beskvasnom tijelo Hristovo, i to, na vrhuncu svoje osude bogohuljenjima nazivaju, nagrđuju rukama, i što je najzločinačkije ne boje se da ga gaze nogama. Takođe kažu, da je forma Krštenja i Konfirmacije, koju po običaju služi navedena Crkva, lažna i prisiljavaju one koje su na ovaj način kršteni i konfirmirani u Krštenju i Konfirmaciji pogubnim nastojanjima da se odreknu toga, ponovo krste i konfirmiraju. Zatim, pogubnim proklinjanjem nastoje da istaknu kao istinu, kako ista crkva, čijoj vjeri, zna se, pripadaju svi hrišćanski učitelji i služe njenim uredbama među mnogim drugima, koje prisutnima ne marimo da prikazujemo, sklanja se s puta istinske vjere. Takođe smo primijetili da neki arhiepiskopi i episkopi u tim oblastima skupljaju svete redove nedozvoljeno i protiv odredaba svetih kanona, i u sklopljenim brakovima u zabranjenim stepenima srodstva, nasuprot pomenutim odredbama, sopstvenom nerazumnošću uživaju. Zato, mnogi religiozni od ovih prosjačkih redova, dozvoljavajući od Apostolske stolice službu legata u tim oblastima, prisvajaju je sasvim neistinito i tim izgovorom bez ikakvog straha pokušavaju da se koriste, u opasnosti za svoje i tuđe duše zbog mnogih skandala; zato želeći na ovaj način, zbog ortodoksne vjere i u opasnostima za duše, kako iz početka da se držimo prihvaćene službe prikladnim i efikasnim nastojanjima da ih odvratimo, a zbog marljivosti vaše razboritosti koju pokazujete u tim i drugim stvarima, sa osobitom vjerom u Boga, vašem bratstvu preko apostolskih skripata dozvoljavamo i naređujemo da vi ili neko od vas u navedena mjesta tih oblasti, za koja smatrate da je najpreče da odete, vi lično da se udružite protiv prekršilaca, otimača i atentatora, i na taj način da postavite muževni zid odbrane za svetu Božju crkvu, da se razbiju šizmatičke premise raspusne sekte, iskorijene zablude, poprave prekršaji, da se reformiše deformisano i da se sami grešnici vrata istinskom jedinstvu same katoličke vjere i običajima pomenute crkve, koliko vas Najviši nadahnjuje, našom voljom vjerno da nastojite, pozvani zato, da izvršite djelo pomoći svjetovne ruke. Prigovarače i buntovnike, koji iz bilo koje proeminencije, statusa, reda ili staleža postoje, našom voljom, preko crkvene cenzure, sa podnijetom apelacijom da ukrotite. Uistinu, za bilo šta iz premisa za koje ste naredili da treba da se izvrši, i za neke druge stvari koje vam se čini da ih treba urediti, da se pobrinete vjerno i vješto da nas izvijestite, kako bi mogli Božjom voljom, da se za njih same postaramo. Dat. u Avinjonu VI januarskih kalenda u godini II. (1354)

¹⁹⁷ Farlati, VII, 75-76.

Venerabilibus Fratribus Bartholomaeo Tra- & ea ipso
guriens. & Petro Païlen. Episcopis, & Apo- Legatos.
stolicae Sedis Nunciis.

Inter caetera, quo Apostolatus officio, cui quamquam immeritis, disponente Domino, praesidemus, imminens peragenda, illud potissime humeris nostris incumbit, ut schismaticorum & haereticorum venena pestifera, quibus Catholicae fidei puritatem conantur inficere, per nos & alios, prout locorum & temporum qualitas exigit, partes Apostolicae sollicitudinis apponamus. Nuper siquidem rumor infestus ad nostrum, non sine gravi mentis turbatione, perduxit auditum, quod nonnulli iniquitatis filii, solo nomine se Christianos praesentes, fidei tamen Christianae prorsus adversi, in Regno Raeciae, & Albania, & Sclavonia, ac aliis circum adjacentibus partibus inconstitutam tunicam Domini nostri dividere, & lacerare conantur, ac perniciose schismata suscitantes, novas inducere sectas, variasque seminare molliuntur errores, ex quibus, ut aliquos recite-

G 2. mus,

mus, falso, & pertinaciter asserunt, Spiritum Sanctum non a Filio, sed a solo Patre procedere; non attendentes, quod sicut sacrosancta Romana Catholica & Apostolica Ecclesia mater fidei omnium & magistra tenet & docet, ac Orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum pariter & Graecorum habet incommutabilis & vera sententia, sacrique Concilii declarat auctoritas, idem Spiritus Sanctus eternaliter ex Patre & Filio tamquam ex uno principio, unica inspiratione procedit. Item mendaciter asserunt contra ea, quae praefata Romana tenet, & docet Ecclesia, Corpus Christi non in azymo, sed in fermentato pane confici debere, & quod in azymo confectum est, esse denegant Corpus Christi, illudque in sua damnationis cumulum blasphemis inelamare, deturpare manibus, & quod sceleratius est, concalcare pedibus non verentur. Dicunt etiam, formam Baptismatis & Confirmationis iuxta ritum, quem praedicta servat Ecclesia, falsum esse, ac iuxta formam hujusmodi baptizatos & confirmatos Baptismati & Confirmationi sic susceptis damnabiliter renuciare, & rebaptizari & confirmari compellunt. Praeterea damnabili desestatione dicuntur asserere, eandem Ecclesiam, cui universi Christiane fidei professores subesse noscuntur, ejusque tenentur instituta servare, in plerisque aliis, quae praesentibus exprimere non curamus, a vera fidei tramite deviare. Intelleximus etiam, quod nonnulli Archiepiscopi, & Episcopi parium eorundem sacros Ordines indecenter & contra sacrorum Canonum instituta conferunt, & super matrimonii contrahendis in gradibus prohibitis dispensare, contra instituta praedicta, propterea temeritate praesumunt. Quodque religioni quamplures mendicantium Ordinum commissum sibi fore ab Apostolica Sede in eisdem partibus legationis officium, minus veraciter asserunt, eoque praetextu nonnulla temere attentare praesumunt, in suarum & aliarum animarum periculum, & scandalum plurimorum, Cupientes igitur hujusmodi ejusdem orthodoxae fidei, & animarum periculis, prout ex debito praemissi tenemur officii, opportunis & efficacibus studiis obviare, ac de vestra circumspectionis industria gerentes in iis, & aliis fiduciam in Domino specialem, fraternitati vestrae per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus vos vel aliter vestrum ad loca dictarum partium, de quibus vobis magis expedire videbitur, vos personaliter conferentes, & contra errantes, praesumptores, & attentatores hujusmodi pro Ecclesia sancta Dei vos defensionis murum viriliter opponentes, praemissa schismata dissipare, sectas dissolvere, errores evellere, excessus corrigere, deformata reformare, & errantes ipsos ad veram ipsius Catholicae fidei unitatem, & Eccl. v. ritum praedictae ritus & mores reducere, quantum vobis inspirabit Altissimus, auctoritate nostra, fideliter studeatis, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Contradietores quolibet & rebelles, cujuscumque praemissionis, status, ordinis, vel conditionis exi-

stant, auctoritate nostra, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Quaecumque vera ex praemissis duxeritis facienda, & quae vobis alias circa haec videantur agenda, nobis fideliter & solerter insimul curetis, ut super ipsis providere salubriter, auctore Domino, valeamus. Dat. Aviniono VI. Kal. Januarii anno 11.

Arhiepiskop barski Jovan Četvrti
1363-1373. (1393 ?)

Papa Urban barskom arhiepiskopu

CCCXL

¹⁹⁸*Jovan iz reda Propovjednika, postavljen je za arhiepiskopa Barske crkve. Reg. God. I. cod. chart. Tom. VI. fol. 82.*

Episkop Urban etc. Voljenom sinu Jovanu, izabraniku Barskom, pozdrav etc. Težnja apostolske brige etc. Baš nedavno, sa dobrim spomenom na Stefana, Barskog arhiepiskopa, stariješinu uprave Barske crkve, mi želeći da istoj crkvi, pošto je upražnjena, apostolskom razboritošću da postavimo na čelo neku odgovarajuću ličnost, brigu za samu crkvu, koja je prepuštena našem uređenju i dispoziciji, vodili smo umjesto nje, odlučujući od tada da je uzaludno i jalovo ako se suprotno za njih, preko bilo kojih, nekakvom moći, razumno ili nerazumno, dogodi da se uklone. Zaista, poslije je pomenuta crkva zbog smrti istog arhiepiskopa Stefana, koji je svoj posljednji dan završio izvan Rimske kurije, lišena utjehe pastora; mi, pošto smo spoznali ovakvu upražnjenost iz vjerodostojnih izvještaja, za brz i uspješan izbor same crkve, čemu se niko osim nas, umjesto nje, nije mogao, niti može upustiti, rezervacijom i dekretom o gore navedenim oponentima, kako ne bi pomenuta crkva zbog upražnjenosti bila dugo izložena neprijateljima, poslije razumnog savjetovanja sa našom braćom, koju korisnu i, takođe, probitačnu ličnost da postavimo za poglavara toj crkvi, koja zna, želi i može da sačuva nju od štetočina i protivnika i da je sa zakonima rukopoloži, i, takođe, uzdigne, napokon usmjerili smo oči našeg razuma na tebe, priora iz Reda braće dubrovačkih propovjednika, očevitno istaknutog u samom redu, dokazanog u sveštenstvu, uglednog u religioznoj revnosti, ispunjenog književnim znanjem, koga krasí ugled u životu i običajima, promišljenog u duhovnim i svjetovnim stvarima, i vrlo zapaženog vrijednosnim zaslugama, i, kako saznajemo iz izjava vjerodostojnih ljudi, višestruko istaknutog; pošto su nas za to voljeni sinovi Kapitula same crkve ponizno zamolili: sa svima onima koji su dužni da razmišljaju, po savjetu pomenute braće, apostolskom voljom pobrinuli smo se o tvojoj ličnosti za istu Barsku crkvu, i tebe postavljamo za arhiepiskopa i pastora, potpuno ti povjeravajući brigu i administraciju same crkve u duhovnim i svjetovnim stvarima, u onome koji daje milosti i izobilno pruža dobročinstva, uvjereni da će sama crkva sa tvojim uspješnim rukovođenjem, uz povjerenu ti božansku milost, biti upravljena i da će primiti plodonosne koristi. Zato, primajući nametnuti jaram na svoja leđa i podvrgavajući se ovom prijatnom teretu, da se tako brižno staraš o istoj crkvi, za dominičko stado koje je prepušteno tvojoj doktrini prema riječima i djelima, pošto se Barska crkva raduje što je prepuštena razboritom i korisnom upravitelju, i da se prijatni dah tvoje poznate glasovitosti nadaleko širi sa tvojim djelima, a ti, osim nagrade naše vječne retribucije, da zaslužiš zbog toga obilno da primiš milost naše blagoslovenosti. Datum u Avinjonu II. Trinaestog juna, pontifikata našeg u godini prvoj.

U e. m. Kapitulu, podređenim i svim sufraganima Barske crkve, kleru i narodu Barskog civitata i dijeceza. (1363-5)

---

¹⁹⁸ Theiner, 247-248.

CCCXL.

Ioannes ord. Praedicat. ecclesiae Antibarensi in archiepiscopum praeficitur. Reg. An. I. cod. chart. Tom. VI. fol. 82.

URBANUS EPISCOPUS etc. Dilecto filio Iohanni Electo Antibarensi, salutem etc. Apostolice solitudinis studium etc. Nuper siquidem bone memorie Stephano Archiepiscopo Antibarensi regimini Antibarensis ecclesie presidente, nos cupientes eidem ecclesie, cum vacaret, per apostolice sedis providenciam ydoneam presidere personam, provisionem ipsius ecclesie ordinationi et dispositioni nostre ea vice duximus specialiter reservandam, decernendo ex tunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero dicta ecclesia per obitum eiusdem Stephani Archiepiscopi, qui extra Romanam curiam diem clausit extremum, pastoris solatio destituta, Nos vacatione huiusmodi fidedignis relatibus intellecta ad provisionem ipsius ecclesie celerem et felicem, de qua nullus preter nos hac vice se intromittere potuit neque potest, reservatione et decreto obsistentibus supradictis, ne dicta ecclesia longe vacationis exponeretur incommodis, paternis et sollicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de preficiendo eidem ecclesie personam utilem et etiam fructuosam, que sciret, vellet et posset eam preservare a noxiis et adversis et in suis manuteneri iuribus et etiam adaugere, cum fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad te Priorem fratrum ordinis Predicatorum Ragusinorum, ordinem ipsam expresse professum, in sacerdotio constitutum, religionis zelo conspicuum, litterarum sciencia preditum, vite ac morum honestate decorum, in spiritualibus providum et temporalibus circumspectum et aliis virtutum meritis, prout ex fidedignorum assercione percepimus, multipliciter insignitum, et pro quo dilecti filii Capitulum ipsius ecclesie nobis super hoc humiliter supplicarunt, direximus oculos nostre mentis: quibus omnibus debita meditatione pensatis, de persona tua eidem ecclesie Antibarensi de dictorum fratrum nostrorum consilio auctoritate apostolica providemus, teque illi preficimus in Archiepiscopum et pastorem, curam et administrationem ipsius ecclesie tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, in illo, qui dat gracias et largitur premia, confidentes, quod ecclesia ipsa sub tuo felici regimine, gratia tibi assistente divina, prospere dirigetur et salubria suscipiet incrementa. Iugum igitur domini tuis impositum humeris suscipiens reverenter, et suavi eius oneri humiliter colla submitbens, sic eiusdem ecclesie sollicitam curam geras, gregem dominicum in illa tibi commissum doctrina verbi et operis informando, quod eadem ecclesia Antibarensi gubernatori circumspecto et fructuoso administratori gaudeat se commissam, ac bone fame tue odor ex laudabilibus tuis actibus latius diffundatur, tuque preter eterne retributionis premium nostre benivolencie gratiam exinde uberius consequi merearis. Datum Avinione ii. Idus Iunii, Pontificatus nostri Anno Primo.

In o. m. Capitulo, Vassallis et universis Suffraganeis ecclesie Antibarensis, Clero et populo Civitatis et diocesis Antibarensis.

Papa Urban barskom arhiepiskopu

CCCLXIV

¹⁹⁹*Barskom arhiepiskopu da sasluša svjedoke u parnici, koja se vodi između Marina Trifona i Ulcinjskog episkopa Nikolaja i da referiše vicekancelaru Rimske crkve. Reg. God. VII. Tom. 21. fol. 65.*

Episkop Urban etc. Vrlopoštovanom bratu... Barskom arhiepiskopu, pozdrav etc. Poslata nam peticija od strane vrlopoštovanog našeg brata Nikolaja, Ulcinjskog episkopa, sadržava da je moguće da je nekada sam, srećni pomen na papu Inokentija VI, našeg prethodnika, tada djelujućeg u ljudskim stvarima za Ulcinjsku crkvu, koja je tada bila upražnjena zbog smrti dobro upamćenog Jovana, Ulcinjskog episkopa, čiji je izbor izvršen izvan Rimske kurije, izmolio da se njegov izbor kanonski potvrdi: ipak, poslije nam je voljeni sin Marin Trifonis, koji se prikazuje za Kotorskog prezvitera, lažno sugerirao da je pomenuta crkva zbog smrti navedenog episkopa Jovana upražnjena, pretendujući da će njegov izbor biti obezbijeđen apostolskom dispozicijom preko pomenutog prethodnika, mi prevareni ovakvom sugestijom, apostolskom voljom naredili smo Ulcinjskoj crkvi da se pobrine o ličnosti pomenutog Marina. Uistinu, poslije se između samih Nikolaja i Marina izrodila parnica zbog gore pomenute crkve i ova se parnica vrlo dugo odvijala, po našem nalogu, lično pred našim voljenim sinom Petrom, kardinalskim đakonom iz Svete Marije Nove, i napokon je isti kardinalski đakon Petar, napredujući u samoj parnici, oslobodio pomenutog Nikolaja od ovakve sudske instancije. I pošto je pomenuti Marin pismo o njegovom navodnom izboru, od čega je tada zavisila rasprava i koje je bilo sasvim skrovito, preko naše kancelarije je (htio) da ga dokaže, i o vrijednostima prinosa, dohodaka i ljetina od onih koji se brinu za Ulcinjsku episkopsku mensu, koji, pošto ih je isti Nikolaj tražio, od čega je nedostajalo sto zlatnih florina, je bio dužan da se o vrijednosti nauči u Rimskoj kuriji, a nije mogao da se nauči, voljeni sin naš Petar, sa titulom kardinalskog prezvitera Svete Anastazije, vicekancelar svete Rimske crkve, tebi je u pismenim nalozima povjerio, da svjedoke i druge legitimne dokaze, koje imenovani Marin ili njegov prokurator želi o pomenutoj vrijednosti da iznese lično pred tobom, primiš i prihvatiš, i što god da pronadeš o premisama, da požuriš da to referišeš tom vicekancelaru. A, pošto je, kao što je u istoj peticiji podnijeto, pomenuti Nikolaj nastojao da se izvedeni svjedoci pomenutog Marina i, takođe, oni, koji su preko drugih legitimnih svjedoka izvedeni, odbace, sam pomenuti Nikolaj nas je ponizno zamolio da se udostojimo apostolskom milošću da se pobrinemo za njega zbog navedenih premisa. Zato mi, naklonjeni ovakvim molbama, preko apostolskih spisa nalažemo tvom fraternitetu, da legitimne svjedoke, koje pomenuti Nikolaj, umjesto svjedoka imenovanog Marina, dovede lično pred tebe u roku od dva mjeseca, razumno prihvatiš, a da se sami svjedoci podvrgnu ponovnom ispitivanju od druge strane, ako ona bude to željela, u protivnom slučaju da požuriš da ih sud tvoje diskrecije marljivo ispita, a svjedoke koji bi se uklanjali zbog milosti, mržnje ili straha, da ih prinudiš preko crkvene cenzure, sa odloženom apelacijom, da istinski svjedoče, i iskaze samih svjedoka vjerno zapisane u spisima i ono što god si raspravio u premisama, preko tvojih redaktiranih²⁰⁰ pisama, na uobičajeni način tvojim pečatom zapečaćene, povezane po njihovom redu, neodložno da ih predstaviš istom vicekancelaru. Datum u Viterbiju II septembarskih kalenda, pontifikata našeg u godini sedmoj. (1369)

---

¹⁹⁹ Theiner, 263-264.

²⁰⁰ Pojam podrazumijeva unošenje ispravke i potvrđivanje svake potpisom ili pečatom. (Prim. prir.)

CCCLXIV.

Archiepiscopo Antibarensi, ut testes in causa, quae inter Marinum Trifonis et Nicolaum episcopum Dulcinensem vertitur, audiat et vicecancellario s. Romanae ecclesiae referat. Reg. An. VII. Tom. 21. fol. 65.

URBANUS EPISCOPUS etc. Venerabili fratri ... Archiepiscopo Antibarensi, salutem etc. Exhibita nobis pro parte Venerabilis fratris nostri Nicolai Episcopi Dulcinensis petitio continebat, quod licet olim ipse, fel. record. Innocentio papa VI. predecessore nostro tunc in humanis agente, ad ecclesiam Dulcinensem tunc vacantem per obitum bone memorie Iohannis Episcopi Dulcinensis extra Romanam curiam defuncti electus fuisset, eiusque electio confirmata extitisset canonice: tamen postmodum dilecto filio Marino Trifonis, qui se gerit pro presbitero Catarinensi, falso suggerente nobis predictam ecclesiam per obitum dicti Iohannis Episcopi vacare, ac pretendente eius provisionem fore dispositioni apostolice per dictum predecessorem reservatam, nos suggestionem huiusmodi circumventi de persona dicti Marini ecclesie Dulcinensi auctoritate apostolica duximus providendum. Postmodum vero inter ipsos Nicolaum et Marinum super dicta ecclesia materia questionis exorta, et causa huiusmodi coram dilecto filio nostro Petro sancte Marie nove diacono Cardinali ex commissione nostra diucius ventilata, tandem idem Petrus Cardinalis in causa ipsa procedens prefatum Nicolaum ab instantia huiusmodi iudicii absolvit. Et cum prefatus Marinus litteras super huiusmodi provisione sua predicta, lite tunc pendente et de ea penitus tacito, per cancellariam nostram experiri facere vellet, et de valore fructuum, reddituum ac proventuum ad mensam Episcopalem Dulcinensem spectantium, qui, ut idem Nicolaus asserit, centum florenorum auri annuatim non valent, de quo quidem valore in Romana curia docere debebat, docere non posset, dilectus filius noster Petrus tituli sancte Anastasie presbiter Cardinalis, sancte Romane ecclesie Vicecancellarius, tibi suis dedit litteris in mandatis, ut testes et alias probationes legitimas, quas dictus Marinus seu eius procurator pro eo coram te super dicto valore producere vellet, reciperes et admitteres, et quicquid super premissis reperires eidem Vicecancellario referre curares. Cum autem, sicut eadem petitio subiungebat, prefatus Nicolaus testes prefati Marini productos et etiam producendos per alios testes legitimos reprobare intendat, pro parte dicti Nicolai nobis fuit humiliter supplicatum, ut providere ei super premissis de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus testes legitimos, quos prefatus Nicolaus ad reprobandum testes dicti Marini coram te duxerit producendos infra duos menses prudenter recipere, ac testes ipsos secundum interrogatoriam a parte altera exhibenda, si ea exhibere voluerit, alioquin iuxta tue discrecionis arbitrium diligenter examinare procures, Testes, qui se gracia, odio vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam, appellatione cessante, ut veritati testimonium perhibeant, compellendo, ac depositiones testium ipsorum fideliter in scriptis redactas, et quicquid in premissis peregeris, per tuas litteras in publicam formam redactas tuo sigillo signatas harum seriem continentes eidem Vicecancellario quantocius referre non postponas. Datum Viterbii ii. Kal. Septembris, Pontificatus nostri Anno Septimo.

Jovan IV, barski arhiepiskop

*Jovan, dubrovački građanin iz reda Propovjednika, Barski arhiepiskop godine 1363.*²⁰¹

... on leži ispod oltara gdje su tijela pojedinih, kako objavljuje natpis. "MCCCLXXXVIII. U Indiktu XI dana XIII mjeseca aprila, u odsustvu vlasti, u vrijeme presvetog u Hristu Oca i Gospodara Urbana, Božjom providnošću Pr. VI, za vrijeme poštovanog u Hristu Oca D. D. Ugolina iz Sesa, Božjom milošću episkopa Regije; i u vrijeme poštovanog Oca iz Gazata F. G. opatima manastira Sv. Prospera iz donje Regije, a u dominaciji onog principa D. Galaca sa vicekomitima iz Mediolana, posvećen je u oltaru Sv. Prospera preko najpoštovanijeg D. Jovana, D. G. arhiepiskopa Barskog, i Cezarejskog, a pred mnogim drugim episkopima, prisutnim u kleru i narodu Regije ponovo je položeno tijelo episkopa Sv. Prospera, izvrsnog konfesora i učenjaka; a u oltaru Sv. Venerija istog dana, godine i mjeseca položeno je tijelo istog Venerija; a u oltaru Sv. Jukunde, tijelo iste; a preko gorepomenutog D. Jovana Barskog posvećeni su oltari etc.

---

²⁰¹ Farlati, VII, 79-80.

corpora subter altaria singulorum recondidit, ut declarat Inscriptio. *MCCCLXXXVIII. Indictione XI. die XIII. men. April., vacante Imperio, tempore Sanctissimi in Christo Patris ac Domini Urbani div. providentia Pp. VI., tempore Reveren. in Christo Patris D. D. Hugolini de Sessu, Dei gratia Episcopi Regini; & tempore Reverendi Patri de Gazata D. G. Abbatis Monasterii S. Prosperi inferioris de Regio, & dominante Ill. Principe D. Galeazzo de Vicecomitibus de Mediolano, in Regio ac tota Lombardia, consecratum est Altare S. Prosperi per Reverendissimum in Christo Patrem & Dominum D. Joannem D. G. Archiepiscopum Antibarensem, atque Cesariensem, & alios plures Episcopos, presentibus Clero, & Populo Regino, & reconditum est Corpus S. Prosperi Episcopi, & Confessoris, & Doctoris eximii; & in Altari S. Venerii eo die, auno & mense reconditum est Corpus ejusdem S. Venerii; & in Altari S. Jucundæ, Corpus ejusdem; & Altaria consecrata sunt per suprascriptum D. Joannem Antibarensem &c.*

**Arhiepiskop barski Rajmund
1391-1395.**

Rajmund barski arhiepiskop

²⁰²"Brinući se" - piše Rajnaldus za ovu godinu o Bonifaciju - "o onome koji je opasnost za hrišćansku stvar u granicama Dalmacije i Makedonije, koju je stranka Ducagina²⁰³ rasparčala i izlila na nju bijes, da bi uništila vjernike najmili su Turke, od čijeg su oružja zatim sami izginuli; Barskom arhiepiskopu je nametnuo službu, da učenike ove stranke po prihvaćenom uobičajenom propisu obuzda od zločina i one koji preziru apostolsku vlast da ih javno zgromi anatemom."

---

²⁰² Farlati, VII, 82.

²⁰³ Dukadina.

Consulturus, scripsit Raynaldus ad hunc annum de Bonifacio, rei Christianæ in Dalmatiæ & Macedoniae finibus periclitanti, quam Ducaginarum factio laniabat, proruperatque in eum furorem, ut ad perdendos Fideles conducerent Turcas, quorum deinde armis ipsi perirent, Antibarensi Archiepiscopo munus injunxit, ut hujus factionis participes solemniter moneret cæpto temperare sceleri, Apostolicaque spernentes imperia defixos anathemate pronunciaret.

Pismo Bonifacija IX ratačkim monasima

²⁰⁴*Episkop Bonifacije, rob robova Božjih, voljenim sinovima Konventa manastira Sv. Marije iz Rataca, iz Reda sv. Benedikta Barske dijeceze, pozdrav i apostolski blagoslov.*

Između mnogih briga o kojima se neprestano staramo, najviše pritiskuje i uznemirava naš duh ona, da se status crkava i manastira, koji su Božjim providenjem povjereni našoj brizi, duhovno i svjetovno uzvisuje, a posebno za one, za koje se zna da su zbog neugodnog odsustva svojih pastora ostale upražnjene, nastojimo da postavimo takve pastore, koji mogu korisno i zdravo da osnaže upravljanje samih crkava i manastira. Baš nedavno, srećno upamćeni Urban Pp. VI, naš prethodnik, brige koje su za sve crkve i manastire tada upražnjene kod Apostolske stolice, a prije toga zbog upražnjenosti su pripadale njegovom uređenju i dispoziciji, zadržavajući ih od pomenute Stolice, od tada ih je uzaludno i bezuspješno umanjivao, kako bi baš preko njih i nekih drugih nekakvom moći, razumno ili nerazumno nastojao je da se odvoje. Uistinu, poslije je zbog toga u vašem upražnjenom manastiru kod Apostolske stolice, pošto je sam prethodnik o ličnosti voljenog sina Jovana, iz Svete Marije iz Rambona, iz pomenutog Reda Kamerin dijeceze, onda njegovog, sa opatima vašeg manastira postavljenim kod navedene Stolice, tada se apostolskom voljom postarao za isti manastir Svete Marije iz Rambona, i postavio je njega samog za njenog pastora; i pošto je pomenuti prethodnik, preko koga je uređenje u vašem manastiru napravljeno nikako drugačije, osim kao što je Bog želio, stupio na put vječnosti, mi, uz zaštitu Božanske milosti, prihvaćeni od vrhovnog apostolata za brz i srećan izbor za sam vaš manastir, o čemu niko osim rimskog pontifika u ovu stvar nije mogao da se upusti, niti... rezervacijom i dekretom o gore pomenutim opomenutima, da ne bi sam manastir zbog duge upražnjenosti bio izložen neprijatnostima, težeći očinskim i marljivim nastojanjima, poslije savjetovanja, koga smo pažljivo izvršili sa našom braćom, koju korisnu i probitačnu ličnost treba postaviti vašem manastiru, na kraju usmjerili smo oči našeg razuma na voljenog sina Butija, opata pomenutog vašeg manastira, tada priora Priorata ostrva Tremitane iz cistercitskog reda Tremisinske dijeceze, očevitno priznatog u samom Redu i dokazanog u sveštenstvu, sa religioznom revnošću, književnim znanjem, čistotom života, poštovanjem običaja i sa drugim darovima mnogobrojnih vrлина koji su dokazi dostojne vjere, i pažljivo razmišljajući sa svim ovim mišljenjima o ličnosti samog Butija, mi i ista braća prihvatili smo je zbog potrebe njegovih zasluga, bez protivljenja, jer se profesor pomenutog cistercitskog reda istakao i pošto u vašem manastiru treba da postoji regularni izgled koji je drugačijeg oblika i stanja, kakav se vodi i ima u pomenutom Prioratu, po savjetu pomenute braće pobrinuli smo se da njega samog i administraciju vašeg manastira u duhovnim i svjetovnim stvarima, sa čvrstom nadom i vjerom u namjerama da će, jer Bog podržava svoja djela, pomenuti vaš manastir preko marljivosti i probitačnog nastojanja razboritosti samog opata Butija biti korisno vođen i uspješno upravljan, i da će primiti ugodne dobiti u njegovim duhovnim i svjetovnim stvarima. Takođe, želimo da opat Buti od sada dokazuje taj ugled koji se navodi, ima u vašem manastiru, i da se potvrđuje sa ispravnošću njegovih odluka, i da utvrđeni broj monaha i pomoćnika nikako ne umanjuje. Zato, vašoj ljubaznosti preko apostolskog pisma naređujemo da istog opata Butija sa ugodnim poštovanjem primite kao oca i pastora vaših duša, a pružajući mu dužnu i odanu pokornost i poštovanje, ponizno da prihvatite njegove korisne opomene i naloge, i da se pobrinete da se uspješno izvršavaju. Svakako, rado ćemo prihvatiti odluku koju taj opat bude donio protiv bun-

---

²⁰⁴ Farlati, VII, 83.

Litteræ Boni-
facii IX. ad
Monachos Ro-
tacienses.

Bonifacius Episcopus Servus Servorum Dei
Dilectis filiis Conventus Monasterii S. Mariæ
de Rotaz Ordinis S. Benedicti Antibaren. Diœc.
Sal. & Apl. bene.

Inter sollicitudines varias, quibus assidue premimur, illa potissimum, pulsat & excitat mentem nostram, ut Status Eccles. & Monasteriorum curæ nostræ Divina Provid. commissorum spiritualiter & temporaliter augeatur, quodque illis præsertim quæ suis destituta pastoribus vacationis incommoda deplorare noscuntur, tales in pastores præficere studeamus, per quorum regimen Eccles. & Monasteria ipsa utiliter & salubriter valeant adaugeri. Dudum siquidem felic. record. Urbanus Pp. VI. prædecessor noster provisiones omnium Ecclesiarum & Monasteriorum tunc apud Sedem Apostolicam vacantium, & in antea vacaturorum ordinationi & dispositioni suæ, & dictæ Sedis reservans, decrevis ex tunc irritum & inane, si secus super his per quoscumque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero Monasterio vestro ex eo apud Sedem Apostolicam vacante, quod ipse prædecessor de persona dilecti filii Johannis Sanctæ Mariæ de Rambona dicti Ordinis Camerinen. Diœc. tunc ejusdem vestri Monasterii Abbatis apud dictam Sedem constituti eadem Monasterio Sanctæ Mariæ de Rambona tunc vacanti Auctoritate Apostolica providit, ipsumque illi præfecit in Abbatem; dictoque prædecessore, per eum de d. Monasterio vestro aliter non disposito, sicut Domina placuit, viam universa carnis ingresso, Nos divina favente Clementia ad apicem summi Apostolatus assumpti ad provisionem ipsius vestri Monasterii celerem, & felicem, de qua nullus præter Romanum Pontificem ea in re se intromittere potuerat, neque . . . reservatione & decreto obsistentibus supradictis, ne Monasterium ipsum longioris vacationis exponeretur incommodis, paternis & sollicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de præficiendo eidem vestro Monasterio personam utilem, & etiam fructuosam cum Fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad dilectum Filium Butium Abbatem dicti vestri Monasterii, tunc Priorem Prioratus Insule Tremisana Ordinis Cisterciensis Termisin. Diœcesis. Ordinem ipsum expresse professum, & in Sacerdotio constitutum, cum de religionis zelo, literarum scientia, vitæ munditia, honestate morum, & aliis multiplicium virtutum donis fide digna testimonia perhibentur, convertimus oculos nostræ mentis, quibus omnibus assenta meditatione pensatis de persona ipsius Butii Nobis, & eisdem Fratribus ob dictorum suorum exigentiam meritorum accepta, non obstantibus, quod dicti Ordinis Cisterciens. professor.

ARHIEPISKOPIJA BARSKA

---

tovnika i učinićemo, Božjom voljom, da se sve do dostojnog zadovoljavanja nepovredivo poštuje. Dat. u Rimu kod Sv. Petra XV martovskih kalenda, pontifikata našeg u godini drugoj.

Toma iz Zohana

Rajmund je godine 1395. već bio odstranjen iz živih pošto je onome bio suvišan.

exitit, & quod in d. vestro Monasterio alterius coloris & formae regularis habitus, quam in praefato Prioratu geritur & habetur, eidem vestro Monasterio de dictor. fratrum consilio auctoritate Apostolica providimus, ipsumque illi praefecimus in Abbatem, curam & administrationem ipsius vestri Monasterii in spiritualibus & temporalibus plenarie committendo, firma spe fiduciaque conceptis, quod dirigente Domino actus suos, praefatum vestrum Monasterium per ipsius Butii Abbatis circumspeditionis industriam & studium fructuosum regatur utiliter & prospere dirigetur, grataque in eisdem spiritualibus & temporalibus suscipiet incrementa. Volumus autem, quod d. Butius Abbas ex tunc illum gestaret habitum, qui in d. vestro Monasterio geritur & habetur, & illius institutis regularibus se conformaret, & quod solitus Monachorum & ministrorum numerus in eodem vestro Monasterio nullatenus minuat. Quocirca dilectioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus eundem Butium Abbatem tamquam patrem, & pastorem animarum vestrarum grato admittentes honore, ac exhibentes sibi obedientiam & reverentiam debitas & devotas, ejus salubria monita & mandata suscipiatis humiliter, & efficaciter adimplere curetis. Alioquin sententiam, quam idem Abbas rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Dat. Roma apud S. Petrum xv. Kal. Martii Pontificatus nostri anno secundo.

Thomas de Zobannis.

Raymundus anno 1295. jam e vivis excesserat, cum illi successus est

Raym
tus.

**Arhiepiskop barski Marin (Martin)
1395-1420.**

Testament barskog arhiepiskopa Marina

²⁰⁵*Postoji testament koji je sastavio kada je već bio na samrti, čiji primjer "Iz knj. Testament javnog Dubrovačkog notara" ovdje niže prepisujemo.*

"U ime Hrista, Amen 1420, dana 12. januara. Mi Marin, Božjom i apostolskom milošću arhiepiskop Barski i Dukljanski, postajući nemoćni u istrošenom tijelu zbog starosti, u Dubrovniku sačinjavamo moju posljednju želju i posljednji testament. Najprije želimo i razumno određujemo da se za decime i primitije daje jedan dukat; takođe želimo da vrlo poštovani prezviteri, koji budu nosili moje tijelo na ukop, dobiju svaki pojedino po 6 groša, pošto budem pogreben sa poštovanjem. Želim da D. D. kanonici dobiju moj pontifikal, a da braća prezviteri, koji uredi na časnom mjestu moj pogreb, dobiju 12 iperpera i moj krst. Zatim želimo da (dvije nečitke riječi) postavi iznad relikvije u crkvi Sv. Marije. Takođe želimo da se prezviteru da mali vaskulum, u kome će držati kriznu i sveto ulje. Takođe želimo da se V opatu Sv. Jakova iz Vizenica da jedan moj plašt za baratinu, a jednako kapiteus, da sam opat redovno drži mise Sv. Gregorija za moju dušu. Takođe želimo da se prezviteru Jovanu iz Ulcinja da jedna moja tunika, jedna gonela i jedan kapiteus da može govoriti mise Sv. Gregorija i da se moli Bogu za našu dušu. Takođe želimo da se da moj psaltir manastiru Sv. Marije iz Kaštela. Takođe želim da se da Mateju iz Bičije moji misal, ako sam bude želio da priloži 10 iperpera u brizi za moju dušu. Postoje tri anule, od kojih želim da jednu dobije Dekuza, drugu Nikoleta, a treću Katerina sa svojim sinovima; a četvrta koja je srebrna da se da Kristiforu. Takođe želimo i na ovaj način određujemo naše glavne prokuratore i epitrope, i u svim drugim stvarima kao sa našim brižnicima, vrlo poštovane muževe i gospodare, Mateja iz Georgija i Mateja iz Renjina, kanonike Dubrovačke crkve, a i prezvitera Jovana iz Ulcinja i prezvitera Mateja Malog. Neka sve bude po volji. A, o ovome..."

Ostalo nedostaje; zato je dolje dopisano: "Oporučitelj je umro i bio je pokopan 17. januara 1420. Konvokacija za svečani pogreb predata je njegovoj braći ili sabraći."

---

²⁰⁵ Farlati, VII, 84-85.

In Christi nomine. Amen. 1420. die 12. Januarii. Nos Marinus Dei & Apostolice Sedis gratia Archiepiscopus Antibarensis, & Diocleensis existentes infirmi corpore in decrepita etate Ragusii fecimus ultimam meam voluntatem ac ultimum testamentum. In primis volumus & consequenter ordinamus, quod dentur pro decimis & primitiis unus ducatus. Item volumus quod Venerab. Presbyteri, qui portabunt corpus meum ad sepeliendum, habeant singuli grossos 6. sepulsi cum honore. Volumus quod D.D. Canonici habeant Pontificale meum, & Fratritas Presbyterorum qui fecerint me sepelire in loco honesto, habeant yperperos. 12. & Cruce[m] meam. Item volumus, quod ~~in~~ ~~loco~~ ~~honesto~~ ~~supra~~ ~~ubi~~ ~~sunt~~ ~~Reliquie~~ ~~in~~ ~~Ecclesia~~ ~~S. Mariae~~. Item volumus quod detur Presbytero Parvo Vasculum, quo tenetur Crisma & oleo sancto. Item volumus quod detur V. Abbati S. Jacobi de Viscina una mea clamis de baratino. & similiter Caputens, ut ipse Abbas teneatur dicto Missarum ~~ordinatus~~ ~~S. Gregorii~~ pro anima mea. Item volumus quod detur Presbytero Jobanni de Dulcigno una nostra tunica ~~Vara~~, & una gonella, & unus Caputens, ut debeat dicere Missas S. Gregorii, & ut roget Deum pro anima nostra. Item volumus quod dentur Clerico Andrea famulo nostro una Capscia, & unus pulcher superpeliceus, & aliqui libri, qui sunt in ipsa d. Capscia, & lectum, & ducati 3. que omnia sibi assignavi in vita nostra, pro quibus rebus teneatur Deum orare pro anima nostra. Item volumus detur Psalterium meum Monasterio Sancte Marie de Castello. Item volo quod detur Mattheo de Bizia meo Massale, si ipse voluerit solvere yperperos 10. pro tracta pro anima mea. De aliis rebus, que inveniuntur, vendantur, & dentur pro anima nostra. Sunt tres annulos, volo quod habeat Decussa unum, & Nicioletta alterum, & Catherina suarum filiarum quod habeat tertium; & quartum est argenteum detur Cristoforo: Item volumus & ordinamus nostros Procuratores & Episcopos generales in hujusmodi, & in omnibus aliis rebus uscumque nobis spectantibus Venat. Viros & Dominos Mattheum de Georgio, & Mattheum de Raguna Canonicos Ecclesie Ragusine, & Presbyterum Joannem de Dulcigno, & Presbyterum Mattheum Parvulum. Totum fiat ad voluntatem. De hac autem . . . .

Desunt cætera; & hæc præterea subduntur; Testator obiit & traditus fuit sepulture 17. Januarii 1420. Tracta est sodalitiarum, sive Confraternitatum ad exequias convocatio.

**Rat za insignacije moći između Dubrovačke i Barske arhiepiskopije
oko 1100. - oko 1300.**

Papa Paskal poglavaru Dubrovnika

*1102, 27. januara. U Albiju.*²⁰⁶

Paskal II papa, "Dominiku, poglavaru Dubrovačkog civitata" i njegovim nasljednicima, parohije za koje se zna da ih je ranije posjedovala Dubrovačka crkva, "svakako Kraljevstvo Zahumlja i Kraljevstvo Srbije i Travunije, takođe i civitat Kotorski ili Rose, i Budvanski, Avarski, Liciniatenski i Skadarski, naravno Drivastski i Polatenski" potvrđuje i arhiepiskopski palijum "samo u danima tvog života" dodjeljuje.

Ed. KUKULJEVIĆ, Cod. dipl. II, 2. SMIČIKLAS, Cod. dipl. II, 2. - Regestu daje KUKULJEVIĆ, Arkiv za jugosl. pov. 4 (1857), 326.

***

2° Uistinu kod ove "opširne noticije" njena teza dolazi do najvećeg značaja. Ovom argumentu su oblici: Polatenski (ο Πολαθων), Liciniatenski: ο Λυκινισιον (Not. epp. III, 616 ed. Parthey. Razumljivo je da je Ulcinj (Ulcinium), Ἐλκυνιον (ime ilirskog porijekla Tomashek, Zur Kunde II, 62, Mayer, Arch. ep. Mitteilungen 17, 139) ЛЬЦІНЬ v. Jiriček, Asl Phil. 21, 80 n. 1; Id., Romanen I 83), Kotorski ili Rose: Ρωσα και τα κατω Δεκατερα (Const. Porph. De them. II, 61, Vita Bas. c. 53, De adm. imp. c 29 p, 129). Tvrdave su razrušene od Saracena god. 840, ali ime Rose nije zaboravljeno (dana Porto Rose): god. 1383 ("kod Rose u zalivu Kotora") ali prije svih je novo i neobično ime: Avarski.

3° Čije ime niko ne može uspješno objasniti. Jer pošto u imenu Budve (Βουθοη, o čijem položaju i istoriji v. Evans, Antiqua researches I, 43. Patsch/Schriften der Balkankomm. III 1904/Sandžak Berat 2 s.) postoji jedan oblik, mnogi smatraju da je ime "Avarorum" neki atribut civitata Budve, koji se zadržao u sjećanju na neku koloniju Avara (cf. Miller, The name of Navarino, English hist. review 20, 307, koji ime Navarino povezuje sa kolonijom nekog Avara). Jer, zaista, ako ovu noticiju uporediš sa noticijom god. 1022 (n° 68) i sa svim bulama Dubrovačkim iz XII vijeka, osobito sa bulama iz god. 1187, 28. marta i 1188, 31. jula (od kojih druga ovo ime ne pominje, već na drugom mjestu stavlja ime Barskog civitata), postaće jasno da je "Avarski" (Avarorum) postavljen umjesto "Barski" (Antibarenski) civitat.

---

²⁰⁶ Res Albaniae, 25-26.

1102, 27. ianuarii. Albae.

(*dubiae fidei.*)

Paschalis II. papa „Dominico Racusie civitatis antistiti“ successoribusque eius parochias, quas Raguseorum ecclesia praeteritis temporibus possedisse cognoscitur „scilicet Zachulmie regnum et regnum Seruillie Tribunieque regnum, civitatem quoque Catharinensem seu Rose atque Buduanensem, Auarorum, Liciniatensem atque Scodrinensem nec non Drivastensem atque Polatensem“ confirmat palliumque archiepiscopale „diebus vite tue tantummodo“ concedit.

„Potestatem ligandi.“

Orig. (?) in arch. Vindobonensi (Rag. fasc. I nr. 3); nullum vestigium sigilli. Duae simplices copiae caracteribus, ut Smičiklas ait, saeculi XIII. scriptae originale imitantes in arch. Ragusino (cf. descriptionem bullae a. 1187, 28 martii). Copiam saec. XVIII. continet Bullarium Ragusanum (MS saec. XVIII. in 4° descripsit Smičiklas Cod. dipl. II, p. XVI) p. 382, ubi sequentia leguntur: „extant duo transumpta huius litterae in membrana.“ Servatur in arch. regnic. Zagrabiae. — Mentio in bulla spuria Callixti II. (v. infra n° 82) et in doc. 1251, 11. oct.

Ed. Кркцлєвић, Cod. dipl. II, 2. *Смиčić, Cod. dipl. II, 2. — Regest. praebet Кркцлєвић, Архив за југосл. пов. 4 (1857), 326.

2° Verum apud hanc *notitiam largiorem* thesis huius firmitas ad summum pervenit. Cui argumento sunt formae: Polatensis (ὁ Πολάτωρ), Liciniatensis: ὁ Λικινιάτωρ (Not. ep. III, 616 ed. Parthey. Intelligendum est Ulcinium. *Ελκύνιον* [nomen originis illyricae Tomasek, Zur Kunde II, 62. Mayer, Arch. ep. Mitteilungen 17, 139], Личинь v. Jireček, AslPhil. 21, 80 n. 1; Id., Romanae I 83), Catharinensis seu Rose: *Ῥῶσα καὶ τὰ γὰρ Ἀεζάτερα* (Const. Porph. De them. II, 61. Vita Bas. c. 53. De adm. imp. c. 29 p. 129. Arces a. 840 a Saracenis deletae [Dümmler, Über die älteste Gesch. der Slawen 48], sed nomen Rosae [hodie Porto Rose] oblivioni non traditum: a. 1383 „ad Rosam in culfo Cathari“, Jireček, Handelsstraßen 6 n. 7, cf. Hoffer, Zeitschr. für kath. Theologie 19, 359), praee omnibus autem novum ac insolitum nomen: Avarorum.

3° Cuius nominis explicatio nemini prospere evenit. Quod cum nomine Budvae (*Βουδοῦνη*, de cuius situ et historia v. Evans, Antiq. researches I, 43. Patsch [Schriften der Balkankomm. III 1904], Sandžak Berat 2 s.) unam conformationem facere, nomen itaque „Avarorum“ attributum quoddam civitatis fuisse Budvae memoriam retinens coloniae cuiusdam Avarorum (cf. Miller, The name of Navarino, English hist. review 20 [1905], 307, qui nomen Navarino a colonia una Avarorum deducit. Attamen v. Krumbacher, ByzZ. 14 [1905], 675, qui nomina talia [*Ἀβροῦς, Ἀβρατασα, Ἀβραβηνή*] Kopitarium sequens e slavico *javorina, javor orta esse allegat) multi opinabantur. Verum enimvero hanc si notitiam cum notitia a. 1022 (n° 60), cum notitiis Antibarensibus (v. n° 68) bullisque saeculi XII. Ragusinis omnibus, praecipue autem cum bullis a. 1187, 28. martii et 1188, 31. iulii (quorum altera nomen hoc obscurum omittit, altera loco eius Antibarensis civitatem ponit) contuleris, *Avarorum* pro *Antibarensi* (civitate) positum esse clare patebit.

Papa Kalikst starješini Dubrovnika

1120,²⁰⁷ 28. septembra. U Beneventu.²⁰⁸

Kalikst II papa Girardu "starješini Dubrovačkog civitata" i njegovim nasljednicima, po primjeru svojih prethodnika Zaharija, Benedikta i Paskala pontifika, parohije za koje se zna da ih je ranije posjedovala Dubrovačka crkva "svakako Kraljevstvo Zahumlja i Kraljevstvo Srbije i Kraljevstvo Travunije, takođe i civitat Kotorski ili Rose, Budvanski, Avarski, Liciniatenski, Skadarski, Drivastski i Polatenski" potvrđuje i dodjeljuje mu palijum da se koristi u crkvi u onim danima koji su opredijeljeni u starim privilegijama njegove crkve.

"O mudrosti Božjoj."

Original u Dubrovačkom arhivu. Pečat otrgnut. Autentični prepisi iz XIII vijeka (oko 1247. napravljeni, pošto je ona velika rasprava Dubrovačkog arhiepiskopa sa Barskim arhiepiskopom bila već završena) čuvaju se u Dubrovačkom arhivu (sa pečatima tri svjedoka) i u Zagrebačkoj akademiji nauka (sa pečatom Dubrovačkog kapitula).

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 60. FEJÉR, *Cod. dipl.* VII 5, 91. KUKULJEVIĆ, *Cod. dipl.* II, 23. SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* II, 33. JAFFE 6862.

Papa Kalikst episkopima Gornje Dalmacije ili Duklje

1120, 28. septembra. U Beneventu.²⁰⁹

Kalikst II papa "episkopima Gornje Dalmacije ili Duklje" nalaže da "u Kraljevstvu Zahumlja i Kraljevstvu Srbije i Kraljevstvu Travunije, kao i civitatu Kotorskom ili Rose, Budvanskom, Avarskom, Liciniatenskom, Drivastskom i Polatenskom" priznaju primat Dubrovačkom arhiepiskopu Girardu.

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 62. FEJÉR, *Cod. dipl.* VII 5, 94. KUKULJEVIĆ, *Cod. dipl.* II, 24. SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* II, 36. JAFFE 6863.

---

²⁰⁷ U originalu: "Godina inkarnacije MCXXI, u indiktu XIV, pontifikata II." - Pošto je papa Kalikst bio izabran god. 1119, u mjesecu februaru, godina II pontifikata odgovara godini 1120.

²⁰⁸ *Res Albaniae*, 28.

²⁰⁹ *Res Albaniae*, 28.

82.

1120,¹⁾ 28. septembris. Beneventi.*(Spuriae.)*

Calixtus II. papa Girardo „Ragusie ciuitatis antistiti“ successoribusque eius ad exemplar praedecessorum suorum Zachariae,²⁾ Benedicti³⁾ et Paschalis⁴⁾ pontificum parochias, quas ecclesia Raguseorum praeteritis temporibus possedissee cognoscitur „videlicet Zachulmie regnum et regnum Seruillie, Tribunieque regnum ciuitatem quoque Catharinensem seu Rose, Buduanensem, Auarorum, Liciniatensem, Scodrinensem, Driuastensem et Polatensem“ confirmat palliique usum concedit intra ecclesiam tantum diebus illis, qui in antiquis ecclesiae eiusdem privilegiis distinguuntur.

„De domini sapientia.“

Originale (suspicionem excitans) in archiuo Ragusae.

Sigillum avulsum. Transsumpta autentica saec. XIII (circa 1247 facta, cum iam magna illa lis archiepiscopi Ragusini cum archiepiscopo Antibarensi parabatur) in archiuo Ragusae (cum sigillis trium testium) atque academiae scientiarum Zagrabiae (cum sigillo capituli Ragusini) conservantur. Mentio in doc. a. 1251. 11. oct.

FARLATI, *Illyr. sacrum* VI, 60. FEJÉR, *Cod. dipl.* VII 5, 91. KUKULJEVIĆ, *Cod. dipl.* II, 23. *SMIČIKLAS, *Cod. dipl.* II, 33. JAFFÉ² 6362.

¹⁾ In originali: „Annus incarnationis MCXXI, indictio XIV, pontificatus annus II.“ — Cum Calixtus a. 1119. mense februario papa electus sit, pontificatus annus II. anno 1120 correspondet. Patet igitur in initio anni et in indictione modum byzantinum adhibitum esse.

83.

1120, 28. septembris. Beneventi.

Calixtus II. papa „episcopis superioris Dalmatiae seu Diocliae“ iniungit, ut „in regno Zacholmiae et regno Seruilliae Tribuniaeque regno, ciuitate quoque Catharinensi seu Rosae, Buduanensi, Auarorum, Liciniatensi, Scodrinensi, Driuastensi et Polatensi“ Gerardi archiepiscopi Ragusini primatum agnoscant.

„Omnis ammonitio.“

Copiam saec. XVIII. continet „Bullarium Ragusinum“ p. 25 et 373 in archiuo regnic. Zagrabiae. Cf. doc. 1251. 11. oct.

Papa Anastasije dubrovačkom arhiepiskopu

*1153, 19. decembra. U Lateranu.*²¹⁰

Anastasije IV papa, Andreju Dubrovačkom arhiepiskopu i njegovim nasljednicima, po primjeru pape Inokentija, sve parohije po zakonu pripadaju istoj crkvi: "svakako Kraljevstvo Zahumlja, Kraljevstvo Srbije i Kraljevstvo Travunije, kao i civitati Kotorski ili Rose, Budvanski, Avarski, Licinijanski, Skadarski, Drivastski i Polatenski" i arhiepiskopski palijum potvrđuje.

FARLATI, Ill. sacr. VI, 65 (fragment). KUKULJEVIĆ, Cod. dipl. II, 47. SMIČIKLAS, Cod. dipl. II, 70.

Papa Adrijan dubrovačkom arhiepiskopu

²¹¹*Episkop Adrijan, rob robova Božjih, vrlo poštovanom bratu Tribunu, Dubrovačkom arhiepiskopu, i njegovim zauvijek kanonski izabranim sljedbenicima.*

Za prilike Apostolske stolice, Božjom uredbom postavljenu braću, naše episkope treba da volimo bratskom ljubavlju i da se za njihov mir i spokoj brinemo uz pomoć Božju. Zbog toga, vrlo poštovani u Hristu brate Tribune, Dubrovački arhiepiskope, tvojim pravednim zahtjevima rado udovoljavamo i, ugledajući se na naše prethodnike, po dobroj uspomeni PP. Inokentija i Anastasija, pomenutu crkvu, kojom, Božjom voljom znaš upravljati, primamo pod zaštitu B. Petra i našu, i zaštićujemo je privilegijom ovog spisa. Vama i vašim nasljednicima i odlučujemo da zauvijek posjedujete netaknute sve po pravu dodijeljene parohije, crkve koje se odnose na tebe, naravno za Kraljevstvo Zahumlja, Kraljevstvo Srbije i Kraljevstvo Travunije, takođe i za civitat Kotorski ili Rose, Budvanski, Avarski, Ulcinjski ili Olcinjski, Licinijanski, Skadarski, Drivastski i Polatenski, sa njihovim opatima, crkvama i parohijama. Osim toga etc.

Zato, ako se ubuduće neka crkva, ili svjetovna ličnost, znajući stranu ove naše odluke bude usudila da joj se suprotstavi nepromišljeno, i ako se opomenuta po drugi, ili treći put, ne popravi satisfakcijom, neka se liši dostojanstva svoje moći i časti i neka se sazna da će zbog učinjenog prestupa odgovarati pred Božjim sudom, etc.

A za sve koji po svom pravu brinu za istu odluku, neka bude mir gospodara našeg Isusa Hrista, dakle etc.

Ja Adrijan, episkop Katoličke crkve SS.

Ja Hubald etc.

Datum u Sutriji, rukom Rolanda, kardinalskog prezvitera i kancelara III S. Rimske crkve. Sedmog jula u indiktu VII. U godini MCLVIII. Svakako za pontifikata gospodara Adrijana pape III u godini III.

---

²¹⁰ Res Albaniae, 29.

²¹¹ Farlati, VI, 79-80.

1153, 19. decembris. Laterani.

Anastasius IV. papa Andreae Ragusino archiepiscopo successoribusque eius Innocentii papae²⁾ vestigiis inherens omnes parochias ad ius commissae eidem ecclesiae pertinentes scilicet regnum Zachulmie, regnum Seruillie ac regnum Tribunie, ciuitatem quoque Catharinensem seu Rose, Buduanensem, Auarorum, Liciniatensem, Scodriensem, Driuastrinensem et Polatensem⁴⁾ palliumque archiepiscopale confirmat.

„In eminenti sedis apostolice specula.“

Copia notariis a. 1247. 14. iunii in archiepo Ragusino (cf. cum descriptione bullae a. 1187, 28. martii); Bullarium Ragusinum (MS. saec. XVIII.) p. 397 in archiuo regnicolari Zagrabiae. Mentio in bullis sub n° 94, 103, 104 adductis et in doc. 1251, 11. oct.

FARLATI, III. sacr. VI. 65 (fragmentum). KUKU-LJEVIĆ, Cod. dipl. II, 47. *ŠMIČKLAŠ, Cod. dipl. II, 70. Regest. apud FERMEZIN, Acta Bosnae 2 s.

Adrianus Episcopus Servus servorum Dei Venerabili fratri Tribuno Ragusino Archiepiscopo, ejusque successoribus canonice substituendis in perpetuum.

Littera Adriani IV. pro Metropolita Ragusina.

In Apostolica Sedis Specula, Domino disponente, constituti Fratres nostros Episcopos fraternam debemus charitate diligere, & eorum quieti, ac tranquillitati salubriter auxiliante Domino providere. Ea propter, Venerabilis in Christo Frater Tribuno Ragusine Archiepiscopo, tuis iustis postulationibus gratum impertientes assensum, & praedecessorum nostrorum sel. mem. PP. Innocentii, atque Anastasii vestigiis inherentes, praefatam Ecclesiam, cui Deo auctore praesse dignosceris, sub B. Petri, & nostra protectione suscipimus, & praesentis scripti privilegio communitimus. Confirmamus tibi, tuisque successoribus, & illibatas vobis omni tempore permanere decernimus omnes Parochias ad ius commissae, tibi Ecclesiae pertinentes, scilicet Regnum Zachulmie, Regnum Seruillie, ac Regnum Tribunie, Civitatem quoque Catharinensem, seu Rose, Buduanensem, Auarorum, Ulcinatensem, sive Olchinensem, Liciniatensem, Scodrinensem, Driuastrinensem, & Polatensem cum Abbatibus, Ecclesiis, & Parochiis suis. Praeterea &c.

Si qua igitur in futurum Ecclesia, secularisve persona hanc nostrae Constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se Divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat &c.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus &c.

Ego Adrianus Catholicae Ecclesiae Episcopus. SS. Ego Hubaldus &c.

Datum Sutrii per manus Rolandi S. Rom. Eccl. Presbyt. Card. & Cancellarii IIII. Nonas Julii Indictione VII. Anno MCLXIII. Pontificatus vero Domini Adriani Papae IIII. anno IIII.

Privilegija za crkvu Dubrovačku²¹²
(*Beneventi, Dec. 29.*)

Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, vrlo poštovanom bratu, arhiepiskopu Tribunu Dubrovačkom i njegovim zakonski postavljenim nasljednicima, pozdrav i apostolski blagoslov.

U svakom pogledu naše dobro uređene Apostolske stolice, mi treba našu braću episkope da volimo bratskom ljubavlju i da se, uz Božju pomoć, staramo za njihov mir i spokoj. Stoga, vrlo poštovani u Hristu brate Tribune, arhiepiskope Dubrovački, tvojim pravednim zahtjevima rado smo udovoljili i crkvu Dubrovačku, kojom si, sa tvorcem Bogom, znao da upravljaš po primjeru naših prethodnika, koji su dostojni sjećanja, Inokentija, Anastazija, Hadrijana, rimskih pontifika, voljom blaženih Petra i sa našom zaštitom prihvatamo i privilegijom ovog spisa potvrđujemo. Zato, bilo koja utvrđena imanja, bilo koja dobra, što ova crkva sada po zakonu i kanonskom pravu posjeduje ili će moći dopuštenjem idućih pontifika, darivanjem kraljeva ili princepsa, širokogрудоšću vjernika, ili drugim pravnim načinima, sa Božjom voljom u budućnosti da stekne, neka zanavijek traju postojana i čitava. U njih smo nabrojali one koje treba navesti njihovim sopstvenim imenima: sve parohije koje ti po zakonu, dozvolom Crkve pripadaju, svakako Kraljevstvo Zahumlja, Kraljevstvo Srbije i Kraljevstvo Travunije, takođe i opština Kotorska, ili Rose, Budvanska, Avarska, Lješka, Skadarska, Drivastka i Pulatenska sa njihovim opatijama, crkvama i parohijama, itd. Odlučujemo, dakle, da pomenutu crkvu baš nijedan čovjek ne smije da poremeti, da oduzme njene posjede ili da zadrži oduzeto, itd. i to potpunom voljom Apostolske stolice. Zato, ako koji, itd.

Ja Aleksandar episkop katoličke Crkve.

Ja Bernard, itd.

Datum Beneventi, rukom Žirarda, notara svete Rimske crkve, IV kal. januara, u indiktu prvom, godine 1167. Inkarnacije Gospodnje, u pontifikatu gospodara Aleksandra pape III, godini devetoj.

---

²¹² Migne, tomus CC, vol. CDLXIV.

CDLXIV.

Privilegium pro Ecclesia Ragusina.

(Beneventi, Dec. 29.)

[FARLATI, *Illyricum sacrum*, VI, 80.]

ALEXANDER episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri TRIBUNO Ragusino archiepiscopo ejusque successoribus canonice substituendis, salutem et apostolicam benedictionem.

In eminenti apostolicæ sedis specula constituti, fratres nostros episcopos fraterna debemus charitate diligere, et eorum quieti ac tranquillitati auxiliante Domino, providere. Eapropter, venerabilis in Christo frater TRIBUNO Ragusina archiepiscope, tuis justis postulationibus clementer annuimus, et ecclesiam Ragusinam, cui, auctore Deo, præesse dignoseeris, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis memoriæ Innocentii, Anastasii, Adriani Romanorum pontificum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuantes ut quascunque possessiones, quæcunque bona hæc ecclesia in præsentiarum juste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, præstante Deo, in futurum poterit adipisci, firma et illibata in perpetuum permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis: omnes parochias ad jus tibi commissæ Ecclesiæ pertinentes, scilicet, Zachulniæ regnum, regnum Serviliæ, ac regnum Tribuniæ, civitatem quoque Cathorinensem, seu Rosæ, Guduanensem, Avarorum, Licionatensem, Scodrinensem, Drivastinensem et Polatensem cum abbatibus, ecclesiis, et parochiis suis, etc. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, etc., salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur, etc.

Ego Alexander catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Bernardus, etc.

Datum Beneventi per manum Girardi, sanctæ Romanæ Ecclesiæ notarii, iv Kal. Januarii, indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno 1167, pontificatus vero domni Alexandri papæ III anno nono.

Papa Aleksandar dubrovačkom arhiepiskopu

²¹³Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, voljenim sinovima svim klericima koji su određeni za Ulcinjski i Barski episkopat, pozdrav i apostolski blagoslov.

Kako smo nedavno saznali iz insinuacije našeg vrlo poštovanog brata T., Dubrovačkog arhiepiskopa, Ulcinjski i Barski episkopi..., protiv njega i njegove crkve usmjerili su robove naduvenosti i petu oholosti,²¹⁴ pa su zato zbog krivice nepokornosti teško pogriješili, jer su se voljom Rimske crkve, a i svojom, podvrgli ekskomunikaciji. A sami, ukorijenjeni u svojoj tvrdoglavosti, nijesu željeli da razmotre optužbu za svoj prekršaj, niti se trude da se opravdaju. Zato se s pravom o njima može reći: Okaljani su stado u pogani svojoj: jer već izgledaju kao da su propali u duboko blato, i čini se da je ponor bezdani preko njih zatvorio svoja usta. Zaista moraju znati da vrlina pokornosti neuporedivo stoji ispred svih sakrificija, i da je preko nje same prvog čovjeka, koji je bijedno propao zbog oholosti, svemogući Bog začuđujuće obnovio u nebeskoj slavi; zato mi preko apostolskog spisa nalažemo njima i naređujemo im u vrlini pokornosti, da sa punom poniznošću i pokornošću traže oprostjenje od pomenutog arhiepiskopa i da za sebe i svoju crkvu, po mitropolitском pravu, smjerno i odano pružaju dužnu pokornost i poštovanje. Jer ako... ne žele da se zbog oholosti i nepokornosti okanu pogrešnog mišljenja, mi, legatu, koga uz Božju pomoć šaljemo u te krajeve, nepokolebljiv nalažemo da neizostavno izvršava odluku arhiepiskopa i nepovrjedivo je čuva, pa ako se i tako ne opamete, da nastoji da se oni sami kazne na drugi način. Vama, pak, ovim u potpunosti nalažemo, da pomenutim episkopima, sve dok se nalaze u ekskomunikaciji, nikako ne pružate sinovljevu odanost ili pokornost, niti da ih poštujete, sve dok se ne potrudite da se arhiepiskopu, kao svom mitropolitu, pokore u ovome što od Boga postoji.

Datum u Beneventu IV kalende januara. (1167)

---

²¹³ Farlati, VI, p. 81.

²¹⁴ Simbolički, koristeći parafrazu iz "Ilijade", "ritnuli su se".

Alexander Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis universis Clericis per Dulchinensem, & Antibarensem Episcopatus constitutis salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Sicut ex insinuatione Venerabilis Fratris nostri T. Ragusini Archiepiscopi nuper nobis innotuit Dulchinensis, & Antibarensis Episcopi . . . contra eum, & Ecclesiam suam cornua elationis, & superbiae calcaneum erexerunt, per inobedientiae vitium adeo graviter deliquerunt, quod auctoritate Rom. Ecclesiae, & sua ipsos excommunicationi subiecit. Sed ipsi in sua obstinatione indurati delicti sui reatum recognoscere noluerunt, nec ad satisfactionem redire curarunt. Unde merito de ipsis potest dici: Computruerunt jumenta in stercore suo: jam enim videntur infixi in limo profundi, & puteus abyssi os suum super eos clausisse videtur. Sane scire debent, quod obedientiae virtus omne sacrificiorum genus incomparabiliter antecedit, & per ipsam primum hominem, qui corruerat miserabiliter per superbiam, omnipotens Deus mirabiliter caelesti gloria reparavit; unde nos per Apostolica eis scripta mandavimus, & in virtute obedientiae praecipimus, quatenus a praedicto Archiepiscopo absolvi, cum omni humilitate, & patientia postulent, & sibi, & Ecclesiae suae jure metropolitico suppliciter, & devote obedientiam debitam, & reverentiam impendant. Quod si . . . superbia, & inobedientiae dati in reprobum sensum deponere noluerint, Nos, Legato, quem Deo favente ad partes illas dirigimus, firmiter mandavimus, ut sententiam Archiepiscopi inconcusse faciat, & inviolabiliter observari, & alio modo, si nec sic resipuerint, in ipsos studeat vindicare. Vobis autem nihilominus praecipiendo mandamus, ut praedictis Episcopis, donec in excommunicatione persisterint, filialem devotionem, aut subjectionem aliquam nullo modo exhibeatis, nec eos revereamini, quousque Archiepiscopo tanquam Metropolitano suo studeant in his, quae Dei sunt, humiliter obedire.

Datum Beneventi IV. Kal. Januar.

Papa Aleksandar barskim crkvama

²¹⁵*Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, vrlopoštovanoj Polatenskoj, Svačkoj i Drivastskoj braći i svim voljenim sinovima klericima Svačkih, Skadarskih i Polinenskih crkava, pozdrav i apostolski blagoslov.*

Ako želite pokornim duhom i istinskom pobožnošću da saznate kolika je vrlina pokornosti i koliko dobrog proizilazi iz njenog poštovanja, da bi je privukli srcu, morate vašim prelatima u svemu da se potčinjavate i njihovim korisnim opomenama i propisima, sa punom voljom srca, da nastojite da im se pokoravate. Naime, sama pokornost je vrlina koja nadmašuje zaslugu; zbog toga se kaže: bolje je pokoravati se nego žrtvovati; jer kao što je greška... protiviti se, tako je i zločin ne željeti smiriti se u idolatriji. Naime, zbog nepokornosti je propao prvi čovjek, a zbog pokornosti je Božji sin, imenom koje je iznad svakog imena, zaslužio da upravlja. Zato, voljeni u Bogu sinovi, određujemo ovo, jer, kao što smo saznali, vama je, u dobrom pomenu, Adrijan PP., naš prethodnik, preko apostolskih spisa naložio da vrlopoštovanom našem bratu Tribunu, Dubrovačkom arhiepiskopu, kao ocu i upravitelju vaših duša, pružite dužnu pokornost i poštovanje. Vi, pak, kako nam je saopšteno, za izvršavanje ovoga, zbog čega se veoma čudimo i brinemo, jer ste morali biti djeca pokornosti, zapušili ste vaše uši, pa nijeste željeli da pazite na zapovijed i opomenu po dobru upamćenih Anastasija i Adrijana, rimskih PP., koji su vas o tome veoma očinski poučili, zato da ne bi zbog nepokornosti klerik... pretrpio jednostavno samo tešku kaznu i da se ne bi zbog opasnosti za vaše duše brzo pokolebao vaš razum, preko apostolskog spisa nalažemo vam da u vrlini pokornosti, kao što su vaši prethodnici znali da čine njegovim prethodnicima, nastojite da potpunu pokornost... i ponizno opstojite u vašem mitropolitu kao dobri i pobožni sinovi: jer, ako ste silno prezirali... naš legat, koga šaljemo u te krajeve, zato da vi ostanete u kanonskom... A, ako se i tako ne opametite, treba da se bojite da ne bi odluka depozicije... progonstva legata, pomenuti arhiepiskop zbog vaše nepokornosti i pobune... pobrinućemo se da je nepokolebljivo donese.

Datum u Beneventu u četvrtim kal. januara. (1167)

(Veliki broj praznina u krajnjem dijelu teksta čini ga ne baš sasvim jasnim)

---

²¹⁵ Farlati, VII, 81.

Alexander Episcopus Servus servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Politanen. Suaciens. & Drivastens., & dilectis filiis universis Clericis Suaciens. Scutavines., & Polinens. Ecclesiarum, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Si quanta sit virtus obedientiae, humili mente, & sincera devotione considerare velletis, & quantum bonum de illius observantia procedat, ad cor reduceretis, Praelatis vestris in omni deberetis humilitate substerni, & eorum salubribus monitis, atque praecipis toto cordis affectu curaretis parere. Obedientia enim sola virtus est, quae transcendit meritum; unde dicitur, melius est obedire, quam sacrificare; quoniam quasi peccatum . . . est repugnare, & quasi scelus idolatriae nolle acquiescere. Per inobedientiam enim primus homo corruit, propter obedientiam Filius Dei nomen, quod est super omne nomen, meruit obtinere. Hac ideo dilecti in Domino filii vobis proposuimus, quoniam, sicut accepimus, bon. mem. Adrianus PP. Antecessor noster vobis per sua scripta mandavit, ut Ven. Fratri nostro Tribuno Ragusino Archiepiscopo, tanquam Patri, & Rectori animarum vestrarum debitam obedientiam, & reverentiam impenderetis. Vos autem, prout nobis suggestum est, ad hoc efficiendum, unde magis miramur, atque gravamur, cum filii obedientiae esse deberetis, aures vestras obturastis, nec bon. mem. Anastasi, & Adriani Rom. PP., qui super hoc satis paterne vos instruxerunt, mandatum, atque admonitionem attendere voluistis, unde quoniam de inobedientia non solum . . . simplex Clericus gravi esset animadversione plectendus, & ad periculum animarum vestrarum nisi citius cor . . . dubio pertinere per Apostolica vobis scripta praecipiendo mandamus, & in virtute obedientiae, sicut Antecessores vestri Antecessoribus ejus fecisse noscuntur, plenam studeatis obedientiam, . . . Metropolitanano vestro sicut boni, & devoti filii humiliter persistatis: quod si forte neglexeritis . . . Legatus noster, quem ad partes illas dirigimus, propter hoc in vos Canonice promu . . . permanere. Quod si nec sic resipueritis, timendum vobis erit, ne depositionis sententiam . . . discessum Legati memoratus Archiepiscopus propter inobedientiam, & rebellionem vestram . . . curabimus firmam habere.

Datum Beneventi quarto Kal. Januarias.

Papa Aleksandar sveštenstvu Gornje Dalmacije

*CI. 1167. 29. decembra u Beneventu.*²¹⁶

Aleksandar III papa, nalaže strogo sveštenstvu Gornje Dalmacije, da se pokori dubrovačkom arhiepiskopu Tribunu.

Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, vrlopoštovanoj braći polatenskim, svačkim i drivastskim episkopima i svim voljenim sinovima klericima stonskih, skadarskih i travunijskih crkava, pozdrav i apostolski blagoslov. Ako želite pokornim duhom i istinskom pobožnošću da saznate kolika je vrlina pokornosti i koliko dobrog proizilazi iz njenog poštovanja, da bi je privukli srcu, morate vašim prelatima u svemu da se potčinjavate i njihovim korisnim opomenama i propisima, sa punom voljom srca, da nastojite da im se pokoravate. Naime, sama pokornost je vrlina koja nadmašuje zaslugu i zbog toga se kaže: bolje je pokoravati se nego žrtvovati, jer kao što je greška protiviti se, tako je i zločin željeti smiriti se u idolatriji. Naime, zbog nepokornosti je propao prvi čovjek, a zbog pokornosti je njegov sin, ime koje je iznad svakog imena, zaslužio da upravlja. Zato, voljeni u Bogu sinovi, određujemo ovo, jer, kao što smo saznali, vama je, u dobroj uspomeni, papa Adrijan, naš prethodnik, preko apostolskih spisa naložio da vrlopoštovanom našem bratu Tribunu, dubrovačkom arhiepiskopu, kao ocu i rukovodiocu vaših duša, pružite dužnu pokornost i poštovanje. Vi, pak, kako nam je saopšteno, za izvršavanje ovoga, zbog čega se veoma čudimo i brinemo, jer ste morali biti djeca pokornosti, zapušili ste vaše uši, pa niste željeli da pazite na zapovijed i opomenu dobro upamćenih rimskih pontifika Anastazija i Adrijana, koji su vas o tome veoma očinski poučili. Zato, da ne bi zbog nepokornosti klerik... pretrpio jednostavno tešku kaznu i da se ne bi zbog opasnosti za vaše duše brzo pokolebao vaš razum, preko apostolskih spisa nalažemo vam da u vrlini pokornosti, kao što su vaši prethodnici znali da čine njegovim prethodnicima, nastojite da pružite potpunu pokornost i ponizno opstojite u vašem mitropolitu kao dobri i pobožni sinovi. Jer, ako ste silno prezirali... naš legat, koga šaljemo u te krajeve, zato da vi ostanete u kanonskom... (možda promulgatio - obznanjivanju). A, ako se i tako ne opametite, da ne bi odluku depozicije... progonstva legata, pomenuti arhiepiskop zbog vaše nepokornosti i pobune... pobrinućemo se da je nepokolebljivo donese. Datum u Beneventu četvrte kalende januara.

Visi olovna bula pape Aleksandra III.

Dubrovačke bularije, p. 245. Illyr. Sacr. VI, str. 81. Čini se da je Farlatijev nastavitelj upotrebljavao isti rukopis pošto ima iste praznine koje se u njemu nalaze, ali osim toga i neke pogreške odmah iza početka.

(Zbog ovih određenih praznina krajnji dio teksta nije u potpunosti razumljiv.)

---

²¹⁶ *Codex diplomaticus*, 77-78. Ovo se pismo razlikuje od prethodnog po malim ali bitnim detaljima.

CI. 1167. 29. prosinca. U Beneventu.

Aleksandro III. papa, nalaže strogo svećenstvu gornje Dalmacije, da se ima pokoriti dubrovačkomu nadbiskupu Tribunu.

Alexander episcopus seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus politanensi, svacensi et driuastensi episcopis et dilectis filiis uniuersis clericis staniensis, scutariensis et tribuniensis ecclesiarum salutem et apostolicam benedictionem. Si quanta sit virtus obedientie, humili mente et sincera deuotione considerare velletis, et quantum bonum de illius obseruantia procedat, ad cor reduceretis, prelatis vestris in omni deberetis humilitate substerni, et eorum salubribus monitis atque preceptis toto cordis affectu curaretis parere. Obedientia enim sola virtus est, que transcendit meritum, unde dicitur: melius est obedire quam sacrificare, quoniam quasi peccatum ari . . . andi est repugnare, et quasi scelus idolatrie nolle acquiescere. Per inobedientiam enim primus homo corruit, propter obedientiam, filius dei, nomen, quod est super omne nomen, meruit obtinere. Hec ideo dilecti in domino filii vobis proposuimus, quoniam, sicut accepimus, bone memorie Adrianus papa antecessor noster vobis per sua scripta mandauit, ut venerabili fratri nostro Tribuno ragusino archiepiscopo, tamquam patri et rectori animarum vestrarum debitam obedientiam et reuerentiam impenderetis. Vos autem prout nobis suggestum est, ad hoc efficiendum, unde magis miramur, atque grauamur, cum filii obedientie esse deberetis, aures vestras obturastis, nec bone memorie Anastasii et Adriani romanorum pontificum, qui super hoc satis paterne vos instruxerunt, mandatum, atque admonitionem attendere voluistis. Unde quoniam de inobedientia non solum . . . simplex clericus graui esset animaduersione plectendus, et ad periculum animarum vestrarum, nisi citius cor . . . dubio pertinere, per apostolica vobis scripta precipiendo mandamus, et in virtute obedientie, sicut antecessores vestri antecessoribus eius fecisse noscuntur, plenam studeatis obedientiam exhibere, et metropolitano vestro sicut boni et deuoti filii humiliter persistatis. Quod si forte neglexeritis . . . legatus noster, quem ad partes, illas dirigimus, propter hoc in vos canonice promou . . . permanere. Quod si nec sic resipueritis, timendum vobis erit, ne depositionis sententiam . . . discessum legati memoratus archiepiscopus propter inobedientiam et rebellionem vestram . . . curabimus firmam habere. Datum Beneuenti quarto kalendas ianuarii.

Pendet bulla plumbea Alexandri Papae III.

Papa Aleksandar Latinima kod Drača

²¹⁷Episkop Aleksandar, rob robova Božjih, voljenim sinovima opatima²¹⁸ i ostalim Latinima, kako klericima, tako i laicima koji borave kod Drača, pozdrav i apostolski blagoslov.

Da ne bi briga za dominičko stado možda izostala ovima, koji su za to određeni kroz razne krajeve svijeta, rimski pontifeks pozvao je druge u oblast koja je povjerena njegovoj administraciji, jer nastojanje i brigu, koju sada ne može svima jednako da pruži, nastoji da je preko njih samih marljivije sprovodi. Zato, pošto ne možemo da vas posjetimo tjelesnom prisutnošću, niti naša braća kardinali,²¹⁹ koji su kod konstantinopoljskog cara preko... određeni, kako bi mogli kod vas duže boraviti, odlučili smo da vas, kao naše voljene sinove, treba posjetiti preko našeg vrlopoštovanog brata i Dubrovačkog arhiepiskopa,²²⁰ muža časnog, svakako razumnog i diskretnog, i da, umjesto nas, ono što pronade da među vama treba da se iskorijeni, to i iskorijeni, a da zasadi ono što sazna da treba da se zasadi. Zato razumnost vaše zajednice preko apostolskog spisa opominjemo i nalažemo joj da pomenutog arhiepiskopa, kada dođe kod vas, prihvatite milostivo i da pobrinite da se njegovim opomenama i naredbama u ovim stvarima koje se odnose na spasenje vaših duša, ponizno priklonite i pokorite, a sa svojim ekskomuniciranim episkopima, posebno Barskim i Ulcinjskim, dok se nalaze u ekskomunikaciji, da ne komunicirate, tako da mi možemo da pohvalimo vašu odanost i da može sam u vama da zasije plodonosno sjeme. Dat. u Beneventu,²²¹ petnaestog januara.

---

²¹⁷ Farlati, VII, 356.

²¹⁸ Naslov ovih pontifičkih epistola jasno pokazuje razilaženje između Grka i Latina u Dračkoj crkvi, i da se arhiepiskop sa moćnicima iz klera pretpostavio Konstantinopoljskom patrijarhu. Uistinu, briga Latina, posebno kod opata iz Reda S. Benedikta, bila je da u slavnom manastiru i učenjem i pobožnošću zadrže katolike u pokornosti i poslušnosti prema rimskom pontifiku.

²¹⁹ Poslanstvo, o kome je ovdje riječ, bilo je određeno od Aleksandra godine 1166, kako piše Baronije; uistinu, legati još nijesu bili napustili Rim, kada je Pontifeks u Beneventu dao pismo za Dračane; u tom gradu je umro u istoj godini, ili početkom sljedeće, kako iznose Baronije i Pagije, pa zbog toga se čini da epistolu treba datirati u ovoj 1167. godini. Jer, ako nju odrediš u trećem danu godine 1168, nije najvjerodostojnije da su pontifički legati tako dugo odlagali put u Konstantinopolj, jer je trebalo da se krajem te godine vrate u Italiju, prema samom svjedočenju Baronija; znamo da je u istoj godini bio održan Konstantinopoljski konciniabul. Pošto vidim da se u određivanju ovih godina mnoštvo skriptora među sobom razilaze, zato je nama sigurno i dovoljno jedno, ovu epistolu je napisao Aleksandar, kada je otišao u Benevent, gdje je boravio od godine 1167. do sljedeće, i poslije tog vremena Dračka crkva se odvojila od grčkog šizmatizma.

²²⁰ Tribun je onaj koji je upravljao Dubrovačkim pontifikatom oko godine 1188, i, kako se čini, administracijom Dračke crkve; ne znam da li je bila predata nekom drugom episkopu do kraja ovog vijeka; kada su počeli da se imenuju latinski arhiepiskopi; iz toga je proizašla greška Orbina za Tribunovu brigu o Dračanima, koji ovu crkvu potčinjavaju Dubrovačkoj mitropoliji.

²²¹ Svakako u godini 1167. ili 1168.

NOTÆ.

Alexander Episcopus Servus Servorum Dei.
 „ Dilectis filiis Abbatibus (1) & cæteris
 Latinis tam Clericis quam laicis apud
 Durachium commorantibus Sal. & Apost.
 Ben.
 „ Ne cura dominicæ ovis his, qui in di-
 versis mundi partibus suis constituti, pos-
 set deesse, Romanus Pontifex alios in par-
 tem commissæ sibi administrationis voca-
 vit, ut sollicitudinem & curam, quam præ-
 sens non potest omnibus simul impendere,
 per ipsos studeat diligentius ministrare. Un-
 de etiam vos non possumus corporali præsen-
 tiâ visitare, nec Fratres nostri (2) Cardina-
 les, qui ad illustrem Constantinopolitanum
 Imperatorem per . . . . destinantur, ibi
 possunt apud vos diuturniorem moram ha-
 bere, per Ven. Fratrem nostrum & Ragu-
 sinum (3) Archiepiscopum, virum hone-
 stum providum pariter, & discretum, vos
 tanquam dilectos filios duximus visitandos,
 ut vice nostra ea, quæ invenerit inter vos:
 evellenda, evellat, & plantet, quæ nove-
 rit, complantanda. Ideoque universitatæ
 vestræ prudentiam per apostolica scripta
 monemus, atque mandamus, quatinus præ-
 dictum Archiepiscopum ad vos venientem
 benigne recipiatis, & monitis, & manda-
 tis ipsius in his, quæ ad animarum ve-
 strarum spectant salutem, humiliter annuere
 & obedire curetis, nec excommunicatis
 suis, præsertim Antivar. & Dulchinen.
 Episcopis, donec in excommunicatione per-
 stiterint, communicare præsumatis, ita
 quod nos devotionem vestram commendare
 possimus, & ipse in vobis bonam valeat
 sementem plantare. Dat. Beneventi (4)
 tertio nonas Januarii. „

Litteræ A-
 lexandri III.
 ad Dyrrha-
 chienses.

1 Hæc pontificiæ epistolæ inscriptio per-
 spicue ostendit Græcorum in Dyrrhachina Ec-
 clesia a Latinis disjunctionem, ipsumque Ar-
 chiepiscopum cum potioribus e Clero Patri-
 archæ Constantinopolitano se subdividisse. Lati-
 norum vero cura erat penes Abbates præci-
 pue Ordinis S. Benedicti, qui tum monaste-
 riorum celebritate, tum monachorum suorum
 doctrina & pietate plurimum auctoritatis &
 adjumenti afferebant ad retinendos Catholicos
 in obedientia & obsequio erga Romanum Pon-
 tificem.

2 Legatio, de qua hic sermo, decreta
 fuit ab Alexandro an. 1166., uti scribit
 Baronius; Legati vero nondum Roma disces-
 serant, cum Pontifex literas Benevento de-
 dit ad Dyrrhachienses; in eam vero urbem
 profugerat sub exitum anni ejusdem, aut in-
 sequentis initium, quod indicant Baronius &
 Pagius; hinc epistola huic anno 1167. affi-
 genda videtur. Si enim illam rejicias in diem
 tertium an. 1168., non est verisimile Pon-
 tificios Legatos tamdiu distulisse iter Con-
 stantinopolitanum, qui hoc anno exeunte in
 Italiam redierant, ipso Baronio teste; eodem-
 que anno habitum fuisse diximus Concilia-
 bulum Constantinopolitanum. Quamquam in
 consignandis hisce annis video multum inter
 se dissidere Scriptores; idque unum nobis
 certum & satis est, hanc epistolam ab Ale-
 xandro scriptam, cum Beneventi degeret, u-
 bi ab anno 1167. ad insequentem commora-
 tus est, & per hæc tempora Dyrrhachiensem
 Ecclesiam Græcanico schismate fuisse discis-
 sam.

3 Tribunus is est, qui Ragusinum Pon-
 tificatum gessit ad ætate 1188., & admi-
 nistrationem Ecclesiæ Dyrrhachinæ, uti vi-
 detur; neque alii cupiam Episcopo tradi-
 tam fuisse scio usque ad hujus sæculi finem,
 cum Latini Archiepiscopi creari cœperunt; &
 ab ea Tribunii pro Dyrrhachiensibus episcopali
 cura ortus profecto Orbini error, qui Metro-
 politæ Ragusensi hanc Ecclesiam subjecit.
 4 Anno scilicet 1167. aut 1168.

Papa Urban arhiepiskopu dubrovačkom

1187, 28. marta. U Veroni.²²²

Urban III papa, Tribunu arhiepiskopu Dubrovačkom i njegovim nasljednicima, po primjeru svojih prethodnika Inokentija, Anastazija, Adrijana i Aleksandra, parohija koje po pravu pripadaju povjerenoj mu crkvi: "Svakako Kraljevstvo Zahumlja, Kraljevstvo Srbije, što je Bosna, i Kraljevstvo Travunije, kao i civitate Kotorški ili Rose, Gudvanenski(!), Licinianenski, Skadarski, Drivastski i Polatenski", kao i korišćenje palijuma u onim "danima, kao u bližnjem prazniku blaženog Blazija, u kojima je, kako se zna, bilo dozvoljeno od Apostolske stolice njegovim prethodnicima", potvrđuje.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. II, 206.

---

²²² Res Albaniae, 34.

103.

1187, 28. martii. Veronae.

Urbanus III. papa Tribuno archiepiscopo Ragusino successoribusque eius ad exemplar praedecessorum suorum Innocentii, Anastasii, Adriani et Alexandri¹⁾ parochias ad ius commissae ei ecclesiae pertinentes „scilicet regnum Zachulmie, regnum Seruilie, quod est Bosna, ac regnum Tribunie, civitatem quoque Catharinensem seu Rosé, Guduanensem (!), Liciniatensem, Scodrinensem, Drivastensem et Polatensem“ pallii quoque usum illis „diebus tantum adiuncto festo beati Blasii quibus antecessoribus eius ab apostolica sede constat indultum“, confirmat.

„In eminenti apostolice sedis specula.“

Originale cum bulla pendente in archivo Ragusii. Ibidem copia (haud dubie circa 1250 confecta cf. supra n° 87) cum sex aliis pontificiis (Paschalis II., Calixtus II., Anastasius IV., Adriannus IV., Clemens III., Gregorius IX.) hac de re agentibus litteris conglutinata. In Bullario Ragusino p. 385 (MS. saec. XVIII. in archivo regnicolari Zagrabiae) notitia: „extat transsumptum“. Mentio sub n° 104 et in doc. 1251, oct. 11.

SMIČKLAŠ, Cod. dipl. II, 206.

Poslanica pape Klementa III

*Odlučuje da se treba štiti Crkva Dubrovačka, sa izabranim arhiepiskopom Trivunom, i potvrđuje njene privilegije.*²²³

(Lateran, Juni 21.)

(Hormayr, Gesch. d. gef. Grassch. Tirol, I, II, 127)

Episkop Klement, rob robova Božjih, vrlo poštovanom bratu, arhiepiskopu Trivunu Dubrovačkom i njegovim kanonski izabranim sljedbenicima, za navijek.

U eminentnoj episkopskoj stolici, gdje su prilike sa Bogom uređene, treba našu braću arhiepiskope i episkope, kako one koji su u blizini, tako i one koji su daleko, makar da su i nezastuženo postavljeni, da poštujemo bratskom ljubavlju i njihove crkve, koje su ujedinjene upravljanjem Apostolske stolice, privilegijom da branimo. Zato, vrlo poštovani u Bogu, brate Trivune arhiepiskope, tvojim pravednim zahtjevima milostivo povlađujemo i crkvu Dubrovačku, kojom ti, Božjom voljom, umiješ dobro da upravljaš, po primjeru naših prethodnika dostojnih sjećanja: Inokentija, Anastazija, Hadrijana i Urbana, rimskih pontifika, pod blaženim Petrom, sa našom potporom i privilegijom ovog spisa podupiremo. Određujemo da sva imanja, sva dobra, koja ova crkva u ovaj čas pravno i kanonski posjeduje, ili će dozvolom budućih pontifika, darivanjem kraljeva ili princepsa, prilaganjem vjernika ili drugim pravednim načinima, pomoću Boga, moći da stekne, neka tebi i tvojim nasljednicima traju potpuna i postojana. Gdje se ona nalaze nabrojaćemo sopstvenim riječima.

Samo mjesto gdje je smještena navedena crkva, sa svim njenim posjedima. Sve parohije koje ti po pravu ujedinjene Crkve pripadaju, svakako Kraljevstvo Zahumlja i Srbija, što je Bosna, i Kraljevstvo Travunije, takođe i opština Kotorska ili Rose, Budvanska, Barska, Lješka, Svačka, Drivastka, Skadarska i Polatenska, sa opatijama, crkvama i njihovim parohijama. Takođe vam potvrđujemo sve posjede i sva dobra u crkvama, dekumima, dolinama, naseljima, imanjima, poljima, gajevima, planinama, brežuljcima, rijekama, livadama ili bilo koje druge stvari koje su uredbom pod dijeveskim ili pretorskim rukovanjem, sve što Dubrovačka crkva pravno ili kanonski posjeduje. Takođe i upotrebu pontifičkog palijuma, svakako u potpunosti službe, kao obilježje smirenosti i pravednosti, za praznike koje treba slaviti, kao što je i tvojim prethodnicima bilo dozvoljeno, na praznik blaženog Blazija, a tako i tebi i tvojim nasljednicima apostolskom voljom odobravamo korišćenje i o drugim praznicima tvoje crkve. Kako u ovim danima, tako i o predstojećem prazniku blaženog Blazija i drugim značajnim praznicima tvoje crkve, da se tvoje bratstvo sjeća kojim tvojim prethodnim učiteljima duguje milost Apostolske stolice. Svakako, odlučujemo i to da će tvoji nasljednici od nas i naših nasljednika za navijek dobijati milost posvećivanja. Osim toga, zabranjujemo one tvoje, koji su isključeni iz bogoslužbe ili ekskomunicirani, bilo ko da se usudi da ih vrati božanskoj službi ili crkvenoj zajednici bez zadovoljavajućeg opravdanja, kako se ne bi slučajno izložio smrtnoj opasnosti i da ne bi mogli oni, dok ne dobiju tvoju saglasnost, da se na neki drugi način opravdaju Crkvi i oslobode zabrane.

Sada, slobode i povlastice koje su tvojoj crkvi uputili kraljevi, princepsi i druge ličnosti, kako crkvene, tako i građanske, zatim predašnje, razumne običaje, koji su toliko čuvani, obnavljani i neumanjivani, sadašnjim dekretom potvrđujemo za nepovrjedive.

Odlučujemo, dakle, potpunim ugledom Apostolske stolice, da nijednom čovjeku nije dopušteno ni slučajno da uznemiri pomenutu crkvu, ili da prisvoji njene posjede, ili da oduzete za-

---

²²³ Migne, tomus CCIV, col. LXXI.

LXXI.

Ecclesiam Ragusinae, rogante Tribuno archiepiscopo tuendam suscipit, ejusque privilegia confirmat.

(Laterani, Jun. 21.)

[HORMAYR, *Gesch. d. gef. Grassch. Tirol*, I, II, 127.]

CLEMENS episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri TRIBUNO Ragusino archiepiscopo ejusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

In eminenti apostolicæ sedis specula disponente Domino, licet immeriti constituti, fratres nostros archiepiscopos et episcopos tam vicinos quam longe positos, fraternam debemus charitate diligere, et ecclesias eorum gubernatione commissas apostolicæ sedis privilegio communicare. Eapropter, venerabilis in Christo frater Tribuno archiepiscopo, tuis justis postulationibus elementer annuimus, et ecclesiam Ragusinam cui, auctore Deo, præesse dignosceris, ad exemplar prædecessorum nostrorum felicitis recordationis Innocentii, Anastasii, Adriani, et Urbani Romanorum pontificum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et præsentis scripti privilegio communicamus. Statuentes ut quæcumque possessiones, quæcumque bona eadem ecclesia impræsentiarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permanent. In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis.

Locum ipsum in quo præfata ecclesia sita est cum omnibus pertinentiis suis. Omnes parochias ad jus commissæ tibi Ecclesiæ pertinentes scilicet, regnum Zachulinæ, regnum Servuliæ, quod est Bosua, ac regnum Tribunalis, civitatem quoque Catarinensem, seu Rose Guduanensem, Antivarensensem, Liciniacensem, Suacensem, Scodrinensem, Divasterinensem et Polatensem, cum abbatibus, ecclesiis, et parochiis suis. Confirmamus etiam vobis omnes possessiones, et quæcumque bona in ecclesiis, decimis, vallibus, colonis, prædiis, agris, nemoribus, montibus, collibus, aquis, pratis aut quibuslibet aliis rebus diocesanæ vel proprietariæ dispositionis titulo, prædicta Ragusina Ecclesia juste et canonice possidet, pallii quoque usum pontificalis, videlicet officii plenitudinem, humilitatis et justitiæ signum ad missarum solemniam celebranda, sicut antecessoribus tuis concessum fuisse dignoscitur, et in festivitate Beati Blasii et in præcipuis festivitatibus ecclesiæ tuæ tibi tuisque successoribus auctoritate apostolica confirmamus. Quo his diebus tantum adjuncto festo Beati Blasii et præcipuis festivitatibus ecclesiæ tuæ fraternitas tua uti meminerit quibus antecessoribus tuis ab apostolica sede constat indultum. Sane successores tuos a nobis nostrisque successoribus consecrationis gratiam in perpetuum decernimus recepturos. Prohibemus insuper ne interdictos vel excommunicatos tuos ad divinum officium aut communionem ecclesiasticam, quisquam recipere sine congrua satisfactione presumat nisi forte periculum mortis immineat, ut, dum presentiam tuam habere nequiverint, per alium secundum formam Ecclesiæ satisfactione præmissa, oporteat ligatum absolvi.

Ad hoc libertates et immunitates a regibus, principibus et ab aliis personis tam ecclesiasticis quam mundanis ecclesiæ tuæ concessas, et antiquas et rationabiles consuetudines hactenus observatas, integras et illibatas præsentis decreto manere sancimus.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit præfata ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularive persona, hæc nostræ constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine divina ultioni subjaceat.

Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Clemens Catholicæ Ecclesiæ episcopus ss.

Ego Joannes presb. card. tunc temporis Sancti Marci ss.

Ego Laborans presb. card. Sanctæ Mariæ Trans-Tiberim tunc temporis Calixti ss.

Ego Pandolfus presb. card. tit Basilicæ XII Apostolorum ss.

Ego Melior presb. card. Sanctorum Joannis et Pauli tunc temporis Pammachii ss.

Ego Rad. tunc temporis Sanctæ Prædixis presbyter card. ss.

Ego Petrus tunc temporis Sancti Clementis presb. card. ss.

Ego Bobo tunc temporis Sanctæ Anastasiæ presb. card. ss.

Ego Alex. tunc temporis Sanctæ Susannæ presb. card. ss.

Ego Petrus pres. card. tunc temporis Sancti Petri ad Vincula ss.

Ego Jordanus presb. card. Sanctæ Pudentianæ tunc temporis Pastoris ss.

Ego Jacobus diae., card. Sanctæ Mariæ in Cosmedin ss.

Ego Gratianus SS. Cosmæ et Damiani diae. card. ss.

drži, umanji, ili da je bilo kakvim uznemiravanjima oslabi, već da se sve što je dozvoljeno na upravljanje i što će koristiti svakolikim potrebama, čuva netaknuto. Zato, ako neka crkvena ili građanska ličnost, znajući ovu stranu naše odredbe, pokuša u budućnosti poći protiv nje, i poslije druge ili treće opomene ne ispravi svoju pogrešku doličnom satisfakcijom, izgubiće dostojanstvo svoga ugleda i časti, spoznaće da se kao krivac izložio božanskom sudu zbog učinjene nepravедnosti, otuđio od presvetog tijela i krvi Božje i Gospodara Tvorca našeg Isusa Hrista i podlegao krajnjem sudu božanske osvete.

No, svi oni koji na ovome mjestu čuvaju njena prava, neka dobiju milost Gospodara našeg Isusa Hrista, neka prime darove za dobro djelo i kod strogog sudije neka pronađu nagradu vječitog mira. Amen. Amen. Amen.

Ja Klement episkop Katoličke crkve ss.

Ja Jovan prezviter kardinalski, tada hrama Svetog Marka ss.

Ja Laborans prezviter kardinalski Svete Marije Trans-Tiberijske, sada hrama Kaliksta ss.

Ja Pandolfo prezviter kardinalski Bazilike 12 Apostola ss.

Ja Melior presviter kardinalski Svetih Jovana i Pavla, tada hrama Pamahije ss.

Ja Rad. tada hrama Svete Praksedije prezviter kardinalski ss.

Ja Petar tada hrama Svetog Klementa prezviter kardinalski ss.

Ja Bobo tada hrama Svete Anastazije prezviter kardinalski ss.

Ja Aleks. tada hrama Svete Suzane prezviter kardinalski ss.

Ja Petar prezviter kardinalski tada hrama Svetog Petra kod Vinkula ss.

Ja Jordan prezviter kardinalski Svete Pudencije, sada hrama Pastora ss.

Ja Jakov đakon kardinalski Svete Marije u Kosmedinu ss.

Ja Gracijan SS. Kozme i Damjana đakon kardinalski ss.

Ja Oktavijan Svetih Sergija i Vaha đakon kardinalski ss.

Ja Gregorije Svete Marije u Portiku đakon kardinalski ss.

Ja Jovan Feliks đakon Svetog Eustahija sve do hrama Agripe ss.

Ja Jovan đakon kardinalski Svetog Teodora ss.

Ja Bernardo Svete Marije Nove đakon kardinalski ss.

Ja Gregorije đakon kardinalski Svete Marije u Akvinu. ss.

Datum Laterani, rukom Mojsa subđakona svete Rimske crkve, poslovođe vicekancelara, XI kal. jula u indiktu VI, Gospodnje inkarnacije, u godini 1188, pontifikata Klementa III u godini prvoj.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi diae.
card. ss.

Ego Gregorius Sanctae Mariae in Porticu diae.
card. ss.

Ego Joannes Felix Sancti Eustachii diae. diae.
juxta templum Agrippae ss.

Ego Joannes Sancti Theodori diae. card. ss.

Ego Bernardus Sanctae Mariae Novae diae.
card. ss.

Ego Gregorius Sanctae Mariae in Aquino diae.
card. ss.

Datum. Laterani., per manum Moysi, Sanctae
Romanae Ecclesiae subdiaconi, vicem agentis can-
cellarii, xi Kal. Julii indictione vi, incarnationis
Dominicae. anno 1188, pontificatus vero Clemen-
tis ~~III~~ anno primo.

Iz sinodalnih akata Konstantinopoljskog patrijarhata

*(1191) 6700, 27. novembra (U Konstaninopolju)*²²⁴

U sinodalnim aktima patrijarha Ksifilina "za patrijaršijske stavropigije" između ostalih, koji su prisustvovali ovom sinodu, pominje se i mitropolit Konstantin Drački (Κωνσταντίνου του Δυρραχίου).

USPENSKIJ, ŽMPR. 195 (1877) II, 75 (C). ŠAKKELION, Δελτιον 3 (1885), 419 (A). PAPADOPULOS-KERAMEUS, Συνοδικη πραξις Byz. 11 (1902), 75-78 (B).

Papa Inokentije Dubrovniku

*(1199) 28. decembra. U Lateranu.*²²⁵

Inokentije III papa, poziva arhiepiskopa, sufragane i kler Dubrovačke crkve, da skupe četrdeseti dio od svojih dohodaka za rat za Svetu zemlju.

FARLATI, Illyr. sacrum VI, 84. MIGNE, Patrol. lat. 214, 828. KUKULJEVIĆ, Cod. II, 212. SMIČIKLAS, Cod. II, 328-333. POTTHAST, Regesta I, 87, nr. 914 i 934 (pod pogrešnim datiranjem 1200, 1. januara). Cf. ur. 922, gdje je približno slično vrijeme (1199, 31. dec.) sa sljedećom zabilješkom u kojoj se citira: "Na isti način pisano je kroz cijelu Njemačku, Tusciju, Lombardiju, Kraljevstvo Francuske, Kraljevstvo Engleske, Kraljevstvo Ungarije, Kraljevstvo Sklavonije, Hibernije, Kraljevstvo Škotske".

---

²²⁴ Res Albaniae, 35.

²²⁵ Res Albaniae, 40.

107.

(1191) 6700. 27. novembris (Constantinopoli).

In actis Georgii Xiphilini patriarchae „διὰ τὰ πατριαρχικά σταυροπήγια“ synodalibus inter caeteros, qui huic synodo interfuerunt, Constantinus Dyrrhachensis (Κωνσταντίνου τοῦ Δυρράχίου) metropolita commemoratur.

Cod. Athen 68 (A); Cod. monast. Dionysii 120 (Lampros, Catalogue of the Greek MSS on mount Athos I, 337) (B); Cod. Paris. 1232 (C). Quorum actorum vestigia inveniuntur apud Demetrium Chomatianum (ed. Petra VI, 347) et in actis patriarchatus Constp. an. 1347 (ed. Miklosich-Müller I, 229; Papadopoulos, *Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας* II, 460).

USPENSKI, *ŽMP.* 195 (1877) II, 75 (C). SAKKELION, *Δελτίον* 3 (1885), 419 (A). *PAPADOPOULOS-KERAMEUS, *Συνοδική πράξις*, *ByzZ.* 11 (1902), 75–78 (B). MARC, *Plan eines corpus der griech. Urkunden (München 1903)*, 20 nr. 8.

123.

(1199,) 28. decembris. Laterani.

Innocentius III. papa archiepiscopum, suffraganeos, clerum ecclesiae Ragusinae invitat, ut quadragessimam redituum suorum partem ad bellum pro terra sancta gerendum conferant.

„*Graves orientalis terre.*“

Originale in archivo Ragusii; bulla avulsa. Bullarium Ragusinum (MS. saec. XVIII) in archivo regnicolari Zagrabiae p. 56–59.

BALSIUS, *Ep. Innoc. III I*, 516. FARLATI, *Illyr. sacrum VI*, 84. MIGNÉ, *Patrol. lat.* 214, 828. WENZEL, *Cod. Arp. VI*, 205. KUKULJEVIĆ, *Cod. II*, 212. *SMIČIKLAS, *Cod. II*, 328–333. POTTHAST, *Regesta I*, 87 nr. 914 et 934 (erronee sub data 1200, 1. ianuarii). Cf. nr. 922, ubi breve similiis tenoris (1199, 3. dec.) cum notis sequentibus citatur: „in eundem modum scriptum est per totam Alemaniam, per Thusciam, per Lombardiam, per regnum Franciae, per regnum Angliae, per regnum Ungariae, per Sclavoniam, Hyberniam, per regnum Scotiae.“ Cf. infra doc. 1216, 21. nov.

Papski legati kapitulu Lokruma

²²⁶Jovan kapelan i Simon podđakon, prijatelji gospodara PP., legati Apostolske stolice, voljenim u Hristu opatu i Kapitolu iz Akrumina (Lokruma), vječni pozdrav u Bogu. Presveta Rimska crkva rado prigrljuje rukama čiste ljubavi pobožne i odane sinove, brine se svojim dostojanstvom za status i vrijednost različitih osoba, i, takođe, o povećanju stepena časti. Zato i mi zbog razumne i veoma poznate slave i časti vašeg manastira, vaših ljudi i vaše braće, kao i zbog pouzdane pobožnosti klera i naroda dubrovačkog, pošto je saslušano svjedočenje kako pouzdanih klerika, tako i laika, da je u dobrom pomenu arhiepiskop Andreja, dozvolom pape Eugenija, opatu pomenute crkve ostavio mitru, bakulu i sandalije, tebi, gospodaru opate Konstancije, i tvojim nasljednicima, uz Božju čast i dobrom apostolskom voljom u svemu pape Inokentija, uz uporno nastojanje klera i naroda dubrovačkog, pomenuta odličja (insignije) dodjeljujemo i potvrđujemo. Zbog toga baš niko od ljudi ne smije da prekrši ovu stranu... koncesije, ili nepromišljeno da joj se suprotstavi. A, ako, ipak, bilo ko pokuša nerazumno da joj se suprotstavi, neka zna da će pobuditi gnjev svemoćnog Boga i SS. apostola Petra i Pavla. U godini dominičke inkarnacije hiljadu CC. Gospodara PP. Inokentija II. U indiktu trećem.

Papa Gregorije dubrovačkom arhiepiskopu

*1238, 26. marta. U Lateranu.*²²⁷

Gregorije IX papa, Dubrovačkom arhiepiskopu Jovanu i njegovim nasljednicima, po primjeru svojih prethodnika Inokentija, Anastasija, Adrijana, Aleksandra, Urbana i Klemensa,²²⁸ parohije koje po pravu pripadaju povjerenoj mu crkvi: "Svakako Kraljevstvo Zahumlja, Kraljevstvo Srbije, što je Bosna, i Kraljevstvo Travunije, kao i civitat Kotorski ili Rose, Budvanski, Barski, Licinienski, Svački, Skadarski, Divastski i Polatenski", kao i korišćenje palijuma "u prazniku blaženog Blazija i u znamenitim praznicima crkve", kao što je bilo dozvoljeno njegovim prethodnicima, potvrđuje.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 54-55. KUKULJEVIĆ, Reg. n° 355.

---

²²⁶ Farlati, VI, 88.

²²⁷ Res Albaniae, 53.

²²⁸ Vidi n° 104, "Res Albaniae".

Jobannes Capellanus, & Symon Subdiaconus Insignia Pontificalia Abbati Iacromenti confirmatur.
*Domini PP. Familiares Apostolicæ Sedis Legati dilectis in Christo Abbati & Capitulo de Acru-
 mina æternam in Domino salutem. Sacrosancta Romana Ecclesia devotos & humiles filios con-
 suevit brachiis sinceræ dilectionis amplecti, & pro statu & qualitate diversarum personarum suam cuique dignitatem conservare, & ad gradum etiam promoveri majorem. Inde est quod nos considerata, & intellecta diligentius fama & honestate Monasterii vestri, & personæ vestræ, & fratrum vestrorum, probata quoque devotione Cleri & populi Ragusien. audito testimonio honorum tam Clericorum, quam Laicorum quod bonæ memoriæ Archiepiscopus Andreas de concessione Domini Papæ Eugenii Abbati prephata Ecclesiæ mitram, baculum, & sandalia concesserit, tibi Domine Abbas Constantie, & tuis successoribus ad honorem Dei, & Domini Papæ Innocentii salva tamen in omnibus auctoritate Apostolica ad instantiam Cleri & populi Ragusien. prephata insignia concedimus & confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam . . . concessionis infringere, vel ausu temerario contraire. Quicumque autem contra hanc temere venire temptaverit, indignationem omnipotentis Dei, & SS. Apostolorum Petri & Pauli se noverit incursum. Anno Dominicæ Incarnationis Mil. CC. Domini vero PP. Innocentii tertii II. Indictione tertia.*

171.

1238, 26. martii. Laterani.

Gregorius IX. papa Joanni archiepiscopo Ragusino successoribusque eius ad exemplar prædecessorum suorum Innocentii, Anastasii, Adriani, Alexandri, Urbani et Clementis¹⁾ parochias ad ius commissæ ei ecclesiæ pertinentes „scilicet regnum Zachulmie, regnum Seruillie, quod est Bosna et regnum Tribunie, civitatem quoque Catharinensem seu Rose, Buduanensem, Antibarensem, Liciniensem, Suacensem, Scodrinensem, Driuastensem et Polatensem“ pallii quoque usum „in festivitate beati Blasii et in præcipuis festivitibus ecclesiæ eius“, sicut antecessoribus eius concessum fuisse dignoscitur, confirmat.

„In eminenti apostolicæ sedis specula.“

E Bull. Ragusino (MS. sæc. XVIII) in archivo regnicolari Zagrabiae p. 435—436.

SMIČIKLAS, Cod. dipl. IV, 54—55. KUKULJEVIĆ, Reg. n° 355. — Cf

Papa Inokentije plemićima dubrovačkim

²²⁹Episkop Inokentije, rob robova Božjih, voljenim sinovima komitima i drugim plemićima Dubrovačkim (Aragusienskim), pozdrav i apostolski blagoslov. Nasuprot brizi o miru, kako smo saznali, između vas, sa jedne strane, i barskih građana, sa druge, izrodila se teška nesloga. Zato, pošto, kako onima koji su daleko, tako i onima koji su blizu, na svaki način namećemo mir, vašu zajednicu vrlo pomno molimo i opominjemo u Bogu, naređujući vam preko apostolskog spisa da, radi poštovanja našeg i Apostolske stolice, odustajući od neugodnosti i nepravde za pomenute građane, sa njima ustanovite mir i istinsku slogu, da jedan od vas bude sa drugim vezan ljubavlju, vas koje je do sada razdvojio sijač nesloge. Datum u Lugdunu V kal. septembra. Pontifikata našeg u godini šestoj. (1249)

---

²²⁹ Farlati, VI, 101-2.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei, Litteræ In-
dilectis filiis Comiti, & aliis Nobilibus, & nocentii IV
Populo Aragusien. salutem, & Apostolicam Be-
nedictionem. Procurante paci contrario inter vos
ex parte una, & cives Antivaren. ex altera,
gravis discordia, ut accepimus, est exorta. Cum
igitur tam iis, qui longe, quam iis, qui pro-
pe sunt, pacem omnimode affectemus, Universi-
tatem vestram rogandam in Domino duximus at-
tentius, & monendam, per Apostolica vobis scri-
pta mandantes, quatenus pro nostra, & Apo-
stolica Sedis reverentia a prædictorum civium mo-
lestia, & injuria desistentes, pacem cum eis, &
veram concordiam habeatis, ut unum inter vos
de cætero charitatis sit vinculum, quos sejunxit
hactenus discordiæ seminator. Datum Lugduni V.
Kal. Septemb. Pontificatus nostri anno sexto.

Suđenje pred episkopom Ankone

²³⁰U godini Dominičke inkarnacije MCCLII, mjeseca jula, trećega dana na izmaku X indikta, u arhiepiskopskoj palati grada Dubrovnika pred potpisanim svjedocima, kapelanom Kozmom i notarom gospodara... episkopa Ankonitana, i subdelegata samog gospodara, utvrđen je безусловni termin vrlopoštovanom ocu... Dubrovačkom arhiepiskopu, da se u svoje ime i u ime prihvaćene Dubrovačke crkve, sam, ili preko odgovarajućeg prokuratora, pojavi pred samim Kozmom u gradu Baru, osmoga dana na izmaku mjeseca avgusta, da vidi i čuje pod zakletvom tvrdnje svjedoka, koje je želio da dovede gospodar Barski arhiepiskop za sebe i u prokuratorsko ime drugih episkopa, čiji je, kako kažu, on prokurator; svakako prvo će se pristupiti primanju svjedoka, a zatim na ono što po zakonu treba da slijedi. Već je naredio gospodaru Stanehu, prokuratoru nazočnog Barskog arhiepiskopa, šta da učini i obavi, kako bi imenovani Barski arhiepiskop od sebe, Komite i Barske zajednice, takođe i sa gospodarom kraljem Raške i njegovim bratom gospodarom Vladislavom, obezbijedio sigurnost imenovanom Dubrovačkom arhiepiskopu i njegovom prokuratoru, da bi mogli slobodno i bez ikakve opasnosti, kako za osobu, tako i za stvari, da dođu u Bar i čuju zaklinjanja svjedoka, takođe sigurnost za dolazak i boravak, i da se vrate po svojoj slobodnoj volji. Tako je pomenuti gospodar Dubrovački arhiepiskop u svoje ime i u ime Dubrovačke crkve rekao i potvrdio lično Kozmi da je spreman da se sam, ili preko svog prokuratora, pojavi pred njim u Baru, kako je rečeno, samo ako ima sigurnost kao što je gore navedeno; ali, ako, kao što je rečeno, ne može da ima sigurnost za sebe i za svog prokuratora, da se ne donosi nikakva presuda za imenovanog gospodara arhiepiskopa i Dubrovačku crkvu i da važe svi njegovi prigovori, koje s pravom sebi dozvoljava, kako za svjedoke, tako i za svjedočenja, koja bi imenovani Barski arhiepiskop za sebe i u prokuratorsko ime drugih, čiji je, kako kažu, prokurator, želio da uvede u parnicu koja se vodi između pomenutog gospodara arhiepiskopa i crkve Dubrovačke i Barskog arhiepiskopa, i u prokuratorsko ime episkopa, čiji je on prokurator, pred vrlopoštovanim Ocem Sabinenskim episkopom, dozvolom gospodara pape Inokentija IV, saslušivačem samih stranaka. Ovi su svjedoci, prezviter Antonius Blankus, klerik Ursacius Damjani, Petrana iz Bonda i drugi. I ja, prezviter Paskvale, zakleti notar Dubrovačke komune, čiji sam skriptor i svjedok, popunio sam i ovjerio.

---

²³⁰ Farlati, VI, 104. Ovo pismo dajemo zbog nevelikih ali bitnih izmjena (imena svjedoka).

Anno Incarnationis Dominicæ MCCLII. Mensis Julii tertio die exeunte Indiçione decima in Archiepiscopali Palatio Ragusin. Civitatis coram suprascriptis testibus, Cosmas Capellanus, & Notarius Domini . . . Episcopi Anconitani, ac ipsius Domini Subdelegati statuit terminum peremptorium Vener. Patri Archiep. . . Ragusino, ut nomine suo, & Ecclesiæ Ragusinae recipienti, ut per se, & per idoneum Procuratorem compareat coram ipso Cosma in Civitate Antibaren. die octavo exeunte Mense Augusti ad videndum, & audiendum jurare Testes, quos voluerit introducere Dominus Antibaren. Archiepiscopus pro se, & procuratorio nomine aliorum Episcoporum, quorum, ut dicitur, est Procurator, alioquin procedet ad receptionem testium secundum quod de jure fuerit procedendum. Jam præcepit Domino Staneche Procuratori dicti Archiepiscopi Antibaren. præsentem, quod faceret, & procuraret ita, quod dictus Antibaren. Archiepiscopus pro se, Comite, & Commune Antibaren. & D. Rege Rassia, & fratre ejus Domino Uladislao inveniat securitatem dicto Domino Archiep. Ragusino, & ejus Procuratori, ut libere, & sine periculo aliquo tam in persona, quam rebus possint venire Antibarum ad audiendum jurare testes prædictos, stare etiam, moram trahere, & redire pro suo arbitrio voluntatis, Item dictus Dominus Archiep. Ragusin. pro se, & Ecclesia Ragusin. dixit, & protestatus est coram dicto Cosma, quod paratus est per se, & Procuratorem suum comparere coram eo in Antibari, ut dictum est, dummodo securitatem habeat secundum quod dictum est supra: & si per se, & Procuratorem suum dictam securitatem non poterit habere, ut dictum est, nullum præjudicium fiat dicto Domino Archiep. & Ecclesiæ Ragus. & salva sint dicto Domino Archiep., & Ecclesiæ Ragus. omnes exceptiones suæ, quæ sibi de jure competunt tam in personas Testium, quam etiam in ipsorum dicta, quos dictus Antibaren. per se, & procuratorio nomine aliorum Episcoporum, quorum, ut dicitur, est Procurator, voluerit introducere in causa, quæ vertitur inter memoratum Dominum Archiep., & Ecclesiam Ragusin., & Archiep. Antibaren, & procuratorio nomine Episcopos, quorum Procurator coram Vener. Patre Episcopo Sabinien. a Domino Papa Innocentio Quarto ipsis partibus Auditore concessio. Hi sunt testes. Presbyter Antonius, Blancus Ursacius Damiani Clerici, Petrane de Bonda, & alii. Et ego Presbyter Pascalis, & Communis Ragusini Notarius juratus scriptor sum, & Testis compleri, & roboravi.

Papa Inokentije ankonskom episkopu

²³¹Episkop Inokentije, rob robova Božjih, vrlopoštovanom bratu episkopu Ankoni-
tanu,²³² pozdrav i apostolski blagoslov. Kada u parnici koja se povela između naše vrlopoštovane
braće... Dubrovačkog arhiepiskopa, sa jedne, i Barskog episkopa i... Budvanskih, Ulcinjskih, Dri-
vastskih, Skadarskih, Svačkih episkopa, sa druge strane, radi toga što je imenovani Dubrovački
arhiepiskop objavio da isti Barski nije arhiepiskop, već episkop i zato što bi navedeni episkopi po
mitropolitskom pravu bili podložni njemu i Dubrovačkoj crkvi, odredili smo strankama za
saslušivača našeg vrlopoštovanog brata... Sabinenskog episkopa, jer u legitimnoj raspravi svjedok
je lično onaj, a druga stranka treba da nastoji da dovede neke svjedoke, tvome bratstvu preko
apostolskog pisma nalažemo da preko tebe, ili preko nekog drugog, ili drugih, svjedočanstva,
koje same stranke radi članova, njih isti Sabinenski episkop sa saslušavanja istih stranaka
zapečaćene ličnim pečatom pošalje tebi, ako bi željeli da odlože raspravu do šest mjeseci poslije
sadašnjeg prijema, razumno prihvatiš i u korist sudskog saslušavanja nastojiš da ih brižljivo
proučiš, a njihove sudske iskaze u spisima poslaćeš nama, da u utvrđenom nadležnom roku od
dva mjeseca za stranke, poslije navedenih šest, ili oni sami, ili preko prikladnih prokuratora pris-
tupe našem ispitivanju i, Božjom voljom, dobiju pravednu presudu. Ne smeta ako se dozvoli ne-
kima od Apostolske stolice da raspravljaju o razlozima koji su onima predati preko same Stolice,
šta od toga te je njima dozvoljeno ne smiju da spominju. A svjedoci koji budu naznačeni, ako se
uslugom, mržnjom ili strahom podvedu, oklijevajući da dođu na sud, preko crkvene cenzure da ih
prinudiš da putem svjedočenja kažu istinu. Datum u Perusiji X, kalende maja, pontifikata našeg
u godini devetoj. (1252)

---

²³¹ Farlati, VI, 104. Ovo pismo dajemo zbog nevelikih ali bitnih izmjena.

²³² Ankonskom.

Litteræ In-
nocentii IV.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei
 Vener. Fratri Episcopo Anconitano sal. & A-
 post. Bened. Cum in causa, quæ inter Vener.
 Fratres nostros . . . Ragusin. Archiep. ex parte
 una, & . . . Antibaren. Episcopum, ac . . .
 Guduanen. . . . Dulcinen. . . . Drivariesten. . . .
 Scodien. . . . Suanen. . . . & . . . Polaten. Epi-
 scopos ex altera, super eo, quod dictus Ragusin.
 Archiep. asserit, eundem Antibaren, non esse Ar-
 chiepiscopum, sed Episcopum, & eum, ac præ-
 dictos Episcopos fore sibi, & Ecclesiæ Ragusine
 metropolitico jure subiectos, vertitur, Vener. Fra-
 trem nostrum . . . Sabinen. Episcopum dederimus
 partibus auditorem, quia lite coram eo legitime
 constituta utraque pars ad probandam intentionem
 suam intendit producere quosdam testes, Frater-
 nitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, qua-
 tenus per te, vel per alium, aut alios, testes,
 quos partes ipsæ super articulis, quos idem Sa-
 binen. Episcopus cum interrogatoriis earundem
 partium sub sigillo suo tibi transmittit inclusos,
 producere voluerint, usque ad sex menses post
 receptionem præsentium, prudenter recipere, ac
 secundum eadem interrogatoria diligenter exami-
 nare procures, depositiones eorum fideliter in
 scriptis redactas sub sigillo tuo ad nostram præ-
 sentiam transmissurus, præfixo partibus prædictis
 termino peremptorio duorum mensium, post præ-
 dictos sex menses qua per se, vel per Procura-
 tores idoneos nostro se conspectui præsentent, ju-
 stam, dante Domino, sententiam recepturæ. Non
 obstante, si est aliquibus ab Apostolica Sede in-
 dultum, ne de causis, quæ per litteras Sedis ipsius
 committuntur eisdem, cognoscere teneantur, quæ
 de indulto hujusmodi mentionem non faciant. Te-
 stes autem, qui fuerint nominati, si se gratia,
 vel odio, vel timore subtraxerint, per censuram
 ecclesiasticam, appellatione cessante, compellas
 veritati testimonium perhibere.

Datum Perusii X. Calend. Maii. Pontificatus
 nostri anno nono.

Napad Albanaca na dubrovački karavan

*(1278) 23. septembra. U Dubrovniku.*²³³

Radi se o napadu Albanaca na karavane dubrovačkih trgovaca.

Dana XXIII septembra pred gospodarom komitom i zakletim sudijama Andrejom Beniseom i Gaukolom iz Bodac(ije). Dimitrije iz Mence i Vitanja iz Cerne zakleli su se na izrečenu istinu, upitani preko zakletve izjavili su: "Mi smo dolazili iz Breskovije²³⁴ u Kotor i Zajkus zuparius bješe sa nama i svi smo bili u stražarskoj pratnji Kotorana, jer gospodar kralj nas je poslao u Kotor, kada smo bili zarobljeni; i pošto su došli Albanci i zaskočili nas, i ja zvani Dimitrije bio sam zarobljen, a pomenuti Vitanja i Zajkus nijesu bili zarobljeni, i ako je pomenuti Zajkus bio opljačkan ili mu je nešto uzeto - ne znamo.

Arh. Dubrovački, Knjiga sekuritata, dokaza etc. napravljena u vrijeme gospodara komite Marka Gena (Kodeks antikviteta, dio II) fol. 43. (Cf. Jireček, AslPhil. 26, 187.)
(JIREČEK, Handelsströben 69 n. 225.)

---

²³³ Res Albaniae, 113.

²³⁴ O položaju mjesta v. pod dok. 1282. 20. okt. Napad na Dubrovčane moguće je da je izvršen u dolini rijeke Cijevne (alb. Zem) iznad "velikog puta iz Zete".

386.

⟨1278,⟩ 23. septembris. Ragusii.

Agitur de Albanensium impetu in commeatum mercatorum Ragusii.

Die XXIII septembris coram domino comite et iuratis iudicibus Andrea Benisse et Gançolo de Bodac(ia). Dimitrius de Mençe et Vitagna de Cerna iur(averunt) de ueritate dicenda, interrogati per sacramentum dixerunt: Nos ueniebamus de Brescoua¹⁾ in Catarum et Zaycus zupparius erat nobiscum et omnes eramus in custodia Catarinorum, quia dominus rex mittebat nos Catarum, quando eramus capti; et eundo sic uenerunt Albanenses et assaliuerunt nos, et ego dictus Demetrius fui captus, dictus uero Vitagna et Zaicus non fuerunt capti, et si dictus Zaycus fuit robatus uel acceptum ei aliquid, nescimus.

Arch. Ragusinum, Liber securitatum, testificationum etc. factus tempore domini Marci Geno comitis (Codex antiquissimus pars II) fol. 43. (Cf. Jireček, AslPhil. 26, 187.)

(JIREČEK, Handelsstraßen 69 u. 225.)

¹⁾ De situ loci v. infra doc. 1282, 29. oct. Impetus in Raguseos probabiliter in valle fluminis Cijevna (alb. Zem) super „magna via de Zenta“

Žitije Sv. Save arhiepiskopa Srbije*

Autora ^{a)} Jovana Tomka Marnavića

Prevod: Ana Klikovac

---

* Acta Sanctorum, mensis januarii, col. 261.

Glava prva

Kraljevsko porijeklo Svetog Save. Monaštvo

Katolička crkva poštuje ^{b)} trojicu znamenitih ljudi pod ovim imenom, koji su zbog svetosti uznijeti na nebo. Prvi od njih i ^{c)} najstariji Sava, po narodnosti Kapadokijac, otac mnogobrojnih monaha u Palestini, slavno je okončao život u V v. n. e., poslije odbrane Halkedonskog sabora protiv jeretika. Drugi ^{d)}, po narodnosti Got, proslavio se pod kraj istog vijeka, pošto je od strane gotskog kralja Atanarika proglašen mučenikom. Treći Sava je naš, znameniti potomak Simeona Stefana, kralja Raške koji je u XIII v. svetošću života proslavio svoju kraljevsku lozu. Ovdje ćemo nešto ukratko natuknuti o kraljevstvu Raške i o njenim kraljevima, jer osim sasvim malog broja to je potpuno ista teritorija, koju je prije Rimskog carstva obuhvatala Dardanija, kasnije nazvana ^{e)} Gornja Mezija. A pod carevima, ono što dotiče Dunav, a to su Dakija Aurelijana i Dakija na obali Dunava (Ripensis),¹ pred pad rimske veličine opet joj je vraćeno staro ime Dardanija i napokon kad je carstvo napola propalo i gotovo se ugasio, nazvana je ^{f)} Sirbija, Serbija i Servija, po narodu Sirba, koji su se u mnoštvu odselili sa rijeke Tanaj. Naposljetku, za vrijeme vladavine velikaša iz porodice Nemanjić, nazvana je Raška, bilo po Rusima ili Rutenima, koji sa Sirbima bijahu prešli Dunav, bilo po starim Tauriscima, koji su upravo po tome poznati Justinu, Pliniju i Ptolomeju i koji su opisani na istom mjestu ili napokon, po ne baš poznatoj rijeci Raškoj, koja protiče tom zemljom. Raška je dobila to ime pred kraj XII v. kad su njom vladali Nemanjići.

2. Rodonačelnik loze ^{g)} Stefan, rođen u bosanskom gradu Tuglu, ostavio je sina Ljubimira, srčanog mladića, koji je, hrabrošću stečenu teritoriju ^{h)} Tarnovije, kod ušća ⁱ⁾ Drine u Savu, ostavio sinu ^{k)} Urošu, sa imenom koje je steklo ugled i priznanje od strane bosanskih velikaša. On je imao sina Desu, a Desa tri sina, koje je ostavio kao nasljednike, čime se dinastija uvećala: Miroslava, Krešimira i Nemanju, koji su nazvani Velike komite. Najmlađi od njih je stekao veliki ugled među običnim građanima, pošto se izvanredno pokazao sa susjednim vladarima, ponizivši ili ^{l)} protjeravši manje kraljeviće, posebno one koji su svoje porijeklo vodili od potomaka presvetog vladara, Konstantina Velikog, i koji bijahu držali, sa titulom arhonta grad ^{m)} Niš, sa okolinom, pod skrbništvom careva Konstantinopolja. ⁿ⁾ U to vrijeme rimski car Fridrih, koji je putovao kroz provinciju Ilirik, zbog svetog rata u Palestini, ^{o)} primljen je gostoljubivošću kraljevskog bogatstva od strane Nemanje u gradu Nišu i osim toga, obasut bogatim poklonima, uz veliku povorku otpraćen je do tračke obale. Car ga je, smatrajući nedostojnim da tako veliku domaćina ostavi bez nekog dokaza svoje zahvalnosti, ukrasio titulom kralja Srbije i proglasio ga, zajedno sa potomcima, vječnim prijateljem rimskih careva.

3. Tom prilikom, znatno prošireno kraljevstvo, na samrti je ostavio sinovima Tihomilu i Simeonu, nazvanom Stefan, ali kada je stariji brat ubrzo doživio očevu sudbinu, sva vlast je prešla na Simeona, koji je, proširivši kraljevstvo u oblastima Bugarske, Makedonije, Epira i Dalmacije, i zadržavši ime Stefan, potom stekao nove titule. Uбудuće po običaju koji je uveden, pošto prvorodeni nasljeđuje kraljevstvo, drugi brat se naziva Velikim Županom Srbije. Priča se da je vladao tako vješto da je od svih vladara onog vremena stekao zahvalnost i prijateljstvo. Ne samo što je Konstantinu, zvanom Stracimir, čije pretke je njegov roditelj, kralj Nemanja, lišio carske vlasti nad Nišom, ^{p)} vratio otete oblasti sa zapovijedništvom nad njima, već se i oženio njegovom sestrom Gelizom, sa kojom je imao, kao što ćemo uskoro reći, veoma slavnu trojicu sinova. Kasnije, kada je ona umrla, oženio je kćerku cara Aleksija, ^{q)} Evdokiju, ^{r)} luču svoje porodice. Ipak je prije svega poštovao rimskog papu i smatrao ga kao oca u svemu, kao što se vidi iz pisma njegovog sina Stefana, Velikog Župana Srbije,

¹ Granična oblast.

VITA S. SABBÆ, ARCHIEPISC. SERVIÆ.

Auctore a Joanne Tomco Marnavito.

CAPUT I

Progenies regia S. Sabbæ. Monachatus.

b **T**res hujus nominis, hactenus illatos celo, præclaros sanctitate viros, catholica veneratur ecclesia. *SEC. XIII.* Horum primus *et c* antiquissimus Sabba natione *XIV JANUARI.* Cappadox, in Palæstina plurimorum monachorum *c* pater, quinto seculo christiano post defansum Chalcedonense concilium contra hæreticos, sancto fine *Tres SS. Sabbæ.* claruit. *d* Alter *d* Gothus sub finem ejusdem seculi, a Gothorum rege Athanarico martyrio affectus, egregie triumphavit. Tertius est Sabba noster, Simeonis Stephani Rasciæ regis præclara soboles, qui decimo tertio seculo, morum sanctitate, regiam suorum progeniem illustravit. Rasciæ regnum, cum præter admodum paucos nostrates, qui illius meminere, vix aliquis ex externis attigerit scriptoribus, breviter hic aliqua de eo, simulque regibus ipsius, perstrin- *Rascia origo,* gemus. Tellurem hoc regnum eandem plane compre-

hendit, quæ ante Romanum imperium Dardania, mox *e* Mœsia superior; sub imperatoribus vero, qua Danubium attingit, Daciæ Aureliani et Ripensis, sub declinationem Romanæ majestatis iterum prisco nomine Dardaniæ recuperato, denique inclinato imperio ac ferme extincto, *f* Sirbia, Serbia, ac Servia, a Sirbis populis a Tanai fluvio populariter eo commigrantibus, postremo regnantibus in ea Nemanïa familiæ principibus, Rascia, sive a Russis, vel Ruthenis, qui cum Sirbis Danubium transierant, sive ab antiquis Tauriscis Justino, Plinio, Ptolemæo, ibidem notis, et eodem loci descriptis, seu demum a Rasca non admodum nobili fluvio, per tellurem eandem stagnante, dicta est. Rasciæ nomen sub finem duodecimi christiani seculi obtinuit, Nemanïa stirpe rerum potente.

2 Hujus gentis auctor *g* Stephanus, in Tuglo Bsnseni oppido genitus, cum Lubimirum filium magni animi juvenem reliquisset, is virtute quæsitum *h* *g* *h*

38 Tarnovium

e
antiqua ver-
cabula.

f

g
Principes,
h

upućenog papi ^{s)} Inokentiju III, u kojem, pošto ga je pozdravio kao svog duhovnog oca, kaže: Mi uvijek razmišljamo na putu svete Rimske crkve, kao i blaženopočivši naš otac. Tako on kaže. I nakon smrti pobožni vladar je ostavio od supruge Gelize tri sina: Vuksana, Vencijana i Rastka. Vuksan, na latinskom nazvan ^{t)} Vulkan, dobio je, kao prvorodeni kraljevstvo Dalmacije i ^{v)} Duklje; bratu Venecijanu, koji se na grčkom zove Stefan, bratskom i hrišćanskom milošću, sa titulom Velikog Župana, ustupio je vlast nad Srbijom i Raškom. Između njih i pomenutog pape Inokentija postoje mnoga pisma, kao što se vidi iz dekretske knjige istog pape.

4. Trećerodeni Rastko, još dok mu je otac bio živ, pošto od djetinjstva naginjaše pobožnosti, pa ga je otac mimo ostale braće volio, čim se zamomčio, umoran od dvorske gungule, bez znanja roditelja, otišao je od kuće i obreo se kod svetih ljudi koji nastanjivahu obronke brda ^{x)} Atos, koje se, drugim podnožjem, pruža od Makedonije do Egejskog mora. U to vrijeme ovo mjesto je bilo slika i prilika svetih pustinja Tebaide i Sirije, jer su se na ovo presveto brdo slivali ljubitelji samotnog života sa svih strana svijeta, ne samo sa čitavog Istoka, već i sa Zapada, pa su ga stoga Grci nazivali *αγιον οροζ* (Sveto brdo): osobito stoga što u to vrijeme kormilo Konstantinopoljskog carstva, kao i vlast nad tom crkvom bijaše u rukama Latina. ^{y)} Početkom XIII v. Balduin, grof od Flandrije, na putu za Palestinu, prije nego što su Mlečani u Dalmaciji zauzeli Zadar, uskoro sa istim prijateljima, Aleksijem, sinom Isaka Andela, koji od strane Aleksija Komnina tiranina bijaše protjeran sa očinskog prestola, koji je povrativši djedovsko kraljevstvo malo poslije, za vrijeme istog vladara, jedva okusivši početke kraljevanja, od strane Murzufla, ² jednog od grčkih plemića, lišen kraljevstva i života, bijaše oteo Konstantinopoljsko carstvo od bezbožnog oceubice i podijelio ga sa saveznicima, tako da, pošto su najviše državne počasti ostale kod njega, Mlečanima su dopali patrijaršijski tron, kao i ostrva Egejskog mora: tj. maršalu Monsferata, Bonifaciju, Kraljevstvo Tesalije, sa ostrvom ^{z)} Krit; Gotfridu, franačkom dinastu uprava nad Atinom ³ i Ahajom; ⁴ tako da čitava evropska Grčka bijaše pokorna rimskom papi, čija je vrhovna vlast u ovim krajevima bila na snazi u periodu od ^{aa)} 60 godina, dok su uzde Grčkog kraljevstva poslije Balduina držali Henrik, njegov brat a onda Petar Antisiodorski i njegov sin Robert a onda i drugi Balduin. Tom prilikom, uz veliki napor konstantinopoljskih poglavara, kako u Grčkoj, tako i među narodima potčinjenih oblasti, da bi se održali u katoličkom jedinstvu, ubrzo je oživjela gotovo ugašena pobožnost u ovim oblastima. Po primjeru sina, pobožni otac se, ostavivši kraljevstvo dvojici sinova, bolje reći Evdokiji, kćeri grčkog cara Aleksija, koju je oženio poslije smrti prve supruge, zamonašio na brdu Papiciju, kao što svjedoči Nikita.

Komentari uz prvu glavu

a) Ovo žitije je objavio u knjizi pod naslovom: "*Porijeklo kraljevske svetosti Ilirika*", koja je izdata 1630. u Rimu i koja je posvećena Ferdinandu III, tadašnjem ugarskom kralju, a potom Cezaru Avgustu i preuzvišenom kardinalu Francisku Barberiniju. Sam Tomko kasnije je izabran za bosansko episkopa. Mi smo podijelili Žitije na poglavlja i dodali sholije. (Isto žitije sv. Save protumačeno komentarima i obogaćeno predgovorom, izašlo je u Veneciji 1780. trudom i naporom Jovana Pavlovića Lučića. Marnavić, zaista, nije poznao Žitija iz kojih smo sakupili naš srpski trifolijum; ali nasuprot tome prihvatio se sada nepoznatih izvora.)

b) Čak i više kao što pokazuje ovo naše djelo. Jer osim Julijana, kome je bio nadimak Sava, što znači "starac" ili "stari", koga slavimo 18. oktobra, a drugog 14. januara, dali smo i Savu sinajskog monaha i mučenika.

² Aleksije V Duka.

³ Atinsko vojvodstvo.

⁴ Ahajska kneževina.

AUCTORE Tarnovium territorium, ad *i* Drinam fluvium in
TORCO Savum undas volventem, *k* Uroscio filio cum digni-
MAHNAVITIO. tate nominis a principibus Bosnensibus concessa,
k i transmisit. Hic Dessam filium, Dessa tres liberos,
 dynastia semper adhaerens, reliquit haeredes, Miro-
 slavum nimirum, Chressimirum et Nemaniam, ma-
 gnos comites appellatos. Horum postremus, egregia
 opera vicinis navata principibus, depressis vel
l loco *l* pulsis inferioribus regulis, iis praesertim qui
 originem suam ad sanctissimi principis Magni Con-
 stantini posteros referebant, *m* Nissensemque urbem
 cum adjacenti territorio, sub Constantinopolitano-
 rum imperatorum tutela, archontis titulo, tenuerant,
 magnam sibi auctoritatem inter populares compara-
 vit. *n* Ea tempestate Fredericus Romanorum impe-
 rator, dum ad sacrum Palaestinae bellum, iter per
 Illyricanas intendit provincias, a Nemaniam in urbe
 Nissa regie opulentiae *o* excipitur hospitio, non so-
 lum, sed maximis praeterea auctis muneribus,
Reges: magna pompa ad Thraciam deducitur littus. Impe-
S. Sabas annis. rator, indignum ratus adeo magnanimum hospitem
 absque aliquo grati animi argumento a se dimittere,
 regis Serviae titulo decoratum, perpetuum cum po-
 steritate Romani imperii declaravit amicum.
pater, 3 Hac occasione regnum amplissime dilatatum
 Thimilo, et Simeoni, Stephano nuncupato, filiis
 illud obiens reliquit, sed majori filio brevi patris
 fatum subeunte, universa potestas in Simeonem re-
 cidit, qui per Bulgariae, Macedoniae, Epiri, Dal-
 matiaeque fines dilatato regno, Stephani nomine
 retento, novos titulos inde sibi comparavit: a quo
 consuetudo in posterum introducta, ut primogenito
 in regno succedente, alter ab illo frater, magnus
 Serviae iupanus appellaretur. Tanta hic dexteritate
 regnasse fertur, ut omnium illius aetatis principum
 gratiam et amicitiam conciliatam haberet. Constan-
 tino Strascimiro dicto, cuius majores rex Nemaniam
 patrem suum Nissensi principatu spoliarat, non solum
 ablatas ditiones cum principatu *p* restituit, sed Gel-
mater, izam quoque sororem ejus uxorem sibi accepit, ex
 qua nobilissimam filiorum triadem, ut mox dicemus,
 suscepit; licet ea mortua *q* Eudociam, Alexii Imperato-
 ris filiam *r*, facem familiae suae, postea duxerit. Roma-
 num tamen in primis pontificem coluit, et loco patris
 in omnibus habuit, ut videre est ex litteris Stephani
 ejus filii, magni Iupani Serviae ad *s* Innocentium III,
 summum pontificem datis, quibus postquam illum
 tanquam patrem suum spirituale salutavit: Nos,
 inquit, semper consideramus in vestigia sanctae Ro-
 manae ecclesiae, sicuti bonae memoriae pater noster.
 Ita ille, Moriens itaque tres filios pius princeps ex
 uxore Geliza reliquit, Vuksanum, Vencianum et
t Rascum. Vuksanus, Latinis *t* Vulkanus appellatus,
 tamquam primogenitus, regnum Dalmatiae et *v* Dio-
 cliae obtinuit; fratri Venciano, Stephano voce Graeca
fratres, interpretato, Serviae Rasciaeque principatu, cum
 titulo magni Iupani, fraterna aequae ac christiana
 caritate concessio: inter quos et praefatum Innocen-
 tium pontificem plures epistolae intercessere, ut in
 ejusdem pontificis decretali libro est videre.

S. Sabas mo-
nachus in
Atho monte.

x

imperantibus
Constantino-
poli Latinis:

4 Rascus tertio loco genitus, vivente adhuc patre,
 cum ab infantia animum ad pietatem adiecisset, in-
 deque praeter ceteris fratribus a patre diligenter, ubi
 primum adolescere cepit, aulicas turbas pertaesus,
 insciis genitoribus, domo prolapsus, ad sacros viros
 qui iuga montis Athos, ex Macedonia in Aegaeum ma-
 re altera crepidine procurantis incolebant, sese rece-
 pit; qui locus ea tempestate Thelaidis Syriaeque sa-
 cras solitudines referebat, confluentibus in illum vere
 sacri sanctum montem, idcirco a Graecis Άγιον όρος ap-
 pellatum, ex universo Oriente non solum, sed et ex
 Occidente, solitariae vitae undique amatoribus: praeser-
 tim cum per ea tempora Constantinopolitani imperii
 clavus, sicuti et ejusdem ecclesiae temperamentum,

- c) Najslavniji, ali ne i najstariji. Rođen je 439. god. za vrijeme konzula Teodosija XVII, a umro je 5. decembra 531. god. kao što je kratko rečeno 20. januara u predgovorima br. 12 i 15 za Žitije sv. Eutimija.
- d) Njegova djela ćemo objaviti 12. aprila. U njima se kaže: "mučeništvom je ovjenčan 5. dana sabata poslije Pashe tj. uoči aprilskih Ida,⁵ za vrijeme careva Valentinijana i Valenta i konzula Modesta i Arintija" god. 372. kada Pasha pada 8. aprila. Umro je, dakle, u IV v., ne pred kraj V-og i stariji je od Velikog Save.
- e) Kod nekih "Misija". Ptolomej piše u devetom poglavlju treće knjige da Dardanci nastanjuju dio "gornje Misije", najbliži Makedoniji, a drugi kažu drugačije: njihova djela nijesmo smatrali vrijednim da bismo objavili njihove tvrdnje.
- f) Slično piše o Srbima i Rašanima Leonklavije u Zborniku istorije Turske u poglavlju 37. O položaju slavni gradova govori se u Izvodu istorije Ugarske Petra Ranzanija, u indeksu 2.
- g) Možda je po ovom rodonačelniku porodice svim budućim kraljevima iz ove porodice bilo zajedničko ime Stefan, kao kod drugih naroda: Cezari, Faraoni, Ptolomeji itd., o čemu priča Basilije Jovan Herold u Genealoškom popisu za Nikitu, Gregora i Halkondila.
- h) Ternovica, kod savremenih geografa, blizu izvora rijeke Drine, kojom se Srbija graniči sa Dalmacijom, u okviru čijih granica bijaše nekada. (Kod domaćih autora naziva se Travunija, današnje Trebinje.)
- i) Ptolomej u 2. knjizi Geografije, u poglavlju 17 kaže "Drinus". Od istog, kaže, brda Dalmatinskog teče druga rijeka, koja se zove "Drinus" i koja se uliva u rijeku Savu.
- k) Turocije u Hronici Ugarske, u odjeljku 2 gl. 63 naziva Uroša velikim komitom, čija se kćerka 1130. god. udala za Belu II Mračnog, kralja Ugarske i rodila Geisu II, koji je potom bio kralj.
- l) Kod Nikite u 5-oj knjizi kaže se da mu je zato car Manuilo objavio rat. Kaže: "Bijaše čuo Manuilo da je srpski vladar čovjek nemirnog i nezasitog duha, Stefan Nemanja, s pravom kao odvažniji napada granice i svoje popularne teško pritiska i napada, zaboravivši na svoju sudbinu prisvojio je vlast nad Krabacijom i Kotorom" itd. Manuilo je umro 1180. god. pošto je malo godina prije toga zaratio sa Nemanjom i prinudio ga da mu ostane vjeran.
- m) Kod Ptolomeja Nesus, dardanski grad, kod Antonina i Cedrena Naisus, kod savremenih geografa Nisi, kod rijeke Ibar, koja od Morave teče u Dunav. O ovom gradu, sjedištu nekih careva, veoma učeno raspravlja naš Mihael Alford, u knjizi "O Konstantinovoj domovini" u prvoj glavi, odjeljku dva i tri.
- n) Saladin je osvojio Jerusalem 4. oktobra 1187. god. A Fridrih je sljedeće godine započeo putovanje na Istok.
- o) Opat Arnold iz Libeka u knjizi 3 "Hronika Slovena" gl. 29, pošto je opisao carev put preko rijeke Save, dodaje: 500 robova, koji su izašli da pribave hranu za stoku ubijeni su strijelama od strane ljudi iz te oblasti, koji se zovu Srbi. A sljedećeg dana došao je vođa istog plemena i učinio hominijum caru Dominu, prihvativši od njega lično svoju zemlju po pravu beneficijara.
- p) Pošto je kraljevsko sjedište Naisa premješteno u Bodon ili Budonijum (Vidin), a taj grad leži uz Dunav. Pominje ga Turocije u odjeljku 3 gl. 33.
- q) Bila je treća kćerka cara Aleksija, koju je, pošto je on bio u Palestini, stric Isak obećao Stefanu, Nemanjinom sinu, vladaru Tribala. Nikita u trećoj knjizi Aleksija. (Nikita griješi, jer sam sv. Sava svjedoči kad kaže da se Simeon Stefan nikada nije ponovo ženio.)
- r) Potom se udala za drugog Stefana, njegovog sina, a o tom incestu i uvredi može da se konsultuje Nikita. (Bolje je konsultovati Pejavčevića, na str. 153, koji je mudro opazio da Nikitu treba umjerenije tumačiti.)
- s) Bio je na čelu crkve od 8. januara 1198. do 17. jula 1216. god.
- t) Kod Nikite Βολκοζ nazvan Volkus (tj. Vuk).
- v) Kod Ptolomeja grad Doklea, kod Latina ponajviše Dioklea, Dioklecijanova domovina. Oblast kojoj ona bijaše glavni grad čini se da je nazvana istim imenom, zbog čega Ptolomej narod zove Dokleatima.

---

⁵ 12. aprila.

penes Latinos exstaret. *y* Ineunte enim terdecimo Christiano seculo, Balduinus, comes Flandriæ, iturus in Palestinam, prius opera Venetis Jadræsi bello navata in Dalmatia, cum mox eisdem conjunctis viribus, Alexio Isaaci Angeli filio, qui per Alexium Comnenum tyrannum solio paterno fuerat dejectus, in avitum regnum restituto, paulo post eodem principe, vix regni gustatis primitiis, per Murzuphllum unum ex proceribus græcis, regno vitæque deturbato, Constantinopolitanum imperium impio parricidæ eriperat, illudque cum sociis diviserat, ita ut fascibus regni apud ipsam manentibus, patriarchalem thronum Veneta natio suppleret, Ægei maris insulis eidem genti concessis; Bonifacio vero, Montisferati marchioni, regno Thessaliæ eum *z* insula Creta; Gothifredo, Francico dynastæ, Athenarum et Achaïæ principatu: ita ut universa Græcia Europæa ad Romani pontificis obedientiam transitum faceret; cujus summa potestas per eas oras viguit *aa* sexaginta annorum spatio, dum post Balduinum Henricus ejus frater, tum Petrus Antissiodorensis, hujusque filius Robertus, et denum alter Balduinus habenas Græcæ regni tenuerunt. Qua occasione Constantinopolitanis præsulibus, sicuti Græciæ, ita etiam adjacentium regionum populis in catholica unitate retinendis, toto nisu intentis, pietas extincta ferme per eas partes brevi revixit. Exemplo filii *bb* pius pater, regno duobus natis relicto, valedicens Eudociæ, Alexii regis Græcorum filia; quam post mortem prioris duxerat conjugis, in Papiæ monte, teste Niceta, monasticam vitam arripuit.

a Edidit hanc Vitam in libro, qui Regio Sanctitatis Illyricæ fecunditas inscribitur, ac Romæ editus est an. Christi 1630, Ferdinando III, tunc Hungariæ Regi, dehi Casari Augusto, dicatus, et eminentissimo cardinali Francisco Barberino. Ipse autem Tomæus postea creatus est episcopus Bosnensis. Nos Vitam in capita partiti sumus, et scholia addidimus. [Eodem Vita S. Sabbe, commentarius illustratus et præfatione aucti præditus Venetiis, anno 1789, opera et studio Joan. Paulovich Lucich. Maruæ illius plane ignoravi Vitam, ex quibus Trifolium nostrum Serbicum conficimus; sed contra adit fontes, nunc ignotos.]

b Imo plures, ut hoc opera nostro ostendatur. Nam præter Julijannum cognomento Sabham, quod Senem vel Priscum significat, de quo agemus 18 Octobris, alium hoc ipso 14 Januar. dedimus Sabham monachum Sinaitam et martyrem. *c* Celebratissimus, non antiquissimus. Natus est Imp. Theodosio XVII consule an. Ch. 439, mortuus an. 531, quinta Decembris, ut breviter dicitur 20 Januar. ad Vitam S. Euthymii num. 12 et 13, in prolegomenis.

d Acta ejus dabimus 12 Aprilis: in his dicitur martyrio coronatus quinta die sabbati post Pascha, hoc est, pridie idus Aprilis, Valentiniano et Valente imperatoribus, consulatum gerentibus Modesto et Arintho an. Chr. 372, quo Pascha incidit in 8 Aprilis. Obiit ergo sæculo quarto, non sub finem quinti, et Magno Sabba senior est.

e Quibusdam Mysia. Ptolemæus lib. 3, cap. 9, Mysiæ superioris partem Macedoniæ proximam a Dardanis incolis scribit, alii aliter: quarum opera pretium non ducimus, sententiam modum afferre.

f De Servii et Rascis consimilia scribit Leunclavius in Pandecte historiæ Turcicæ cap. 37. De celebriorum civitatum sitis agit in epitome rerum Hungar. Petri Hantzani, Indice 2.

g Ab hoc forte famillæ auctore Stephani nomen omnibus illius gentis regibus commune deinceps fuit, ut tibi Cæsaris, Pharaonis, Ptolemæi, etc., quod tradit Basilus Joannes Heroldus in tabula Genealogica ad Nicetam, Gregoriam et Chalcondyliam.

h Ternoviza modernis Geographis, prope fontes Drinae fluvii, qua Servia attingit Dalmatiam, intra cujus olim fines inclusa. [Apud auctores indigenas vocatur Travunia, hodie Trebigne.]

i Drinus Ptolemæo lib. 2, Geogr. cap. 17. Ab eodem, inquit, monte Dalmatiæ, alius amnis defluit Drinus nomine, qui in Saum fluvium exit.

y

k Thurocius in Chronico Hungarorum part. 2, cap. 03. Uros magnam comitem vocat, cujus filia circa an. Ch. 1130, nupsit Bela II. Cæco, Regi Hungariæ, atque Getsam II peperit, qui dein rex fuit.

l Ideo Manuel imperator bellum illi indicit, apud Nicetam lib. 5. Audierat Manuel, inquit, Serviorum principem, inquieto et insatiabili ingenio hominem, Stephanum Neomaneum justo audaciorum factum, finitima quæque invadere, ac populares suos graviter premere ferro grassantem, suæque fortunæ oblitum Cræbatiam et Cattarorum dominatum sibi vindicare, etc. Obiit Manuel an. Chr. 1180, cum paucis ante annis Neomani bellum intulisset, et ad fidem sibi servandam cogisset.

m Ptolemæo Nesus Dardaniæ urbis, Antonino et Cedreno Naisos, modernis geographis Nisi, ad Ibarem fluvium, qui a Morava absorptus in Danubium effluit. De ea urbe quorundam imperatorum sedit multa eruditè disputat Michael Alfordus noster lib. de Constantini patria cap. 1, sect. 2, § 3.

n Capta a Saladino Hierosolyma 4 Octob. an. 1187, Fredericus vere sequente iter in Orientem suscepit.

o Arnoldus

Naisus urbs Dardaniæ.

bb
pater ex Regi monachus.
Lib. 3. Alexii Angeli.

cc
Plures Sabba Sancti.

dd
Stephani Rascie Reges.

ee
Drinus fl.

- x) *Kantakuzen, zbog mnogobrojnosti manastira, koji su raštrkani na sve strane naziva "Sveto brdo" i nebeskom državom u knj. 2 gl. 30, a same monahe "svetim ljudima" u knj. 2 gl. 40 "koji su od Boga nadahnuti" knj. 4 gl. 24 i "koji se odlikuju svetošću među ostalima" knj. 3 gl. 34. Dosad u ovo vrijeme pod Turcima, kako svjedoči Leonklavije u sadržaju "Istorije Turske" gl. 17 preostaju dvadeset tri manastira koji su posebno, nekada bili nastanjeni sa 200 ili 300 monaha. Ni sada ih nije mali broj.*
- y) *godine 1204. 12-og aprila u ponedjeljak šeste nedjelje četrdesete Latini su osvojili Konstantinopolj, kako svjedoči Nikita kod koga je, kao i kod Nikifora, Gregora, Georgija Logote i mnogih Grka i Latina opisana ova promjena u Carstvu.*
- z) *Nikita kaže da su Krit osvojili Đenovljani. Blond kaže u Dekadi drugoj šeste knjige da su ga osvojili Mlečani.*
- aa) *Tj. samo 58 godina, jer su Grci povratili Konstantinopolj 1261. god.*

- o *Arnoldus Abbas Lubecensis lib. 3. Chronici Slavorum cap. 20, post descriptum iter imperatoris ultra Savaum fluvium, addit: Quingenti servi pabulatum exeuntes sagittis ab hominibus illius regionis, qui Servii nuncupantur, interfecti sunt. Altera autem die venit dux ejusdem gentis, et fecit domino Imperatori hominibus, suscipiens ab ipso terram suam jure beneficiario.*
- p *Negia Sede Naiso Bodonem, sive Budonium, [imo Vidinum,] quod oppidum. Danubio adjacet, translata; cujus meministi Thurocius par. 3, cap. 33.*
- q *Erat Alexii Angeli tertia filia, quam eo in Palastina oberante Isaacius patruus despondit Stephano filio Neemanis, Triballorum Principi. Nicetas lib. 3, Alexii. [Fallitur Nicetas, teste ipsomet S. Sabba, aiente S. Simconem nunquam ad secundas nuptias convolasse.]*
- r *Nupta dein alteri Stephano, hujus filio, de quo incestu, ejusque ultione, consulti potest Nicetas. [Consulatur potius Pejacevicus pag. 133, qui Nicetiam mitius interpretandum esse prudenter observavit.]*
- s *Praefuit ecclesiae ab 8 Januarii 1218 ad 17 Julii 1216.*
- t *Niceta Νίκητα, Volens dicitur, [id est Lupus.]*
- u *Ptolemaeo Doctea urbs, Latini sere Dioclea, Diocletiani patria. Regio, cujus illa erat caput, eodem nomine dicta videtur, quare et Docheate populi apud Ptolemaeum.*
- v *Antus mons a monachis habitatus.*
- x *Combucacenus ob frequentiam monasteriorum sanctum montem passim et caelestem civitatem appellat lib. 2, cap. 30, ipsos monachos viros sanctos lib. 2, cap. 10, a Deo afflatus, lib. 4, cap. 21, caeteris sanctimoniam praestantes lib. 3, cap. 34. Adhuc hinc tempore sub Turcis, teste Leonclavio in Pandecto Historiae Turcicae cap. 17, supersunt viginti tria monasteria, quorum singula olim a 200 aut 300 monachis fuere inhabitata; nec exiguus nunc eorum numerus est.*
- y *An. Ch. 1204, 12 Aprilis, feria 2, hebdomadis 6 Quadragesima: capta est a Latinis Constantinopolis, teste Niceta, apud quem, uti et Nicophorum Gregoram, Georgium Logotheam, Graecos et plures Latinos, descripta haec imperii mutatio.*
- z *Niceta vult Cretam a Genuensibus occupatam. Blondus Decade 2, lib. 6, a Venetis. an Imo 58 tantum, cum Constantino-polis a Graecis recuperata sit anno 1261.*

Glava druga

Arhiepiskopat Srbije. Smrt u manastiru Mileševa

U to vrijeme, mladi kraljević Rastko, među monasima nazvan Sava, pošto se uzdigao vrlinom i stigao do zrelosti, nakon smrti Teodora, episkopa Srbije, naslijedio ga je, premda nerado, na tom položaju. Grad Srbiju, da ga neko ne bi shvatio kao čitavo kraljevstvo, car Jovan Kantakuzen ovako opisuje: Ne mali grad Srbija nalazi se na granici ^{a)} Botijeje i ^{b)} Tesalije. Sagrađen je na strmim obroncima brda i od podnožja je viši, kao što izgleda onome koji mu se približava. Završava se na samoj kosini brda, rastavljen i ograđen trostrukim zidom, tako da se izvana može pomisliti da su to tri grada, koji se nastavljaju jedan na drugi. Sa svake strane je opasan dubokim dolinama. Ovo je većinom opisano u poglavlju 19. knjige 4. Briga nad ovom crkvom nakon najusrdnijih molbi naroda, kralja i braće Velikog Župana, napokon je prihvaćena, tako da je svojom pastirskom dužnošću učinio dovoljno da je konstantinopoljski patrijarh njemu povjerio punomoćja sa najširim ovlašćenjima u svim djelovima svoje uprave i upotrebi ilirskog jezika. Zbog toga je svuda smatran drugim ^{c)} patrijarhom. Ipak, njegova osobita briga bila je vezana za srpsku crkvu, koju je, zbog blizine šizmatika učinio da postane od podivljale zemlje dobro obrađeni vinograd. Zbog toga je svim silama nastojao da crkvu, očišćenu od zabluda, vrati kultu katoličke vjere. U tom njegovom pastirskom poslu i nastojanju, od velike pomoći je bio ugled kraljevskog porijekla i potpora kraljevske braće, povezane sa najpouzdanijom pobožnošću. Naročito, pošto je nedavno hrišćanskim nastojanjem obojice vladara, pod pokroviteljstvom rimskog pape ^{d)} Inokentija održan narodni sabor u ovim oblastima, sa predsjedavajućim Jovanom, kapelanom Apostolske stolice i Simonom podđakonom, kao legatima. Na saboru su donijete veoma korisne odluke, koje se tiču obnove sveštenstva, kako u Dalmaciji, tako i u Srbiji i Duklji, sa doljepotpisanim Jovanom, arhiepiskopom ^{e)} Duklje i Bara, Dominikom, arhipresviterom Bara i episkopima: Petrom iz Skadra, Jovanom iz Polata, Petrom iz Drivasta, Dominikom iz Svača, Natalom iz Ulcinja i Teodorom iz ^{f)} Srbije; uz "veliku podršku kralja Vukana i gospodara Venecijana. Na tom saboru je posvjedočeno koliku snagu ima pobožnost povezana sa kraljevskim ugledom u oplemenjenim crkvenim poljima; jer za kratko vrijeme, ne samo njegov srpski narod, koji mu je povjeren, već i svi okolni narodi hrišćanske vjere, nanovo su procvjetali starim sjajem pobožnosti.

6) Njegovoj neumornoj pastirskoj brizi, potpomognutoj kraljevskim porijeklom, odmah se pridružila briga, svakako neophodna kao drugi dar svim velikim poglavarima, jer, narodi, naimе, koji su mu, punomoćjem konstantinopoljskog trona, povjereni, razlikuju se po običajima i znanju, a sastoje se od Grka, Latina i Ilira i većinom se međusobno raspravljaju, jer su iz različitih postojbina. I tako je ispunio hrišćanskom vještinom i mudrošću, radi unapređenja njihovog spasenja i sklapanja mira među njima, da od naroda, koji se veoma razlikuju, po običajima i načinu razmišljanja, pošto ih je pridobio svojoj ljubavi i poštovanju, učini tu svjetinu jednom porodicom, koja je sprijateljena obostranom odanošću. Uvećao je vrlinu nahodaenja, prijaznost, što je rijetka vrлина kod ljudi plemenitog porijekla, tako da nikoga ko je došao kod njega nije odbio, niti ga neveselog ostavio da ode. Od nadgledanja i bavljenja pastvom nikada ga nije mogla odvratiti nikakva udaljenost mjesta, nepristupačnost ili divljaštvo naroda, da ne dođe do svih i svima očinski otvori srce i dušu.

7) Jednom je, dijelom zbog sjećanja na prethodno obrazovanje, dijelom zbog dužnosti da obavi posao, došao u manastire na sv. Gori, za koju smo rekli da se proteže od Makedonije do Egeja i tu svetu četvu, različitu zbog upotrebe raznih jezika, posjetio u mnogim ^{g)} lavrama tj. nastambama. Došao je u veoma slavan manastir, među najvažnijim u mjestu, u kome će kasnije, provesti svjetovni život, među ljudima koji su se posvetili Bogu, u kome se, većinom podučavaše

CAPUT II.

Archiepiscopus Servie. Obitus in Milesceno monasterio.

Sabbas fit Servie Archiepiscopus.

a b

et Vicarius Patriarche Constantinopolitani.

c

Concilium nationale celebrat.

d

e

Quo tempore regis adolescens Rasco, Sabbas inter cœnolitas dictus, post magna virtutum incrementa, ad maturam ætatem progressus, mortuo Theodoro Servienti episcopo, in ejus locum vel invitatus sufficitur. Urbem Servie, ne quis totum regnum pro ea accipiat, Joannes Cantacuzenus imperator ita illam describit : Servia urbs non parva, ad confinia a Botiæ et b Thessalie jacet; ædificata est super montis ardua prominentia, statimque a principio semetipsa altior, sicut est, accedenti apparet. In ipso autem jugo montis desinit, triplici muro distincta et intersepta, ut foris existimes tria esse oppida, aliud post aliud; utrinque vallibus profundis circumdatur. Hæc et plura cap. 19, lib. 4. Cujus ecclesiæ cura, post instantissimas populorum regisque ac magni Jupani fratrum preces, tandem suscepta, ita suo pastoralis numeri fecit satis, ut Constantinopolitanus patriarcha in omnibus suæ curæ partibus, quacumque Illyricæ linguæ usus habebatur, ei suas vices cum amplissima auctoritate demandaret; unde vulgo tanquam alter c patriarcha est habitus. Præcipua tamen ei cura fuit circa Serviensem ecclesiam, quam, ob schismaticorum vicinitatem, silvescentem potius agrum, quam bene cultam vineam, invenerat : quam obrem totis in eo viribus incubuit, ut ab erroribus repurgatam cultui pietatis catholice restitueret. Quo in negotio pastoralis ipsius sollicitudini magno adjumento fuit, auctoritas regii sanguinis, fratrumque regnantium favor, spectatissimæ pietati conjunctus. Præsertim cum non ita pridem, utriusque principis christiana industria, concilium nationale in illis partibus, Romani pontificis d Innocentii auctoritate, fuisset celebratum, præsentibus Joanne sedis apostolicæ capellano et Simone subdiacono legatis, in eoque soluberrimæ constitutiones, pro reformatione cleri, tam Dalmatiæ quam Servie et Dioclie, editæ fuissent, subscribentibus Joanne e Dioclen. et Antibaren. archiepiscopo, Dominico archipresbytero Antibaren. episcopisque Petro Scutaren. Joanne Polatien. Petro Drivasten. Dominico

Suacien. Natali Dulcinen. Theodoroque f Servien. magno applausu Vuksani regis, Vencianique principis : in eo siquidem comprobatum fuit, quantas vires pietas cum auctoritate regia conjuncta in excolendis silvescentibus ecclesiarum agris habeat; cum brevi tempore non tantum Servienensis ejus sponsa, sed omnes circumcirca positæ christianæ plebes in antiquum pietatis nitorem reforescerent.

6 Pastoralis ejus indefessæ sollicitudini, regio sanguine roborata, dos altera summis quibusque præsulibus imprimis necessaria, discretio nimirum, proxime juncta accessit; cum enim populi sibi per vices Constantinopolitani throni commissi, ex Græcis, Latinis, Illyricisque, ritu scituque discrepantibus, constarent; mistisque sedibus plerumque inter se agerent; ita eorum saluti promovenda, ita pacis inter eos concilianda, christiana dexteritate prudentique se gessit, ut ex diversissimis gentibus, moribus, animis, omnium in sui amorem et observantiam adtractis, eos tanquam unius familie plebeculam, caritate mutua conjunctos efficeret. Adauxit præstantiam discretionis, in nobilioribus stemmatibus rara virtus, affabilitas; qua ut neminem ad se accedentem exclusit, ita non nisi lætum abscedere permisit; in perlustrandis et adeundis piorum gregibus, nulla locorum distantia, asperitate, gentiumve ferocia deterreri potuit unquam, quominus ad omnes accederet, cunctisque paternas aures et pectora aperiret.

AUCTORE TOMCO NARNAVITIO.

f

moderatus et industrius in variis nationibus pacifice regendis.

diligens in visitanda diœcesi

omladina, prema običaju tog vremena. Zbog njihovog položaja i nadanja napao je poglavara mjesta, kad se ovaj žalio da su duševna borba i trud propali u takvom načinu obrazovanja mladeži, jer omladina ne popušta ni pred prijetnjama, ni pred bičevanjem zbog urođene drskosti. Sveti čovjek, prihvativši da bude predsjedavajući u parnici, ali pred starješinama, upitao je čovjeka da li bi bilo od koristi da se nježni izdanci drveća, koji su tako zaštićeni od štetnosti nevremena, da se posađeni između ograde, čvrstih zaklona od zidina i zaštićeni od objesti sunca i vjetra mogu sačuvati i da li bi se ikada mogao nadati da takva biljka izraste u zrelo drvo? A kad je onaj odgovorio da bi od takve pažnje izraslo samo nešto nevaljalo, tada Sava teče: "Da li, dakle, potomke plemenitih roditelja, plemićkog porijekla, treba odgajati surovije od najobičnijeg drveta i kome će ono biti povjereno"? I šta je čudno što se potomstvo veoma slavnog porijekla ne obogaćuje vrlinama, među ljudima posvećenim Bogu, dok, s druge strane, na ljudski i božanski sud se zaklinje, zatvorima, bičevanjem i neljudskom okrutnošću pobješnjelih zvijeri? I kako će moći reкао je, da ikada osjećaju naklonost prema vama ili prema onome što vi nudite, dok vas oni koji su veći iskušavaju najstrožim izvršiteljima. Nježne izdanke mladosti, zaista treba sačuvati od oštih vihora nevremena, ali, ipak, na taj način, da im se ne uskraćuje, kada je vrijeme prikladno, prijatno strujanje zdravih vjetrova i ugodni sunčevi zraci. Šta ako se dogodi da mlade biljke ne osujete nade veoma dobrotivih zemljoradnika i tim zemljoradnicima ne donesu nikakvo ili veoma malo razočarenje. Takođe, ni vajari, ni kovači metala nikako ne štete stalnim udarcima kipu koji oblikuju, već ponekad ruka pokreće maljeve za brušenje i mazanje i mekše rastezanje. Da ne bi kadšto ono što će se brusiti bilo suviše krto, ili da se mazanjem ne bi omekšalo ono što treba da bude čvrsto, strujanjima vjetrova i sunčevim zracima se izlaže. Tako ni svim ljudskim tijelima ne odgovara ista hrana, već ishrana treba da je u skladu sa različitim prirodama. Isto načelo treba primijeniti prilikom bavljenja dušama i u oblikovanju vrlina. Upravo tako od ljudi postaju nemani, na štetu cijele države. I to greškom onih koji na zvjerski način oblikuju mladice slične sebi. Opet iznova razmišljaju da li su igdje čuli za vrste biljaka, koje čim su pustile nježne korijene u zemlju, rađaju zrele plodove. Prisjećaju se prošlosti i ispituju da li su se u ranoj mladosti razvijali po ozbiljnosti prosuđivanja i vrlom načinu života, kojim nadsijavaju ugledne primjerom poznih godina? Same mladice plodova, ako prije ne istrunu, vlažne pod zemljom, nikako se ne pretvaraju u travu. Nadalje, trava, poslije promjene godišnjeg doba i smjenjivanja vjetra i kiše, kao i blagošću sunčevih zraka, hvata korijenje u osje i klas i hranljivo žito. Ovim i mnogim drugim očinskim opomenama ublažio je jaram, do tada jedva podnošljiv, to jest nekoristan, da ne kažem poguban, koji je pobožna omladina podnosila i samim upraviteljima teret veoma tegobne brige činila veoma prijatnim.

8) Pošto je srpska crkva darovana ovim i za narod drugim izvrsnim uredbama, poslije mnogo godina, korisno provedenih u pastirskoj službi, napokon je ostvario jednu jedinu želju kojoj je težio, nekadašnju samoću, da razriješen od okova svoje crkve, ponovo se vrati na Svetu Goru, ali tako, ipak, da ni onima koji su na drugim mjestima provodili monaški život, katkad ne uskrati svoje prisustvo. Odatle, bogat i godinama i zaslugama, upravo je u manastiru Mileševa, sazidanom unutar djedovskog gospodstva, odloživši zemaljski teret, uzletio na nebo 14. januara pedesetih godina XIII v. ^{h)}

Komentari uz drugu glavu

a) Botijeja oblast Makedonije, nalazi se između Albanije i Tesalije. Odatle kod Kantakuzena, u knjizi drugoj gl. 32, iz Albanije preko Botijeje i Tesalije stiže se u Solun. Kod istog autora u poglavlju 24 kaže se za grad Kastorij u knjizi prvoj, poglavlju 51. da je veoma utvrđen, zbog jezera koje ga opasuje, kako ga prikazuju savremeni geografi. Iz jezera ističe rijeka Kastor u Termški, a sada Solunski zaliv i ta obala Botijeje je bez pristaništa kod Kantakuzena u knj. 3 gl. 63.

7 Aliquando tum prisca educationis memoria, tum muneris exsequendi officio, cum ad cœnobia sancti Montis, quem ex Macedonia in Ægeum procur-
 rere diximus, accessisset, sacramque illam turbam, plurimis q̄ lauris, id est domiciliis, juxta diversarum linguarum proprietates, distinctam inviseret; sibiit præclarum inter præcipua loci cœnobium, in quo plurima juvenus, juxta illorum temporum consuetudinem, secularem postea vitam actura, inter Deo sacros viros, instituebatur. De quorum statu speque cum loci præsidem interpellasset, isque provsus in ejuscemodi juventute educanda, utpote que nec minis, neque flagellis ab innata ferocitate quicquam remitteret, oleum et operam amitti cœquereretur; sanctus vir, præside in partem, sed eorum senioribus, accepto, interrogavit hominem, utrum expediret teneras arborum plantas ita ab injuriis temporum servare munitas, ut radicatas inter septa murorumque areta propugnacula, et solis et venti sævitiam ignorarent, et utrum ab ejuscemodi planta maturæ arboris unquam sperare posset incrementa? Cumque ille respondisset, nil minus quam quid tale ab ejuscemodi cautela; tum Sabbas; Ergone ingenis parentibus, claroque sanguine nata soboles, durius quam arbor vilissima, cuique inservitura, erit educanda? Et quid mirum nobilissimorum natalium prolem, nullis virtutum incrementis augeri, dum sævissimarum ferarum instar, carceribus, flagris, omni denique inhumanitatis rigore, inter viros Deo sacros ad divina æque ac humana fastidienda adigitur? Et qui fieri poterit, inquires, ut unquam vel vestri vel rerum a vobis propositarum capiantur affectu, dum vos durissimis exactoribus immaniores experiuntur? Tenella planta juventutis a rigidioribus tempestatum turbinibus est illa quidem præservanda, eo tamen temperamenti tenore, ut suaviores salubrium ventorum auræ, jucundioresque solis radii, minime illis opportuno tempore denegentur. Quod si fiat, et juveniles plantas beneficentissimorum agricolarum spem non elusuras, et iisdem agricolis nulla vel minima fastidia allaturas. Statuarios etiam, metallorumque fabros, nequaquam perpetuis ictibus efformando signo insultare, sed aliquando post malleos ad limaturas, et ab iis ad unctiones, et molliores extensiones, manum admovere. Quin interdum

invisit monasteria in monte Atho:

g

monet Præsidentem in erudicanda juventute nimis severum.

no

- b) *Isti Kantakuzen u knjizi 3 gl. 58 kaže: "Grad Srbija na granici Tesalije" i u knj. 2 gl. 28: "Tesalija se graniči sa Botijem". Dakle, Tesalija je kod njega dio Makedonije do Soluna a prethodno pod br. 4 kaže se da je kraljevstvo Tesalije osnovao Bonifacije, markiz od Monsferata.*
- c) *Odatle su možda, nasljednici dokazivali svoje pravo na titulu patrijarha. Bula Inokentija VI napisana Joanikiju, patrijarhu Srbije, postoji kod Vadinga u šestom tomu Anala Mladih za godinu 1354, kao što će se reći na više mjesta za Žitije sv. Petra Tomazija, 29. januara.*
- d) *Ovo je Inokentije IV, koji je bio papa od 24. juna do 13. decembra 1254. god.*
- e) *Aleksandar II je 1062. poslao palijum Petru, arhiepiskopu Duklje i Bara, kao što za tu godinu iznosi Baronije u XI tomu pod brojem 113. Mirej u knjizi 4. Liste arhiepiskopata piše da je on "primas Srbije" i njemu podređuje ovdje nabrojane episkope, ali pojedine stolice obično drugačije naziva, kao što se kod njega vidi.*
- f) *Mirej ga naziva Sierbijenskim, da li je različito od Servijski kojima je bio poglavar sv. Sava? (Poriče Pejačević u Istoriji na str. 168.)*
- g) *Lavre je na Atosu osnovao Kantakuzen u knj. 1 gl. 31, knj. 3 gl. 34 itd. O razlici između lavri i manastira govorićemo 20. januara u predgovoru za žitije sv. Eutimija.*
- h) *Sv. Sava je umro 1237. god. Ne u manastiru Mileševa, već u Ternovi u Bugarskoj. Odatle je prebačen u ovaj manastir.*

ACCITORE
TOSICO
MARNAVITIO.

ne limaturis plus nimio rigeant, vel unctionibus pul-
veri inhaerendo modum praebent, ventorum aurae
solaribusque radiis exponi. Humanis quoque corpo-
ribus non eosdem cibos omnibus conducere, sed pro
naturae diversitate alimenta subministrari debere.
Eandem rationem in animis pertractandis, ad vir-
tutem efformandis adhibendam. Secus ex hominibus,
universali reipublicae detrimento, belluas fieri: idque
eorum culpa, qui belluinis modis similes sibi juvenes
informant. Iterum atque iterum mente revolverent,
an ullibigentium plantas audiverint, quae ubi primum
radices tenellas solo infixerint, maturos fructus pro-
ferant? Pristinos aetatis annos in memoriam revoca-
rent, examinarentque an prima adolescentia, ea ju-
dicii gravitate, morumque praestantia vigerint, qua
jam graves annis aliis exemplo praeserent? Ipsa
frugum semina prius humida sub tellure nisi putre-
scant, in herbam assurgere nequaquam; herbam
porro non nisi post alternantes tempestatum anni
vires ventorumque pluviarumque simul, ac radiorum
solis indulgentia in aristam et spicam, ipsaque de-
num victualia grana coalescere. Iis plurimisque aliis
paternis monitis, et pia juvenutis jugum, ad illam
diem vix tolerabile, saltem inutile, ne perniciosum
dicam, allevavit, et ipsis moderatoribus, molestis-
simae curae onus reddidit suavissimum.

Archiepisco-
pato relicto fil-
monio huius

8 Hisce dotibus Serviensi ecclesiae aliisque ple-
bilibus egregie institutis, post plures annos in pasto-
rali officio utiliter exantillatos, pristinae solitudinis,
et uni sibi vacandi desiderio, tandem obtinuit, ut
solutus ab ecclesiae suae vinculo, antiquos montis
Athos recessus repeteret: ita tamen, ut et alibi mo-
nasticam vitam agentibus, aliquando sui praesentiam
non denegaret. Hinc dierum meritorumque plenus,
demum in Milesevo caenobio intra avitas ditiones
constituto, terrena sarcina deposita volavit ad caelos
die quartadecima Januarii, circa quinquagesimum
tertiodecimi seculi annum h.

maritar 14
Janu.

h
Boticae regio.

Gastouci urbis.

a Botica, regio Macedoniae, media inter Albaniam et Thessa-
liam modernam. Hinc apud Cantacuzenum lib. 2, cap. 32, ex Al-
bania per Boticam et Thessaliam devenitur Thessalonicam.
Urbis in ea magna apud eundem auctorem cap. 24, Castoria, quae
lib. 1, cap. 51, mundissima dicitur, propter lacum quo cingitur,
quo modo exhibetur a modernis Geographis; ex lacu fluvius Castor
in Thermanicum, nunc Thessalonicensem, sinum effluit, eaque ora
Botica importuosa est Cantacuzeno lib. 3, cap. 63.

b Idem Cantacuzenus lib. 3, cap. 38: Servia urbs ad confinia
Thessaliae; et lib. 2, cap. 28: Thessaliae Boticae confinis. Est ergo
Thessalia apud eum pars Macedoniae ad Thessalonicam urbem,
ubi supra ann. 4 regnum Thessaliae constituit Bonifacius mar-
chion Montisferrati.

Patriarcha
Serviae.

c Hinc forte posteri patriarchae titulum usurparunt. Bulla In-
nocentii VI, inscripta Joannichi patriarchae Serviae existit apud
Waddington, tomo IV Annal. Minor. ad an. Ch. 1354, ut pluribus
dicitur ad vitam S. Petri Thomasti, 29 Januarii.

d Hic est Innocentius IV, qui sedit a 24 Junii 1243, ad 13 De-
cemb. 1254.

e Petro Diocensi et Antiharensi archiepiscopo pallium misit
Alexander II, anno Ch. 1062, ut ad eum annum refert Baronius
tomo XI, num. 113. Eum Serviam primatem scribit Mirans lib. 4
Notitia episcopatum, eique hic enumeratos episcopos subijcit,
sed aliarum singularum fere sedes appellat, ut apud eum videre est.

f Mirans Sierhousensem vocat, an a Servienti, cui S. Sabbas praer-
erat, diversa? [Negat Pejacevicus, Hist. pag. 168.]

g Laurus in Atho constituit Cantacuzenus lib. 1, cap. 31, lib. 3,
cap. 34, etc. De Laurae et canobii differentia agens 20 Januar.
ad vitam S. Euthymii § 1, in prolegomenis.

h [Obiit S. Sabbas anno 1237, non in caenobio Milesevo, sed
Ternobi, in Bulgaria; unde in illud caenobium translatus est.]

Glava treća**Opšte poštovanje**

9) Dokumenta koja su sakupili monasi sa Atosa da bi ih povjerali potomstvu za sjećanje veoma opširno pripovijedaju o njegovom životu. Iako se ne bismo kolebali da brinemo za ovu grčku vjeru, jer su žitija napisana u kasnijim vremenima, kada je, pošto se ugasilo Latinsko carstvo u Grčkoj, nestala i čistota latinske iskrenosti, za vrijeme vladavine Paleologa. Ipak ću ukratko ispričati o onome što seže do naših dana i čemu se treba diviti, a to je njegova dokazana svetost. Zaista, ova vrijedna svojina, svetost preslavnih ljudi, to je svježina njegovog tijela koje su hodočasnici slavili u toku 350 godina, stalnim pohodom. Tolika je bila postojanost njegovih udova, kao da je u pitanju leš nedavno preminulog čovjeka, što je, bez ikakve sumnje, znak njegove anđeoske čistote. Ispitalo se sa uspjehom, dostojnim divljenja, sknavljenje njegovih svetih mošti, koje su počinili bezbožnici u našem vijeku.

10) Sinan, Veliki vezir sa Otomanskog dvora, koji je smatran drugim Pompejem ili drugim Velizarom, koji je ^{a)} oteo Tunisko kraljevstvo u Africi iz vlasti Hispanaca, povratio Persijsko kraljevstvo u Aziji, zadobio velike ^{b)} pobjede u krajnje opasnim situacijama, napokon je upravo u Evropi osvojio dobro utvrđeni grad ^{c)} Jaurin u Ugarskoj, koji je bio odbrana Germanije i Italije, da ne kažem hrišćanskog svijeta, kao i mnoge druge tvrđave i gradove od velikog značaja u Ugarskoj. Kad je poslije toliko pobjeda i trijumfa saznao da su hrišćani, pritisnuti turskim jarmom, prizivajući pomoć od sv. Save, 95-te godine XVI v. povratili pod hrišćansku slobodu grad ^{d)} Strigon, metropolu Ugarske, Višegrad, nekadašnje sjedište panonskih kraljeva, Vaciju i Kanadiju, episkopske gradove, kao i mnoge druge gradove u Ugarskoj Transilvaniji, Slavoniji i Hrvatskoj, pod vođstvom transilvanijskog vladara Sigismunda i vlaškog Mihaila, koji su se odrekli prijateljstva sa Turcima i da su se Bugari i Srbi, okitivši ratne barjake slikom sv. Save, udružili sa pomenutim vladarima i snuju tajne planove, sakupio je 100.000 vojnika, prodro u Srbiju i, objavivši rat moštima sv. episkopa, došao do grada Mileševa, gdje su, sa velikim poštovanjem držane mošti i, izvadivši tijelo iz groba, spalio ga je svetogrdnom vatrom. Do današnjih dana postoji priča, koja se nastavlja, potkrijepljena svjedočenjem kako Turaka tako i hrišćana, da, čim je plamen zahvatio svečevo tijelo, od lomače sve do neba, uz veliki žagor varvara uzdigao se prelijepi oblak, sa hiljadu boja, koji se dugo vremena zadržao, poput duge, uz neizvjesnost da li je to bio znak nesbeskog okrilja oko svečevih relikvija ili znak nesrećnog poraza Turaka, jer za ovim bogohulnim činom odmah je uslijedilo znamenje poslije poraza, sa sramotnom propašću samog bezbožnog vojskovođe. Malobrojni Ugri i Vlasi razbili su cara najmoćnije vojske, do tada pobjednika u svim bitkama, i u toku borbe njegov sopstveni konj ga je, ujedajući ga, zbacio u močvaru i tako je natjeran u sramotni bijeg. Kad je poslije bjekstva opet obnovio vojsku i kad je htio da okuša sreću, opet je razbijen i natjeran u bijeg. Vraćajući se iz bjekstva u Vizantiju, čija vojnička hrabrost bijaše zapamtila trijumfe u Aziji, Africi i Evropi, kad je ta ista hrabrost zahvaćena bogohulnim spaljivanjem svetih mošti, pošto Bog kažnjava vječnom sramotom svetogrđe varvara, jer želi da kose sa glave njegovih slugu ostanu netaknute svetim brojem, zlokobno je okončao život.

11) Kako se dalje čini, Bog je ukazao i poštovanje moštima svog sluga, pruživši im plemenito okrilje u porodici Kosača, veoma uglednoj među Mletačkim plemstvom i tako je uvećao poštovanje ovim poklonom svog dobročinstva. Ovo veoma prostrano gospodstvo kraljeva Bosne i Srbije, koje je u dužini obuhvatalo teritoriju od deset dana puta, od najunutrašnjijih oblasti Dalmacije sve do mediteranske Dardanije, svojim dobročinstvom je nazvao Vojvodstvom sv. Save, a same vladare koji upravljaju tim oblastima Čuvarima groba sv. Save, tako da je na porodičnom grbu prikazan lik lava koji drži ključ. Otuda iako je teritorija prije sto godina osvojena

CAPUT III.

De sancta veneratio.

S. Sabbæ corpus 350 annis integrum,

Vite ejus fusiori stylo prosequendæ non defuit occasio ex iis monumentis, quæ, a solitariis viris Athon incolentibus collecta, ad memoriam posteritatis habentur transmissa. Verum cum ea Græca fide laborare non ambigamus, utpote posterioribus temporibus conscripta, quibus extincto Latinorum imperio in Græcia, latina quoque sinceritatis puritas evanuit, Palæologis regnantibus principibus. Quæ tamen ad nostra tempora, sanctitatis ejus comprobandæ admiranda contigere, breviter subtexam; et quidem præclarum illud et sanctitate celeberrimorum virorum proprium, corpusculi nimirum ejus integritas, per trecentos quinquaginta annos, magno peregrinorum concursu celebrata fuit, tanta omnium membrorum consistentia, ut recenter extincti hominis cadaver appareret: indicio absque dubio puritatis ejus angelicæ: cujus sacræ reliquæ violatio quanti steterit sacrilegis nostra ætate, admirando successu spectatum est.

magno concursu honoratur:

10 Siquidem Sinanus, summus Ottomanicæ aulæ purpuratus, alter Pompeius, sive Belisarius habitus, quippe qui Tunetano regno in Africa ex Hispanorum manu a erepto, Persico regno in Asia ad extremas angustias magnis reportatis b victoriis redacto, demum in Europa, capta munitissima urbe c Jaurini in Hungaria, Germanicæ Italiaque, ne dicam christiani orbis propugnaculo, cum plurimis aliis magni momenti arcibus et oppidis per Ungariam, cum post tot victorias et triumphos accepisset, christianos jugo Turcico pressos, S. Sabbæ opem implorantes, nonagesimo quinto anno sextidecimi christiani sæculi, d Strigonensem urbem Ungariæ metropolim, Visegradum Pannoniorum olim regum sedem, Vaciam pariter, et Chanadium episcopales urbes cum aliis plurimis, per Ungariam, Transylvaniam, Slavoniamque et Croatiam, in christianam libertatem vindicasse, Transylvanorum principe Sigismundo, et Michaelæ Valacchorum, a Turcarum amicitia recedentibus; Bulgarosque ac Servios, S. Sabbæ imagine militaribus vexillis exornatis, cum præfatis sentire principibus, et occulta agitare consilia, coacto centum millium militum exercitu, in Serviam irrupit, belloque reliquis sancti episcopi indicto, ad Milesevum oppidum, ubi magna veneratione cultæ habebantur, advolat, ac sacrum corpus tumulo extractum, flammis incendit sacrilegis. Constantis adhuc fama, Turcarum æque ac christianorum testimonio roborata, perseverat, ubi primum flamma sancti viri corpus invasit, ab ipso rogo, ad cælum usque, magna barbarorum confusione, mille coloribus speciosam diutius iridis instar perseverasse nubeculam, incertum, celestisne tutelæ circa sacras reliquias indicem, an infelicissimæ cladis Turcarum, quæ sacrilegum facinus statim est consequuta cum ipsius impii ducis infami post cladem interitu, portentum: a paucis siquidem Ungaris et Valacchis, potentissimi exercitus imperator, ad illam diem victor ubique, fusus, inter prælaudum, proprii equi morsibus in paludem dejectus, in turpem fugam coactus; cum post fugam iterum instaurato milite, cum Sigismundo Transylvano, longe inferioribus copiis stipato, manu collata, fortunam tentare voluisset, iterum fusus et fugatus, Byzantium ex fuga repetens, cujus virtus militaris ex Asia, Africa, Europa triumphos retulerat, ubi semel eadem virtus impio sacrarum reliquiarum afflata est incendio, Deo, qui capillos capitis servorum suorum sacrosancto numero vult esse intactos, barbaricum sacrilegium vindicante, perpetuo dedecore, funesto fine vitam conclusit.

a

b

c

ab defectio-
nem et victo-
rias Christiano-
rum cum
otentiam,

d

comburitur
anno 1595, a
Turcarum
Duce;

quem max-
ultio divina
oppressit.

od strane groznog neprijatelja, bila je prinuđena da se odrekne okrilja takvog sveca, iako se isticala naklonošću najvećih vladara i zauzimala patricijski položaj među Mlečanima, isto tako od istih prihoda od njegovih nekad naprednih poslova od kojih nekada Mletačka republika bijaše obavezna da plati za vlasništvo nad gradom ^{e)} Kotorom, prema sklopljenom ugovoru, Vojvodama sv. Save, navodi i žitije k moštima. Stoga, Božjim uslugama ne biva uskraćena nikakvim odugovlačenjem dragocjena poslušnost božanskim dobročinstvom.

12) Plemenito sjećanje na sv. Savu oživljava se 14. januara, godišnjom proslavom, ne samo ilirske crkve, već i samih Turaka, čijim nepodnošljivim jarmom najveći dio te iste crkve je pritisnut. Nadamo se da će uvijek ubuduće trajati sjećanje na svetog oca i ostale svece pod okriljem kraljevske loze ilirske, pošto je skršen tiranski jaram. Prema kultu presvetog poglavara, prije svega i danas kod samih Turaka, neprijatelja hrišćanskog imena i kod šizmatika katoličke zajednice, a kamoli kod naših katolika, traje isto poštovanje kao i nekada koje se svake godine potvrđuje hodočašćem Ilira, prema svetim moštima, koje, premda ih je bezbožnik Sinan spalio, ipak ostaju na svetom mjestu i na grobu svetog čovjeka i na istom svetom mjestu gdje je jednom počivao. I zaista se vidi da kod vladara iz porodice Nemanjić postoji čudesno poštovanje prema istinskoj pobožnosti sve do njihovog pretposljednog oceubice ^{f)} Stefana, ne samo otpadnika od katoličke rimske zajednice, koju su njegovi preci veoma pobožno štovali, već i od svoje supruge, koja je bila porijeklom Grkinja (stoga od ovog roda Heleninog postoje neprestalni pogrebi u kraljevini), ali koji je, inače bio u svemu čovjek velikog duha, jer nebrojeni hramovi, posvećeni Bogu, u cijelom Iliriku, sve do mjesta u svetoj Palestini, dobrim dijelom su od temelja posvećeni ili ukrašeni kraljevskom gizdavošću i sve do danas postoje među turskim goropadima.

13) Od svih pobožnih djela ove porodice Bogu je bila najdraža veoma velika i dragocjena ikona od čistog srebra, koju je kralj Stefan posvetio sv. Nikoli, u bazilici Barija. Očito je da se od tog vremena, od kada se u unutrašnjosti kapele iste bazilike čuva dragocjena ikona, nikakve neprilike ni osvetnički gnjev uvrijeđenog Boga nije se obrušio na Bari kao ni na oblasti koje su mu najbliže. Izgled slike, drage samom Nebu, koja je nošena ulicama grada, nije nestao niti se upokojio, jer o njoj svjedoči, nedavno izdatom knjigom *Žitija sv. Nikole* i same ikone, veoma rječit i obrazovan pisac i ilustrator, Antonije Beatil, ponos građanstva Barija, ^{g)} poznatiji od nas, ali nikada dovoljno hvaljen. Kao što kod ^{h)} njega čitalac, sa velikim uživanjem, može da uoči poznati opis ove ikone, tako mi izrazismo samim riječima da ovdje može da veseli zapis kraljevskog potpisa urezan pod samom svetom ikonom.

14) Ljeta Gospodnjeg 1319., mjeseca juna, II indikta. Uroš, kralj Raške i Duklje, Albanije, Bugarske i čitavog Primorja, od Jadranskog mora, sve do velike rijeke Dunav, dao je da se naprave veliki oltar, srebrna ikona, lampe i veliki kandelabri od srebra, u čast Gospoda Boga i njegovog preblagog Nikole, u prisustvu Obrada Dekatara, Desislavovog sina, vjernog i provjerenog, koji je upućen od strane pomenutog kralja, u vezi sa pomenutim poslom. Mi, Rogerije de Invidija, glavni majstor i Robert od Barola, majstor, oko svega pomenutog počesmo posao pomenutog mjeseca juna i tokom cijelog mjeseca marta naredne godine III indikta, odano ga okončasmo.

15) Ovom bilješkom o pobožnosti najvećeg od kraljeva Nemanjića, koji su sa mojim precima obostrano povezani raznim rodbinskim vezama, za sada završavamo povijest o porijeklu kraljevske svetosti Ilirika i ukazujemo čast, vrlinu, slavu i blagoslov kralju, vječnom, besmrtnom i nevidljivom, Bogu jedinom, na vjeki vjekova. Amin.

Komentari uz treću glavu

a) *Godine 1574.*

b) *Spondan piše da su Turci često od strane Persijanaca savladani i zato je Sinan 1579. god. udaljen.*

11 Quam porro cultum et honorem Deus reliquiis servi sui exhibitum gratum habuerit, quibusque beneficentiae suae muneribus ejuscemodii cultores cumulaverit, nobile monumentum in familia Cossacia, inter patricios Venetos illustrissima, est videre. Haec enim, quamvis beneficio regum Bosniae ac Serviae amplissimum principatum, ex intimis Dalmatiae visceribus ad Dardaniam mediterraneam, decem dierum itinerationis in longitudinem obtinisset, non alio tamen quam S. Sabbæ Ducatus nomine illam appellavit; ipsosque duces regnantes Custodes sepulchri S. Sabbæ dici et esse voluit, adeo ut in ipso stemmatis gentilicii ornamento leonem clavem attollentem superpositum gestet. Hinc licet ante centum annos principatu ab immani hoste occupato, vertere solum coacta fuerit, tanti sancti patrocinio, summorum principum affinitatibus eminentissima, inter Venetos locum patriciorum retinens, eorundem preventuum reliquiis vitam traducit, quos olim florentibus eorum rebus respublica Veneta pro e Catharensis urbis proprietate, ducibus S. Sabbæ solvere pacta conditione tenebatur: adeo nulla diuturnitate temporis impensa Dei famulis obsequia benignitate divina destituuntur.

Cossacii Patricii Veneti

olim Ducatum S. Sabbæ obtinebant,

Custodes sepulchri S. Sabbæ dicti,

colitur S. Sabbas 14 Januarii ab Illiricis,

12 Viget Illyricanae non solum ecclesiae, sed ipsis, quorum intolerando jugo maxima ex parte eadem premitur ecclesia, Turcis nobilis annua celebritate ad undevigesimum kalendas Februarii S. Sabbæ memoria: quam, fracto tyrannico jugo, ejusdem sancti patris ac ceterorum regni fecunditatis Illyricanae sanctorum patrocinio, futuram semper faustam speramus. Haec de sanctissimo praesule, ipsis hodie christiani nominis hostibus Turcis, et unionis catholice eversoribus schismaticis, nedum catholicis nostratibus, culto imprimis: cujus sacrae reliquiae licet ab impuro Sinaitico fuerint flammis combustae, manet tamen et sacro loco, et sancti viri tumulo, in eodem sacro loco, ubi semel quievit, idem honos, qui prius, assidua Illyriorum peregrinatione solemniter attestatus. Et quidem Nemanito familiae principum, mira solidae pietatis ad eorum penultimum f Stephanum patricidam, non solum, sed etiam opera graeculo conjugis Helene (adeo hujus generis Helene perpetuo regnis ferale existere) catholice Romanae unitatis ab avis suis religiosissime cultae, desertorem, alioqui magni animi virum, existit observantia, ut ex innumeris per universam Illyricam ad ipsa sacrae Palestinae loca, sacris redibus Deo dicatis a fundamentis, vel regali splendore ornatis, bona ex parte adhuc inter Turcicos furros exstantibus, est videre.

Dicitur de nobili Borsari ex quo S. Nicolai

13 Gratissimum porro omnium piorum hujusce familiae operum Deo fuisse pretiosissimum illam ex puro argenteo amplissima forma iconiam, divo Nicolao in Barensi basilica ab Uroscio Stephano rege dictam, vel inde apparet, quod ab eo tempore, quo in venerandi sacrarii penetralibus ejusdem basilicae pretiosa servatur iconia, nulla temporum calamitas, aut offensi Dei vindex ira, Barensi urbi, vel regioni proxima inculavit, qua aspectu solo caelo grato imaginis, per vias urbis circumlata, non resederit, aut

- c) *Godine 1594. Ova opsada je opisana u 28-oj knjizi Istorija Ugarske od Nikole Istuanfa. Opet je osvojen izvrsnom ratnom varkom vojvode Švarcenburga, god. 1598. o čemu piše u istoj 31-oj knjizi.*
- d) *Isti Istuanf u 29-oj knjizi govori o preotimanju ovih gradova i o pobjedama hrišćana protiv Sinana.*
- e) *"Kotor, grad u Dalmaciji, nalazi se u risanskom zalivu, gusto je naseljen i ima prostranu, dobro nastanjenu teritoriju." Tako kaže Koriolan u Cepio Dalmata, u 3-oj knjizi Podviga mornarice Petra Mocenicija mletačkog zapovjednika, protiv Otomanskog carstva.*
- f) *Kod njega je poslat sv. Petar Tomasije kao što se kaže kod Žitija njegovog za 29-ti januar gl. 3. u predgovoru § 1. Bule pape Inokentija VI, upućene ovom Stefanu i njegovoj supruzi Heleni i sinu Urošu; postoje kod Vadinga, poslije Žitija istog sv. Petra u Mladim Analima za godinu 1354.*
- g) *Upravo u Žitiju sv. Irene, djevice i mučenice.*
- h) *U knjizi 7-oj poglavlju 26-om, gdje se na više mjesta pominju ovi kraljevi.*

conquieverit, ut Vitæ S. Nicolai et iconiæ ipsius disertissimus et eruditissimus scriptor et illustrator Antonius Beatillus, Barensum civium decus *g*, superius a nobis, sed numquam satis superque laudatus, ingenti volumine nuper edito testatur : cujus iconiæ nobilem descriptionem, ut apud *h* illum lector magna voluptate poterit contemplari, ita regiæ inscriptionis epigrammate sub ipsa sacra iconia insculpto ut hic valeat delectari, illud ipsis verbis expressimus.

AUCTORE
TOMCO
MARNAVITIO
g

h

14 Anno Domini mcccxcix, mense Junii, secunda indictione, Uroscius rex Rasciæ et Diocleæ, Albanæ, Bulgariæ, ac totius Maritimæ de Culfo Andriano a mari usque ad flumen Danubii magni, præsens opus altaris, iconiam magnam argenteam, lampades et candelabra magna de argento fieri fecit, ad honorem Dei, et beatissimi Nicolai ejus, Obrado adstante Decatara, filio Desislava, fideli et experto, a prædicto rege, super dicto opere deputato, et nos Rogerius de Invidia protomagister, et Robertus de Barolo magister in omnibus præfatis, opus de prædicto mense Junio incepimus, et per totum mensem Martium anni sequentis, tertia indictione, fideliter complevimus.

*anathematis
illi dicati in-
scriptio.*

15 Quo elogio pietatis, maximi Nemanïæ regum, variis connubiis vicissim meis atavis junctorum, finem pro nunc, regiæ sanctitatis Illyricanæ fecunditati, finem imponimus : regiæque seculorum immortalis et invisibili, soli Deo reddimus honorem, virtutem, et gloriam, et benedictionem in secula seculorum, Amen.

*Marnavitius
tis sanguine
junctus.*

a An. Ch. 1374.

b Ipsos Turcas sæpe a Persis profligatos, ideoque Sinanum an. Chr. 1379 relegatum scribit Spondanus.

c An. Ch. 1304. Describitur ea obsidio lib. 29 historię Hungaricæ a Nicolao Istvanffy. Recuperatum est eximio stratagemate a Comite Schwarzburgico an. 1398, idem lib. 31.

d Agil de interceptis his urbibus et victoriis Christianorum contra Sinanum, idem Istvanffy lib. 29.

e Catarus urbs Dalmatiæ in sinu Risonum sita, civibus frequens, aërem amplum et bene habitatum habet. Ita Carololanus Copia Dalmata lib. 3 Gestorum Petri Mocenici imperatoris Venetæ classis contra Othomanum.

Catarus urbs.

f Ad hunc missus est S. Petrus Thomasius, ut ad illius Vitam dicitur 29 Januar. cap. 3 et in Protegom. § 1. Bullæ pontificiæ Innocenti VI, ad hunc Stephanum, ejusque conjugem Helicam, et filium Orasum, exstant apud Waddingum post vitam ejusdem S. Petri in Annalibus Minorum ad an. Ch. 1334.

g Potissimum in Vita S. Irenæ virginis et martyris.

h Lib. 7, cap. 26, ubi plura de his regibus commemorantur.

Dokumenti iz Dubrovačkog arhiva⁶
- Zaostavština i prevod don Antona Miloševića -

---

⁶ Fascikla neobjavljenih dokumenata. Arhivski fond Biblioteke Istorijskog instituta Crne Gore, broj 68.

1151. godine.

Deša knez dukljanski

Deša knez dukljanski, zahumski itd. daruje otok Mljet manastiru Svete Marije od Pulsana na brdu Garganu u Apuliji (Italija).

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

Godine Gospodnje M.C.L.I., indikacije XIII. Ja Deša po milosti Božjoj knez Duklje, Stobolije (!), Travunije i Zahumlja, nudim, ustupam i odlučujem otok Mljet za oprost mojih grijeha poštovanom manastiru Svete Bogorodice i djevice Marije u Pulsanu, što se nalazi u predjelima Apulije na brdu Garganu i predajem ga od svoje volje u ruke nekih redovnika (monaha) istog manastira, naime Vilhelmu Marinu i Šimunu, koji ga primaju namjesto gospodina Johela njihovog poštovanog opata, da ga mogu obrađivati i dati da blago pase na korist njegovoga manastira, bez svake zapreke ili uznemiravanja sa strane Slavena (Sclavorum). I ako ga ko obrađuje osim redovnika (monaha) ili bi ubuduće ko pomišljao da obrađuje isti otok, koliko se je običavalo davati nama, neka se nosi pomenutom njihovom manastiru. Ovo svakako svojevolumino ustupam i potvrđujem pred potpisanim mojim županima i satnicima, te također i pred dubrovačkim plemićima (vlastelom), tako da niko od naše vladavine (nostri dominatus) ili od naših pripadnika ne pomisli da protiv njih postupa obijesno ili da im nanosi nemir. Ako, pak, ko od naših baštinika ili nasljednika ne bi ovo poštovao, neka upane u prokletstvo Božje i Dvanaest apostola i svetih otaca. Ja župan Grdeša svjedok. Ja Tješimir svjedok. Ja satnik Rasteša svjedok. Ja župan Grabeša svjedok. Ja Karil svjedok. Ja Silvestar Avalin, Stopača itd. Ja Mato notar napisao sam i svjedok sam.

Ovo je bilo dano pomenutim redovnicima (monasima) Vilhelmu, Marinu i Šimunu u vrijeme pomenutog njihovog opata gospodina Johela. I ja... sam vjerno prepisao uistinu, kako sam našao u pomenutoj ispravi.

I ako bi ko uništio ovu ispravu, neka bude njegovo ime izbrisano iz knjige života i neka bude proklet.

Ovaj se dokumenat nalazi u Arhivu u Dubrovniku (svez. I, br. 26). - Na leđima je zabilježena godina 1151.

Objelodanio ga je Ivan Kukuljević u "Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae", Zagreb 1875. g. Dio II, str. 45-46.

1151. godina.

Deša knez zahumski

Deša veliki knez Zahumski poklanja manastir Svetog Benedikta na Lokrumu (otoku kod Dubrovnika) crkvu Svetog Pangracija sa pripadajućim zemljama u Babinom polju. Dokumentat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

- U ime Oca i Sina i Duha Svetoga, amen. Ja Deša po Božjoj volji i odredbi veliki knez Zahumlja očitujem, da ću reći istinu. Došao je bio opat lokrumski i tražio je od mene, da dadem njemu i manastiru lokrumskom crkvu Svetoga Pangracija, sa svim zemljama, koje su u Babinom polju. Ja ipak za ljubav Božju, pošto sam se posavjetovao sa svim plemićima Zahumlja, poklonili smo i ustupili smo opatu Lokrumskom pomenutu crkvu Svetoga Pangracija, na otoku Mljetu, sa svim zemljama u Babinom polju, da drži i posjeduje za vazda. Ako bi pak ko htio praviti opatu ili manastiru lokrumskom kakovu zapreku (nepriliku) radi ove naše odluke, neka bude smatran kao neprijatelj cijelog Zahumlja, i neka bude proklet od Boga i blažene djevice Marije i od svetog Benedikta i od Dvanajest apostola i od Svijeh svetih. I ja svećenik Milogoj ovo sam napisao u crkvi Svetog Mihajla, Amen.

Original ovog dokumenta nalazi se u Arhivu u Dubrovniku (svezak I, br. 26). Na leđima označena je godina 1151.

Objelodanio ga je Ivan Kukuljević u "*Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*", Zagreb 1875. g, dio II, str. 46.

1153. godine, 24. decembra. U Lateranu.

Anastazije IV papa (izabran za papu 9. jula 1153. god., umro 2. decembra 1154. god. Vladao je samo jednu godinu, četiri mjeseca i nekoliko dana) povlađuje postupanju Dubrovčana prema Rimskoj stolici i odobrava svrgnuće biskupa Drivastskog i Ulcinjskog, te zabranu Kotorskome biskupu, da vrši biskupsku službu i izopćenje Kotorskoga kneza (komesa), proglašena od njegova poslanika Henrika.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

Anastazije biskup, sluga Božjih sluga, poštovanom bratu Andriji arcibiskupu i ljubljenim sinovima knezu (komesu) Petru i svemu kleru i puku dubrovačkom pozdrav i apostolski blagoslov. Povrativši se k Apostolskoj stolici naš ljubljeni sin subdakon Henrik, po kome je presveta Rimaska crkva obavila dužnost pohoda (vizitacije) vaše provincije, mnogo nas je obradovao u Gospodinu, stoga što nam je ustvrdio, da je dio od vas pristojno primljen kao nosač apostolskog blagoslova i njegov nauk, ispred naših sufragana, da je primljen u vaša srca velikom željom. U tomu nama je jasno dano uvidjeti, koliko se radi toga radujemo i svemogućemu Bogu zahvaljujemo, što ustrajete u jedinstvu sa crkvom i što čvrsto držite temelj vjere, dok plamtite pobožnošću prema blaženom Petru, prvaku apostola i svetoj našoj materi Rimskoj crkvi; primili ste njena poslanika (legata) dužnim poštovanjem i nastojali ste, da čujete iz njegovih ustiju opomene spasenja i riječ života. I stoga, sinovi, na osnovu nagovora našeg pozdrava vašu općinu opominjemo i gospodina svjetujemo, da pamтите (držite u pameti) nauku, koju je vama izložio isti naš sin od strane gospodina našega spasitelja Isusa Hrista, i da trajno upriličite prema istoj nauci djelovanje i razgovore naše, te da budete ne samo slušatelji riječi, da li i izvršioци djela, da polag riječi psalmiste vršite zapovijedi gospodinove i da se vidi da ih držite u pameti. Mi se pouzdajemo u milost Boga svemogućega, budući da mi želimo, da ostanete sve do konca u čvrstoći apostolske vjere i da budete htjeli opsluživati (vršiti) nauk gore pomenutog našeg sina pravom vjerom i čistom namjerom, a svemogući Bog, koji je počeo u vami dobro djelo neka ga dovrši i utvrdi, pa da sudjelovanjem zasluga blaženih Petra i Pavla doprete na višnje nebesko veselje, na dan suda. Da se, dakle, od vas odvrati svaka neodlučnost i da ne bude niko, ko bi vas mogao odvratiti od nauka rečenog našeg sina, mi ono, što se zna, da je po njemu našom vlašću korisno utvrđeno među vama, apostolskom vlašću potvrđujemo i naređujemo, da ostane valjanim i ne povrijeđenim. I budući da bi bilo dugo sve vam reći, što bi se imalo kazati, ovim skraćujemo, znajte da mi odobravamo svrgnuće i izopćenje nekih od naše braće biskupa, koje je on proglasio našom moćju, jer pozvati na njegov sabor nijesu htjeli pristupiti (doći), svrgnuće Drivošikoga (razumije se biskupa - A. M.), zabranu (interdikt) pak Kotorskomu (podrazumijeva se biskupu, da ne može vršiti biskupsku službu - A. M.), također držimo moćnom osudu izopćenja (ekskomunikacije), koju je proglasio protiv kotorskoga kneza (komesa), dok ne dozvoli svome biskupu, da se pokori vašoj crkvi kako je dužan, naređujemo, da vaša općina ovo opslužuje. Želeći da vam dostojno odgovorimo na vašu odanost, koju ste nam iskazali po pomenutom našem sinu, primili smo dobrostivo vaše poslanike, koje ste s njim odredili k Svetoj stolici i na njihovu molbu naredili smo sufraganima vaše crkve, da nastoje ponizno se pokoravati tebi brate arcibiskupe, kao svome metropolitu. Dano u Lateranu VIII. prije kalenda januara.

Original ovog dokumenta nalazi se u Arhivu u Dubrovniku. Dobro je još sačuvan papinski pečat na vrpци. - Objelodanio je ovaj dokumenat Farlati u "Illyricum Sacrum", svezak VI, str. 65.

1167. godine, 29. decembra. U Beneventu.

Aleksandar III papa nalaže svećenicima i svjetovnjacima Ulcinjske i Barske biskupije, da ne slušaju svoje biskupe, dok se oni ne pokore arcibiskupu Dubrovačkom kao svomu metropolitu.

Bula je na latinskom jeziku, koja u prijevodu glasi:

Aleksandar biskup sluga Božjih sluga ljubljenim sinovima svima svećenicima i svjetovnjacima Ulcinjske i Barske biskupije pozdrav i apostolski blagoslov. Kako smo skorih dana doznali iz prijava našeg poštovanog brata Tribuna arcibiskupa dubrovačkoga, Ulcinjski i Barski biskupi tako su se protiv njega i njegove crkve uzburjali i uzoholili i grijehom neposluha tako teško skrivili da ih je on vlašću Rimske crkve i svojom udario izopćenjem (ekskomunikacijom). Ali oni u svojoj tvrdoglavosti ukopišćeni (otvrđnuti) nijesu htjeli priznati krivnju svoga postupka, niti su se pobrinuli da dadu zadovoljštinu. Stoga s pravom se o njima može reći; Osmrdjeli su blago u svom izmetu (Comutruerunt iumenta in stercore suo). Doista već se vide urinuti u mulju morne dubljine i vidi se da je jama bezdna svoj ulaz povrh njih zatvorila. Zaista moraju znati, da krepost posluha odlikuje se bez primjera između svih vrsta žrtava (požrtvovanja) i po njoj Gospod svemogućí prvoga čovjeka koji je kukavno pao zbog oholosti, čudnovato je nagradio slavom nebeskom. Stoga smo im mi apostolskim pismom naložili i krepošću posluha zapovijedili, da od spomenutog arcibiskupa zatraže sa svom poniznošću i strpljivošću, da budu odriješeni (od ekskomunikacije) i da iskažu njemu i njegovoj crkvi, po metropolitiskom pravu, smjerno i odano dužnu poslušnost i poštovanje. Što ako ne bi htjeli okaniti se oholosti i neposlušnosti, mi ćemo tvrdo naložiti legata, koga ćemo Božjom milošću upraviti na one strane, da poradi da se presuda arcibiskupa ima stalno i nepovrijeđeno izvršavati, pa ako se opet ni tako ne bi opametili, neka nastoji kazniti ih. Vama, pak, također naređujući nalažemo da spomenutim biskupima doklegod ostanu u izopćenju (ekskomunikaciji) na nikakvi način nemate iskazivati sinovsku odanost ili kakvo podlaganje, niti ih imate štovati doklegod ne budu nastojali arcibiskupu kao svomu metropolitu ponizno mu se pokoravati u onome što je Božje. Dano u Beneventu godine gospodnje hiljadu sto žezdeset sedme, IIII. prije kalenda januara.

Original se nalazi u Arhivu u Dubrovniku. Na končaním vrpcama visi papinski pečat, na kojemu je urezana lozinka Aleksandra III pape, na latinskom jeziku, koja u prijevodu glasi: Pokaži mi, Gospode, puteve tvoje. - Objelodanio ga je Farlati u "Illyricum Sacrum", svezak IV, str. 81.

Opaska. Da se uzmogne shvatiti gornja bula Aleksandra III pape 29. decembra 1167. godine neophodno je potrebno ovdje zabilježiti slijedeće: Ustanovljenje Dukljansko-barske metropolije bulom Aleksandru II pape od 18. marta 1067. godine (vidi ovu bulu u: "Istoriski zapisi", knjiga III sveska 1-2 januar-februar, 1949, "Istoriska grada", str. 61-63) dojmilo se je najneugodnije Dubrovnika. Nova Dukljansko-barska metropolija bila je Dubrovniku trn u oku, a nije joj se veselio ni Split. Ipak za pape Aleksandra II nijesu smjeli navaljivati na Barsku metropoliju, koju on bijaše podigao. Ali poslije njegove smrti 20. aprila 1073. godine Dubrovčani odmah stadoše na nju jurišati za pape Grgura VIII od 1073. g. do 1085. g., ali bez uspjeha. Kako Grgur VIII nije htio uništiti djelo svoga neposrednoga pretšasnika Aleksandra II, tako iste nijesu uradili ni papa Viktor III od 1086. g. do 1087. g. ni papa Urban II (od 1088. g. do 1099. g., ni Paskal II od 1099. g. do 1118. g., a ni Gelazij II od 1118. g. do 1119. g. premda su Dubrovčani neprestano pletkarili kod svete Stolice u Rimu protiv Barske metropolije.

1186. godine. 27. septembra. U Dubrovniku.

(Dubrovčani sklapaju vječni mir s velikim županom Nemanjom i s njegovom braćom Strašimirom i Miroslavom.)

Listina je na latinskom jeziku, koja u prevodu glasi:

U ime Oca i Sina i Duha Svetoga, amen. Godine od utjelovljenja njegovoga hiljadu sto osamdeset šeste, indikcije pete mjeseca septembra, na dan svetih Kuzma i Damjana, u gradu Dubrovniku, u kuriji gospodina preslavnoga kralja Vilhelma, i gospodina Tribuna arcibiskupa, te u prisutnosti Tasiligarda kanonika kraljeva i kneza (komesa) Gervazija i svih plemića i svega puka. Došao je Neudal župan i Drušina Semićije sin Vidošev od strane velikog župana Nemanje i njegove braće kneza Strašimira i kneza Miroslava, kojih govorenje pošto su čuli arcibiskup, komornik, knez (komes) sa vlastelom i pukom sklopili su (uglavili) mir na ovaj način. Naime, da sva zla, što su natrag vremena bila počinjena između Dubrovčana i Slavena (inter Ragusaos et Sclavos) zbog svađa za vinograde, galije, sagene (vrsta broda), ljudi, životinja i svih stvari sa obiju strana do ovoga dana neka ostanu u miru i neka se nikad opet ne spominju u nijedno vrijeme, ali ipak da bude obezbijedena baština (nasljedstvo) Dubrovčana, što su je posjedovali od starine od svojih otaca, od djedova i od pradjedova, za njih, osim mjesta - Ragat, ima se držati po zakonu dokazano. I da Dubrovčani mogu ići sigurno po njihovoj zemlji, poimence u luku Neretve, da trguju, posluju, pâsu, i da natrag uzimaju pohranjene stvari, i da sjeku drva bez ikakve protivnosti po starom običaju i bez ikakvog desetkovanja, koje je skoro bilo određeno za Dubrovčane. I da se ukloni iz vinograda stari sud (posuda), za koje je prije bio primljen. I da nikada, u nijedno vrijeme ne potražuju ili uzimlju od Dubrovčana solide (*solidus* je novac od čistog zlata, bez ikakve primjese. Opaska A. M.), kako su prije natrag vremena uzeli zbog nikakve krivnje bilo kojega čovjeka. Isto tako, da Slaveni od strane Dubrovčana budu sjegurni i da im ne bude nanešeno nikakvo zlo od Dubrovčana po kopnu ili po moru i da nemaju nikakvu štetu. I da Slaveni iz Zahumlja kupuju po gradu gdje god hoće. I da Dubrovčani... (fali riječ) ne traže. I da se mir za nikakvu stvar ili krivnju nekogih ljudi može odbaciti za vijeke, nego kojih... (fali riječ) neka se ispravi po pravičnosti. K tomu još da njihovi neprijatelji, boraveći u Dubrovniku ne navaljuju na njih i na njihove zemlje, a i da neprijatelji Dubrovčana, boraveći u svojoj zemlji ne navaljuju na Dubrovčane. Ovaj smo mir mi Dubrovčani sklopili (uglavili) sa velikim županom Nemanjom, sa Strašimirom i Miroslavom, i sa njihovim nasljednicima i sa njihovom zemljom, da vjekovito za sve vrijeme ostane čvrst, ipak da bude nepovrijeđena zapovijed i naredba i također vjernost gospodina našega preslavnoga kralja. I mi Dubrovčani da nećemo ništa više tražiti od velikoga župana i od njegove braće bez razloga, tako nas Bog pomogao i ove svete zaštite patronske (patrona) i sveti križ (krst), držat ćemo ovo što je ovdje napisano. Amen.

Slijede dva potpisa.

Na leđima stoji napisano na italijanskom jeziku, što u prevodu glasi: Mir između Dubrovčana i Slavena 1186.

Original se nalazi u Dvorskom arhivu u Beču (Rub. Servien 163-165). Objelodanio je ovaj dokument Miklošić u "Monumenta Serbica, spectantia historiam Serbiae, Bosniae, Ragusii" - Viennae 1858, str. 1.

1189. godine. 13. maja. U Dubrovniku.

Pavao Ulčinski biskup priznaje Mitropoliju dubrovačku i kune se da će joj biti vjeran i poslušan.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prevodu glasi:

U godini od utjelovljenja gospodnjega hiljadu sto osamdeset devete, mjeseca maja, dana trinaestoga, u Dubrovniku... (fale riječi) pred Bernardom arcibiskupom Dubrovačkim i knezom (komesom) Gervazijom, i sucima Zglabom i Drisgimirom, vikarom Mihacijem i Lukarom Pudicijevim i također opatom Firminom. Ja Pavao Ulčinski biskup znajući po izvještaju starih ljudi i po mom vlastitom znanju, da je Dubrovačka metropolitanska crkva majka i gospodarica (domina) svijeh crkava gornje Dalmacije i pregledavši povlastice, njoj udijeljene od svete Rimske crkve, što sam čuo i vidio potvrđujem i kunem se na sveta Božja evanđelja dobrom i svojevoljnom mojom voljom, da ću strogo držati vjernost i poslušnost Dubrovačkoj crkvi za sve dane moga života, tako me Bog pomogao i četeri Božja evanđelja i napisao sam (ovu ispravu) svojom rukom.

Jer sam prisustvovao ovom sa gore pomenutim... (fale riječi) notar po naređenju i na molbu rečenog biskupa... (fale riječi).

Original se nalazi u Arhivu u Dubrovniku (vijek XII).

Jedan dio gornje strane ove isprave i nešto veći pri kraju otkinuti su. - Ovaj dokumenat objelodanio je Tade Smičiklas u "Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatia et Sloveniae", svezak II, Zagreb 1904. god., br. 218, str. 235.

1189. godine, 25. novembra. U Lateranu (u Rimu).

Klement III papa preporučuje Dubrovčanima arcibiskupa Bernarda, da ga dobrostivo prime i da ga lušaju i poštuju.

Bula je na latinskom jeziku, koja u prevodu glasi:

Klement biskup sluga Božjih sluga ljubljenim sinovima plemenitom mužu knezu (komesu) Gervaziju i svemu dubrovačkom puku pozdrav i apostolski blagoslov.

Buduć pristupio Apostolskoj stolici naš časni brat Bernard Dubrovački arcibiskup, primili smo ga milostivo pogledom na njegovu dobrotu, poštenje i znanje i pobrinuli smo se milostivo, da mu se udijeli "palij", naime punoća pontifikalne službe. Istoga vam dakle, šaljem sa milošću Apostolske stolice; opominjemo sve vas i apostolskim pismom nalažemo i zapovijedamo, da nastojite, da ga primite dobrostivo i odano i da mu iskazujete dužnu poslušnost i poštovanje i da s poštovanjem vršite njegove spasonosne opomene i zapovijedi bez protivljenja, te da nastojite sa svim blagodušjem i odanošću biti uz njega kao uz svog oca i pastira vaših duša, u onome, što se odnosi na Boga, i da mu vjerno iskazujete vašu naklonost, da on u primljenoj službi uzmogne vama i povjerenoj mu crkvi korisno djelovati, te da vi uzmognete očekivati od Gospoda izobilnu nagradu radi obdržavanja dužnosti posluha i vjernosti. - Dano u Lateranu (u Rimu) VII dana prije kalenda decembra, druge godine našeg pontifikata.

Ovaj se dokumenat nalazi u zemaljskom Arhivu u Zagrebu (Bullarium Ragusinum, str. 13). Objelodanio ga je Farlati u "Illyricum Sacrum", svezak VI, str. 83.

1189. godine, 25. novembra. U Lateranu (u Rimu).

(Klement III papa preporučuje Dubrovačkoga arcibiskupa Bernarda velikomu županu Nemanji i njegovoj braći Strašimiru i Miroslavu.)

Bula je na latinskom jeziku, koja u prevodu glasi:

Klement biskup sluga Božjih sluga ljubljenim sinovima plemenitim muževima Velikomu Županu, Strašimiru i Miroslavu pozdrav i apostolski blagoslov. - Budući pristupio Apostolskoj stolici časni naš brat Bernard Dubrovački arcibiskup, primili smo ga milostivo obzirom na njegovu dobrotu, poštenje i znanje i pobrinuli smo se milostivo da mu se udijeli "palij", naime punoću pontifikalne službe. Istoga vam dakle, koga ljubimo iskrenom ljubavlju, uvaživši njegovu razboritost i dobrotu šaljem sa milošću Apostolske stolice, opominjemo vašu plemenitost i apostolskim pismom nalažemo, da nastojite da ga primite dobrostivo i odano i da mu iskazujete dužno poštovanje i da njegove spasonosne opomene i naređenja opslužujete bez protivljenja i da nastojite biti uz njega sa svim blagodušjem i odanošću kao uz svog oca i pastira vaših duša u onomu, što se odnosi na Boga, i da mu vjerno iskazujete vašu naklonost, da on uzmogne u primljenoj službi korisno djelovati vama i povjerenoj mu crkvi, i da vi uzmognete od Gospoda očekivati izobiljnu nagradu radi obdržavanja dužnosti posluha i vjernosti. - Dano u Lateranu (u Rimu) VII dana prije kalenda decembra, druge godine našega pontifikata.

Na Buli visi pečat od olova pape Klementa III.

Ova se Bula nalazi u Zemaljskom Arhivu u Zagrebu (Bullarium Ragusinum, str. 376). Ovaj je dokumenat objavio Ivan Kukuljević u "Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae", Zagreb 1875, dio II, strana 233-234.

1190. godine, 17. juna. U Dubrovniku.

(Miroslav, knez Humski ugovara mir s Dubrovčanima.)

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prevodu glasi:

U ime Hrista. Godine od utjelovljenja gospodnjega hiljadu sto devedesete, mjeseca juna, dana XVII. Na pozdrave i govorenja gospodina Kneza Miroslava upravljenje preko njegovih poslanika župana Mavra i Srđa, ovo je odgovor Dubrovčana. Najprije zastalno ako slučajno po sreći bude htio doći u Dubrovnik, obećajemo, da ćemo ga bez prijevare po svojoj mogućnosti primiti kao dobro došlog i njegove stvari i njegove ljude, kao naše ljude, dok bude boravio u našem gradu nećemo doduše učiniti nikakvu nepravdu. I ako, naprotiv, dođe po propasti grada. Posavjetovavši se knez (komes) Gervazij zajedno sa svojim plemićima, i na isti način knez Miroslav sa njegovim plemićima, dozvoljavamo mu da ide sam bez prijevare sa svojim stvarima i ljudima kamo bude htio na svoj trošak, kako je i među nama običaj. I ako bude htio povratiti se u naš grad, po našoj mogućnosti obećajemo, da ćemo ga primiti sa njegovim stvarima i ljudima bez prijevare. Napokon, da sada on čini pravdu Dubrovčanima bez prijevare, pošto budu izabrani suci od obadvije strane, pred kojim neka se izvrši pravda po običaju starih. I ako ju sada ne uzmogne učiniti, neka je izvrši kada se povrati u svoju zemlju. I ovo obećajemo, da ćemo vjerno izvršiti, nepovrijedivši zakletvu gospodinu našem kralju Tankredu i da ćemo zakletvom mira braniti ga od svih bez prijevare i zle čudi. Tako nas Bog pomogao i ova sveta četiri evanđelja.

Ja Gervazij knez (komes) Dubrovnika kunem se po ovom redu i svi slijedeći isto se tako kunu.

Vital Bodaćijev
Slaba Lukari sudac
Drešimir sudac
Lukar Pudiziev
Lukar kneza (komesa) Nikole
Petar de Predi
Mikacij vikar
Petar Bubanov
Mihail Goislavov
Vital Vukov
Mihail njegov unuk
Grosij Gojislavov
Todor de Stili
Arhidakon Marin
Ivan Manaov
Dimitar Rosinov
Šimun Stjepanov
Todor Domanov
Vido Lamprijev
Mihacij Berserijev
Mihail Mauguvijev
Picinag Berisnov
Urs Banov
Savin Bondov
Marin de Rasti

Lovro Pizinov
 Bincola Valentinov
 Srđ Vladimirov
 Sanin Macolov
 German Mihacijev
 Ivan Kalepijev
 Todor Kaputašov
 Dabriša Matov
 Ivan Gondolov
 Srećko Travalov
 Pavriša Pasanov
 Mihail Kunov
 Stijepo Demankov
 Tesej de Riđina
 Prijasan Berišev
 Petar de Rasti
 Petar Domanov
 Gjuro Klementov
 Ivan Ursacijev
 Mihail Boncijev
 Ivan Petrakov
 Lampredij Vitalov
 Vuk Balov
 Andrija Pavlov
 Mihail Uršanov
 Marin Grabov
 Vitan Bicijev
 Lovro Avelinov
 Mengacij Bocinjov
 Todor Lukov
 Gjuro Bacenolov
 Dnesij Vetrov
 Mihacij Furaterov
 Doman Plantov

Svi ljudi, koji ne bi ovu gore rečenu zakletvu zaista držali bez prijevare i zle ćudi neka naidu na prokletstvo Božje i svih svetaca i neka budu osuđeni za vazda sa đavolom u paklu. Svima pak, koji budu opsluživali ova prava nek bude mir gospoda našeg Isusa Hrista zauvijek. Amen. Ovu sam ispravu ja đakon Marin i notar općine Dubrovnika u kuriji punoj Dubrovčana, za stolujućeg arcibiskupa Bernarda i kneza (komesa) Gervarzija s plemićima i sa cijelim pukom, po naređenju svijeh, napisah, dovrših i potvrdih.

Ja knez Miroslav, kao što se je meni zakleo knez (komes) Gervazij sa svojim plemićima, isto tako i ja se kunem njima na gore napisani ugovor, da ću ga za vazda držati pravom vjerom i bez prijevare.

Original se nalazi u dvorskom Arhivu u Beču (Ragusea 427/5).

Listina napisana na podugačkoj pergameni sačuvana je veoma dobro. - Ovaj je dokument objelodanio Šime Ljubić u "Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium", Zagreb 1868. godine, knjiga I, str. 14-15.

1250. godine, 23. maja u Lionu.

⁷Inocencije biskup, sluga Božjih sluga, časnome bratu Salviju biskupu Trebinjskomu pozdrav i apostolski blagoslov. - Časni naš brat arcibiskup Dubrovački, koga smo slušali, podnio je tužbu, da je kapitul Barske crkve, koja je područna njegovoj metropolitskoj vlasti, kad je ona tu skoro ostala bez biskupa, izabrao sebi za prosvećenika fratra Ivana, reda Propovjedalaca; i ne htjevši, kao što je valjalo, njemu ga prikazati za potvrdu, ka nama se je obratio; a kad Mi ukinusmo, kako je pravica zahtijevala, njegov izbor, da je isti kapitul Nama krivo prikazao, da je metropolitska Barska crkva, te je od Apostolske stolice dobio biskupa u osobi fratra Ivana, reda franjevačkoga, koga smo mi zavladičili. Ovaj, pak, biskup, ne samo što neće, da se sam pokori svom arcibiskupu, nego da je i ostale biskupe područne Dubrovačkoj crkvi podvrgao pod svoju vlast, jer mu je zapleće kralj Srbije koji je obreda kako se kaže Grčkoga, te pomenuti područni biskupi, slijepo odazvavši se, da ne budu pod vlašću Dubrovačke crkve, njemu su pokorni, i po taj način da srću u pogibelj duša svojih, i sablažnjavaju mnoge, a čine ne malu štetu crkvi Dubrovačkoj. Radi toga on se je potrudio doći lično k Apostolskoj stolici, i vruće je molio, da Mi u svemu udijelimo mu pravdu. Mi, dakle, jer nećemo, a i ne smijemo trpjeti nezaslužene povrede prava istoga arcibiskupa i njegove crkve, apostolskim pismom zapovijedamo tvome bratstvu, da pozoveš rečenoga Barskog biskupa i biskupe Bosanskoga, Budvanskoga, Ulcinskoga, Svačkoga, Skadarskoga, Drivastkoga, i Pilotskoga, a i pomenutoga arcibiskupa Dubrovačkoga, i zabilježiš im rok od osam mjeseci, od dana poziva. Neka lično, ili po pouzdanim namjesnicima, sa spisima, povlasticama, poveljama, pravima i svim dokazima, što se ove stvari tiču, prikažu se Nama, e da učine i prime kako razlog bude iziskivao. - Dano u Lionu, desetoga dana prije kalende juna (tj. 21. maja), u sedmoj godini Našega pontifikata" (tj. 1250. godine).

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Papinski pečat dobro je sačuvan (Zbirka XIII vijeka).

---

⁷ ibid. p. 4.

1250. godina, 12. septembra u Mlecima.

Dukala Dužda Marina Mauroćena (Mauroceno), kojom doznačuje godišnju platu novome knezu (komesu) i rektoru u Dubrovniku, Ivanu Gjiustinianu.

⁸Marin Mauroćeno Božjom milošću Dužd Mletaka, Dalmacije i Hrvatske, gospodar četvrtog dijela i polovine cijeloga Rimskoga carstva, doznačuje platu Ivanu Gjiustinianu, knezu (komesu) i rektoru u gradu Dubrovniku, dvijestotine osamdeset libara mletačkoga novca više četiristotine iperpera. - Dano u našoj duždevoj palači, dneva 12. septembra, indikcije osme.

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Vrpce jesu, ali je pečat otpao. - Zbirka XIII vijeka.

---

⁸ ibid. p. 5.

1251. godine, 18. aprila. U Ulcinju.

⁹*Dokumenat da se primilo pismo Trebinjskoga biskupa Salvija, kojim je poslao poslanicu pape Inocencija IV, biskupu Ulcinjskom radi odnošaja prema arcibiskupu u Dubrovniku.*

Godine od utjelovljenja gospodina našega Isusa Hrista hiljadu dvijesta pedeset prve, osamnaestog dana mjeseca aprila, indikcije devete, u prisutnosti onih, kojih se imena dolje potpisuju. Svećenik Dešinja poslanik gospodina Salvija, biskupa Trebinjskog, predao je pismo od strane istoga biskupa Ulcinjskom biskupu, koje ima ovaj sadržaj: Poštovanom u Hristu ocu Božjom milošću Ulcinjskom biskupu Salvije istom milošću Trebinjski biskup pozdrav u Gospodinu. - Neka znade vaše očinstvo, da smo mi primili od vrhovnog svećenika tu poslanicu (slijedi poslanica pape Inocencija IV, od 23. maja, 1250. godine). - Stoga pošto ne možemo niti smijemo mimoići apostolski nalog, krepošću datoga nam naloga, nalažemo vam, da kroz osam mjeseci u smislu apostolskog naloga, od dana učinjenog vam poziva, odredili smo vam rok, da se lično ili po pouzdanim namjesnicima, sa spisima, povlasticama, i poveljama, pravima i svim dokazima prikažete vrhovnom svećeniku i da odgovarate zakonito (pravo) pomenutom arcibiskupu Dubrovačkomu ili njegovom opunomoćeniku. Ovo je učinjeno u crkvi Svete Marije Velike u Ulcinju, u prisutnosti svećenika Filipa, svećenika Salamona, đakona Groba i đakona Župana i podđakona Groba i cijeloga Kapitula iste crkve.

(Pečat notarov) I ja Buonakurso notar prisustvovao sam svemu, što je gore rečeno i napisao sam, dovršio i onažio godine, dana, mjeseca i indikcije, kako je gore navedeno.

Jednako je upućeno biskupu Pilotskom, Skadarskom i Drivastskom.

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

---

⁹ Ibid., p. 5.

1251. godine, 8. maja. U Dubrovniku.

¹⁰*Ovjerovljenje poslanice pape Inoćencija IV od 23. maja, 1250. godine.*

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

Godine utjelovljenja Gospodnjega hiljadu dvjesta pedeset prve, mjeseca maja, osmoga dana, indikcije devete, u prisutnosti svećenika Mateja de Luka i Gervazija Petrane, Visacija de Luka, Vitala de Ursacio klerika i Mihaila Pesane zakletog suca i drugih, đakon Matej Teofilov predao je gospodinu Ivanu po Božjoj milosti arcibiskupu Dubrovačkomu od strane gospodina Salvija, biskupa Trebinjskoga, pismo pečatano njegovim pečatom, po nalogu gospodina pape, koje je ovog sadržaja (*slijedi poslanica papina od 23. maja, 1250. godine*).

Ovjerovljuje Peska notar Dubrovački.

Slično ovjerovljuje notar u Drivastu, Skadru, Ulcinju i Pilotu, svi ti ovjerovljeni prepisi nalaze se u jednoj skupini. Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

---

¹⁰ Ibid., p. 5-6.

1251. godine, 11. oktobra. U Dubrovniku.

Isprava, u kojoj se nabrajaju povlastice (privilegije) arcibiskupije Dubrovačke radi parnica, koju ima Dubrovačka crkva sa biskupima Barskim, Ulcinjskim, Bosanskim i sa drugim područnim (sufragonima) biskupima.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

Godine Utjelovljenja Gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset prve, mjeseca oktobra, dana jedanaestoga, u Dubrovniku, pošto se je sazvaao Kapitul cijele Dubrovačke crkve i sazvala Kurija, na običan način, sa zvukom zvona. Buduć da za velike i teške poslove i da se uspostavi staro dobro stanje i čast Crkve i grada Dubrovnika, naime radi parnice, koju crkva Dubrovačka imade sa Barskim, Ulcinjskim, Bosanskim i sa drugim svojim područnim biskupima (sufraganima) časni otac gospodina Ivan, Božjom milošću arcibiskup hodio je kod gospodina pape i sa sobom je vodio svećenika Petrana Markova i Sabina sina Srečkova, tada isti gospodin Ivan, arcibiskup Dubrovački dao je rečenome Sabinu, dobrim suglasjem i pohvalom cijeloga Kapitula crkve Dubrovačke i općine Dubrovnika, u prisutnosti niže potpisanih svjedoka i mnogih drugih, koji su u utvrđenom gradu Dubrovnika učestvovali povlastice (privilegiae) Dubrovačke crkve, koje su joj udijelili vrhovni rimski svećenici (tj. pape) zapečaćene i opskrbljene sa njihovim pečatima; a ovo su imena ovih vrhovnih svećenika: Benedikt papa Osmi jednu povlasticu, Grgur Sedmi jednu, Paskval Drugi jednu, Kalist Drugi dvije, Inocencije Drugi jednu, Anastasije Četvrti jednu, Andrijan Četvrti jednu, Aleksandar Treći jednu, Urban Treći jednu, Klement Treći jednu, Grgur Deveti jednu, primjerak povlastice pape Zakarije, ispravu Pavla biskupa Ulcinjskog sa njegovim pečatom, ispravu posvećenja Bratislava biskupa Bosanskog, ispravu o zakletvi Marka biskupa i Kaptola Ulcinjskog zapečaćene i utvrđene druge poslanice pape Aleksandra. Tada su, pak, bili skrbnici (prokuratores) svetih relikvija i rečenih isprava Grubeša Gundulov, Mihajl Pesanov i svećenik Pasko Kapulov. I prije imenovani gospodin naš arcibiskup rekao je, da imade kod sebe povlasticu, koju mu je udijelio gospodin Grgur papa Deveti. Od ovog pak čina imade četiri isprave, ova i tri druge. Ova se pak isprava ne može poništiti nikakvim svjedočanstvom. Ovi su svjedoci, koji su prisustvovali: svećenik Pavao Markov, svećenik Vlaho Ivanov, svećenik Ivan Lazarov, svećenik Ivan Gauzolov, svećenik Sabin Čenelije, đakon Matej Teofilov, đakon Anton Jakobov i mnogi drugi crkvenjaci i Todor Prodanov Bodacijev i Pasko Ivanov Gradov, zakleti suci i Petar Balislavov, Margarije Lamprov, Petar Srećev, Miho Petra Malusija, Andrija Zevov, Matija Belocijev, Marin Binzolov, Petar Kranicijev, Nikolica Pacinagov, Mihajl Držijev i mnogi drugi svjetovnjaci.

Ja, pak, gore imenovani svećenik Pasko i zakleti notar općine, pisac sam i svjedok.
(Pečat notarev).

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. - Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 11. januara.

Punomoćnici (prokuratores) biskupa Barskog, Ulcinjskog, Svačkog, Skadarskog, Drivastskog i Pilatskog imadu da pristupe pred arcibiskupa Dubrovačkoga.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

"U ime Hristovo. Amen. Godine od utjelovljenja Gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset i druge, za pontifikata gospodina Inoćencija pape Četvrtoga, godine devete, indikcije desete, mjeseca januara, dana jedanaestoga, bilo je pročitano u javnoj "audijenciji pisama" gospodina pape jedno pismo, koje glasi: poručuje gospodin Petar, Barov, izabrani Sapski biskup, da se oglasi u javnoj audijenciji, da ako su u Kuriji (razumije se papinskoj) koji punomoćnici (prokuratores) za Barskoga, Ulcinjskoga, Svačkoga, Skadarskoga, Drivastskoga i Pilatskoga biskupa, neka se u dođući petak poslije devete prikažu gospodinu Ivanu, arcibiskupu Dubrovačkomu, da odgovaraju u vezi sa pravdom. I stoga bjehu zamoljeni ovi svjedoci Konrad iz Grada (naime Rima) i Leonard iz Tijevoia, notar u Rimskoj kuriji ovlaštenici.

(Pečat notarov). Ja Petar Brunov, apostolskom vlašću notar prisustvovao sam svemu, što je gore rečeno i zamoljen napisao sam i svršio.

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. - Zbirka XIII vijeka.

1252. godine. 30. marta. U Jakinu (Ankoni).

Biskup Jakinski (Ankonitanski) po naredbi pape Inoćencija IV ima voditi istragu u raspravi između arcibiskupa Dubrovačkoga i arcibiskupa Barskoga.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

U ime svetog i nedjeljivog trojstva, Amen. Godine Gospodnje hiljadu dvijesta pedeset i druge, za vrijeme Gospodina Inoćencija pape Četvrtoga, indikcije šeste, u subotu trećeg dana prije kalende Aprila, časni otac Ivan arcibiskup Dubrovački predao je časnom ocu Ivanu, biskupu Jakinskomu (Anconitano) od strane vrhovnog svećenika (tj. pape) papinska pisma: bulu zapečaćenu pečatom od olova, kojih je ovaj sadržaj: Inoćencije biskup, sluga Božjih sluga, časnom bratu Ivanu, biskupu Jakinskomu (Anconitano) pozdrav i apostolski blagoslov. Pošto u raspravi, što se vodi između naše časne braće Ivana Dubrovačkog arcibiskupa, s jedne strane, i Ivana Barskog arcibiskupa i Budvanskog, Ulcinjskog, Drivastskog, Skadarskog, Svačkog i Pilotskog biskupa, s druge strane, s toga, što rečeni Dubrovački arcibiskup tvrdi da je istinito, da isti Barski nije arcibiskup, nego biskup, i smatra da on i rečeni biskupi moraju biti podložni njemu i Dubrovačkoj metropolitanskoj crkvi, odredili smo našeg časnog brata (fali riječ) Sabinskoga biskupa, da sasluša stranke, jer pred njega imadahu donijeti parnicu obje stranke i da dokažu svoje navode, imenovati svjedoke. Bratstvu tvome apostolskim pismom povjeravamo, da pozoveš svjedoke, koje ćeš ispitati o stvarima, koje je Sabinski biskup zabilježio sa upitima i potvrdio svojim vlastitim pečatom i tebi zapečaćene poslao, u roku od šest mjeseci po primitku ovog pisma, da nastojiš razborito primiti ih i sa istim upitima pažljivo ih ispitati; njihova svjedočanstva vjerno unijeti u zapisnik, potpisati i zapečatiti, te nama poslati, i obznaniti rečene stranke (tj. arcibiskupa Dubrovačkoga i arcibiskupa Barskoga i ostale zanimane biskupe), da u stalnom roku od dva mjeseca, ili sami lično ili po svojim pouzdanim namjesnicima imaju se prikazati nama, koji ćemo, ako Bog da, izreći osudu po pravici, ako ne priječi koja povlastica (indult) od Apostolske stolice komu data, a nema se upoznati ih sa parnicama, koje se sa pismima iste stolice povjeravaju, koje takvu povlasticu (indult) i ne spominju. Dano u Perudi, četrnaestoga dana prije kalenda aprila (tj. 18. marta), devete godine našega pontifikata. I bila su predana ova pisma rečenom gospodinu Ivanu biskupu Jakinskomu (Anconitano), u crkvi blažene Au..... (fale neka slova) Jakinske biskupije, a bili su prisutni gospodin Šimun, kanonik Jakinski, Matej Lovrencov, kanonik Farisin, Matej Tomov Daganetti, Filip Ivanov Balbi, Berto Liberijev Kopi (Coppi), Vivan gospodina Filipa iz Jakina (Ancona) i mnogi drugi svjedoci iz Dubrovnika za to zamoljeni.

(Pečat notarov) Ja Kuzma vlašću Rimske crkve i carski notar, prisustvovao sam svemu ovomu i kako sam našao, da u papinskim pismima gore spomenutima nije ništa nadodano vještački, a ni skraćeno, zamoljen vjerno sam prepisao i dotjerao na službeni način i priložio spise.

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 29. aprila. U Peruđi. (dokument 1)

Papinski izaslanik Ivan biskup Jakinski (Ankonitanski) Bono povjerio je svomu kapelanu i kancelaru Kuzmi, da sasluša svjedoke Dubrovačkog arcibiskupa i Barskog arcibiskupa u poznatoj parnici.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

"U ime Božje Amen. - Godine Gospodnje hiljadu dvijesta i pedeset druge, za vrijeme gospodina Inoćencija pape, indikcije desete, drugog dana prije konca mjeseca aprila. Brat Ivan arcibiskup Barski poglavito za se i kao punomoćnik Budvanskog, Ulcinjskog, Drivastskog, Skadarskog, Svačkog i Pilotskog biskupa, s jedne strane, i gospodin Leonard plovani svetog Ivana, u Trevizu punomoćnik gospodina Ivana arcibiskupa Dubrovačkog, s druge strane, koji kako tvrde da su istinito punomoćnici, predali su časnom ocu gospodinu Ivanu Bonu biskupu Jakinskomu (Ankonitano) apostolska pisma - bulu gospodina pape, zapečaćenu pečatom od olova ove sadržine: (slijedi bula pape Inoćencija IV od 18. aprila 1252. godine, koja je već donesena pod brojem 48)

Učinjeno u palači svetog Florencija u Peruđi, u prisustvu gospodina Leonarda, starješine (priora) rečene crkve, Vivana gospodina Filipa iz Jakina, Bonakursa gospodina Biakina iz Kamina (Caminno) i Bonakursa, sluge rečenog arcibiskupa Barskog, zamoljenih svjedoka. Gospodin biskup odmah istoga dana, na mjestu i pred svjedocima, moću rečenih pisama povjerio je Kuzmi, svome kapelanu i kancelaru, da sasluša svjedoke, koje u poznatoj parnici budu htjeli uvesti rečene stranke, podijeljujuć mu potpunu vlast da prisili svjedoke, da posvjedoče istinu. Također je naredio rečenom bratu Ivanu arcibiskupu Barskomu, njemu lično, i kao opunomoćeniku gore rečenih biskupa i rečenom gospodinu Leonardu punomoćniku rečenog arcibiskupa Dubrovačkog, da u roku do konca mjeseca juna blizu došastog, da dođu i da se prikažu u Dubrovniku, lično ili po sposobnim punomoćnicima, pred spomenutim Kuzmom i da dovedu svjedoke, tako napokon, ako koja od stranaka ne bi došla u određenom roku, bez obzira na njenu odsutnost, stranka koja pristupi može slobodno uvesti svoje svjedoke i on (tj. Kuzma) neka ima punu vlast, da ih primi.

(Pečat notarov).

Ja Jakob Andrije Cikuta (Cicute) državnom vlašću notar prisustvovao sam svemu, što je gore rečeno, zamoljen od gore rečenih stranaka i po zapovjedi rečenog gospodina Ivana napisao sam i oglasio".

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu, Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 29. aprila. U Peruđi. (dokument 2)

Biskup Jakinski Ivan Bono, ovlašćen od pape, pozivlje arcibiskupa Barskog i zanimane biskupe južne Dalmacije s jedne strane i zastupnika arcibiskupa Dubrovačkog s druge strane, da se u određenom roku prikažu pred papom radi parnice, da saslušaju osudu.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

"U ime Božje Amen. Godine Gospodnje hiljadu dvijesta i pedeset druge, za vrijeme gospodina Inocencija pape, indikcije desete, dana drugoga prije konca mjeseca aprila. Časni otac gospodin Ivan Bono Jakinski biskup, ovlašćen pismima gospodina pape odredio je neodložni rok bratu Ivanu arcibiskupu Barskomu, za njega lično, i kao punomoćniku Budvanskog, Ulcinjskog, Drivastskog, Skadarskog, Svačkog i Pilotskog biskupa, s jedne strane, i gospodina Leonarda Plovana sv. Ivana u Trevizu, punomoćnika gospodina Ivana arcibiskupa Dubrovačkoga, s druge strane, da se od danas do trećega dana ispred kalenda januara došastog moraju naći lično ili po sposobnim punomoćnicima pred vrhovnim svećenikom (tj. papom) u poslu parnice, koja se vodi između da saslušaju odluku (osudu).

Učinjeno je u palači svetog Florencija u Peruđi, u prisustvu gospodina Bernarda, starješine (priora) rečene crkve, Vivana gospodina Filipa iz Jakina (Ankone), Bonakursa gospodina Biakina (Biachini) iz Kamina (Camino) i Bonakursa, sluge rečenog brata Ivana (tj. arcibiskupa barskog), koji su bili svjedoci.

(Pečat notarov) Ja Jakob Andrija Ćikuta (Cicuta) državnom vlašću notar po naredbi rečenog gospodina biskupa Jakinskog gorerečeno napisao sam i oglasio".

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 8. maja. U Đakovu.

Biskup Bosanski Ponse primio je pismo Trebinjskoga biskupa Salvija, kojim mu je poslao poslanicu pape Inoćencija IV, da se prikaže pred papu sa svima dokazima svoje biskupije.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

"U ime gospodina vječnoga Boga. Amen. Godine gospodnje hiljadu dvijesta pedeset i druge, dana osmoga maja, indikcije, u mjestu, koje se zove Đakovo (Diaci), i ispred kuće, u kojoj stanovaše biskup Bosanski, u prisutnosti ovih, kojih se imena niže upisuju. Pavercen đakon poslanik gospodina Trebinjskoga biskupa predao je gospodinu biskupu Bosanskomu pismo od strane rečenog biskupa, zapečaćeno njegovim pečatom, koje ima ovaj sadržaj: Časnom u Hristu ocu Pensu, po Božjoj milosti Bosanskome biskupu Salvije istom milošću Trebinjski biskup pozdrav u gospodinu. Neka znade vaše očinstvo da smo mi primili od vrhovnog svećenika (tj. pape) ovu poslanicu (*ovdje je u prijepisu poslanica pape Inoćencija IV od 23. maja 1250. godine*).

Budući da stoga ne možemo niti smijemo mimoići apostolsku zapovjed, na osnovu date nam zapovjedi, nalažemo vam, da kroz osam mjeseci u smislu apostolskoga naloga, od dana učinjenog vam poziva, odredili smo vam rok, da se lično ili po pouzdanom punomoćniku prikažete vrhovnome svećeniku (tj. papi) sa spisima, povlasticama i poveljama, pravima i svim dokazima, da pravo odgovarate rečenome arcibiskupu Dubrovačkomu ili njegovome punomoćeniku. Ovo je učinjeno u gore rečenom mjestu, ispred kuće gore rečenog biskupa Bosanskoga, u prisutnosti Petra Pausa kapelana rečenog mjesta, Danijela, Ivana i Dimitra svećenika, Jude i Aleksandra i mnogih drugih.

(Pečat notarov). Ja Arhilok klerik i notar prisustvovao sam svemu ovomu, napisao sam, dovršio i utvrdio."

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu, Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 25. maja. U Mlecima.

Punomoćnici općine Dubrovačke posuđuju novaca u Mlecima za potrebe Dubrovačke općine.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

"U ime vječnoga Boga Amen. Godine utjelovljenja gospodina našega Isusa Hrista hiljadu dvijesta pedeset i druge, sedmoga dana prije konca mjeseca maja, indikcije desete u Rialtu (Mleci). Očitujemo mi Dabran Lampredijev, Černo Vitanov, Todor Bodacijev i Goislav Todora Kroša sa našim nasljednicima da smo, u ime općine Dubrovnika, moću punomoći, koju je napisao svojom rukom svećenik Pasko notar općine Dubrovnika, godine utjelovljenja gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset prve, mjeseca decembra, dana jedanaestoga, indikcije desete, u gradu Dubrovniku, koju su nam učinili vijećnici i cijela općina Dubrovačkog grada, i dali nam potpuno mogućstvo i vlast da posudimo za općinu Dubrovnika, od kogagod ili od kojih god, koje možemo naći, toliku svotu novca, kolika nam se čini, da je potrebita za potrebe općine rečenoga grada, po savjetu i pomoći našega gospodina kneza (komesa), koga je gospodin naš Dužd Mletaka svojom milošću dao gradu Dubrovniku, pozajmili smo, po savjetu i po volji gospodina Marsilija Gjorgja kneza (komesa) koji ide u Dubrovnik po naredbi gospodina našega Dužda i općine Mletaka, u tebe plemeniti mužu Jakobe Delfinov, iz susjednih mjesta svetog Kanciana i tvoje baštinike, libara četrnaest novca mletačkih groša ("libras quattuordecim denariorum venetorum grossorum), koje si nama i rečenoj općini Dubrovnika posudio i dao za korist općine rečenog grada, iz ljubavi i dragosti, koje smo dali i utrošili za oštine gvožđa rađenog i neradenog i za vesla i za motičice i za ostale potreštine za općinu Dubrovnika, koje četrnaest libara novca mletačkih groša moramo mi ili općina Dubrovnika ili naši poslanici vama ili vašemu odaslaniku povratiti i isplatiti ovdje u Rialtu do polovice došastoga mjeseca avgusta i to sigurno bez ikakve pogibelji ili zgođe ili ikakvih postavljenih uvjeta. Ovo pak, što je gore napisano, ako općina Dubrovnika ili mi ne budemo obdržavali, tada mora nadoknaditi općina Dubrovnika ili mi moramo s našim nasljednicima nadoknaditi sav gore spomenuti novac u dvostrukom iznosu od naših zemalja i stvari ili od dobara općine Dubrovnika, koje budemo udjeli da ima ili bude vidjela u ovo vrijeme općina Dubrovnika, dvostruku glavicu i pet do šest za godinu (podrazumijevaće se kamata). - Potpisi gore popisanih Dabrana, Černe, Todora i Gojslava, koji su molili da se ovo učini.

Ja Leonard Zunijev svjedok, potpisah.

Ja Leonard Venerijev svjedok, potpisah.

Ja Petar Molinov na mjesto gospodina, svjedok, potpisah.

(Pečat notarov). Ja Gabrijel Paulinov notar i duždovog dvora notar-kancelar napisao sam i potvrdio".

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu - Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 12. juna. U Mlecima.

Dubrovčani su namirili dug Mlečićima, što su ga bili učinjeli za put zbog parnice arcibiskupa Dubrovačkog sa arcibiskupom Barskim.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

"U ime vječnog Boga Amen. Godine od utjelovljenja gospodina našega Isusa hrista hiljadu dvijesta pedeset druge, mjeseca juna, dana dvanaestoga indikcije desete, u Rialtu (Mlecima). Potpunu i pravu sigurnost činimo mi Angjelo Korari (Corrari) i Šimun Gjusti (Giusti) iz susjednog mjesta svetog Petra de Kastelo (Castello), s našim nasljednicima, vama gospodinu Ivanu, Božjom milošću arcibiskupu Dubrovačkomu, svećeniku Petranu Markovu, i Sabinu Srečkovu, Dubrovčanima i ovoj općini, grada Dubrovnika, svim nasljednicima i baštinicima, glede javne isprave, jasne i utvrđene, učinjene godine od utjelovljenja gospodina našega Isusa Krista hiljadu dvijesta pedeset prve, mjeseca decembra, dana trinaestoga, indikcije gore rečene, u Rialtu (Mlecima) koju ste nam učinjeli na osnovu punomoći učinjene godine od utjelovljenja gospodina našega Isusa Hrista hiljadu dvijesta pedeset prve, mjeseca oktobra, dana drugoga, u gradu Dubrovniku, koju su vam učinili cijela općina Dubrovačkog grada i Kapitul Katedrale Crkve sv. Marije i skup svega svećenstva Dubrovnika i biskupije Dubrovnika, naime opati sa svojim manastirima, toli redovnici i svjetovni svećenici, koli također i svjetovnjaci, kojom su vam dali, predali i podijelili cijelu i neograničenu vlast i potpunu moć, da pridignete za njih i za grad Dubrovnika zajam od jedne ili više osoba i to u tolikom iznosu koliko će vam biti potrebno za troškove, koje će vam biti potrebno učiniti idući iz Dubrovnika na sud gospodina pape, za vrijeme boravka na papinskom sudu i za povratak u Dubrovnik, dok parnica, koju vi i oni imaju ili se nadaju da će imati sa Barskim i Bosanskim i drugim biskupima, ako Bog da, bude dovršena po vrhovnom svećeniku (tj. papi), kako je sadržano u istoj ispravi i ostalo, a jer ste primili od nas i od naših nasljednika po vašim punomoćnicima toli u ime svoje toli u ime gore rečene općine grada Dubrovnika ukupno dvadeset i pet libara novaca mletačkih groša (libras denariorum venetorum grossorum integras viginti quinque), koje smo imali i posudili vama koji idete na sud gospodina pape, osobito radi gore spomenute parnice, koju imade crkva Dubrovačka i općina Dubrovačka sa Barskim i Bosanskim i sa drugim biskupima, bez ikakve prijekave, već iz ljubavi, koju imamo prema vami i gore spomenutoj vašoj općini, da ih razmjenite i potrošite za produljenje i dovršenje rečene parnice, i od tad do svetkovine svetih apostola Petra i Pavla, koja prva dođe po gore rečenoj indikciji ili prije nama ćete povratiti i ostalo, kako se čita u istoj (ispravi). Sad pak buduć da ste nas koliko se sadrži i čita u gore spomenutoj javnoj ispravi dobro i potpuno podmirili i naplatili, stoga dakle u buduće neka za vazda ostane sigurnost i mirnoća, jer nije ništa ostalo, za što bismo vas mogli više opet tražiti ili goniti po ikakvom principu. Ako bismo dakle, ikad pokušali poduzeti što protiv ove isprave sigurnosti, tada ćemo svakako morati dati svim nasljednicima vama i vašim baštinicima pet libara zlata (auri libras quinque) i ova isprava sigurnosti neka ostane u svojoj jakosti.

Potpisi gore zapisanih Anđela Korari (Corrari) i Sima Gjusti (Giusti) koji su molili da se ova isprava učini.

Ja Mihajl Marignuti svjedok, potpisah.

Ja Bartul... (fali riječ) svjedok, potpisah.

(Pečat notarov). Ja Dominik... (fali riječ) svećenik plovani svetoga Paternijana i notar dovrših i potvrdih".

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 6. jula. U Dubrovniku.

Đakon Staniša iz Bara, predaje u Dubrovniku svećeniku Kuzmi punomoćniku Jakinskoga biskupa, pismo arcibiskupa Barskoga Ivana, kojim ga je imenovao za svoga punomoćnika u parnici sa arcibiskupom Dubrovačkim.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

Godine od utjelovljenja Gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset druge, mjeseca jula, dana šestoga, indikcije desete, u palači arcibiskupskoj grada Dubrovnika, u prisutnosti fratara Propovjednika svetoga Dominika, koji borave u Dubrovniku, naime Benedikta, podstarješine i Florijana i svećenika Antona i Blanka i Damjana klerika i još mnogih drugih klerika i svjetovnjaka, đakon Staniša predao je gospodinu Kuzmi punomoćniku gospodina Jakinskoga biskupa jedno pismo, kojega je sadržaj ovaj: Brat Ivan po milosrđu Božjemu svete Dukljanske i Barske crkve arcibiskup, svima do kojih dođe ovo pismo spasenje vječno u Gospodu.

Neka znate, da smo mi učinili našim punomoćnikom đakona Stanišu, koliko našom moći, toli kao ovlaštenik, u parnici koja se vodi između nas i naših podređenih-biskupa (sufragana), s jedne strane, i arcibiskupa Dubrovnika s druge strane, da može prihvatiti (primiti) ili prosvjedovati, govoriti proti ili se slagati, ma šta bilo protiv svjedoka, koje će dati (navesti) arcibiskup Dubrovački u rečenoj parnici, da čini sve što u rečenoj parnici mora da čini zakoniti punomoćnik, i mi ćemo to držati za nas i za naše podređenike (sufragane) kojih smo punomoćnici, kao valjano i stalno, što god on bude obavio. - Dano u Baru, godine gospodnje hiljadu dvijesta pedeset i druge, desetog dana prije kalenda jula (tj. na 21. juna). I ja svećenik Tripun, zakleti notar općine, slušatelj sam i pisac. - Ovo spomenuto pismo bilo je otvoreno i pečatano sa pečatom od voska i ovaj pečat imao je napisano u okrugu: pečat brata Ivana arcibiskupa Barskog. I rečeni pečat imao je na se urezane slike svetih apostola Petra i Pavla, ispod kojih slika bila je urezana slika rečenog Ivana Barskog arcibiskupa. Ovo spomenuto pismo ja svećenik Pasko i zakleti notar općine Dubrovnika, od riječi do riječi, ništa ne dodavajući, ni skraćivajući, kako sam vidio, u do broj vjeri napisao sam i potvrdio.

(Pečat notarov).

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovniku u Arhivu. Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 7. jula. U Dubrovniku.

Knez (komes) Dubrovnika i općina Dubrovačka daju svu sigurnost punomoćnicima arcibiskupa Barskoga za njihov dolazak i boravak u Dubrovniku, te za njihov odlazak u poslu parnice, koja se vodi između arcibiskupa Dubrovačkog i arcibiskupa Barskoga.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

"Godine od utjelovljenja gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset druge, mjeseca jula, sedmoga dana, indikcije desete, u Dubrovniku, sazvana Kuriya glasom zvona. - Mi uprav Marsilije Gjorgjev knez (comes) Dubrovnika i mi cijela općina Dubrovnika za dobro stanje i čast crkve i našega grada Dubrovnika, odlučujemo i oglašujemo i priznavamo, da zakleti punomoćnici arcibiskupa Barskoga, naime svećenik Tripun, đakon Staniša i Petar, koji su prigodom pitanja, koje se vodi između crkve Dubrovačke i između crkve Barske, od strane rečenog arcibiskupa baš sada došli u Dubrovnik, i također ako bi prigodom rečene parnice isti arcibiskup Barski ili drugi namjesto njega došli u Dubrovnik, - da budu nepovrijeđeni i sigurni, bez nasilja i bez nepravilnosti u imovini i u njihovim ličnostima, kad budu dolazili, boravili i odlazili. Ako pak koji Dubrovčanin protiv ove odluke i protiv ovog oglasa što uradi, isti Dubrovčanin neka dađe za kaznu dvadeset i pet perpera. Ovi su za ovo svjedoci: Grubeša Gundulov, i Mihajl Pezanov, Todor Bodacijev, Goslav Todora Kroša i Pasko Ivana Gradova, zakleti suci Dubrovnika. I ja svećenik Pasko i zakleti notar općine Dubrovnika, pisac sam i svjedok, dovršio sam i potvrdio.

(Pečat notarov).

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 11. jula. U Dubrovniku.

Izaslanik Jakinskoga biskupa notar Kuzma, u Katedralnoj crkvi u Dubrovniku zaklinje svjedoke, koje je predložio arcibiskup Dubrovački u parnici sa arcibiskupom Barskim, da će govoriti istinu.

Dokumenat je na latinskom jeziku i u prijevodu glasi:

"Godine utjelovljenja Gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset druge, jedanaestoga dana mjeseca jula, u srijedu, indikcije desete, u Dubrovniku, pred potpisanim svjedocima. Buduć da je bio dat rok časnom ocu Ivanu arcibiskupu Barskomu, što ga je primio, za se i u ime onih biskupa, kojih je on punomoćnik, od gospodina Ivana biskupa Jakinskoga, delegata gospodina pape, da se on lično ili po svom prikladnom punomoćniku, kroz cijeli mjesec juni, prikaže pred Kuzmom kapelanom i notarom istog Jakinskog biskupa, u gradu Dubrovniku, da vidi i čuje svjedoke kako se kunu, koje je časni otac gospodin arcibiskup Dubrovački htio uvesti u parnicu, koju imade sa rečenim arcibiskupom Barskim lično i kao punomoćnikom istih biskupa, pred gospodinom biskupom Sabinskim, kako to proističe iz spisa napisanog rukom Jakoba Andrije Ćikutova, notara, građanina Jakina, i doista isti arcibiskup Barski lično ili po prikladnom punomoćniku ima se prikazati, u određenom roku pred istim Kuzmom, kojemu je Kuzmi bilo povjereno od rečenog gospodina biskupa Jakinskoga, ovlašću gospodina pape, da ispita svjedoke rečenih stranaka; te također isti Kuzma ima ovlaštenje od rečenog biskupa Jakinskoga, da primi svjedoke istog gospodina arcibiskupa Dubrovačkoga, i da ne priječi neprisutnost istog arcibiskupa Barskog, ako u roku, što mu je određen ne pristupi i također pošto bi rečeni notar Kuzma, tri dana poslije isteklog roka čekao istog arcibiskupa Barskoga ili njegovog punomoćnika. Prije nego što je primio svjedoke istog gospodina arcibiskupa Dubrovačkoga htijući isti Kuzma, da postupa po zakonu kako da primi svjedoke rečenog gospodina biskupa Jakinskoga, javno je rekao u crkvi Sv. Marije arcibiskupata Dubrovačkoga i dao je oglasiti po gradu Dubrovniku, da li ima ko iz vana za rečenoga arcibiskupa Barskoga i za biskupe, kojih je on punomoćnik, da se prikaže pred istim Kuzmom u rečenoj crkvi da vidi rečene svjedoke kako se kunu, ali se niko nije prikazao, za to posebno ovlašćen, tad pred svjedocima nižepotpisanim javno je u rečenoj crkvi Svete Marije arcibiskupata Dubrovačkoga činio da se svjedoci gospodina arcibiskupa Dubrovačkoga zakunu, da će u rečenoj parnici svjedočiti po istini (istinu), a bili su prisutni fratar Benedikt podstarešina (subprior) fratara Propovijednika sv. Domenika, iz Dubrovnika i fratar Srećko istoga reda, Matej, Luka, Ivan, Lazar, Ilija, svećenici i mnogi drugi svećenici, te klerici Petar, Srećko, Dabran, Lampredije, Fuško Slavjov i Mihajl Kasulov, Angjel Barastra Mlečića i Gojslav Todora Kroša, Todor Bodacijev i mnogo drugih klerika i svjetovnjaka. I odmah zatim isti Kuzma otvorio je pred gorerečenim svjedocima članke spomenutoga gospodina arcibiskupa Dubrovačkoga i upite Barskog arcibiskupa, koji su bili zatvoreni pod pečatom časnog oca biskupa Sabinskoga. I ja svećenik Pasko i zakleti notar općine prisustvovao sam, napisao sam, dovršio i potvrdio.

(Pečat notarov).

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu, Zbirka XIII vijeka.

1252. godine, 29. jula. U Dubrovniku.

Izaslanik Jakinskoga biskupa notar Kuzma određuje rok arcibiskupu Dubrovačkomu, da pođe u Bar, da vidi i čuje zakletvu svjedoka arcibiskupa Barskoga. Ovaj se nije tome otimao, ali je htio, da mu se prije dobije javna provodnica od arcibiskupa Barskog i od kneza i općine Barske i takođe od srpskoga kralja Stefana Uroša I i njegova brata Vladislava, e da uzmogne sigurno, bez straha i opasnosti poći u Bar, tamo boraviti i vratiti se natrag u Dubrovnik.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prevodu glasi:

"Godine od utjelovljenja gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset druge, trećega dana prije svrhe mjeseca jula, indikcije desete u arcibiskupskoj palači grada Dubrovnika pred potpisanim svjedocima. Kuzma kapelan i notar gospodina Ivana biskupa Jakinskoga, te istoga gospodina poddelegat odredio je neodgodivi rok časnom ocu Ivanu gospodinu arcibiskupu Dubrovačkomu, da na ime svoje i crkve Dubrovačke primi na znanje, da se on lično ili po prikladnom punomoćniku prikaže pred istoga Kuzma u gradu Baru dana osmoga dojučega mjeseca avgusta da vidi i čuje kako se kunu svjedoci, koje je htio da uvede gospodin arcibiskup Barski u ime svoje i kao punomoćnik drugih biskupa, kojih je on, kako kaže, punomoćnik, inače postupaće pri primanju svjedoka, onako kako se po pravu imade postupati. Također je naredio prisutnom gospodinu Staniši punomoćniku rečenog arcibiskupa Barskoga, da poradi i da se pobrine tako, da rečeni Barski arcibiskup dade od strane svoje, od kneza (komesa) i općine Barske i od kralja Raške i njegovog brata kralja Vladislava sigurnost (provodnicu) rečenom gospodinu arcibiskupu Dubrovačkomu ili njegovome punomoćniku, da slobodno i bez ikakve pogibelji koli za njegovu ličnost toli za stvari, mogu doći u Bar, da čuju kako se kunu rečeni svjedoci, isto tako dok budu boravili i kad se budu htjeli povratiti. Također rečeni gospodin arcibiskup Dubrovački, u ime svoje i u ime crkve Dubrovačke rekao je i izjavio pred rečenim Kuzmom, da je spreman lično ili po svom punomoćniku prikazati se pred njim u Baru, kako je rečeno, ako samo bude imao sigurnost, kako je gore rečeno. I ako ne bi mogao imati za sebe ili za svoga punomoćnika rečenu sigurnost, kako je rečeno, neka ne bude nikakva prethodna osuda rečenom gospodinu arcibiskupu i crkvi Dubrovačkoj i neka ostanu nepovrijeđena rečenom gospodinu arcibiskupu i crkvi Dubrovačkoj sva ograničenja, koja mu po zakonu dolikuju koli za osobe svjedoka, toli također za njihova očitovanja, koje svjedoke rečeni Barski (arcibiskup) u ime svoje i kao punomoćnik drugih biskupa, kojih je, kako kaže punomoćnik bude htio uvesti u parnicu, koja se vodi između spomenutog gospodina arcibiskupa i crkve Dubrovačke i arcibiskupa Barskog i kao punomoćnika biskupa, kojih je punomoćnik kod časnog oca biskupa Sabinskoga, koji je istim strankama od gospodina pape Inocencija Četvrtoga određen kao slušač (auditor). Ovi su svjedoci: svećenik Anton, Blanko, Ursacij, Damjan klerici, Petran Bondov i drugi. I ja svećenik Pasko i zakleti notar općine Dubrovnika pisac sam i svjedok, dovršio sam i potvrdio."

(Pečat notarov).

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka. Objelodanio ga je Farlati u "Illyricum Sacrum", svezak VI, strana 104.

1252. godine, 12. avgusta. U Dubrovniku.

Blanko punomoćnik arcibiskupa, Kapitula i crkve Dubrovačke pismeno očituje, kako radi nasilja i prijetnja Raškog kralja Stefana Uroša I i njegovoga brata kralja Vladislava ne može poći u Bar, da vidi svjedoke arcibiskupa Barskog i da čuje njihovu zakletvu.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

"U ime vječnoga Boga Amen. Godine od utjelovljenja gospodina našega Isusa Hrista hiljadu dvijesta pedeset druge, mjeseca avgusta, dana dvanaestoga, indikcije desete, u Dubrovniku, u prisutnosti fratra Benedikta podstarješine (subprioris) i Cvjetka reda Propovjednika, Dabrina Lamprijeva iz Dubrovnika, Mihajla Kazula (Casulo), Anđela Barastra, iz Mletaka i drugih, Blanko klerik i kapelan časnog oca gospodina Ivana arcibiskupa Dubrovačkoga, kao punomoćnik i sindik rečenog arcibiskupa, Kapitula i crkve Dubrovačke ovo je očitovanje učinio pismeno, tako je rekao: Ja Blanko klerik punomoćnik i sindik časnog oca gospodin Ivana Božjom milošću arcibiskupa Dubrovačkoga, Kapitula i crkve Dubrovačke kao punomoćnik govorim, izjavljujem i očitujem, u ime i na mjesto rečenog gospodina arcibiskupa, Kapitola i crkve Dubrovačke pred vama gospodinom Kuzmom podelegatom gospodina biskupa Jakinskoga, delegata vrhovnog svećenika (tj. pape) glede primanja svjedoka u parnici, koja se vodi između rečenog gospodina arcibiskupa, Kapitola i crkve Dubrovačke, s jedne strane i Barskog i drugih biskupa sufragana crkve Dubrovačke, kojih je punomoćnik isti Barski, s druge strane, da je spreman doći lično ili po prikladnom punomoćniku Baraninu, da vidi i da čuje kako se kunu svjedoci, koje isti Barski u ime svoje i u ime i na mjesto drugih biskupa sufragana crkve Dubrovačke, kojih je on punomoćnik, bude htio uvesti, samo da bude imao punu i prikladnu sigurnost (provodnicu) od kralja Raške i od njegovoga brata Vladislava i od drugih, koji u onim krajevima imaju zemaljsku vlast; pokle ju nema, niti ju može imati ne može se otići u Bar preko oblasti i gdje je vlast rečenoga kralja i njegovih bremenara (baiulorum). Premda je rečeni Barski za svoju ličnost i za biskupe sufragane crkve Dubrovačke, kojih je on punomoćnik ima punu i prikladnu sigurnost (provodnicu) od kneza (komesa) i od općine Dubrovačke da za to može doći u Dubrovnik, stojati i zadržavati se, te da se može povratiti kad hoće po svojoj volji, kako to jasno proizlazi iz javne isprave i pisama rečenog kneza (komesa) za to datih mu, pečatanim njegovim pečatom od voska. I stoga pošto rečeni arcibiskup Dubrovački od rečenog kralja, a ni od njegovog brata nema nikakvu sigurnost (provodnicu), niti ju može imati za se ili za punomoćnika da dođe u Bar, da vidi i da čuje svjedoke kako se kunu, koje je isti Barski u ime svoje i kao punomoćnik ostalih biskupa sufragana Crkve Dubrovačke, protiv crkve Dubrovačke nastoji, da uvede, onamo doći ne može lično, niti kojega punomoćnika ne može bez straha upraviti. Osobito buduć da je rečeni arcibiskup Dubrovački iz govora dvaju fratara Propovjednika, koji bivaju u stranama gore spomenutoga kralja razumio, a i o tome se govori i u javnosti, da ako bi rečenog arcibiskupa Dubrovačkog imao u ruke ili mogao imati u svojoj vlasti, na sramotu vrhovnoga svećenika (tj. pape) i Rimske crkve učinio bi da mu ogule kožu, ludo tvrdeći, da gospodin papa, a ni crkva Rimska nema nikakve vlasti u njegovom kraljevstvu, kad imade u svome kraljevstvu papu, kome se služi kao vrhovnome svećeniku, imajući također arcibiskupe Slavene (Sclavos) i Latine, koji mu poštovanje i poslušnost kao vrhovnom svećeniku krivoboški (idolatre) iskazuju, na sramotu i ruglo Boga i opće crkve. I kad je javno i poznato, da je rečeni kralj, da dođe da osvoji grad Dubrovnik, sakupio veliku vojsku i naložio je da se grabi blago (animalia) Dubrovčana, te nastoji svaki dan da se poharaju (unište) posjedi (imanja) i vinogradi, i ljude iz Dubrovnika na vjeru je kod Bara činio pogubiti (usmrtiti), i njeke druge teško raniti; bojeći se od straha smrti ne usuđuje se pristupiti u Bar po nikakvi način, a niti koji Dračanin na mjesto njega; osim toga na poziv Bar-

skoga i ostalih biskupa glasnici pisama gospodina pape nijesu mogli ići i bezobzirno (inhumaniter) bjehu zadržani i jako čuvani u zatvoru pod stražom za više dana i jasno uzdržavani sa kruhom boli i sa vodom žalosti, niti su se mogli iz jakog zatvora izvući, ako ne sa velikim bakšima, na koja su sve do sada obvezani - također je brat rečenoga kralja Vladislav govorio ružne (gadne) i nečuvane riječi (turpa et inaudita verba) kao besramni pas protiv gospodina pape, ružeći ga i nazivajući ga psom kao i sve pojedine kardinale. I stoga govorim, izjavljujem i očitujem pred Bogom i pred vama i pred ostalim svjedocima, koji će se potpisati, kao punomoćnik gore rečenog gospodina arcibiskupa, kapitula i općine Dubrovnika, da svi prigovori postavljeni istome gospodinu arcibiskupu, Kapitolu i crkvi Dubrovačkoj budu mu po pravu ustupljeni, i istima čitavi nepovrijeđeni u buduće koji glede ličnosti rečenog Barskog i ostalih biskupa sufragana crkve Dubrovačke i njihovih punomoćnika, toli također glede ličnosti svjedoka i njihovih izjava, koje (svjedoke) isti Barski u ime svoje i kao punomoćnik ostalih biskupa sufragana crkve Dubrovačke bude htio uvesti. Ovo je učinjeno u domu fratara Propovjednika (tj. domenikanaca).

(Pečat notarov). Ja Jakob Malimicoko (Malimizoco) pođakon i notar ovomu sam prisustvovao u Dubrovniku, dovršio i potvrdio".

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

Primjedba. U Dubrovačkom arhivu nije se sačuvala osuda pape Inocencija IV u ovoj parnici Dubrovačkog arcibiskupa protiv arcibiskupa Barskoga. Nije Dubrovčanima bila po volji, pa im nije stalo u račun, da je sačuvaju. Nema sumnje, da je papa dao osudu na korist Barskog arcibiskupa metropolita, o čemu imamo dva dobra dokaza, jedan je negativne, a drugi pozitivne naravi. Prvi je, što od toga doba Dubrovčani prestadoše uznemirivati Barske arcibiskupe, tako da su Barani vazda od onda mirno uživali svoje metropolitansko pravo a drugi je, što je isti papa Inocencije IV nakon jedne godine, pošto bješe umro arcibiskup Barski Ivan Pian Karpino (Carpino) imenovao sa Bulom od 12. arpila 1253. godine, fratra Gufrida s nazivom i časti arcibiskupskom, kako se to vidi iz iste Bule, pisane na latinskom jeziku, a u prijevodu glasi: "Časnome našem bratu Gufridu, Barskome arcibiskupu, pozdrav i apostolski blagoslov. - Mi koji smo postavljeni, da čuvamo vinograd Gospodnji... posavjetovavši se s našom braćom... istoj Barskoj crkvi tebe smo učinjeli za arcibiskupa i pastira" (vidi Farlati "*Illyricum Sacrum*", svezak VII, strana 41). - Drugom poslanicom, pisanom biskupima sufraganima - područnima Barskoj metropolitanskoj stolici isti papa javljajući im imenovanje Gufridovo za arcibiskupa Barskog, opominje ih "da mu dužno poštovanje i posluh čine kao svome arcibiskupu, primajući njegove opomene i vjerno ih izvršujući". (Vidi Farlati "*Illyricum Sacrum*", svezak VII, str. 42).

Isto tako i neposredni nasljednik pape Inocencija IV papa Aleksandar IV pišući dne 13. februara 1258. godine, Gufridovu nasljedniku Lovru, pozdravlja ga kao arcibiskupa Barskog. (Vidi Farlati "*Illyricum Sacrum*", svezak VII, str. 44.)

1252. godine, 14. septembra. U Dubrovniku.

Isprava kojom Grdoman poslanik srpskoga kralja Stefana Uroša I potvrđuje da je primio 1200 perpera, kralju obećanih, od kneza i općine Dubrovačke, u mjesecu avgustu.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

"Godine utjelovljenja Gospodnjega hiljadu dvijesta pedeset druge mjeseca septembra, na dan uznešenja svetoga Križa, u gradu Dubrovniku, pred nama potpisanim svjedocima. Ja baš Grdoman Sumetić, poslanik gospodina Uroša, kralja Srbije priznajem, da sam danas primio od plemenitog muža gospodina Marsilija Gjorgja kneza (komesa) Dubrovnika i od općine Dubrovnika hiljadu dvijesta perpera i istoga dana otišao sam iz grada Dubrovnika sa svim rečenim hiljadu dvijesta perpera, kako je isti gospodin kralj unaprijed naredio s njegovim pismima, koje rečene perpere Andrija i Salamon od reda Propovijednika (tj. domenikanaca) i poslanici Dubrovnika, Todor Bodacijev i Petar Ivana Bogdanova u ime rečenih: gospodina Marsilija kneza (komesa) Dubrovnika i općine Dubrovnika u skoro prošlom mjesecu avgustu bili su obećali dati rečenom gospodinu kralju u gore spomenutom danu uznešenja svetog Križa. Sada pak da ova isprava zadobije snagu čvrstoće i lakovjernosti, ja rečeni Grdoman, poslanik rečenoga gospodina kralja pečatao sam ju mojim pečatom. Ova se pak isprava ne može poništiti nikakvim svjedočanstvom. Ovi su svjedoci: Gojslav Todora Kroša, zakleti sudac, Buban Petrov monah, Silverij iz svete Marije de Gerdeza (?), Anđel Barastro iz susjedstva svetog Augustina, Mihajl Kasulo (Casulo) iz susjedstva svetog Gervazija iz Mletaka, Rosin Tripunov, Ratislav i Martel Maladikta Kotoranina, Dabran Lampridijev, Kalend Černekov i mnogi drugi.

I ja svećenik Pasko i zakleti notar općine Dubrovnika pisac sam i svjedok.

Pečat notarov.

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu; na vrpci pečat je sačuvan. Na pečatu je natpis ГРДОМАНН - Zbirka XIII vijeka.

Primjedba. Reklo bi se da su Dubrovčani s ovom svotom udobrovoljili kralja Stefana Uroša I da odustane od opsijedanja Dubrovnika i pravljenja im neprilika.

1253. godine, 21. marta. U Perugji.

Dubrovački arcibiskup Ivan prosvjedovao je radi podjeljenja palija novom Barskom arcibiskupu - metropolitu fratri Gufridu, prigodom njegove posvete za arcibiskupa Barskog.

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

"U ime Hrista Amen. Godine istoga hiljadu dvijesta pedeset i treće, godine desete velikog svećeništva (pontifikata) gospodina Inoćencija pape Četvrtoga, indikcije jedanaeste, mjeseca marta, dana dvadesetog prvoga, u prisutnosti mojoj Petra notara i potpisanih svjedoka, Časni otac gospodin Ivan arcibiskup Dubrovački kad je uvidio, da se Gufrid izabrani Barski ima posvetiti (osveštati za vladiku) za arcibiskupa pred časnim ocem gospodinom Otobonom, đakonom kardinalom svetog Adrijana, strankama dozvolom udijeljenom od gospodina pape, prosvjedovao je, da se stoga po rečenom posvećenju i podjeljivanju palija ne stvara nikakvi zloslutni događaj za crkvu Dubrovačku koje je isti (tj. Barski arcibiskup tobož) sufragani. Koji gospodin Kardinal odgovorio je svojom vlašću i gospodina pape, da nije bilo u namjeri gospodina pape, a ni u njegovoj, da se za ovo mora oduzeti koje pravo Dubrovačke crkve.

Učinjeno u Perugji u domu rečenoga gospodina Kardinala, u prisutnosti učitelja Roberta iz Argencije i gospodina Forikruera, advokata u kuriji Rimskoj i Blanka klerika rečenog arcibiskupa i mnogih drugih.

(Pečat notarov). I ja Petar Bruno apostolskom vlašću notar prisustvovao sam svemu gore rečenom i zamoljen napisao sam i završio.

Original ovog dokumenta nalazi se u Dubrovačkom arhivu. Zbirka XIII vijeka.

Dobrota (Kotor), 21. februara 1949.
Don Anton Milošević

1256. godine, 17. jula. U Ananji (Anagni).

Aleksandar IV papa (od g. 1254. do g. 1261) strogo naređuje arcibiskupima Barskom, Dubrovačkomu, Splitskom i Zadarskomu, te biskupima Kotorskomu, Budvanskomu, Skadarskomu i svim ostalim biskupima i crkvenim vlastima u Dalmaciji i Sklavoniji kako se imaju vladati prema fratrima reda Male braće (tj. franjevaca).

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

Aleksandar biskup, sluga Božjih sluga, časnoj braći arcibiskupima i biskupima, te ljubljenim sinovima opatima, priorima, dekanima, arhiđakonima, prepozitima, arhiprezbiterima, rektorima i ostalim crkvenim prelatima koji su postavljeni u Dalmaciji i Sklavoniji, pozdrav i apostolski blagoslov. Iz očinskog i časnog čestog općenja sa ljubljenim sinovima reda Male braće (tj. fratrima franjevcima), koji su postavljeni u vašim stranama, doznali smo, da se često događa, da kad koji vjernici istih krajeva, ostavljajući ovaj svijet, svoja dobra ostavljaju pobožnim (svetim) mjestima i siromasima, a nešto od istih dobara poklanjaju rečenim fratrima za zgrade, za knjige i za odijela, te i za druge njihove potrebe; njeke doista neka dobra, koja im pripadaju istim fratrima ostavljaju po zadnjoj volji (oporukom) za slične stvari i potrebe pomišlju da će im Bog za to odvratiti nagradom; vi se pak skrbite kad kad polovicu, gdje kad treći ili četvrti dio od istih dobara da izmamite (ugrabite) od istih fratara pod izlikom kanonskog dijela (portionis canonice) na njihovu veliku štetu i na sablazan spomenutih vjernika. Radi toga mi milostivo upozoravamo, da je ne samo nepristojno i nedostojno, dapače je i od svake čovječnosti (humanosti) sasvim daleko, što god zahtijevati od spomenutih (stvari i dobara) od istih fratara, koji budući da žive u najvećem siromaštvu morali bi biti sasvim uzdržavani milostinjama prelata i od crkava, stoga sve vas zaklinjemo Božjim milosrđem i činimo vam za otpuštenje grijeha, te apostolskim pismom strogo zapovijedajući nalažemo, koliko da upravite prema rečenim fratrima blagohotno djelovanje, za Božje i naše poštovanje, i da ništa od njih od dobara ove vrste nemate više (u buduće) zahtijevati, nego da rađe olakšate, sa pomoćima od vaših dobara, teškoće njihove siromaštine, tako da kod vas od sad nađe povećanje prijaznije naklonosti prema vama i da glede ovoga ne nastupi nikakva potreba prisilnih mjera.

Dano u Ananji (Anagni) 16 dana prije kalenda avgusta, druge godine našega pontifikata.

Original ovog dokumenta nalazi se u Vatikanskom arhivu u Rimu. Objelodanio ga je Fabijanić u "Storia dei fratri minori...". Zara 1863, sv. 1, strana 413.

1261. godine. 13. februara. U Kotoru.

Kapitul (kanonika) Katedrale sv. Tripuna u Kotoru moli Kotorskog biskupa Marka, da posveti crkvu Sv. Kuzme i Damjana i Sv. Elizabete. (Kotorski plemić biskup Marko biskupovao je u Kotoru od 1260. godine do 1270. godine. Znamenit je za kotorsku istoriju. Bio je mnogo voljen od srpskog kralja Stefana Uroša I i vrlo uplivan kod njega. Opaska prevodioca).

Dokumenat je na latinskom jeziku, koji u prijevodu glasi:

Godine od utjelovljenja gospodnjega hiljadu dvijesta šezdeset prve, mjeseca februara, dana trinaestoga, indikcije četvrte. Mi uprav cio Kapitul (12 kanonika) crkve Svetog Tripuna zajedno sa voljom cijelog naroda grada zamolili smo Marka časnog biskupa Kotsorske crkve, da se udostoji posvetiti crkvu Svetih Hristovih mučenika Kuzme i Damjana i Svete Elizabete, koji je biskup poslušavši naše molbe i osnovane (pravične) tražbe, posvetio rečenu crkvu na čast Boga svemogućega i na slavu slavne djevice i svetih Kuzme i Damjana i svete Elizabete, i također svetih mučenika Adona i Senesa i svetog Lovrenca levita i svetih mučenika po imenu, polažući pobožno moći u oltar, koja je upravo crkva leno (feud) klerika crkve Svetoga Tripuna. U ovo vrijeme sjedi na Apostolskoj stolici Aleksandar, koji sretno vlada općom crkvom, gospodin pak kralj Uroš sretno kod nas kraljuje, kneštvom (comitatu) Kotora upravlja knez (komes) Budislav; prisustvovao je ovom posvećenju Grobin, časni izabrani (tj. novi biskup) crkve Ulcinjske. Ovu smo ispravu činili da se načini rukom đakona Miha Gjigova, notara općine sa običnim znakom njegove ruke.

(Pečat notarov).

Original ovog dokumenta nalazi se u Arhivu Jugoslavenske Akademije u Zagrebu. Diplomata a. 1261. Ovaj je dokumenat objelodanio Ivan Kukuljević u "Regesta dokumentorum regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, saec. XIII", Zagrabiae 1896, broj 810.

Arhiepiskopi barski i primasi Srbije

¹¹ Petar	1062.	1072-5. (1115. ?)
Gregorije	1072.	1094.
Ilija	1119.	1124.
Nepoznato ime	?	1167.
Gregorije (Hrizogon ili Gega)	?	1198.
Jovan Prvi	1199.	1247.
Jovan Drugi	1248.	1252.
Gufrid (Žofrua)	1253.	1255.
Laurencius (Loren)	1255.	1263-70.
Gaspar (Kaspar) Adam Prisk	1270.	1280.
Nepoznato ime	1280.	
Trivun Mihailo	1282.	1301.
Marin (Martin)	1301.	1307.
Andreja	1307.	1324.
Guilerm (Gijom) Adam	1324.	1341.
Jovan Treći Zaulin	1341.	1348.
Dominik	1349.	1360.
Stevan (Stefan)	1360.	1363.
Jovan Četvrti	1363.	1373.
Jovan Peti Andrija	1373.	?
Antonije	1382.	1391.
Rajmund (Rejmond)	1391.	1395.
Luis Bone arhiepiskop Palerma	1395.	
Marin (Martin) Drugi	1395.	1420.
Jovan Balzan	1420.	1422.
Petar Drugi Span	1422.	1448.

---

¹¹ Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastique
Gams: Series episcoporum ecclesiae catholicae (cum. cor.)

Rezime

Bar's archbishopric

Bar, city significant for Eastern Roman Empire, emerges as a seat of metropolitan at the very beginning of the tenth century (around the year of 900), in one of annotations from the time of emperor Leo the Wise. According to some quotations, of primarily baroque historians who had the insight into the presently lost materials, this large Byzantian port, which linked two free cities, Kotor and Ulcinj, is mentioned as a church seat and as a participant on regional councils held in tema Dalmatia in 877. Extremely small number of data about Bar's bishopric of that and period until the first half of eleventh century was preserved, mainly indirectly, in some of the documents connected with Kingdom of Dalmatia, Kingdom of Travunia and Kingdom of Serbia, during the rulers who preceded or followed the epoch of Vladimir and Kosara. It is known with certainty that the city was a seat of "archont", senior officer of mercenary Slavonic troops responsible for protection of maritime transportation with Byzantian colonies on the south of Italy, as well as strategic road which connected Constantinople and patriarchate in Aquilea.

In 1060, right after the Great Schism, Bar becomes an extremely powerful and influential archbishopric under the rule of Rome. With nomination of Peter for archbishop of Bar, this former Byzantian archbishopric becomes the holder of all religious prerogatives and power over the territories which once belonged to archbishopric of Doclea. Peter, first Bar's archbishop, becomes "primas of Serbia" since his church rules not only with the entire Upper Dalmatia, but also with Serbia, Bosnia and Zahumlje. At the same time, by Pope's pastoral letter, Peter also becomes "the master of church with three shrines" - Bar's archbishopric unites all the churches and monasteries, Catholic, Greek Orthodox and not canonic Slavonic Church. By recognition of all religions on the territory of Upper Dalmatia, which has strategic significance for crusades being prepared, Rome wants to create the space for peace and non-violence and to establish more lasting influence through the mighty Slavonic kings, Mihailo and Bodin. When in 1075 archbishop Peter become archbishop of Dubrovnik, all the prerogatives he used to have as the archbishop of Bar move to this town. New Bar's archbishop Gregor is also the holder of all the prerogatives, so that the rule of the king of all the Slavs, Mihailo, is based on identical insignia of power recognised by Rome and accepted by Byzantium. That designates the beginning of a long conflict between Dubrovnik and Bar, in which Dubrovnik's archbishopric will want to take the attribute of primate and to submit Bar's archbishopric under its control (Dubrovnik will establish that request on the fact that the 11st archbishopric of Doclea, John, in exile, by the end of the tenth century, became the third Dubrovnik's archbishop and the first man who organised the city as Byzantian free port). This conflict will calm down at the beginning of the twelfth century when archbishop Elias comes to the throne, and than it transforms into an armed war of Zeta's bishoprics against Dubrovnik, by the middle of 1199; it calmed down only in 1199 when John the First was nominated for Bar's archbishop and when the rule of king of Dalmatia and Doclea, Vukan, was fastened.

Thirteenth century, as of 1248, runs in silent disputes with Dubrovnik, resistance of the Slavonic peers and people to the intent of court to impose Catholic dogma as the official one in Bar's archbishopric (by Pope's deed of donation in 1248 the Slavs were granted the right of performing Catholic church service on Slavonic language). Archbishop John the Second died or was killed in the dungeon, and, due to the great significance of Bar as a port and large influence it had at the Nemanjić's court (Bar's archbishopric office performed in one period all the jobs) the second half of thirteen and fourteenth century represent a "golden age" of Bar's church. The most prudent people of that epoch, mainly Dominicans and Franciscans, well known writers and

philosophers, Adam, Gaspar, Mihailo come to the throne; they make Bar one of the most important centres of culture and creativity - Bar's scribes write in Latin, Greek and Slavonic and some of their works are found at the courts and churches throughout Europe. At the same time that is the period of permanent struggles with Slavonic church, with heresy, epoch in which it is not rare to have armies and warriors, Christians and pagans combat under the walls of Bar. With breakdown of the Nemanjić's state Bar also loses its significance - large archbishopric, which stretched on the south to Drač and on the north to the Sava River, starts to be deserted by everyone. Rome tries to maintain "church with three shrines", but they also retreat before the dismantling of Byzantium and Turkish invasion; Bar's archbishops are not any longer influential people of prestige, but those who are capable of holding the church associations, to gather them with the objective to as much as possible obstruct Turkish progress.

This volume brings a list of Bar's archbishops, and in the annex a selection of latin documents on conflict of Dubrovnik and Bar during twelfth century.

L'archevêché de Bar

Bar, ville d'une grande importance pour l'Empire romain, apparaît comme siège des métropolitains déjà au début du dixième siècle (vers l'an 900), dans une des notations de l'époque de l'empereur Léon le Philosophe. Selon certaines citations, en premier lieu des historiens baroques, qui ont eu l'occasion d'utiliser la documentation actuellement perdue, ce grand port byzantin reliant deux villes libres, Kotor et Ulcinj, est mentionné comme siège ecclésiastique à titre de participant aux concils régionaux lieu en thema de Dalmatie en 877. De cette époque, ainsi que de celle jusqu'à la première moitié du onzième siècle, il n'y a que peu de données, pour la plupart des données indirectes, qui sont sauvegardées sur la métropole de Bar, dans certains des documents sur le royaume de Dalmatie, le royaume de Travunie et le Royaume de Serbie, sous les souverains qui ont précédé ou suivi l'époque de Vladimir et Kosara. On sait certainement que "l'archonte", officier supérieur des troupes mercenaires slaves chargées de protéger le trafic maritime avec les colonies byzantines au sud de l'Italie, ainsi que la route stratégique reliant Constantinople et le patriarcat en Aquilée, siégeait en ville.

En 1060, immédiatement après le Grand Schisme, Bar devient un archevêché puissant et important sous le pavois de Rome. Avec la nomination de Pierre pour l'archevêque de Bar, cette ancienne métropole byzantine devient le titulaire de toutes les prérogatives ecclésiastiques et du pouvoir sur les territoires appartenant autrefois à l'archevêché de Docléa (Duklja). Pierre, le premier archevêque de Bar, devient le "primat de Serbie", vu que son église gouverne pas seulement toute la Haute Dalmatie, mais aussi la Serbie, Bosnie et Zahumlje. En même temps, c'est par une épître du pape que Pierre devient aussi le "patron de l'église à trois autels" - archevêché de Bar réunissant toutes les églises et tous les monastères catholiques et orthodoxes grecs, ainsi que les églises slaves non canoniques. En reconnaissant toutes les religions sur le territoire de la Haute Dalmatie, d'importance stratégique pour les croisades qu'on préparait, Rome avait le désir de créer un espace de paix et non-violence et d'établir une influence plus durable par l'intermédiaire des rois puissants des Slaves, Michel et Bodin (Constantinus Boduenus). Au moment où l'archevêque de Dubrovnik, en 1075, toutes les prérogatives qu'il avait comme l'archevêque de Bar, passe à cette ville. Le nouvel archevêque de Bar Grégoire porte aussi de mêmes prérogatives, si bien que le pouvoir du roi de tous les Slaves, Michel, est basé aux identiques insignes du pouvoir reconnus par Rome et acceptés de la part de Byzance. Cela marque le début d'un long conflit entre Dubrovnik et Bar, dans lequel l'archiépiscopat de Dubrovnik voudra emporter les attributs du primat et soumettre l'archevêché de Bar à son contrôle (cette demande de Dubrovnik sera fondée sur le fait que le dernier archevêque de Docléa, Jean, est devenu, lors de son émigration vers la fin du dixième siècle, le troisième archevêque de Dubrovnik et le premier homme qui a organisé la ville comme libre port byzantin). Ce conflit s'apaisera au début du douzième siècle avec la venue de l'archevêque Élie au trône, pour se transformer en guerre armée des évêchés de Zeta contre Dubrovnik vers la moitié de ce siècle, et pour ne s'arrêter finalement qu'en 1199, au moment où Jean Premier fut nommé pour l'archevêque de Bar et où le roi de Dalmatie et de Docléa, Vukan, raffermi son pouvoir.

Le treizième siècle, à partir de l'année 1248, s'écoule dans le signe de douces querelles avec Dubrovnik, de résistance des seigneurs slaves et du peuple à l'intention de la curie d'imposer d'imposer le dogme catholique comme officiel dans l'archiépiscopat de Bar (par une dédicace du pape on a donné aux Slaves, en 1248, le droit de pratiquer le service ecclésiastique catholique en langue slave). L'archevêque Jean II est mort ou tué en geôle, et à cause de l'importance exceptionnelle de Bar comme port et de grande influence que cette ville avait dans la cour des Nemanjić (pendant un certain temps le bureau de l'archevêché de Bar menait toutes les af-

faïres), la deuxième moitié du treizième et le quatorzième siècle représentent "l'âge d'or" de l'église de Bar. Sur le trône d'archevêque se succèdent les gens les plus sages de cette époque, pour la plupart les dominicains et franciscains, gens de lettres et philosophes connus, Adam, Gaspar, Michel, qui font de Bar un des plus importants centres de culture et de création - les scribes de Bar écrivent en latin, grec et slave et certaines de leurs œuvres se rendent aux cours et aux églises tout le long de l'Europe. À la fois, c'est la période de continuel conflit avec l'Église Slave, avec les hérétiques, le temps où il n'était pas rare que les armées et les guerriers, les chrétiens et les païens se heurtaient devant les murailles de Bar. Avec la chute de l'État des Nemanjić, Bar aussi perd son importance - tous commencent lentement à quitter le grand archiépiscopat qui s'étendait jusqu'au Save au nord. Rome d'abord essaye de maintenir "l'église à trois autels", mais avec la chute de Byzance et l'invasion ottomane Rome aussi commence à se retirer - les archevêques de Bar ne sont plus des gens ayant de l'influence et du prestige, mais ceux qui sont en état de maintenir les communautés ecclésiastiques, de les réunir dans le but de barrer, tant bien que mal, la route aux Turcs.

Le tome comprend aussi une liste des archevêques de Bar, et dans son annexe un choix de documents latins sur le conflit entre Dubrovnik et Bar au cours du douzième siècle.

Erzbistum Bar

Bar, eine für das Oströmische Reich bedeutende Stadt, erscheint als Metropolitensitz gleich am Anfang des zehnten Jahrhunderts (gegen 900) in einer der Notizen aus der Zeit des Kaisers Leo des Weisen. Nach bestimmten, vor allem von Barockhistorikern stammenden Ausführungen, die eine inzwischen verlorengegangene Quelle zur Einsicht hatten, wird dieser große, zwei freie Städte, nämlich Kotor und Ulcinj, verbindende byzantinische Hafen als Kirchensitz und Teilnehmer an den im Thema Dalmatien 877 abgehaltenen Gebietskonzilien erwähnt. Aus dieser Zeit der Metropole von Bar sowie vom Zeitraum bis zur ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts sind nur wenige, grundsätzlich nur indirekte Angaben in einigen der Dokumente über das Königreich Travunien, Königreich Serbien aus der Zeit der Herrscher erhalten, die der Epoche von Vladimir und Kosara entweder vorausgingen oder ihr folgten. Mit Gewißheit weiß man, dass der "Archont" der Stadt vorgestanden hat, ein höherer Offizier der slawischen Söldnertruppen, deren Aufgabe der Schutz der Seetransporte in die byzantinischen Kolonien im Süden Italiens sowie des strategischen Weges, der Konstantinopel und das Patriarchat in Aquileia verband, war.

1060, gleich nach dem Großen Schisma, wird Bar zu einem äußerst mächtigen und einflußreichen Erzbistum unter der Herrschaft Roms. Mit Ernennung des Petrus zum Erzbischof von Bar wird diese einst byzantinische Metropole zum Träger aller kirchlichen Prärogative und aller Macht über die Territorien, die einst dem Erzbistum Doclea zustanden. Petrus, der erste Erzbischof von Bar, wird zum "Primas Serbiens", denn seiner Kirche unterstanden nicht nur ganz Oberdalmatien, sondern auch Serbien, Bosnien und Zahumlje. Durch einen Papstbrief wird Petrus gleichzeitig zum "Herrn der Kirche mit drei Altären" - das Erzbistum von Bar vereint alle katholischen, griechisch-orthodoxen und nichtkanonischen Slawischen Kirchen und Klöster. Durch die Anerkennung aller Glaubensbekenntnisse auf dem Territorium Oberdalmatiens, das für die Kreuzzüge, die in Vorbereitung waren, von strategischer Bedeutung war, wünscht Rom, einen Friedens - und Nichtgewaltraum zu schaffen und seinen dauerhafteren Einfluß über die mächtigen Könige der Slawen, Michael und Bodin herzustellen. Als 1075 der Erzbischof Petrus zum Erzbischof von Dubrovnik wird, gehen alle Prärogativen, die er als Erzbischof von Bar hatte, an diese Stadt über. Auch der neue Erzbischof von Bar, Gregorius, genießt gleiche Prärogative; die Herrschaft des Königs aller Slawen, Michael, basiert auf den gleichen von Rom anerkannten und von Byzanz akzeptierten Insignien der Macht. Dies bezeichnet den Anfang eines langen Konfliktes zwischen Dubrovnik und Bar, bei dem sich das Erzbistum von Dubrovnik wünscht, zu Attributen des Primats zu gelangen und das Erzbistum von Bar unter seine Kontrolle zu stellen (diesen Anspruch wird Dubrovnik mit der Tatsache begründen, daß der letzte Erzbischof von Doclea, Johannes, Ende des zehnten Jahrhunderts als Flüchtling zum dritten Erzbischof von Dubrovnik geworden und die erste Person war, die Stadt als einen byzantinischen freien Hafen organisiert legen, als der Erzbischof Elias den Thron besteigt. In der Folgezeit entwickelt sich der Konflikt Mitte des Jahrhunderts zum Waffenkrieg der Erzbistümer von Zeta gegen Dubrovnik und legt sich erst 1119, als Johannes I. zum Erzbischof von Bar wird und die Macht des Königs Dalmatiens und Docleas, Vukan, gefestigt wird.

Das dreizehnte Jahrhundert, genauer gesagt die Zeit ab 1248, verläuft im Zeichen der stillen Streitigkeiten mit Dubrovnik, des Widerstandes der slawischen Adligen und des slawischen Volkes gegen den Vorsatz der Kurie, die katholische Dogmatik als offizielle Dogmatik im Erzbistum von Bar einzuführen (mit der päpstlichen Schenkungsurkunde wurde den Slawen 1248 das Recht zuerkannt, den katholischen Kirchendienst in slawischer Sprache auszuüben). Erzbischof Johannes II. stirbt oder wird im Kerker getötet. Wegen der äußerst großen Bedeutung von

Bar als Hafen und seines großen Einflusses am Hof der Nemaniden (die Erzbistumskanzlei von Bar führte während eines bestimmten Zeitraums alle Geschäfte) stellt die zweite Hälfte des dreizehnten und das vierzehnte Jahrhundert "das goldene Zeitalter" der Kirche von Bar dar. Der Thron des Erzbistums wird von den gebildetsten Menschen jener Epoche, hauptsächlich den Dominikanern und Franziskanern, bekannten Schriftstellern und Philosophen, Adam, Gaspar, Michael, bestiegen, die Bar zum einem der wichtigsten Zentren der Kultur und des Schaffens werden lassen - die Skriptoren von Bar schreiben auf Lateinisch, Griechisch und Slawisch, und einige ihrer Werke gelangen an die Höfe in ganz Europa. Gleichzeitig ist das ein Zeitraum ständiger Konflikte mit der Slawischen Kirche, mit Ketzern, eine Epoche, in der vor den Mauern von Bar nicht selten Heere und Krieger, Christen und Heiden fechten. Mit dem Zusammenbruch des Staates Nemaniden verliert auch Bar seine Bedeutung - das große im Süden bis Durazzo und im Norden bis zur Save reichende Erzbistum wird langsam von allen verlassen. Rom versucht, "die Kirche mit drei Altären" zu erhalten, beginnt aber, sich selbst vor dem Zerfall von Byzanz und der türkischen Invasion zurückzuziehen. Die Erzbischöfe von Bar sind nicht mehr Menschen von Einfluß und Prestige, sondern diejenigen, die imstande sind, die Kirchgemeinden aufrechtzuerhalten, sie zusammenzubringen mit dem Ziel, den Vormarsch der Türken möglichst zu verhindern.

Der Band bringt auch eine Liste der Erzbischöfe von Bar und im Anhang eine Auswahl lateinischer Dokumente über den Konflikt zwischen Dubrovnika und Bar im Laufe des zwölften Jahrhunderts.

Архиепископия барская

Бар - город большого значения для восточного Римского царства - появляется местонахождением митрополита в самом начале 10 столетия (примерно 900 г.) в одной из нотаций из времени царя Льва Мудрого. По некоторым цитатам, прежде всего историков барокко, имеющим теперь потерянный материал, как церковное местонахождение, этот великий византийский порт, связывающий два свободных города, Котор и Улцину, упоминается в свойстве участника на областных концилах, состоявшихся в феме Далмация 877 г. Об этом и о периоде до первой половины 11 столетия о барской митрополии сохранено исключительно мало данных, в частности посреднических в некоторых из документов, касающихся Королевства Далмации, Королевства Травунии и Королевства Сербии, во время правителей до или после эпохи Владимира и Косары. Известно что в городе владел "архонт", высший офицер наемных словянских труп, имеющих обязанность защищать морской транспорт от византийских колоний на юге Италии, а также и стратегический путь, связывающий Константинополь и патриархат в Аквиле.

Г. Бар 1060 г. сразу после великой схизмы, становится исключительно мощной и влиятельной архиепископией под властью Рима. Родом с назначением Петра для архиепископа барского, эта бывшая византийская митрополия становится носителем всех церковных прерогативов и власти над территориями входящими прежде в состав архиепископии Дукли. Петр, первый барский архиепископ становится "примасом Сербии" так как его церковь владеет не только целой Верхней Далмацией, а и Сербией, Боснией и Захумлем. Одновременно, посланницей папы, Петр становится и "государем церкви с тремя алтарями" - архиепископия барская объединяет все церкви и монастыри, католические, греческо-православные и неканонические церкви словянские. Рим желает признанием всех вер на территории Верхней Далмации, имеющих стратегическое значение в подготовке крестовых походов, чтобы создать территорию где владеют мир и ненасилие и чтобы через мощных королей словян Михаила и Бодина установить более продолжительное влияние. 1075 г. архиепископ Петр становится архиепископом Дубровника и все прерогативы которые он имел пока был архиепископом барским переходят в данный город. Новый барский архиепископ Грегориус имея те же прерогативы и власть короля всех словян Михаила, опирается на всех отличиях мощи, признанных Римом и приняты Византией. Это обозначает начало долгопродолжающихся столкновений между Дубровником и Баром, а котором дубровацкий архиепископат желает для себя атрибуты примата и ставить барскую архиепископию под своим контролем. Это свое требование Дубровник основывает на данном, что последний архиепископ Дукли Йован, в эмиграции, под конец десятого столетия стал третьим дубровацким архиепископом и первым человеком который город устроил как свободный византийский порт. Настоящее столкновение протавляется в двенадцатом столетии после вступления на трон архиепископа Ильи, но мир превращается в оружейную войну зетских епископий против Дубровника, в половине этого века и оканчивается только в. 1199 г. после того что барским архиепископом станет Йован Первый и свою власть закрепит король Далмации и Дукли - Вукан.

13 столетие, начиная с 1248 г. протекает в знаке тихих ссор с Дубровником, сопротивления словянских вельмож и народа намерению курии (цуриа) навязать католический догмат как официальный в барском архиепископате (папской дарственной записью Словянам 1248 г. предоставлено право выполнения католической церковной

службы на славянском языке). Архиепископ Йован Второй умирает или его убивают в тюрьме, а из-за исключительной важности Бара как порта и великого влияния которое он имел на дворе Неманичей (барский архиепископский офис в одном периоде руководил всеми делами). Вторая половина тринадцатого и четырнадцатый век представляют "золотое время" барской церкви. На трон архиепископа приходят самые умные люди того же времени, в основном доминиканцы и францисканцы, известные писатели, и философы, Адам, Гаспар, Михаил, превращающие г. Бар в один из самых значительных центров культуры и творчества - барские скрипторы пушит на латинском, греческом и славянском языках и некоторые их произведения уходят на дворцы и церкви по целой Европе. Одновременно это период постоянных столкновений с славянской церковью с еретиками, эпоха в которой нередко у стен г. Бара сталкиваются войска и воины, христыяне и язычники. Падением государства Неманичей и г. Бар теряет значение - великий архиепископат расположенный на юге до г. Дуресс, а на севере до Савы - постепенно все покидают. Рим старается поддерживать "церковь с тремя алтарьями", но перед распадом Византии и Турецким игом и он начинает отступать - барские архиепископы уже не являются влиятельными и престижными людьми, а те которые в состоянии сохранить церковные сообщества, собрать их в целях остановления турков.

Том содержит список барских архиепископов, а в приложении выбор латинских документов о столкновении Дубровника и Бара в течение 12 столетия.

SADRŽAJ

PRVOSVEŠTENA STOLICA U BARU: TRI OLTARA JEDNE VJERE	
<i>Pravo vlasti i vladanja i pravo slovenskih vođa .....</i>	7
<i>Dominikanci i franciskanci, inkvizitori i prosvjetitelji, političari i misionari .....</i>	15
<i>Raspad slovenskih država i ideja o zidu pred islamom .....</i>	22
Arhiepiskopija barska	
<i>Barska crkva - Barski episkopi i arhiepiskopi .....</i>	26
Vrijeme mitropolije oko 900. (877?) - 1060.	
<i>(1022) 27. septembra .....</i>	36
Arhiepiskopija barska od 1060. godine	
Arhiepiskop barski Petar, prvi primas Srbije - 1060-1075 (1115 ?)	
<i>Petar, I barski arhiepiskop .....</i>	42
<i>Pismo Aleksandra II Petru episkopu barskom - (u godini 1067.)</i>	
<i>(Baron. Anal. za godinu 1062, tom XI, str. 344) .....</i>	48
<i>Papa Gregorije VII arhiepiskopu Petru - (1076) 21. maja .....</i>	52
<i>Papa Gregorije Mihailu kralju Slovena .....</i>	52
Arhiepiskop barski Ilija - 1119-1124.	
<i>Papa Kalikst barskom arhiepiskopu Iliji - Br. 286</i>	
<i>1119-1124 .....</i>	56
Arhiepiskop barski Gregorije - 1172-1194 (1198 ?)	
<i>Gregorije, Barski arhiepiskop .....</i>	60
Barski arhiepiskop krstašima	
<i>(Izgleda da je ova epistola datirana na 1179. godinu, otkako su se oni vratili u Split) .....</i>	64
<i>Arhiepiskop barski rimskom legatu .....</i>	66
Zapovjedniku i fratrima temple nastanjenim u Sklavoniji - Sporazum koga potvrđuje	
<i>(Lateran, VII, Kal. Februara) .....</i>	68
<i>Tablice iz cenobija Hrizogona .....</i>	72
Arhiepiskop barski Jovan Prvi	
1199-1247.	
<i>J. kapelanu i S. podđakonu, našim pouzdanim legatima Apostolske stolice .....</i>	76
<i>Pismo Jovana kapelana i Simona podđakona koncilima .....</i>	78
<i>Pismo arhiepiskopa Jovana Inokentiju .....</i>	84
<i>Pismo Jovana dukljanskog i barskog arhiepiskopa .....</i>	86
Barskom arhiepiskopu - O episkopu Svačkom, krivcu za ubistvo.	
<i>(Lateran, VII Ide Septembra) .....</i>	90
Barskom arhiepiskopu	
<i>O lažnim pismima njemu donijetim i o Dominiku, nekada episkopu Svačkom,</i>	
<i>koga treba osuditi na strogi zatvor. ....</i>	92

Rosanskom arhiepiskopu - <i>Njemu samom odgovara na određena pitanja</i> (<i>Kao gore, II, kal. januara</i>)	94
Papa Inokentije barskom arhiepiskopu - (1200) 5. decembra. U Lateranu	96
Pontifikat u godini XVI, Hristovoj 1213.	
<i>Svim Hristovim vjericima u Magutinskoj provinciji - O pomoći Svetoj zemlji</i>	98
Papa Honorije barskom arhiepiskopu - (1216) 25. jula. U Perusiji	104
Papa Honorije arhiepiskopima barskom i dubrovačkom - (1221) 25. marta. U Lateranu	104
Pap Gregorije dubrovačkom arhiepiskopu - 1227. 24. jula. U Ananjiu	106
Darovnica Save arhiepiskopa Srbije - (1232, 1. septembra - 1233, 31. avgusta) 6741	106
Papa Gregorije dominikancima	108
Spor o pravima Dukljanske crkve - 1247, 22. marta "Kod Bara"	110
Spor o pravima Dukljanske crkve - 1247, (prije 12.) maja	110
Spor o pravima Dukljanske crkve - 1247, 12. maja. U Baru	112

Arhiepiskop barski Jovan Drugi - 1248-1252.

Spor o pravima Dukljanske crkve - (1248) 28. avgusta. U Lugdunu	116
Arhiepiskop barski u Dubrovniku - 1249, 12. januara. U Dubrovniku	116
Epistola episkopa Inokentija Ulcinjskim i Svačkim episkopima o dobrima Barske crkve ...	118
Pismo episkopa Inokentija Barskom arhiepiskopu o ekskomuniciranim klericima	118
Epistola episkopa Inokentija Jovanu o pljačkašima episkopskih dobara	120
Spor o pravima Dukljanske crkve	122
Epistola papa Inokentija barskom arhiepiskopu	122
Papa Inokentije barskom arhiepiskopu - C	124
Parnica o pravima Dukljanske crkve - 1251, 2. oktobra. U Dubrovniku	126
Parnica o pravima Dukljanske crkve - 1251, 11. oktobra. "U Dubrovačkom kastelu"	126
Parnica o pravima Dukljanske crkve - 1251, 13. decembra. U Veneciji	128
Parnica o pravima Dukljanske crkve - (1252) 25. februara. U Perusiji	128
Parnica o pravima Dukljanske crkve - (1252.) 18. marta. U Perusiji	130
Parnica o pravima Dukljanske crkve - (1252.) 20. aprila. U Perusiji	130
Parnica o pravima Dukljanske crkve - (1252) 22. aprila. U Perusiji	132
Parnica o pravima Dukljanske crkve 1252, 29. aprila. U Perusiji, "u palati s. Florenca" (dokument 1)	132
Parnica o pravima Dukljanske crkve 1252, 29. aprila. U Perusiji, "u palati s. Florenca" (dokument 2)	134
Parnica o pravima Dukljanske crkve - 1252, 1. maja. U Perusiji	134
Epistola episkopa Inokentija arhiepiskopu Jovanu o desetinama	136
Dubrovačke i barske nesuglasice izložene od episkopa Inokentija episkopu Ankonskom	136
Dubrovnici traži prava Dukljanske crkve - (1252, u mjesecu martu-maju. U Perusiji)	138
Baru pripadaju prava Dukljanskog arhiepiskopata (1252. u mjesecu martu-maju. U Perusiji)	142
Parnica o pravima Dukljanske crkve - 1252, 22. juna. U Baru	144
Parnica o pravima Dukljanske crkve 1252, 6. jula. U Dubrovniku "u arhiepiskopskoj palati"	144
Dubrovačka akta o sporu između dubrovačkog i barskog arhiepiskopa	146
Parnica o pravima Dukljanske crkve - 1252, 7. jula. U Dubrovniku	148
Parnica o pravima Dukljanske crkve 1252, 11. jula. U Dubrovniku, u crkvi s. Marije	148

Parnica o pravima Dukljanske crkve <i>1252, 29. jula. U Dubrovniku, u arhiepiskopalnoj palati</i>	150
Parnica o pravima Dukljanske crkve - <i>1252, 12. avgusta. U Dubrovniku</i>	150

Arhiepiskop barski Gufrid - 1253-1255.

Arhiepiskop dubrovački osporava prava barskog arhiepiskopa <i>1253. 21. marta. U Perusiji</i>	154
Papa Inokentije potvrđuje barskog arhiepiskopa <i>(1253) 12. aprila. U Perusiji</i>	154
Gufrid, Barski arhiepiskop	156
Papa Inokentije Barskoj crkvi - <i>CIV</i>	158
Molba barskog arhiepiskopa - <i>233</i> <i>(1253) 10. septembra. U Azisiju.</i>	160
Nastavak spora između Dubrovnika i Bara - <i>1255, 3. februara. U Napulju</i>	160

Arhiepiskop barski Laurencije - 1255-1263 (1270)

Papa Aleksandar i barski arhiepiskop - <i>(1255) 24. septembra. U Ananjiu</i>	164
Papa Aleksandar barskom arhiepiskopu.....	164
Papa Aleksandar i porodica barskog arhiepiskopa - <i>(1259) 3. maja. U Ananjiu</i>	166
Papa Kliment barskom arhiepiskopu - <i>(1265) 23. jula. U Perusiji</i>	166
Papa Gregorije arhiepiskopu barskom - <i>(1273) 13. aprila. Kod Starog grada</i>	168

Arhiepiskop barski Gaspar - 1270-1280.

Gaspar Adam Psisk, barski arhiepiskop, pjesnik, filozof i teolog.....	172
---	-----

Arhiepiskop barski - ime nepoznato - 1280.

T. Barski arhiepiskop - <i>(u 1280. godini)</i>	176
---	-----

Arhiepiskop barski Mihailo - 1282-1301.

Mihailo Kotoranin postaje barski arhiepiskop - <i>CXXXII</i>	180
Spor oko posjeda sa Svačom - <i>1284, 9. septembra. "U manastiru s. Salvatora u Baru"</i>	182
Arhiepiskop barski u Italiji	182
Papa Nikolaj arhiepiskopu barskom - <i>(1290) 13. decembra. Kod Starog grada</i>	184
Papa Nikolaj barskom arhiepiskopu - <i>CXLVIII</i>	184
Papa Nikolaj arhiepiskopu barskom - <i>(1291) 1. marta. Kod Starog Grada</i>	186
Darovnica pape Nikolaja đakonu Barskom - <i>CLI</i>	186
Papa Nikolaj Maloj braći	188
Papa Nikolaj barskom episkopu - <i>CLII</i>	190
Papa Nikolaj barskom arhiepiskopu - <i>CLIII</i>	192
Papa Bonifacije Maloj braći.....	194

Arhiepiskop barski Martin - 1301-1307.

Papa Bonifacije arhiepiskopu barskom - <i>CLXVIII</i>	198
Papa Benedikt barskom arhiepiskopu - <i>(1303) 18. novembra. U Lateranu (dokument 1)</i>	200
Papa Benedikt barskom arhiepiskopu - <i>(1303) 18. novembra. U Lateranu (dokument 2)</i>	200
Papa Benedikt barskom arhiepiskopu	202

Papa Benedikt barskom arhiepiskopu - <i>CLXX</i>	204
Papa Benedikt dominikancima	206
Papa Klement Barskoj crkvi - (1307) 25. februara. Kod Pesakuma blizu Burdigala	210

Arhiepiskop barski Andrija - 1307-1324.

Andrija iz reda Male braće	214
Papa Klement barskom arhiepiskopu - <i>CLXXV</i>	216
Papa Klement Petru arhidakonu barskom - <i>CLXXVII</i>	218
Papa Klement barskom arhiepiskopu - (1307) 24. decembra. U Piktaviji	220
Papa Klement barskom arhiepiskopu - (1308) 12. avgusta. U Piktaviji	220
Papa Klement manastiru Svete Marije	222
Nastavak spora između Dubrovnika i Bara - 1312. 25. novembra. U Dubrovniku	222
Nastavak spora između Dubrovnika i Bara - <i>CXCIII</i>	224
Nastavak spora između Dubrovnika i Bara - <i>CCII</i>	228
Borba za primat Rimske crkve	232
Iz konzistorijalnih tablica	234

Arhiepiskop barski Adam - 1324-1341.

Giljelmo, barski arhiepiskop	238
Naredba Uroša kralja Srbije - (1325, u mjesecu julu - septembru)	238
Nastavak parnice između Dubrovnika i Bara - 1325, 28. oktobra. U Dubrovniku	240
Papa Jovan Maloj braći - (1327) 1. jula. U Avinjonu	240
Poslanica pape Jovana - <i>CCXXVII</i>	242
Pobuna barskog arhiepiskopa	244

Arhiepiskop barski Zaulin (Jovan Treći) - 1341-1348.

Papa Benedikt postavlja akvilejskog kanonika za barskog arhiepiskopa - <i>CCLXIV</i>	248
Papa Benedikt barskom arhiepiskopu - <i>CCLXV</i>	252
Papa Benedikt (odlomak iz poslanice)	252

Arhiepiskop barski Dominik - 1349-1360.

Papa Klement barskom arhiepiskopu - <i>CCXCIX</i>	256
Poslanica katoličkom kleru	258
Poslanica crkvama Raške, Albanije i Sklavonije	260

Arhiepiskop barski Jovan Četvrti - 1363-1373. (1393 ?)

Papa Urban barskom arhiepiskopu - <i>CCCXL</i>	264
Papa Urban barskom arhiepiskopu - <i>CCCLXIV</i>	266
Jovan IV, barski arhiepiskop	268

Arhiepiskop barski Rajmund - 1391-1395.

Rajmund barski arhiepiskop	272
Pismo Bonifacija IX ratačkim monasima	274

Arhiepiskop barski Marin (Martin) - 1395-1420.

Testament barskog arhiepiskopa Marina	280
---	-----

Rat za insignacije moći između Dubrovačke i Barske arhiepiskopije oko 1100. - oko 1300.

Papa Paskal poglavaru Dubrovnika - 1102, 27. januara. U Albiju	284
Papa Kalikst starješini Dubrovnika - 1120, 28. septembra. U Beneventu	286
Papa Kalikst episkopima Gornje Dalmacije ili Duklje 1120, 28. septembra. U Beneventu	286
Papa Anastasije dubrovačkom arhiepiskopu - 1153, 19. decembra. U Lateranu	288
Papa Adrijan dubrovačkom arhiepiskopu	288
Privilegija za crkvu Dubrovačku - (Beneventi, Dec. 29.)	290
Papa Aleksandar dubrovačkom arhiepiskopu	292
Papa Aleksandar barskim crkvama	294
Papa Aleksandar sveštenstvu Gornje Dalmacije - CI. 1167. 29. decembra u Beneventu	296
Papa Aleksandar Latinima kod Drača	298
Papa Urban arhiepiskopu dubrovačkom - 1187, 28. marta. U Veroni	300
Poslanica pape Klementa III.	302
Iz sinodalnih akata Konstantinopoljskog patrijarhata (1191) 6700, 27. novembra (U Konstaninopolju)	306
Papa Inokentije Dubrovniku - (1199) 28. decembra. U Lateranu	306
Papski legati kapitulu Lokruma	308
Papa Gregorije dubrovačkom arhiepiskopu - 1238, 26. marta. U Lateranu	308
Papa Inokentije plemićima dubrovačkim	310
Suđenje pred episkopom Ankone	312
Papa Inokentije ankonskom episkopu	314
Napad Albanaca na dubrovački karavan - (1278) 23. septembra. U Dubrovniku.	316

Žitije Sv. Save arhiepiskopa Srbije**Glava prva**

Kraljevsko porijeklo Svetog Save. Monaštvo	320
Komentari uz prvu glavu	322

Glava druga

Arhiepiskopat Srbije. Smrt u manastiru Mileševa	328
Komentari uz drugu glavu	330

Glava treća

Opšte poštovanje	334
Komentari uz treću glavu	336

Dokumenti iz Dubrovačkog arhiva

1151. godine. - Deša knez dukljanski.	343
1151. godina. - Deša knez zahumski	344
1153. godine, 24. decembra. U Lateranu.	345
1167. godine, 29. decembra. U Beneventu.	346
1186. godine. 27. septembra. U Dubrovniku. (Dubrovčani sklapaju vječni mir s velikim županom Nemanjom i s njegovom braćom Strašimirom i Miroslavom.)	347
1189. godine. 13. maja. U Dubrovniku.	348
1189. godine, 25. novembra. U Lateranu (u Rimu)	349
1189. godine, 25. novembra. U Lateranu (u Rimu) (Klement III papa preporučuje Dubrovačkoga arcibiskupa Bernarda velikom županu Nemanji i njegovoj braći Strašimiru i Miroslavu.)	350

1190. godine, 17. juna. U Dubrovniku	
<i>(Miroslav, knez Humski ugovara mir s Dubrovčanima.)</i>	351
1250. godine, 23. maja u Lionu.	353
1250. godina, 12. septembra u Mlecima.	354
1251. godine, 18. aprila. U Ulcinju.	355
1251. godine, 8. maja. U Dubrovniku.	356
1251. godine, 11. oktobra. U Dubrovniku.	357
1252. godine, 11. januara.	358
1252. godine, 30. marta. U Jakinu (Ankoni).	359
1252. godine, 29. aprila. U Peruđi. (dokument 1)	360
1252. godine, 29. aprila. U Peruđi. (dokument 2)	361
1252. godine, 8. maja. U Đakovu.	362
1252. godine, 25. maja. U Mlecima.	363
1252. godine, 12. juna. U Mlecima.	364
1252. godine, 6. jula. U Dubrovniku.	365
1252. godine, 7. jula. U Dubrovniku.	366
1252. godine, 11. jula. U Dubrovniku.	367
1252. godine, 29. jula. U Dubrovniku.	368
1252. godine, 12. avgusta. U Dubrovniku.	369
1252. godine, 14. septembra. U Dubrovniku.	371
1253. godine, 21. marta. U Perugji.	372
1256. godine, 17. jula. U Ananji (Anagni).	373
1261. godine, 13. februara. U Kotoru.	374
Arhiepiskopi barski i primasi Srbije	377
Rezime	
Bar's archbishopric	381
L'archevêché de Bar	383
Erzbistum Bar	385
Arhiepiskopi® barska®	387
SADRŽAJ	389

Monumenta Montenegrina

knjiga IV

tom 1.

Arhiepiskopija barska

Priredio predgovor i rječnik napisao

Vojislav D. Nik-evi

Preveo

Mile Bogeski

Izdava-

Istorijski institut Crne Gore

Za izdava-a:

Prof. dr Branislav Kova-evi

Lektura i korektura:

Marijan Milji

Tehni-ka i kompjuterska obrada

Stevan Ljumovi, dipl. ing.

Tira`:

500 primjeraka

[tampa:

[tamparija Obod dd Cetinje

ISBN 86 - 305 -0330 - 0

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Centralna narodna biblioteka Republike
Crne Gore "\ur[e Crnojevi]", Cetiwe

262.3(497.16)(093.2)

MONUMENTA Montenegrina Knj.4 t. 1, Arhiepiskopija barska / priredio i predgovor napisao Vojislav D. Nik-evi}; preveo Mile Bogeski. - Podgorica: Istorijski institut Crne Gore, 2001 (Cetinje: Obod). - 394 str.; 29 cm. - (Iz pro{losti Crne Gore. Posebna izdanja)

Na spor. nasl.str.: Monumenta Montenegrina. Vol. 4, livr. 1, L'archevõchÕ de Bar(Antivari)= Monumenta Montenegrina T. 4, kn. 1, ArhiepiskopiÕ barskaÕ (Antivari) . - Tekst na srp. i lat. jeziku. - Tira` 500. - Biljeđ{ke uz tekst.-Prvesve{tena stolica u Baru : tri oltara jedne vjere: str. 7-24 . - Rezimei na vi{e stranih jezika.

ISBN 86-305-0330-0

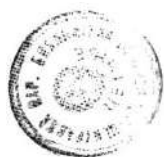
1. Nik-evi}, Vojislav D.

2. Bogeski, Mile

23/28(497.16)(091)(093.2)

P.k.:a)Arhiepiskopije - Crna Gora - Istorijska gra|a

b) Hri|}anska crkva- Crna Gora - Istorijska gra|a

Национална библиотека Црне Горе

Б

III 33913/4/1

100104096

COBISS ©